

TWOJE MIEJSCA – TWOJE DZIEDZICTWO
ZIEMIA JAROSŁAWSKA – SVIDNÍK

VAŠE MIESTA – VAŠE DEDIČSTVO
JAROSŁAW – SVIDNÍK

YOUR PLACES – YOUR HERITAGE
JAROSŁAW LAND – SVIDNÍK

TWOJE MIEJSCA – TWOJE DZIEDZICTWO
ZIEMIA JAROSŁAWSKA – SVIDNÍK

PRZEWODNIK TURYSTYCZNY

VAŠE MIESTA – VAŠE DEDIČSTVO
JAROSŁAW – SVIDNÍK

CESTOVNÝ SPRIEVODCA

YOUR PLACES – YOUR HERITAGE
JAROSŁAW LAND – SVIDNÍK

TRAVEL GUIDE

Wydawca / Vydavateľ / Publisher

Powiat Jarosławski
ul. Jana Pawła II 17
37-500 Jarosław

Opracowanie / Spracovanie / Developed

Synergia Sp. z o.o.

Redakcja / Redakcie / Edited

Andrzej Bajan, Marcin Warchoła
Justyna Tucka

Tłumaczenia / Preklad / Translation

Synergia Sp. z o.o.

Fotografie / Fotografie / Photos

Andrzej Bajan, Marcin Warchoła, Roman Kijanka (pałac w Pełkiniach),
Archiwum Starostwa Powiatowego w Jarosławiu,
Archiwum Miasta Svidník

**Opracowanie graficzne, skład i przygotowanie do druku / Grafický dizajn
a príprava pre tlač / Graphic design, DTP and prepress**

**WYDAWNICTWO
EDYTORIAL**

35-216 Rzeszów
ul. H. Sienkiewicza 8/66
tel. kom. +48 730 999 731, 730 999 732
e-mail: redakcja.edytorial@gmail.com
www.edytorial.com

Mapy przygotowało Wydawnictwo Compass

© Copyright by Starostwo Powiatowe w Jarosławiu, 2019

Nakład 3000 egz.
Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-915468-4-0

Publikacja powstała w ramach realizacji mikroprojektu pn. „Twoje miejsca – Twoje dziedzictwo. Ziemia Jarosławska-Svidník. Budowa nowych transgranicznych produktów turystycznych” współfinansowanego z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020. Partner projektu Miasto Svidník.

Wyłącznie odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

WPROWADZENIE

Tereny pogranicza od zawsze przykuwały uwagę badaczy, eksploratorów, podróżników, historyków czy krajoznawców. Położone na styku różnych narodów posiadają bardzo bogate dziedzictwo kulturowe. Jednocześnie są to przeważnie tereny o niskim stopniu uprzemysłowienia, oddalone od wielkich aglomeracji miejskich, na których turysta znajdzie doskonałe walory przyrodnicze. Tak jest również w przypadku dwóch współpracujących ze sobą regionów przygranicznych Polski i Słowacji, tj. powiatu jarosławskiego oraz rejonu miasta Svidník. Znajdziecie tu Państwo spokój i odrobinę naturalnej swojskości, zarazem odkrywając piękno, pozostałości dawnych dworów, ruin zamków, cmentarzy z okresu I i II wojny światowej, małych obiektów sakralnych czy też kapliczek oraz krzyży przydrożnych. Z tygla dziejowych zawirowań i wielowiekowego współistnienia różnych grup etnicznych, religijnych i narodowościowych zrodziły się tu bowiem walory kulturowe nieporównywalne z innymi regionami Polski i Słowacji, które koniecznie należy zobaczyć.

Powiat jarosławski położony jest we wschodniej części województwa podkarpackiego, graniczy z powiatem lubaczowskim, przeworskim, przemyskim oraz na krótkim wschodnim odcinku z Ukrainą. Obejmuje obszar 1029 km², a zamieszkuje go ponad 121 000 mieszkańców. Jego dużym atutem jest zróżnicowanie środowiska przyrodniczego, wynikające z położenia na odmiennych jednostkach fizycznogeograficznych. Południowo-zachodnią część tworzy obszar łagodnych wzniesień zaliczanych do Pogórza Dynowskiego z najwyższym wzniesieniem powiatu jarosławskiego – Mechową Górą o wysokości 447 m n.p.m. Natomiast na wschód od doliny Sanu rozpościera się Płaskowyż Tarnogrodzki o nieznacznych deniwelacjach terenu.

W odległości około 150 km od Jarosławia na terytorium północno-wschodniej Słowacji leży Svidník, miasto powiatowe w kraju preszowskim, w historycznym regionie Szarysz, liczące około 12 000 mieszkańców. Przez Svidník przebiega ważny szlak komunikacyjny z przejścia granicznego znajdującego się na Przełęczy Dukielskiej, Vyšný Komárnik – Barwinek. Rejon miasta Svidník wraz ze swoimi bogatymi i różnorodnymi zasobami środowiska naturalnego, a także interesują-

cą kulturą i historią stanowi idealny obszar do uprawiania różnorodnych form turystyki.

Oddajemy w Państwa ręce przewodnik prezentujący 5 nowych transgranicznych szlaków turystycznych. Są nimi tematyczne szlaki turystyczne pozwalające na kompleksowe poznanie jakże barwnej i burzliwej historii tych terenów, ciekawych miejscowości wraz z bardziej i mniej znanymi obiektami wybranymi na podstawie zrealizowanej na zlecenie Starosty Jarosławskiego Tadeusza Chrzana inwentaryzacji krajoznawczej Powiatu Jarosławskiego przeprowadzonej w latach 2017–2018. Czytelnik znajdzie w nim opisy następujących szlaków: Wielokulturowego, Wielkich Wydarzeń Historycznych, Ziemiański, Kultury Mieszkańskiej oraz Dziedzictwa Zapomnianego. Przewodnik kierujemy do miłośników turystyki poznawczej i aktywnej, pragnących połączyć aktywność ruchową z krajoznawstwem, zarówno tych zaznajomionych już z regionem, jak również chcących odkryć uroki pogranicza.

Zapraszamy w osobliwą podróż po powiecie jarosławskim oraz rejonie miasta Svidník i życzymy Państwu wielu pozytywnych turystycznych przeżyć.

Z turystycznym pozdrowieniem,
Autorzy

ÚVOD

Pohraničné oblasti vždy priťahovali pozornosť výskumníkov, prieskumníkov, cestovateľov, historikov a vedcov. Regióny na rozhraní rôznych etník majú veľmi bohaté kultúrne dedičstvo. Súčasne sú to väčšinou málo industrializované oblasti, pomerne vzdialené od veľkých mestských aglomerácií, sú to miesta, v ktorých turisti nachádzajú nevšedné prírodné bohatstvo. Tak je to aj v prípade dvoch navzájom spolupracujúcich pohraničných regiónov Slovenska a Poľska – okresu Jarosław a regiónu mesta Svidník.

Nájdete tu pokoj a kúsok prirodzenej svojskosti, a súčasne môžete objavovať krásu, zvyšky dávny kúrií a kaštieľov, zrúcaniny hradov a zámkov, vojnových cintorínov z čias 1. a 2. svetovej vojny, rôznych sakrálnych objektov, či tiež prístenných kaplniek a krížov. Z kotla dejinných udalostí a stáročnej koexistencie rôznych etnických, náboženských a národných skupín sa tu vytvorilo kultúrne dedičstvo, ktoré je neporovnateľné s inými regiónmi na Slovensku a v Poľsku. Tie-to miesta musíte navštíviť.

Okres Jarosław leží vo východnej časti Podkarpatského vojvodstva, hraničí s okresmi: lubaczowski, przeworski, przemyski, a na krátkom úseku na východe s Ukrajinou. Rozprestiera sa na území s rozlohou 1029 km², a má približne 121 000 obyvateľov. Veľkou prednosťou tohto regiónu je veľká rôznorodosť prírodného prostredia, vyplývajúca z polohy na mnohých odlišných fyzikálno-geografických celkoch. Juhozápadnú časť tvorí oblasť jemných pahorkov, ktoré patria k Dynowskej vrchovine s najvyšším bodom v okrese Jarosław – vrchom Mechowa Góra s výškou 447 m n. m. Znovu východne od doliny rieky San sa rozprestiera Tarnogrodská pahorkatina s nepatrným výškovým rozdielom.

Približne 150 km od mesta Jarosław, na území severovýchodného Slovenska, leží mesto Svidník. Je to okresné mesto v Prešovskom kraji, v historickom regióne Šariš. V súčasnosti má približne 12 000 obyvateľov. Cez Svidník prechádza dôležitá tranzitná cesta vedúca cez hraničný priebeh Vyšný Komárnik – Barwinek, v Duklianskom priesmyku. Región mesta Svidník spolu so svojím bohatým a rôznorodým prírodným bohatstvom, a tiež veľmi zaujímavou kultúrou a históriou, je ideálnou oblasťou pre rôznorodé formy turistiky.

Do vašich rúk odovzdávame publikáciu turistického sprievodcu, ktorý predstavuje 5 nových cezhraničných turistických trás. Sú to tematické turistické trasy umožňujúce komplexne spoznať tak bohaté a búrlivé dejiny týchto oblastí, zaujímavé miesta, obce, mestá, ako aj najvýznamnejšie a najznámejšie objekty, ktoré boli vybrané na základe vlastivednej inventarizácie okresu Jarosław, ktorá bola zrealizovaná z poverenia predsedu okresu Jarosław – Tadeusza Chrzana v rokoch 2017–2018. Čitateľ v tejto publikácii nájde opisy nasledujúcich ciest – trás: Multikultúrnej, Veľkých historických udalostí, Zemianskej, Meštianskej kultúry a Zabudnutého dedičstva. Sprievodca je určený milovníkom poznávacej a aktívnej turistiky, ktorí chcú spojiť pohybové aktivity so spoznávaním krajiny, tak pre tých, ktorí už tento región poznajú, ako aj pre tých, ktorí ešte len chcú objavovať krásy pohraničia. Pozývame na výnimočnú cestu po okrese Jarosław a po regióne mesta Svidník, a prajeme vám príjemné spoznávanie a množstvo pozitívnych turistických zážitkov.

S turistickým pozdravom,
Autori

INTRODUCTION

Borderline areas have always attracted the attention of researchers, explorers, travellers, historians and geographers. Situated at the interface between different nations, these areas have a very rich cultural heritage. At the same time, these are mostly areas characterised by low industrialisation, removed far away from large agglomerations, offering the tourist splendid natural heritage. This is also the case with the two mutually cooperating border regions of Poland and Slovakia, i.e. the Jarosław District and the region of the city of Svidník. Here you will find peace and a touch of homely feeling, while discovering the beauty, remnants of old manor houses, castle ruins, cemeteries from World War I and II, small churches and chapels, as well as shrines and roadside crosses. The melting pot of historical turmoil and long centuries of coexistence of different ethnic and religious groups gave rise to cultural qualities which do not compare with other regions of Poland and Slovakia, and which are well worth a visit.

The District of Jarosław is located in the eastern part of the Podkarpackie voivodship, bordering with the districts of Lubaczów, Przeworsk and Przemyśl, as well as with Ukraine along a short stretch in the east. It covers the area of 1029 km² and has a population of more than 121 000 inhabitants. One of its advantages is the diversification of the natural environment, resulting from the situation in different geomorphology regions. The south-western part features a rolling landscape of the Pogórze Dynów Foothills, with the highest elevation in the District of Jarosław – Mechowa Góra (447 m above sea level). Meanwhile to the east of the San River valley lies the Tarnogród Plateau with minor terrain denivelations.

At a distance of approximately 150 km from Jarosław, in the north-eastern part of Slovakia lies Svidník, a district city in the Prešov Region and in the historical region of Šariš. It has a population of approximately 12 000 inhabitants. Svidník lies on an important communication route from the Vyšný Komárnik – Barwinek border crossing at the Dukla Pass. The region of Svidník, together with its rich and varied natural resources as well as an interesting history and culture, is an ideal destination for various forms of tourism.

We are hereby giving you a guide showcasing 5 new cross-border tourist trails. Organised by theme, the trails were designed to provide a comprehensive understanding of the complex history of these areas, along with interesting towns and more or less known historical objects, which were selected based on the tourist inventory programme in the District of Jarosław, ordered by the Governor of Jarosław, Tadeusz Chrzan, and carried out in the years 2017–2018. The reader will find the descriptions of the following trails: the multicultural trail, the great historical events trail, the manor houses trail, the burgher culture trail and the forgotten heritage trail. The guide is dedicated to fans of cultural and active tourism, who wish to combine physical activity with sightseeing, both those already familiar with the region and those who have yet to discover the delights of the borderline land. This is an invitation for a unique journey in the Jarosław District and the Svidník Region, which we hope you will enjoy a lot.

With a tourist greeting,
Authors

SZLAK WIELOKULTUROWY MULTIKULTÚRNA TRASA MULTICULTURAL TRAIL

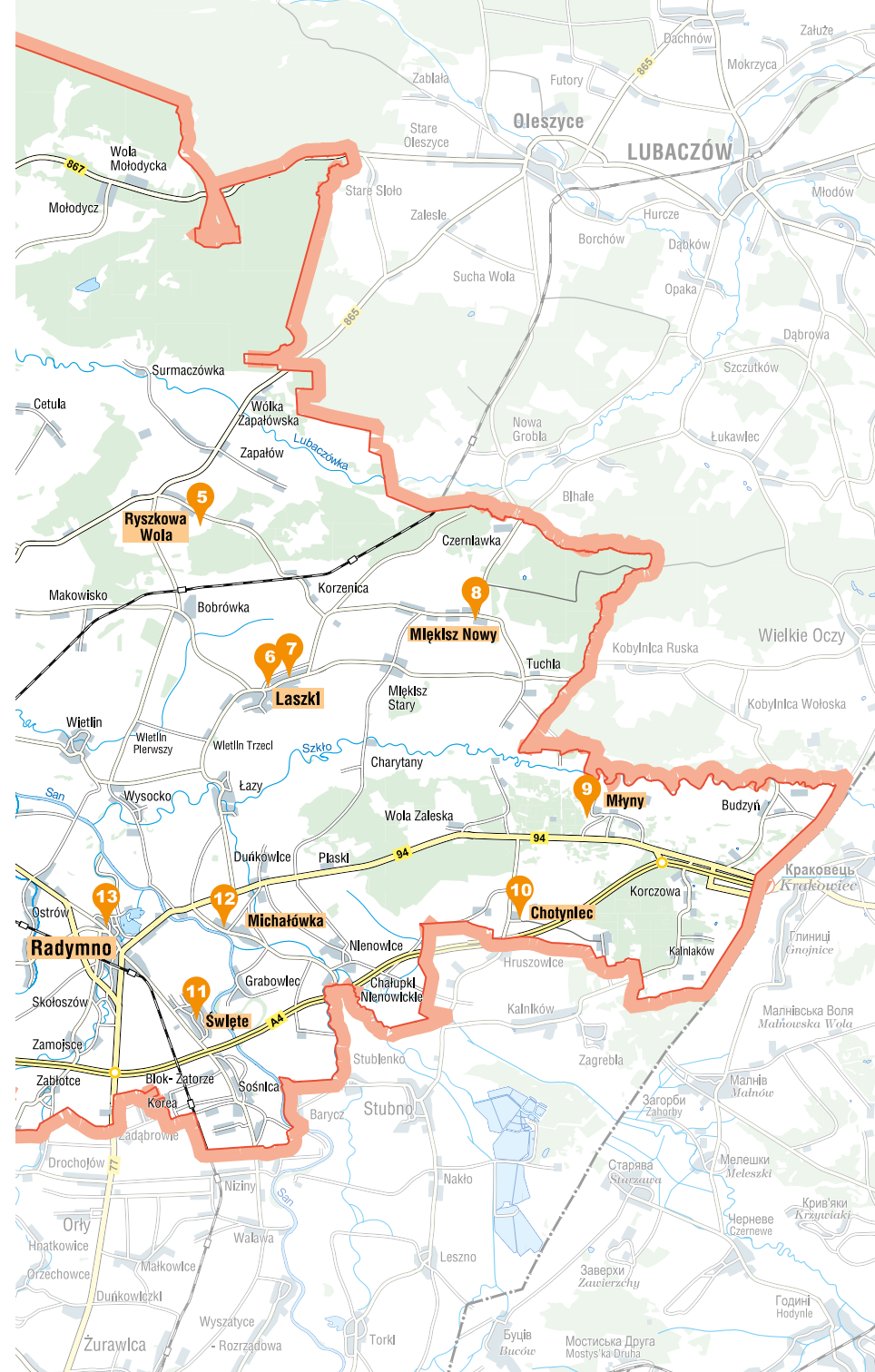
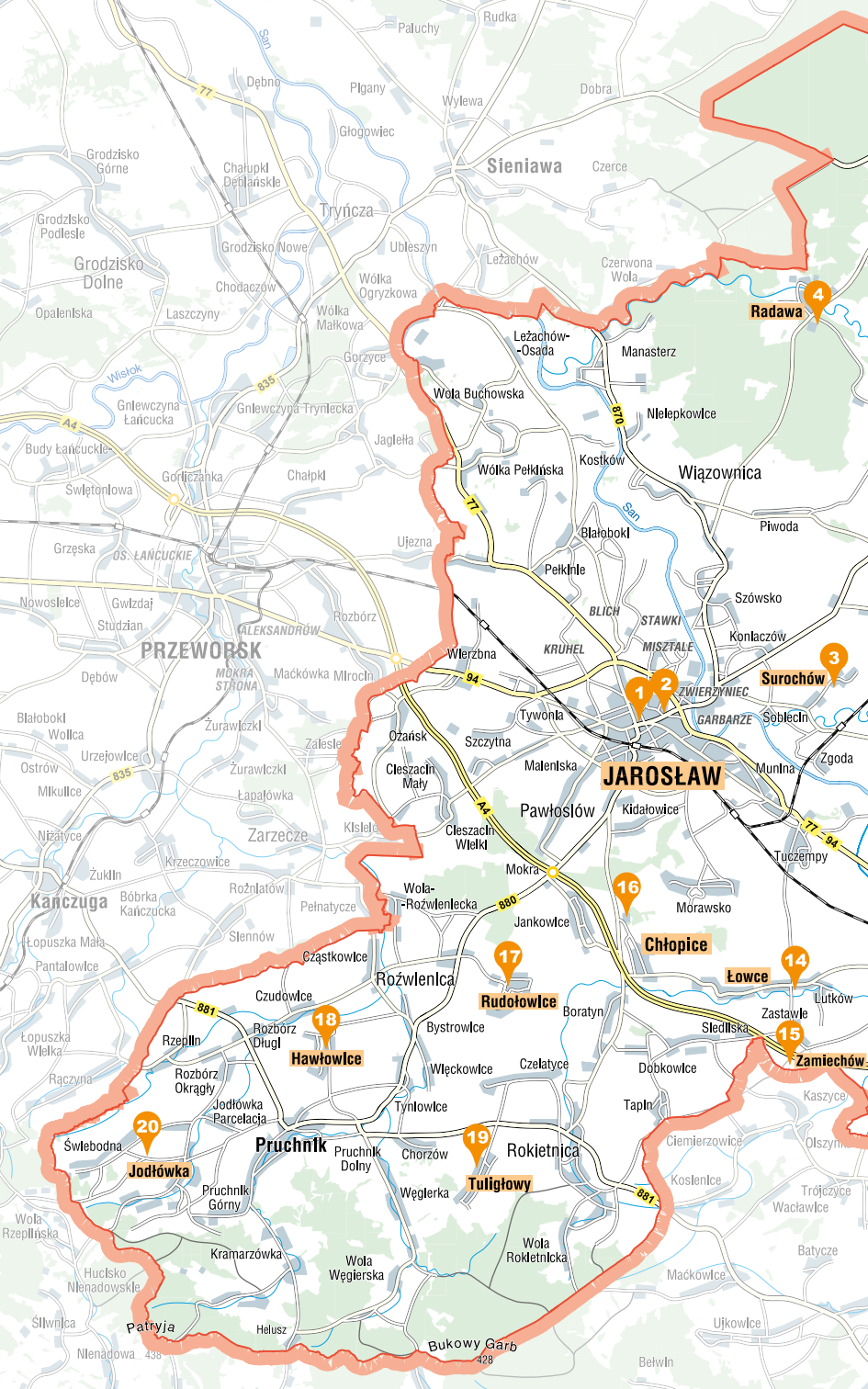

23 PUNKTÓW NA SZLAKU / OBJEKTY NA TRASE
NUMBER OF POINTS OF INTEREST ALONG THE TRAIL

Szlak Wielokulturowy dzięki pobudzającej wyobraźnię wędrowce, umożliwia poznanie najważniejszych miejsc i obiektów, które świadczą o tradycyjnej otwartości i tolerancji wobec **różnych religii** oraz odmiennych **idei społecznych**, wywodzących się ze wspólnego dziedzictwa europejskiego, a także pozaeuropejskiego. Od setek lat krzyżowały się tu kultury Bizancjum i Zachodu Europy, pozostawiając po sobie niespotykaną mozaikę stylów architektonicznych, tradycji i zwyczajów.

Multikultúrna trasa, vďaka stimulovaniu predstavivosti turistov, umožňuje spoznávať najdôležitejšie miesta a objekty, ktoré sú svedkami tradičnej otvorenosti a tolerancie voči **rôznym náboženstvám** a voči odlišným **spoločenským ideám**, majúce svoj pôvod v spoločnom európskom, a tiež mimoeurópskom dedičstve. Stovky rokov sa na tomto mieste križuje východná byzantská kultúra a západoeurópska kultúra. Vzájomný stret týchto kultúr zanecháva po sebe výnimočnú mozaiku architektonických štýlov, tradícií a zvykov.

Following the Multicultural Trail offers a lot to those with a curious mind and imagination. It allows them to become familiar with the most important places and structures which testify to the traditional openness and tolerance toward **different religions** and different **social ideas**, derived from the common European heritage and beyond. For hundreds of years, the cultures of the Byzantine Empire and Western Europe intersected and overlapped here, resulting in an unprecedented mosaic of architectural styles, traditions and customs.

1

BOŻNICA TZW. DUŻA SYNAGOGA W JAROSŁAWIU (UL. OPOLSKA 12)
VELKÁ SYNAGÓGA V MESTE JAROSLAV (UL. OPOLSKA 12)
LARGE SYNAGOGUE IN JAROSLAW (UL. OPOLSKA 12)

GPS: 50.0187586 N, 22.6806634 E

Budynek synagogi wybudowano w 1811 r., na planie kwadratu (25 x 25 metrów). Natomiast w 1905 r., za czasów Henryka Strisowera – przewodniczącego Gminy Żydowskiej, przeprowadzono w nim kapitalny remont.

Niestety, nie zachowało się wyposażenie synagogi oraz polichromie, które uległy zniszczeniu w czasie II wojny światowej.

W 1963 r. budynek synagogi przekazano Liceum Plastycznemu. W czasie gruntownego remontu w 1990 r. położono nowy dach i przeprowadzono konserwację babinca. W głównej sali modlitewnej synagogi znajdują się ekspozycje szkoły. Od 1998 r. w budynku mieściła się Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa. Dzisiaj w budynku ponownie działa Zespół Szkół Plastycznych.

W głównej sali modlitewnej znajduje się sklepienie typu halowego podparte czterema filarami. Przed wojną znajdowała się tutaj bima.

Na ścianie frontowej widnieje tablica, poświęcona pamięci Żydów z Jarosława i okolic, którzy zostali zamordowani w latach 1939–1945 przez niemieckich okupantów.

Budowa so štvorcovým pôdorysom (25 x 25 metrov) bola postavená v roku 1811. Hlavný modlitebný priestor má klenbu halového typu, ktorá je podopretá štyrmi stĺpmi (pred vojnou sa tu nachádzala bima (almemor). Všetko zariadenie synagógy a všetky polichromie boli zničené.

Synagóga je zaznačená na rakúskej katastrálnej mape z 19. storočia.

V roku 1963 bola budova dávnej synagógy odovzdaná Umeleckému lýceu. V roku 1990 bola vykonaná rozľahlá rekonštrukcia budovy. Počas rekonštrukcie bolo vymenené pokrytie strechy, a tiež bola vykonaná konzervácia ženskej tribúny. Hlavný modlitebný priestor synagógy v súčasnosti používa škola na výstavné účely. Od roku 1998 tu sídlila Štátna odborná vysoká škola. V súčasnosti tu opäť sídli Umelecké lýceum.

The synagogue was built in 1811, on a square plan (25 x 25 metres). In 1905, in the times when Henryk Strisower served as the head of the Jewish community, it underwent a thorough renovation.

Unfortunately, the interior decorations of the synagogue and the wall paintings did not survive the destruction in World War II.

In 1963, the building became home to a local secondary art school. During a comprehensive renovation in 1990, a new roof was installed and the women's section underwent conservation works. The main prayer hall of the synagogue serves as exhibition space for the art school. After 1998, the building was home to a State Higher Vocational School. Today, the building again houses the school of art.

The main prayer hall features a hall-style ceiling supported by four pillars. Before the war, it is where the bimah used to stand.

The front wall bears a plaque commemorating the Jewish inhabitants of Jarosław and the surrounding area, murdered in the years 1939–1945 by the German occupiers.

2

ZESPÓŁ CERKWI GRECKOKATOLICKIEJ PW. PRZEMIENIENIA

PAŃSKIEGO W JAROSŁAWIU (UL. CERKIEWNA 3)

KOMPLEX GRÉCKOKATOLÍCKEJ CERKVI PREMENENIA PĀNA

V MESTE JAROSĽAV (UL. CERKIEWNA 3)

COMPLEX OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH OF THE
TRANSFIGURATION OF OUR LORD IN JAROSŁAW (UL. CERKIEWNA 3)

GPS: 50.019131 N, 22.687648 E

Świątynia wybudowana została w latach 1717–1749 z fundacji wójta jarosławskiego Eliasza Wapińskiego oraz jego żony Pelagii, w miejscu dawnego zamku właścicieli miasta. Pierwotnie jednonawowa została przebudowana na trzynawową z dwoma wieżami i kopułą w latach 1911–1912.

Elewację frontową wieńczy figura Ukrzyżowanego Chrystusa, wykonana przez lwowskiego rzeźbiarza Teobalda Orkasiewicza. W ołtarzu bocznym znajduje się XVII-wieczna cudowna ikona z wizerunkiem Matki Bożej Bramy Miłosierdzia, koronowana w 1996 r. koronami papieskimi. W 2015 r., na osobiste życzenie papieża Franciszka, ikona była obecna w Bazylice Św. Piotra w Rzymie podczas uroczystości otwarcia Roku Jubileuszowego poświęconego miłosierdziu Bożemu.

Obok świątyni stoi murowana dzwonnica wybudowana w XIX w.

Jednolodový chrám bol postavený v rokoch 1717–1749 z prostriedkov nadvádie založenej jarosľavským richtárom Eliášom Wapińským a jeho ženou Pelágiou, na mieste dávneho zámku majiteľa mesta. Následne bola v rokoch 1911–1912 prestavaná na trojlodový chrám s dvoma vežami a s kopulou.

Na čelnej fasáde sa nachádza socha Ukrižovaného Krista od ľvovského sochára Teobalda Orkasiewicza. V bočnom oltári môžete vidieť zázračnú ikonu Panny Márie Brány Milosrdenstva zo 17. storočia, ktorá bola v roku 1996 korunovaná pápežskými korunami.

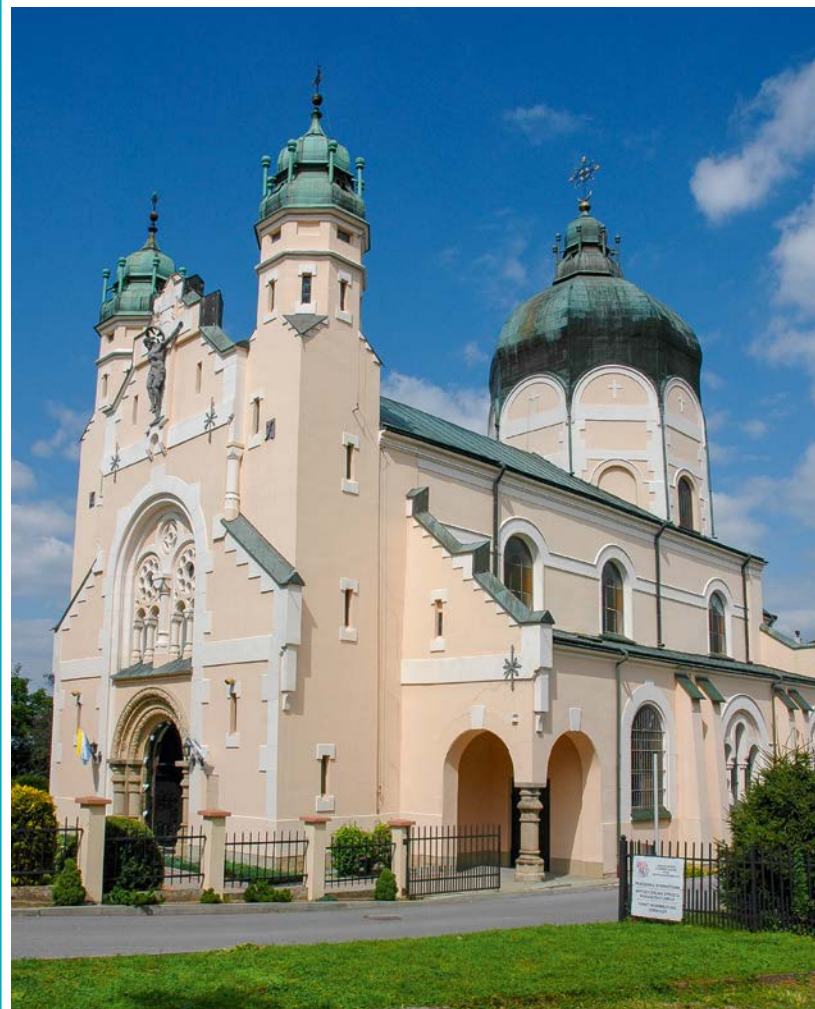
Pri chráme stojí murovaná zvonica z 19. storočia.

The church was built between 1717 and 1749 with the funds provided by the Jarosław mayor, Eliasz Wapiński and his wife Pelagia, on the site of the former castle of the town's owners. Originally a single-nave design, in

1911–1912 the church was rebuilt to feature three naves with two towers and a dome.

Atop the front elevation, there is a statue of the Crucified Christ, the work of a Lwów sculptor, Teobald Orkasiewicz. The side altar has a 17th century miraculous icon of the Mother of God in the Hodegetria type: Gate of Mercy, crowned with papal insignia in 1996.

Next to the church, there is a stone belfry built in the 19th century.

**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO W SUROCHOWIE –
 DAWNA CERKIEW GRECKOKATOLICKA (GMINA WIEJSKA JAROSŁAW)
 KOMPLEX RÍMSKOKATOLÍCKEHO KOSTOLA V DEDINE SUROCHÓV
 – DÁVNA GRÉCKOKATOLÍCKA CERKEV (DEDINSKÁ OBEC JAROSŁAW)
 ROMAN CATHOLIC CHURCH COMPLEX IN SUROCHÓW – FORMER
 GREEK CATHOLIC CHURCH (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)**

GPS: 50.024470 N, 22.764661 E

Obiekt murowany, o trzech kopułach, został wykonany w stylu ukraińsko-bizantyjskim, na rzucie krzyża greckiego. Wewnątrz kościoła znajduje się polichromia malowana w latach 1984–1985 przez Stanisława Gąsiora, ucznia Wilusza z Krakowa.

Obecna świątynia została wybudowana w latach 1912–1914. Autorem projektu architektonicznego był lwowski architekt, profesor Ołeksander Łuszczyński (1878–1943). Fundatorem był książę Witold Czartoryski (ofiarował m.in. całość drewna potrzebnego na budowę). Była to już druga cerkiew w tym miejscu.

Pierwsza, wybudowana w roku 1826, była obiektem drewnianym, który najpierw przesunięto poza obręb cerkiewnego cmentarza grzebalnego, a następnie rozebrano.

Budowa trwała dokładnie 18 miesięcy, a zakończyła się uroczystym poświęceniem przez ks. bpa Jozafata Kocyłowskiego, przy licznych udziale księży rzymsko- i greckokatolickich.

Świątynia znacznie ucierpiała w wyniku działań I wojny światowej. Uszkodzona została m.in. jedna z kopuł, a Austriacy zarekwirowany dzwon przetopili na sprzęt wojenny.

Parafia greckokatolicka użytkowała świątynię do czasu zakończenia II wojny światowej, kiedy to ludność ukraińska została wywieziona z Surochowa. Na jej miejsce napłynęła ludność polska i począwszy od 1946 r. obiekt został przejęty przez księży rzymskokatolickich.

Kościół przeszedł kapitalny remont w latach 80. XX w. Obecny kościół, jako bryła cerkiewna, jest największym pod względem powierzchni budynkiem na Podkarpaciu.

Murowany obiekt s troma kopulami bol postavený v ukrajinsko-byzantskom slohu. Budova má pôdorys gréckeho kríža. Interiér kostola zdobí polychromia, ktorú v rokoch 1984 – 1985 namaľoval Stanislav Gášior, žiak Wilusza z Krakova. Dnešný chrám bol postavený v rokoch 1912–1914. Autorom architektonického projektu bol ľvovský architekt, profesor Alexander Łuszczyński (1878–1943). Fundátorom stavby bol knieža Witold Czartoryski (okrem iného daroval všetko drevo potrebné na stavbu). Bola to už druhá cerkev na tomto mieste. Prvá cerkev bola na tomto mieste postavená v roku 1826. Bol to drevený objekt, ktorý neskôr najprv presunuli mimo kostolného cintorína, a následne rozobrali. Stavba nového chrámu sa začala v roku 1911 a skončila sa presne po 18 mesiacoch. Chrám slávnostne posvätil vľadyka Jozafat Kocyłowski za účasti mnohých gréckokatolíckych a rímskokatolíckych kňazov a veriacich.

Chrám počas 1. svetovej vojny následkom vojenských operácií značne utrpel. Okrem iného bola poškodená jedna kopula, a rakúsko-uhorská armáda zhabala zvon, ktorý bol pretavený na vojenské účely.

Chrám až do konca 2. svetovej vojny používala gréckokatolícka farnosť. Po vojne bolo gréckokatolícke obyvateľstvo Surochowa násilne vysídlené. Po vysídlení pôvodných obyvateľov bolo do dediny presídlené poľské obyvateľstvo, preto objekt od roku 1946 prevzali rímskokatolícki kňazi.

Kostol bol v 80. rokoch 20. storočia generálne rekonštruovaný. Súčasný kostol, ako pôvodná cerkev, je budova s najväčšou plochou v celom Podkarpatsku.

This three-domed stone church was built in the Ukrainian-Byzantine style on the plan of a Greek cross. The wall painting inside the church comes from the years 1984–1985. It is the work of the artist Stanisław Gašior.

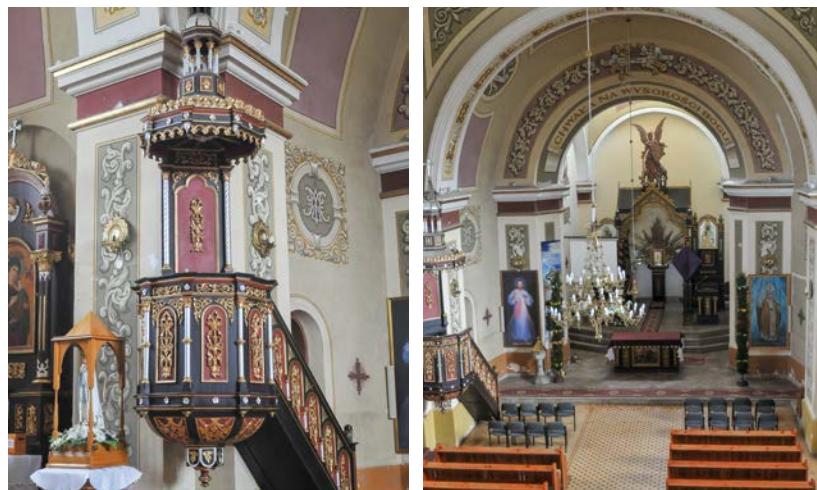
The current church was erected between 1912 and 1914. The author of the architectural design was an architect from Lwow, Professor Ołeksander Łuszpyński (1878–1943). The founder of the church was Prince Witold Czartoryski (who provided, among other things, the timber needed for the construction). This was the second Orthodox church in this place. The first one, built in 1826, was made of wood. After being moved away from the cemetery, it was eventually dismantled.

The construction took exactly 18 months, followed by a ceremonial consecration by Bishop Jozafat Kocyłowski, with many Roman and Greek Catholic clergy in attendance.

The church was heavily destroyed as a result of World War I. One of the domes was damaged, and the bell was confiscated by the Austrians and melted for military equipment.

The Greek Catholic parish used the church until the end of World War II, when the Ukrainian population was forcibly relocated from Surochów. The village was resettled by Poles, and in 1946 the church was taken over by the Roman Catholic Church.

The church underwent a thorough renovation in the 1980s. The present church with its Orthodox structure is the largest building in terms of total surface in the region of Podkarpacie.

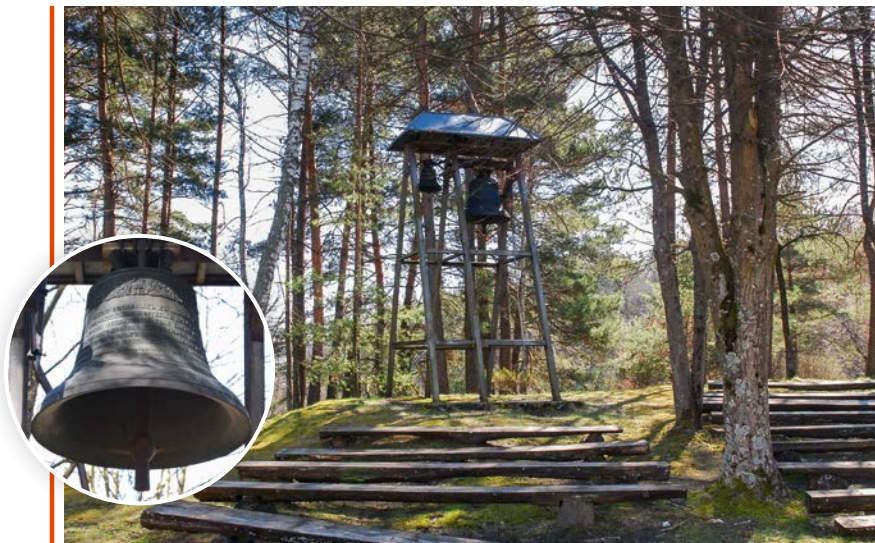
4 **KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI (PARAFIALNY) PW. ŚW. ANNY W RADAWIE** (GMINA WIĄZOWNICA) **RÍMSKOKATOLÍCKÝ (FARSKÝ) KOSTOL SV. ANNY V DEDINE RADAWA** (OBEC WIĄZOWNICA) **ROMAN CATHOLIC PARISH CHURCH OF ST. ANNE IN RADAWA** (MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

📍 GPS: 50.131956 N, 22.767543 E

Kościół wybudowano w latach 1920–1926, a konsekracji dokonano w czerwcu 1927 r., o czym świadczy napis na ścianie frontowej, tuż nad wejściem do kościoła – „R.P. 1927”. Kościół został poważnie uszkodzony 22 czerwca 1941 r. w trakcie potyczki między podjazdem niemieckim a wycofującymi się spod Sieniawy Sowiecami. W 2013 r. obiekt przeszedł gruntowny remont. Według przekazów ołtarz główny pochodzi z dawnej cerkwi pw. Zaśnięcia NMP w Jarosławiu (zachowane do czasów obecnych prezbiterium znajduje się w parku im. Czesławy „Baški” Puzon), natomiast ołtarze boczne z cerkwi w Sieniawie.

Na placu kościelnym znajduje się dzwonnica, na niej trzy dzwony. Pierwszy o imieniu „Bogdan”, opisany cyrylicą a pochodzący z cerkwi w Zapałowie. Drugi pochodzi z cerkwi jarosławskiej, zaś trzeci odlano z zebranych w 1915 r. resztek dzwonów z innych świątyń.

Pierwsza świątynia została postawiona w tym miejscu już w 1583 r. i zbudowana była z drewna modrzewiowego. Kościół wybudowali jezuiti, przy zachęce Anny Ostrogskiej. Stąd też wezwanie kościoła – św. Anny. Był to obiekt przypominający gabarytami obecną świątynię. Niestety, kościół spłonął w czasie działań I wojny światowej, dokładnie z 18 na 19 maja 1915 r.

Kostol bol postavený v rokoch 1920–1926 a slávnostne posvätený v júni 1927, o čom svedčí nápis na čelnej stene, hneď nad vchodom do kostola – „R.P. 1927” (R.P. – A.D. – Roku Pána). Kostol bol 22. júna 1941 vážne poškodený počas prebiehajúcej bitky medzi útočiacimi Nacistami a Sovietmi, ktorí ustupovali od mesta Sieniawa. Objekt bol v roku 2013 generálne zrekonštruovaný. Hlavný oltár podľa podania pochádza z cerkvi z mesta Jarosław (z parku Czesławy „Baški” Puzon), a bočné oltáre z cerkvi z dediny Sieniawa.

Na kostolnom nádvorí stojí zvonica so zvonom s nápisom v cyrilike „Bohdan”, ktorý pochádza z cerkvi z dediny Zapałowa. Druhý zvon pochádza z cerkvi z mesta Jarosław, a tretí zvon bol odliaty zo zvyškov, ktoré zostali po zvonoch, ktoré boli v roku 1915 zhabala rakúsko-uhorská armáda.

Prvý chrám bol na tomto mieste postavený už v roku 1583. Na stavbu bolo použité smrekovcové drevo. Kostol postavili jezuiti, s podporou Anny Ostrogskej. Práve preto je to kostol sv. Anny. Pôvodný objekt svojimi rozmermi pripomínal súčasný chrám. Žiaľ, kostol zhorel počas 1. svetovej vojny následkom vojenských operácií, a presnejšie, z 18. na 19. mája 1915.

The church was built in the years 1920–1926 and consecrated in June 1927, as evidenced by the inscription on the front wall just above the entrance to the church – “R.P. 1927” (“Anno Domini 1927”). It was seriously damaged on 22 June 1941 during a confrontation between German troops and the Soviets withdrawing from Sieniawa. In 2013, the church was comprehensively renovated. The main altar is believed to come from the former Orthodox church in Jarosław (today’s Czesława Puzon Park), while the side altars are from the Orthodox church in Sieniawa.

Next to the church, there is a belfry with three bells. The first one bears the name „Bogdan”. Inscribed in the Cyrillic alphabet, it comes from the Orthodox church in Zapałów. The second one comes from the Jarosław Orthodox church, and the third one was cast from the remains of bells from other churches in 1915.

The first church had stood on this site as early as 1583, and was built of larch timber. It was constructed by the Jesuits, encouraged by Anna Ostrogska, therefore the dedication to St. Anne. The original church was similar in size to the current one. Unfortunately, it was burned down in World War I, or more precisely at the night of 18/19 May 1915.

**KOŚCIÓŁ PW. ŚW. PIOTRA I PAWŁA W RYSZKOWEJ WOLI –
DAWNA CERKIEW GRECKOKATOLICKA (GMINA WIĄZOWNICA)
KOSTOL SV. PETRA A SV. PAVLA V DEDINE RYSZKOWA WOLA –
DÁVNA GRÉCKOKATOLÍCKA CERKEV (OBEC WIĄZOWNICA)
CHURCH OF SAINTS PETER AND PAUL IN RYSZKOWA WOLA –
FORMER GREEK CATHOLIC CHURCH (MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)**

GPS: 50.071267 N, 22.870788 E

Cerkiew istniała w tym miejscu już w 1787 roku. Obecna świątynia zbudowana została w latach 1893–1897 w miejscu starszej, drewnianej. Kosztem księcia Witolda Czartoryskiego z Pełkiń, została ukończona i konsekrowana w 1897 r. pod wezwaniem św. Michała Archanioła. Parafia greckokatolicka należała do dekanatu jarosławskiego.

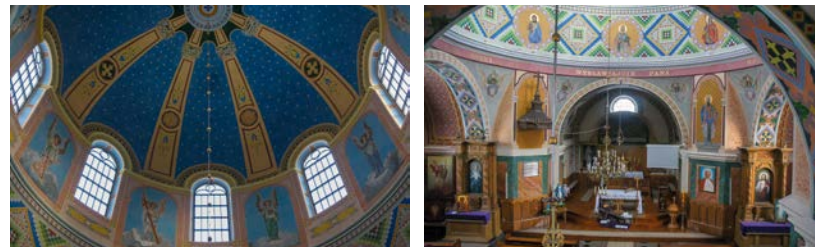
Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki. Parafia rzymskokatolicka w Ryszkowej Woli została erygowana w 1969 roku przez biskupa Ignacego Tokarczuka.

Obecnie kościół posiada trzy ołtarze. Obrazy do ołtarzy bocznych namalował w roku 1970 Artur Mendychowski z Przemyśla. W kościele znajduje się rów-

nież ciekawa polichromia wykonana przez Grzegorza Kalimona, odnowiona w 1993 roku. Obok kościoła stoi murowana dzwonnica pochodząca z 1869 roku.

Cerkiew na tomto mieście stała už v roku 1787. Súčasný chrám bol postavený v rokoch 1893–1897 na mieste staršej, drevenej cerkvi. Fundátorom stavby bol knieža Witold Czartoryski z Pełkiń. Kostol bol ukončený a slávnostne posvätený v roku 1897. Je zasvätený sv. Michalovi Archanjelovi. Gréckokatolícka farnosť patrila do jaroslawského dekanátu.

Cerkiew po 2. svetovej vojne prevzali rímskokatolíci. Farnosť v dedine Ryszkowa Wola založil v roku 1969 vtedajší biskup Ignác Tokarczuk.

V súčasnosti sú v kostole tri oltáre. Obrazy v bočných oltároch namaľoval v roku 1970 Artur Mendychowski pôsobiaci v meste Przemyśl. Interiér kostola tiež zdobí zaujímavá polychrómia, ktorú namaľoval Grzegorz Kalimon. Polychrómia bola v roku 1993 obnovená. Vedľa kostola stojí murovaná zvonica pochádzajúca z roku 1869.

The Orthodox church existed in this place already in 1787. The present church was erected between 1893 and 1897 where the old wooden Orthodox church had stood before. Founded by Prince Witold Czartoryski from Pełkinie, the construction was completed and the church was consecrated in 1897, dedicated to Saint Michael the Archangel. The Greek Catholic parish belonged to the Jarosław deanery.

After the war, the church was taken over by the Roman Catholic Church. The Roman Catholic parish in Ryszkowa Wola was established in 1969 by Bishop Ignacy Tokarczuk.

Currently, the church has three altars. The paintings for the side altars were created in 1970 by Artur Mendychowski from Przemyśl. In the church there is also an interesting wall painting made by Grzegorz Kalimon and renovated in 1993. Next to the church, there stands a masonry belfry from 1869.

6

**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. ZOFII I SZCZEPANA
W LASZKACH (GMINA LASZKI)
KOMPLEX FARSKÉHO KOSTOLA SV. ŽOFIE A SV. ŠTEFANA
V DEDINE LASZKI (OBEČ LASZKI)
COMPLEX OF THE PARISH CHURCH OF SAINTS SOFIA AND
STEPHEN IN LASZKI (MUNICIPALITY OF LASZKI)**

GPS: 50.019972 N, 22.897019 E

Kościół wybudowany został na początku XX wieku, w miejsce nienadającego się już do remontu, drewnianego kościoła pochodzącego z 1736 r. Budowa neogotyckiego kościoła według projektu Teodora Talowskiego rozpoczęła się w 1902, a zakończyła w 1907 r., w głównej mierze dzięki funduszom Zamoyskich. Kościół zdobi wyróżniająca się w krajobrazie wsi wysoka, 40-metrowa wieża, zwieńczona metalowym krzyżem. W podziemiach świątyni znajduje się krypta nagrobna Zamoyskich z prochami dziewięciu przedstawicieli rodu Zamoyskich, właścicieli klucza wysockiego w XIX i XX w.

W wyniku działań wojennych w 1915 roku budowla ucierpiała, a przebywający tu wówczas Austriacy zrabowali m.in. cztery dzwony. Po wojnie dzięki księdzu Franciszkowi Zawiszy oraz hrabiemu Zygmuntowi Zamoyskiemu ko-

ściół odnowiono, a w latach 20. ufundowano nowe ołtarze, projektu Bogdana Trefera. Główny ołtarz powstał dzięki hrabinie Wandzie Zamoyskiej. Utrzymany jest w formie tryptyku z relikwiami ss. Stanisława i Wojciecha oraz centralnie umieszczonym krucyfiksem. Jeden z ołtarzy bocznych, ufundowany w 1928 roku przez hrabię Adama Zamoyskiego, poświęcony jest Najświęt-

szej Marii Pannie. Natomiast drugi, poświęcony Sercu Pana Jezusa, powstał ze składek parafian.

W 1944 roku kościół został ponownie poważnie uszkodzony. Po zakończeniu wojny dzięki składkom parafian naprawiono mury i witraże, a pod koniec lat 50. pomalowano wnętrze i położono nowy dach.

Kostol bol postavený na začiatku 20. storočia, na mieste starého, dreveného kostola z roku 1736, ktorý bol v takom zlom stave, že sa už nedal opraviť. Stavba neogotického kostola (podľa projektu Teodora Talowského) sa začala v roku 1902, a bola ukončená v roku 1907, predovšetkým vďaka finančnej podpore rodu Zamoyski. Kostol zdobí 40-metrová hodinová veža, ktorá sa vypína nad celým okolím. Vrch veže zdobí kovový kríž. V podzemiach kostola sa nachádza krypta rodu Zamoyských. V krypte sú uložené pozostatky deviatich predstaviteľov rodu Zamoyských, majiteľov wysockého panstva v 19. a 20. storočí.

Žiaľ, novo postavená budova bola čoskoro zničená počas vojenských operácií v roku 1915. Rakúsko-Uhorská armáda okrem iného zhabala štyri zvony. Kostol bol po vojne zásluhou farára Františka Zawiszy a grófa Žigmunda Zamoyského obnovený. V 20. rokoch 20. storočia boli z milodarov veriacich postavené nové oltáre. Hlavný oltár vo forme triptychu s relikviami sv. Stanislava a sv. Vojtecha, s centrálne umiestneným Krucifixom, vznikol zásluhou grófkky Wandy Zamoyskej. Bočné oltáre, jeden, zasvätený Najsvätejšej Panne Márii, postavený v roku 1928, fundoval gróf Adam Zamoyský, druhý, zasvätený Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu, bol postavený z milodarov farníkov. Všetky navrhol Bogdan Trefer.

Kostol bol v roku 1944 opäť vážne poškodený. Po vojne, vďaka snaženiu miestnych farníkov, boli opravené steny a vitráže, koncom 50. rokov 20. storočia bol namaľovaný interiér. Tiež bolo obnovené pokrytie strechy.

Vedľa kostola sa nachádza historická, murovaná fara.

The church was built at the beginning of the 20th century on the site of a wooden church from 1736, whose condition was beyond repair. The construction of the neo-Gothic church designed by Teodor Talowski began in 1902 and ended in 1907, mainly thanks to the funds from the Zamoyski family. The church stands out in the rural landscape with its distinctive, 40-metre high tower, topped with a metal cross. In the cellar, you can see the crypt of the Zamoyskis.

Nine people from this noble family, who in the 19th and 20th centuries owned the demesne of Wysocko, were buried here.

The building suffered as a result of war turmoil in 1915, and the Austrian soldiers stationed here stole four bells, among other things. After the war, thanks to Fr. Franciszek Zawisza and count Zygmunt Zamoyski, the church was renovated and in the 1920s new altars were founded, designed by Bogdan Trefer. The main altar was provided thanks to the efforts of countess Wanda Zamoyska. It had the form of a triptych with the relics of the saints Stanislaw and Wojciech (Adalbert), and a centrally located crucifix. One of the side altars, founded in 1928 by count Adam Zamoyski, is devoted to the Holy Virgin Mary. The other one, dedicated to the Heart of the Lord Jesus, was built thanks to contributions of the parishioners.

In 1944, the church was again seriously damaged. After the war, support from the parishioners allowed to repair walls and stained glass windows, while in the late 1950s the interior was repainted and a new roof was installed.

**POZOSTAŁOŚCI NIEDOKOŃCZONEJ CERKWI GRECKOKATOLICKIEJ
PW. OPIEKI NAJŚWIĘTSZEJ MATKI BOŻEJ W LASZKACH (GMINA LASZKI)
POZOSTATKY NEDOKONČENEJ GRÉCKOKATOLÍCKEJ CERKVI
POKROVU PRESVÄTEJ BOHORODIČKY V DEDINE LASZKI (OBEC LASZKI)
REMAINS OF THE UNFINISHED GREEK CATHOLIC CHURCH OF THE
INTERCESSION OF THE HOLY VIRGIN IN LASZKI (MUNICIPALITY OF LASZKI)**

GPS: 50.022705 N, 22.907748 E

Cerkiew w Laszkach powstała w roku 1462. Ufundowali ją bracia Rafał i Spytko – ówczesni właściciele ziemi jarosławskiej. Pierwsze wzmianki pisemne o cerkwi greckokatolickiej w Laszkach pojawiły się już w 1581 r. W 1662 r. rozpo-

częto budowę nowej drewnianej cerkwi. W 1915 r. w trakcie pożaru cerkiew spłonęła. W 1917 r. dzięki pomocy hr. Wandy Zamoyskiej z Wysocka wybudowano kaplicę Matki Bożej. W 1937 r. położono kamień węgielny i rozpoczęto prace budowlane przy nowej murowanej cerkwi. Z powodu braku środków finansowych mieszkańcy przerwali budowę, której nie dokończono do wybu-

chu II wojny światowej. W latach 1944–1946 dokonano przesiedlenia wiernych obrządku greckokatolickiego na terytorium ówczesnej USRR w wyniku umowy między PKWN a USRR z 9 września 1944 r. Natomiast w 1947 r. przesiedlono wiernych obrządku greckokatolickiego na tereny Ziemi Odzyskanych. Pozostałości cerkwi rozebrano pod koniec lat 50. XX w. Do dzisiaj widoczne są duże, betonowe filary.

Wokół pozostałości po cerkwi znajdują się nagrobki będące śladami po starym cmentarzu greckokatolickim, zgrupowane w lapidarium.

Cerkev v dedine Laszki bola postavená v roku 1462. Fundátormi chrámu boli bratia Rafał a Spytko – vtedajší majitelia jaroslawských majetkov. Prvé písomné zmienky o gréckokatolíckej cerkvi v dedine Laszki pochádzajú už z roku 1581. V roku 1662 gréckokatolícke obyvateľstvo začalo stavbu novej drevenej cerkvi. V roku 1915 cerkev počas požiaru zhorela. V roku 1917 vďaka pomoci grófkyy

Wandy Zamoyskiej rod. Wysocka bola postavená kaplnka zasvätená Presvätej Bohorodičke. V roku 1937 bol položený základný kameň a začali sa stavebné práce na novej, murovanej cerkvi.

Avšak kvôli nedostatočným finančným zdrojom, obyvatelia museli stavbu prerušiť. Až do začiatku vojny sa nepodarilo túto stavbu dokončiť. V rokoch 1944–1946 bolo gréckokatolícke obyvateľstvo na základe medzištátnej dohody z 9. septembra 1944 uzatvorenej medzi Poľským výborom národného oslobodenia a ZSSR násilne presídlené na územie ZSSR. V roku 1947 bolo gréckokatolícke obyvateľstvo opäť násilne vysídlené a presídlené na tzv. Znovuzískané územie (súčasné západné Poľsko, pred 2. svetovou vojnou východné Nemecko). Pozostatky cerkvi boli koncom 50. rokov 20. storočia definitívne rozobraté. Dodnes sú viditeľné veľké, betónové stĺpy.

Okolo zvyškov cerkvi sa stále nachádzajú náhrobné kamene – svedkovia dávneho gréckokatolíckeho cintorína.

The Orthodox church in Laszki was erected in 1462. It was founded by the brothers Rafał and Spytko, the owners of the land in and around Jarosław. The first mentions of the Orthodox church in Laszki go back to as early as 1581. In 1662, the construction of a new wooden church began. In 1915, it succumbed to a fire. In 1917, with the help of countess Wanda Zamoyska from Wysocko, the chapel of the Virgin Mary was built. In 1937, the foundation stone was laid and construction work began on a new masonry church. When they ran out of funds, the locals had to suspend the construction, which was not completed due to the outbreak of World War II. In the years 1944–1946, the Greek Catholics from the area were resettled in the USSR as a result of an agreement between the Polish communists and the Soviets from 9 September 1944. 1947 saw more resettlements, this time to the so-called Recovered Territories in the west of Poland. The remnants of the church were dismantled at the end of the 1950s. What remains to date are large, concrete pillars.

Around the site of the former church, you can see grave stones from the old Greek Catholic cemetery, arranged in a lapidarium.

8 ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. MATKI BOŻEJ ŚNIEŻNEJ W MIĘKISZU NOWYM (GMINA LASZKI) KOMPLEX FARSKÉHO KOSTOLA SNEŽNEJ PANNY MÁRIE V DEDINE MIĘKISZ NOWY (OBEC LASZKI) COMPLEX OF THE PARISH CHURCH OF OUR LADY OF THE SNOWS IN NOWY MIĘKISZ (MUNICIPALITY OF LASZKI)

GPS: 50.038271 N, 22.990931 E

Tworzenie parafii rzymskokatolickiej rozpoczęto od wybudowania w 1896 r. ochronki, przy wsparciu samego Stefana Zamoyskiego. Do ochronki zostały sprowadzone Siostry Służebniczki Starowiejskie. Budowa kościoła rzymskokatolickiego rozpoczęła się od przekazania na ten cel przez państwa Giedroyciów – ówczesnych właścicieli wsi – placu o powierzchni 8,5 morga. W 1910 r. rozpoczęto budowę plebanii, a w 1914 r. wybudowano drewnianą kaplicę. Niestety, budynki te zostały zniszczone podczas I wojny światowej. Po zakończeniu działań wojennych rozpoczęto budowę nowego kościoła. Prace, według projektu inż. architekta Kazimierza Osińskiego, ruszyły 1 maja 1918 r. Działkę pod budowę ofiarowali państwo Możdżanowie. Natomiast poświęcenie nowo wybudowanego kościoła miało miejsce 26 października 1919 r. W 1923 r. ko-

ściół oszalowano deskami, zaś w 1924 r. zmieniono pokrycie dachowe z gontu na blachę. W 1928 r. ufundowano ołtarze, a obraz Matki Bożej Śnieżnej namalował Józef Bukowczyk z Przemyśla. Obiekt przeszedł gruntowną renowację w latach 2007–2008.

W architekturze świątyni widoczne są cechy tzw. stylu zakopiańskiego.

W 1919 roku wybudowano trójarkadową dzwonnice. Ciekawostką jest fakt, że największy dzwon – odlany przez braci Felczyńskich – nosi nazwę „Józef”. Jak się okazuje, został na nim odlany jeszcze w 1928 r. portret Józefa Piłsudskiego. Był to prawdopodobnie pierwszy w historii „pomnik” marszałka.

Tvorenie rímskokatolíckej farnosti sa začalo v roku 1896 od postavenia ovody (predchodcu škôlky) s podporou Štefana Zamoyského. Ovoda bola zverená sestrám z Kongregácie Starowiejských Služobníčok. Stavba rímskokatolíckeho kostola sa mohla začať vďaka podpore rodu Giedroyc – vtedajších majiteľov obce – ktorí na tento účel darovali potrebné pozemky s plochou 8,5 jutár. V roku 1910 sa začala stavba fary, a v roku 1914 bola postavená drevená kaplnka.

ka. Žiaľ, tieto budovy boli zničené počas 1. svetovej vojny. Po skončení vojny sa začala stavba nového kostola. Práce realizované podľa projektu architekta Ing. Kazimíra Osińskiego sa začali 1. mája 1918. Pozemok na stavbu daroval Mozdzanovci. Nový kostol bol slávnostne posvätený 26. októbra 1919. V roku 1923 bola strecha kostola zadebnená, a v roku 1924 bola šindľová strecha nahradená plechovou krytinou. V roku 1928 boli z milodarov veriacich postave-

né oltáre a obraz Snežnej Panny Márie, ktorý namaľoval Jozef Bukowczyk pôsobiaci v meste Przemyśl. Objekt bol v rokoch 2007–2008 generálne zrekonštruovaný.

V architektúre chrámu sú viditeľné vlastnosti tzv. zakopanského štýlu.

V roku 1919 bola postavená trójoblúková zvonica. Zaujímavosťou je, že najväčší zvon, ktorý odliali majstri zvonári bratia Felczyński, sa volá Jozef. Už v roku 1928 bol na ňom odliaty portrét Jozefa Piłsudského. Bol to pravdepodobne prvý „pomník” v histórii Maršala Piłsudského.

The creation of this Roman Catholic parish started from the construction of a children's shelter in 1896, supported by Stefan Zamoyski. The shelter was staffed by Servant Sisters of the Immaculate Conception. The construction of the church began when the owners of the village, the Giedroyć family, donated 8.5 morgens of land for that purpose. 1910 marked the beginning of the construction of the parish house, and in 1914, a wooden chapel got erected. Unfortunately, these buildings were destroyed during World War I. Following the end of the war, work on a new church, designed by the architect Kazimierz Osiński, could start on 1 May 1918. The plot of land for the construction was donated by the Mozdźan family. The consecration of the newly erected church took place on 26 October 1919. In 1923, the church was covered with board panels and in 1924, the roof shingles were replaced with sheet roofing. In 1928, altars were founded and the painting of Our Lady of the Snows was created by Józef Bukowczyk from Przemyśl. The church was thoroughly renovated in 2007–2008.

Its architecture has characteristic features of the so-called Zakopane style.

In 1919, a three-arch bell tower was added. The largest of the bells, made by the Felczyński brothers, bears the name “Józef”. As it turns out, the portrait of Józef Piłsudski was cast on it in 1928. It was probably the first ever “monument” of marshal Piłsudski.

9

KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI PW. MATKI BOŻEJ POCIESZENIA W MŁYNACH – DAWNA CERKIEW GRECKOKATOLICKA (GMINA

RADYMNO)

RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL PANNY MÁRIE POTEŠITELKY

V DEDINE MLYNY – DÁVNA GRÉCKOKATOLÍCKA CERKEV (OBEC

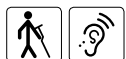
RADYMNO)

ROMAN CATHOLIC CHURCH OF OUR LADY OF CONSOLATION

IN MŁYNY – FORMER GREEK CATHOLIC CHURCH (MUNICIPALITY OF

RADYMNO)

GPS: 49.978789 N, 23.037969 E

Badania architektoniczne wskazują na to, iż cerkiew wzniesiono najprawdopodobniej w XVII w., natomiast w 1733 r. poddano ją gruntownemu remontowi i rekonsekracji.

Obecny wygląd cerkwi spowodowała druga poważna przebudowa w XIX w. Przedłużono wtedy nawę ku zachodowi, a nad jej środkową częścią wzniesiono kopułę na wysokim tamburze oraz dobudowano zakrystię. Ściany nawy zdobią polichromie figuralno-ornamentalne z XIX–XX w. Na bogate wyposażenie wnętrza składają się m.in. ikonostas (od pocz. XVII do pocz. XX w.), dwa

ołtarze boczne (XVIII w.), ołtarz (pocz. XX w.), ikona Pieta (XVIII w.) oraz krzyż procesyjny (XVIII w.).

Ks. Mychajło Werbyčkyj, kompozytor muzyki sakralnej oraz autor melodii ukraińskiego hymnu państwowego, był proboszczem parafii w Młynach w latach 1856–1870. Pochowano go na cmentarzu usytuowanym w pobliżu cerkwi.

Cerkiew pełni dziś funkcję rzymskokatolickiego kościoła filialnego parafii pw. Matki Bożej Pocieszenia w Korczowej. Prace konserwatorskie przeprowadzone w latach 2002–2006 pozwoliły m.in. na odtworzenie sobót, wyremontowanie więźby dachowej czy wykonanie kamiennych schodów. Przeprowadzono także wówczas kompleksowy remont dzwonnicy i ogrodzenia oraz konserwację ikonostasu.

Przy cerkwi znajduje się pochodząca z XVIII w. drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej.

Cerkev bola pravdepodobne postavená v 17. storočí. Architektonický výskum potvrdzuje dávnu metriku stavby, ktorá bola v roku 1733 generálne zrekonštruovaná a opätovne posvätená.

Cerkev dnešný vzhľad získala vďaka druhej prestavbe, ktorá bola vykonaná v 19. storočí. Počas prestavby bola predĺžená loď smerom na západ, nad jej strednou časťou bola postavená kopula na širokom tambure a bola pristavená sakristia. Steny lode zdobí figuralno-ornamentálna polychromia z 19. – 20. storočia. Interiér je bohato zariadený: ikonostas (od zač. 17. do zač. 20. stor.), dva bočné oltáre (18. stor.), oltár (zač. 20. stor.), ikona piety (18. stor.), procesiový kríž (18. stor.).

V rokoch 1856–1870 bol v Młynach farárom kňaz Michajlo Verbyckyj, gréckokatolícky kňaz, skladateľ, zbornajster, autor hudby súčasnej štátnej hymny Ukrajiny. Jeho mohyla sa nachádza na blízkom cerkevnom cintoríne. Cerkev sa v súčasnosti používa ako rímskokatolícky filiálny kostol farnosti v Korczowej, a je zasvätený Panne Márii Potešiteľke. Počas konzervačných prác,

ktoré prebiehali v rokoch 2002–2006 bola okrem iného obnovená sobota (nízka podstienka), krov, boli postavené kamenné schody. Komplexne bola obnovená zvonica a oplotenie, a tiež bol zrekonštruovaný ikonostas. Blízko pri cirkvi sa nachádza drevená zvonica so stĺpovou konštrukciou pochádzajúca z 18. storočia.

Architectural research indicates that the Orthodox church was most likely built in the 17th century, while in 1733 it was thoroughly renovated and reconsecrated.

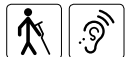

The present appearance of the church is the result of the second major renovation in the 19th century. The nave was extended westward, and a dome on a tall tholobate was placed the middle part of the nave. The sacristy was also added at that time. The nave walls are decorated with figural and ornamental wall paintings from the 19th-20th centuries. The richly decorated interior includes an iconostasis (from the early 17th to the early 20th century), two side altars (18th century), an altar (early 20th century), a Pieta icon (18th century) and a procession cross (18th century).

Fr. Mychajlo Werbyckyj, composer of sacred music and the author of the melody of the Ukrainian national anthem was the head of the parish in Młyny in the years 1856–1870. He was buried in the cemetery located near the church. Today, the church serves as a branch of the parish church of Our Lady of Consolation in Korczowa. Conservation work carried out between 2002 and 2006 allowed, among other things, to rebuild the arcatures, renovate the roof structure, and to build stone steps. The work also included a comprehensive renovation of the bell tower and fence, and a conservation of the iconostasis. The church is accompanied by an 18th century wooden belfry.

**CERKIEW GRECKOKATOLICKA PW. NARODZENIA
PRZENAJSWIĘTSZEJ BOGURODZICY – CHOTYNIĘC (GMINA RADYMNO)
GRÉCKOKATOLÍCKA CERKEV NARODENIA PRESVÄTEJ
BOHORODIČKY – DEDINA CHOTYNIĘC (OBEC RADYMNO)
GREEK CATHOLIC CHURCH OF THE BIRTH OF THE HOLY MOTHER
OF GOD – CHOTYNIĘC (MUNICIPALITY OF RADYMNO)**

GPS: 49.953167 N, 23.002278 E

Budowa obecnej cerkwi datowana jest na rok 1615, jednak w dostępnych materiałach źródłowych nie znaleziono potwierdzenia tej daty. Biorąc za podstawę analizę architektoniczną obiektu, jako prawdopodobny okres budowy przyjmuje się lata około 1600 r. W 1733 r. przeprowadzono remont obiektu, w trakcie którego nad sanktuarium wzniesiono ośmioboczny tambur, sklepiony sferyczną kopułą. Wnętrze nawy pokryte jest polichromią figuralno-ornamentalną

z 1735 r., zaś polichromia w sanktuarium pochodzi prawdopodobnie z 1772 r. Na rzeźbie wsch. nawy znajduje się pięciokondygnacyjny bogato rzeźbiony ikonostas – prawdopodobnie z 1671 r., częściowo przekształcony w 1756 r. W centralnej części sanktuarium znajduje się presteł. Ołtarz boczny pochodzi z ok. 1700 r.

W latach 1945–1947 cerkiew została adaptowana na kościół rzymskokatolicki. Kiedy cerkiew odzyskał pierwotny właściciel – Kościół greckokatolicki – obiekt przeszedł kompleksową renowację.

W 2013 roku cerkiew została wpisana na listę UNESCO.

Teren wokół świątyni wyznacza ogrodzenie oraz starodrzew. W północno-zachodnim narożu placu cerkiewnego znajduje się przeniesiona z miejscowości Torki drewniana dzwonnica. We wschodniej części tuż za ogrodzeniem usytuowany jest cmentarz.

Budova súčasnej cerkvi je datovaná do roku 1615, avšak tento dátum nepotvrďujú žiadne dostupné materiálne pramene. Na základe architektonického výskumu objektu väčšina odborníkov považuje za pravdepodobné, že chrám bol postavený okolo roku 1600. Počas rekonštrukcie prebiehajúcej v roku 1733 bol nad presbytériom postavený osemstenný tambur zakrytý sférickou kopulou. V interiéri sa zachovala figurálno-ornamentová polychromia z roku 1735 a isto z roku 1772 s veľmi zaujímavou maľbou na južnej stene lode predstavujúcou Posledný súd. Na rohu východnej lode je zavesený päťúrovňový ikonostas s bohatým vyrezávaným zdobením – isto z roku 1671, čiastočne pretvorený v roku 1756. V chráme je centrálné postavený prestol.

Bočný oltár pochádza približne z roku 1700. V roku 2013 bola cerkev vpísaná do zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

V rokoch 1945–1947 bola cerkev adaptovaná pre potreby rímskokatolíckeho obradu. Po vrátení cerkvi gréckokatolíkom sa začala komplexná renovácia a rekonštrukcia objektu. Terén okolo chrámu vytyčuje oplozenie a stromoradie. V severozápadnom rohu kostolného nádvorja stojí drevená zvonica, ktorá bola prenesená z dediny Torki. Za plotom na východnej strane sa nachádza cintorín.

The construction of the present Orthodox church dates back to 1615, but the available source materials do not confirm that date. Based on an architectural analysis, it is estimated that its erection likely started around 1600. In 1733, the church was remodelled, resulting in the construction of an octagonal tholobate with a spherical dome on top of it. The interior of the nave is covered with figural and ornamental wall paintings from 1735, while the wall paintings preserved in the sanctuary is probably from 1772.

On the eastern side of the nave, there is a richly carved five-level iconostasis, probably from 1671, partly transformed in 1756. The central part of the sanctuary features a throne. The side altar dates back to ca. 1700.

In the years 1945–1947, the church was converted to a Roman Catholic one. When the church was returned to its original owner, the Greek Catholic Church, it underwent a comprehensive renovation.

In 2013, it was entered on the UNESCO World Heritage List.

The perimeter around the church is outlined by a fence and old-growth trees. The north-west corner of the church square features a wooden belfry transferred from the locality of Torki. In the eastern part, just behind the fence, there is a cemetery.

11

KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI PW. NARODZENIA NMP (DAWNA CERKIEW GRECKOKATOLICKA) – ŚWIĘTE (GMINA RADYMNO)
RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL NARODENIA PANNY MÁRIE (DÁVNIA GRÉCKOKATOLÍCKA CERKEV) – DEDINA ŚWIĘTE (OBEC RADYMNO)
ROMAN CATHOLIC CHURCH OF THE BIRTH OF THE HOLY VIRGIN MARY (FORMER GREEK CATHOLIC CHURCH) – ŚWIĘTE (MUNICIPALITY OF RADYMNO)

GPS: 49.925400 N, 22.854515 E

Kościół pw. Narodzenia NMP (dawna cerkiew greckokatolicka) usytuowany jest w centrum miejscowości. W 1952 roku parafia została wydzielona z istniejącej parafii Radymno. Murowaną cerkiew w stylu nowocerkiewnym zbudowano w 1932 roku w miejscu pierwotnie drewnianej, a następnie murowanej cerkwi zniszczonej w wyniku działań wojennych w 1914 roku. Obramowania okien kopuły głównej nawiązują do wczesnego renesansu. W 1985 roku świątynia została gruntownie wyremontowana.

Wewnątrz świątyni znajduje się polichromia wykonana przez Pawła Mitkę z Krakowa. Ołtarz główny w stylu empire został zakupiony z kościoła oo. Franciszkanów z Przemyśla. W ołtarzu znajduje się płaskorzeźba Matki Bożej z Dzie-

ciątkiem na prawym ręku, w lewej dłoni trzymająca różaniec. U stóp Maryi klęczy dominikanin i św. Katarzyna Labouré. W nawach bocznych wiszą obrazy Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz św. Antoniego z Padwy, które zostały przywiezione z byłej franciszkańskiej parafii Czystki koło Lwowa. Inne dewocjalia, znajdujące się w świątyni wpisane do rejestru zabytków, pochodzą również z Czystek koło Lwowa, skąd przywiozła je repatriowana ludność. Są to rzeźby: Najświętsze Serce Pana Jezusa, Matka Boska Niepokalana i św. Józef. Zachowały się też ornaty z przełomu XIX i XX w.

Kostol (dávna gréckokatolícka cerkev) Narodenia Panny Márie je situovaný v centrálnej časti dediny. V roku 1952 vznikla osobitná farnosť, oddelením od

farnosti Radymno. Murovaná cerkev v novocerkevnom štýle bola postavená v roku 1932 na mieste pôvodnej drevenej a neskôr murovanej cerkvi, ktorá bola zničená v roku 1914 následkom vojenských operácií. Šambrány okien hlavnej kopuly nadväzujú na rannú renesanciu. Chrám bol v roku 1985 generálne zrekonštruovaný.

Interiér chrámu zdobí polychrómia, ktorú namaloval Paweł Mitka z Krakova. Hlavný oltár v štýle empír pochádza z minoritského kostola v meste Przemysl. V oltári je umiestnený reliéf Panny Márie, ktorá na pravej ruke drží Dieťa Ježiš a ľavou rukou drží ruženec. Pri nohách kľačí dominikán a sv. Katarína Labouré.

V bočnej lodi sa nachádza obraz Najsvätejšieho Srdca Ježišovho, ktorý bol privezený z bývalej minoritskej farnosti Čyšky (pol. Czystki, ukr. Чишки) pri Ľvove. V druhom bočnom oltári je veľký obraz sv. Antona Padovského, aj on bol privezený z Čyšiek. Aj iné chrámové zariadenie, ktoré je vpísané do zoznamu historických pamiatok, pochádza z kostola v dedine Čyšky pri Ľvove, a ktoré so sebou zobrali miestni obyvatelia pri ich násilnom vysídlení. Sú to sochy: Najsvätejšieho Srdca Ježišovho, Nepoškvrnenej Panny Márie a sv. Jozefa. Zachovali sa aj ornáty pochádzajúce z prelomu 19. a 20. storočia.

The church of the Birth of the Holy Virgin Mary (formerly a Greek Catholic church) is situated in the centre of the locality. In 1952, its parish was separated from the existing parish in Radymno. The masonry Orthodox church in the modern style was built in 1932 in the place of the original wooden church, followed by a masonry one destroyed as a result of acts of war in 1914. The window frames in the main dome allude to early Renaissance. In 1985, the church was completely renovated.

The interior is decorated with wall paintings created by Paweł Mitka from Kraków. The main altar in the Empire style was purchased from the Franciscan church from Przemyśl. The altar features a relief of the Virgin Mary with the Child in the right hand, left hand holding a rosary.

Kneeling at Mary's feet are: a Dominican father and Saint Catherine Labouré. The side naves are adorned with images of the Sacred Heart of the Lord Jesus and St. Anthony of Padua, brought here from the former Franciscan parish in Czystki (today's Chyshky) near Lviv. Other devotional objects in the church, which were entered into the register of historic monuments, also come from Czystki, brought by repatriants. These are the following sculptures: the Most Holy Heart of the Lord Jesus, the Immaculate Virgin Mary and St. Joseph. There are also preserved chasubles from the turn of the 19th and 20th centuries.

**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. MICHAŁA
ARCHANIOŁA W MICHAŁÓWCE (GMINA RADYMNO)
KOMPLEX FARSKÉHO KOSTOLA SV. MICHALA ARCHANJELA
V DEDINE MICHAŁÓWKA (OBEC RADYMNO)
COMPLEX OF THE PARISH CHURCH OF ST. MICHAEL THE
ARCHANGEL IN MICHAŁÓWKA (MUNICIPALITY OF RADYMNO)**

GPS: 49.951211 N, 22.868908 E

Świątynię zbudowano w latach 1763–1765 z fundacji Józefa Drohojowskiego – ówczesnego właściciela Michałówki i pobliskich Duńkowic. W 1828 r. konsekrował ją biskup przemyski Jan Antoni Potocki.

Kościół został mocno zniszczony podczas I wojny światowej, a następnie odbudowany w 1916 r. Zmieniła się wówczas znacząco bryła świątyni – obniżono wysokość dachu, prezbiterium zamknięto ścianą prostą i przykryto niskim, wielospadowym dachem. Kościół ponownie mocno ucierpiał w wyniku działań II wojny światowej. Zamieniono go wówczas na stajnię dla koni. Kościół kilkakrotnie remontowano, najpierw z inicjatywy ks. Mariana Fedyka w latach 1972–1976. Odbudowano wówczas nawę boczną i prezbiterium oraz wykonano polichromię i dodano nowe wyposażenie. W 2000 r. przeprowadzono remont więźby dachowej. Gruntowną konserwację kościoła przeszedł w latach 2008–2009 za sprawą ks. Krzysztofa Szczygielskiego.

Drewniany kościół pw. św. Michała Archanioła jest budowlą orientowaną o konstrukcji zrębowej oraz sumikowo-łątkowej, wykonaną z drewna dębowego i osadzoną na kamiennej podmurówce. Wnętrze kościoła zdobi neobarokowa polichromia o charakterze iluzjonistycznym. Nawy boczne od głównej oddzielają kolumny. Wzdłuż ściany zachodniej znajduje się chór muzyczny. Po zachodniej stronie świątyni, nieopodal jej frontu stoi drewniana dzwonnica. Wybudowano ją po 1915 r., w miejsce pierwotnej zniszczonej w wyniku działań I wojny światowej.

Przy kościele zachowały się pozostałości dawnego cmentarza założonego jeszcze w 1773 r., tj. w momencie utworzenia parafii. W podziemiach kościoła znajdują się szczątki m.in. Antoniego i Dominika Drohojowskich. Szczątki fundatora kościoła i parafii – Józefa Drohojowskiego – spoczęły w rodzinnym grobowcu Drohojowskich w Przemysłu.

Chrám bol postavený v rokoch 1763–1765. Fundátorom stavby bol Jozef Drohojowski – vtedajší majiteľ dediny Michałówka a blízkej dediny Duńkowice. Kostol v roku 1828 posvätil przemyský biskup Ján Anton Potocki.

Chrám bol počas 1. svetovej vojny vážne poškodený, následne v roku 1916 obnovený. Budova kostola bola počas opráv výrazne zmenená – znížená bola strecha, presbytérium bolo zatvorené rovnou stenou a zakryté nízkou, valbovou strechou. Chrám bol opätovne značne zničený počas 2. svetovej vojny, keď bol používaný ako stajňa. Kostol bol niekoľkokrát rekonštruovaný, najprv z iniciatívy kňaza Mariána Fedyka v rokoch 1972–1976, keď bola okrem iného obnovená bočná loď a presbytérium, bola tiež namaľovaná polychromia a pribudlo nové vybavenie. Ďalšie opravy prebiehali v roku 2000, keď bol obnovený krov kostola. Generálna rekonštrukcia kostola prebiehala v rokoch 2008–2009 z iniciatívy kňaza Krzysztofa Szczygielského.

Drevený kostol sv. Michala Archanjela je orientovaná budova, zrubovej a stĺpovo-latkovej konštrukcie z dubového dreva a postavená na kamennej podmurovke. Interiér kostola zdobí neobaroková polychromia s iluzionistickým charakterom. Bočné lode od hlavnej lode oddeľujú stĺpy. Na západnej stene sa nachádza spevácky chór.

Pri čelnej stene chrámu, na jej západnej strane, sa nachádza drevená zvonica. Bola postavená po roku 1915 na mieste prvotnej zvonice, ktorá bola zničená počas 1. svetovej vojny následkom vojenských operácií.

Pri kostole sa zachovali zvyšky dávneho cintorína, ktorý bol založený ešte v roku 1773 v časoch vzniku farnosti. V podzemiach kostola sú okrem iných pochovaní Anton a Dominika Drohojowski. Pozostatky fundátora kostola a farnosti – Jozefa Drohojowského sú uložené v rodinnej hrobke Drohojowských v meste Przemysł.

The church was built in the years 1763–1765 with funds from Józef Drohojowski, the then owner of Michałowka and nearby Duńkowice. In 1828, it was consecrated by the Przemysł bishop, Jan Antoni Potocki.

The church was heavily destroyed during World War I and then rebuilt in 1916. The body of the building was changed significantly at that time: the roof height got reduced, the presbytery became closed off with a straight wall and covered with a low, multi-hipped roof. The church suffered more destruction in the course of World War II. That's when it was used as a stable for horses. The church was renovated several times, first thanks to the efforts of Fr. Marian Fedyk in 1972–1976. The works involved reconstructing the side nave and the presbytery, creating a wall painting and adding new equipment. In 2000, the roof structure was renovated. The years 2008–2009 saw a thorough conservation, initiated by Fr. Krzysztof Szczygielski.

The wooden church of St. Michael the Archangel is an oriented log wall post-and-plank structure, made of oak wood and embedded on a stone wall base. The interior of the church is decorated with an illusionist neo-Baroque wall painting. The side nave are separated from the main nave with columns. Along the western wall there is a music choir.

On the western side of the church, close to its front, stands a wooden belfry. It was built after 1915, on the site of the original one which got destroyed as a result of World War I.

Remnants of the former cemetery founded in 1773, i.e. at the time of the establishment of the parish, can be found by the church. The cellar of the church is the resting place of the remains of Antoni and Dominik Drohojowski. The remains of the founder of the church and the parish – Józef Drohojowski, were laid to rest in the family tomb in Przemysł.

13 KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI PW. ŚW. WAWRZYŃCA I SEBASTIANA (RADYMNO, UL. SZOPENA 1) RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL SV. VAVRINCA A SV. SEBASTIÁNA (RADYMNO, UL. SZOPENA 1) ROMAN CATHOLIC CHURCH OF SAINTS LAWRENCE AND SEBASTIAN (RADYMNO, UL. SZOPENA 1)

GPS: 49.953164 N, 22.817718 E

Murowana trójnawowa świątynia, zbudowana została w latach 1723–1725. Wyposażenie wnętrza kościoła pochodzi z I połowy XVIII w. i reprezentuje również styl barokowy.

Przy kościele znajduje się dzwonnica z 1729 r., zabytkowa plebania oraz budynek ochronki.

Dzwonnica jest murowana, dwukondygnacyjna z trzema arkadami w części dolnej, mieszczącymi dzwony.

Plebania jest to budynek murowany, parterowy, zbudowany pod koniec XIX w. Patronem parafii jest św. Wawrzyniec. W starożytności i średniowieczu Wawrzyniec był jednym z najbardziej popularnych świętych, jako szczególny patron ubogich, piekarzy, kucharzy i bibliotekarzy. Wzywano go na pomoc w czasie pożarów i przeciw chorobom reumatycznym. Postać jego otoczono wieloma legendami. Jemu także przypisywano, że co piątek schodzi do czyśćca, aby wybawić stamtąd choć jedną duszę.

Murovaný trojloďový chrám bol postavený v rokoch 1723–1725. Zariadenie interiéru kostola pochádza z 1. polovice 18. storočia a tiež je vytvorené v barokovom štýle.

Pri kostole sa nachádza zvonica z roku 1729 a historická fara.

Zvonica je murovaná, dvojpodlažná s tromi zvonovými oblúkmi v dolnej časti.

Fara je murovaná, prízemná stavba postavená koncom 19. storočia.

Patrónom farnosti je sv. Vavrinec. Sv. Vavrinec patril v staroveku a v stredoveku k najpopulárnejším svätcom, ako špeciálny patrón chudobných, a tiež patrón pekárov, kuchárov a knihovníkov. Vzývali ho na pomoc pri požiaroch a pri reumatických chorobách. S osobou sv. Vavrince sa spája mnoho legiend. Napríklad jedna tradícia hovorí, že sv. Vavrinec každý piatok schádza do očistca, aby z neho vytiahol aspoň jednu dušu.

This three-nave masonry church was constructed in the years 1723–1725. The interior decorations come from the first half of the 18th century and also represent the Baroque style.

A belfry from 1729 stands by the church, as well as a historic parish house.

The belfry is made of brick and it has two levels, the lower of which has three arches with bells placed underneath.

The parish house is a single-storey brick building, built at the end of the 19th century.

The patron saint of the parish is St. Lawrence. In antiquity and the Middle Ages, St. Lawrence was one of the most popular saints, as a patron saint of the poor, bakers, cooks and librarians. People would turn for his help during fires and when suffering from rheumatic ailments. He became surrounded with many legends. It was believed that every Friday he would go down to the purgatory to deliver at least one soul from there.

14 KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI PW. ŚW. JANA CHRZCIELA I ŚW. MARCINA W ŁOWCACH (GMINA CHŁOPICE) RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL SV. JÁNA KRSTITEĽA A SV. MARTINA V DEDINE ŁOWCE (OBEC CHŁOPICE) ROMAN CATHOLIC CHURCH OF SAINTS JOHN THE BAPTIST AND MARTIN IN ŁOWCE (MUNICIPALITY OF CHŁOPICE)

GPS: 49.940095 N, 22.741230 E

Pierwszy kościół w Łowcach został wybudowany ok. 1430 r., a drugi ok. 1540 r. Po roku 1620 jezuita, którzy otrzymali dobra w Łowcach, wybudowali drewniany kościół, poświęcony w 1744 r. pw. św. Marcina i Jana Chrzciciela. Pod tym samym wezwaniem, w 1901 r. poświęcono obecny murowany kościół. Został on wybudowany staraniem ówczesnego proboszcza parafii Łowce ks. Rudolfa

Beneszka. Kościół został konsekrowany w 1909 roku. Generalny remont wnętrza kościoła wraz z nową polichromią wykonano w 1998 roku, dzięki ogromnej ofiarności parafian jako wotum na Jubileuszowy Rok 2000. Wykonał ją artysta malarz Jerzy Zatorski z Ropczyc. Wewnątrz oryginalne stalle oraz ławki pochodzące z 1904 roku.

Prvý kostol v dedine Łowce bol postavený približne v roku 1430, druhý okolo roku 1540. Po roku 1620 majetky v dedine Łowce získali jezuiti. Jezuiti neskôr postavili drevený kostol, ktorý bol posvätený v roku 1744 a bol zasvätený sv. Martinovi a sv. Jánovi Krstiteľovi. V roku 1901 sa začala stavba súčasného murovaného kostola, ktorý je zasvätený pôvodným patrónom. K výstavbe nového kostola sa výrazne pričínal vtedajší farár dediny Łowce – Rudolf Beneszek. Kostol bol posvätený v roku 1909. Generálna rekonštrukcia, počas ktorej vznikla aj nová polychrómia, prebiehala v roku 1998, vďaka obrovskej hojnosti farníkov, ako ich poďakovanie za jubilejný rok 2000. Polychrómiu namaľoval umelecký maliar Jerzy Zatorski z dediny Ropczyce. V interiéri sa zachovali originálne stalle (chórové lavice) a lavice pochádzajúce z roku 1904.

The first church in Łowce was built around 1430, and the second one around 1540. After 1620, the Jesuits, who had received land in Łowce, built a wooden church, dedicated to St. Martin and St. John the Baptist in 1744. In 1901, the present masonry church was consecrated with the same saints as its patrons. It was built thanks to the efforts of the parish priest, Fr. Rudolf Beneszek. The church was consecrated in 1909. A general renovation of the interiors along with the addition of a new wall painting took place in 1998, thanks to the great generosity of the parishioners as a votive offering for the Jubilee Year of 2000. The author of the painting was the artist Jerzy Zatorski from Ropczyce. Inside the church, you can see the original stalls and pews from 1904.

15 CMENTARZ GRECKOKATOLICKI W ZAMIECHOWIE (GMINA CHŁOPICE) GRÉCKOKATOLÍCKY CINTORÍN V DEDINE ZAMIECHÓW (OBEC CHŁOPICE) GREEK CATHOLIC CEMETERY IN ZAMIECHÓW (MUNICIPALITY OF CHŁOPICE)

GPS: 49.91750 N, 22.73750 E

Cmentarz znajduje się poza wsią na wzgórzu nazywanym przez miejscowych „Patryją”, na wysokości ok. 256 m n.p.m.

Cmentarz greckokatolicki w Zamiechowie założono w tym miejscu prawdopodobnie pod koniec XVIII w., w wyniku zarządzenia władz austriackich o przeniesieniu cmentarza z centrum wsi ze względów sanitarno-epidemiologicznych. Wcześniej bowiem istniał cmentarz przy funkcjonującej w Zamiechowie cerkwi znajdującej się w centralnej części miejscowości. Drewnianą cerkiew pw. św. Michała Archanioła pobudowano w 1880 r., w miejscu starej, istniejącej już w XVII w.

Po II wojnie światowej, w wyniku wysiedlenia ludności rusińskiej, cerkiew przestała pełnić swoją funkcję i popadała w ruinę. Rozebrano ją w latach 50. XX w.

Na cmentarzu zachowało się kilkadziesiąt nagrobków, w tym kilka z warsztatów kamieniarskich w Radymnie i Przemyślu (jeden z czerwonego piaskowca). Inskrypcje wykonane w języku ruskim, niektóre w języku polskim.

Cintorín leží mimo obce, na pahorku, ktorý miestni obyvatelia nazývajú „Patryja”. Nachádza sa približne vo výške 256 m n. m.

Gréckokatolícky cintorín v dedine Zamiechów bol na tomto mieste založený pravdepodobne koncom 18. storočia na základe nariadenia rakúskej vlády, ktoré zo sanitárno-epidemiologických dôvodov prikazovalo zrušiť všetky cintoríny z centier dedín a miest, a preniesť ich poza sídla. Pretože predtým sa po-

chovávalo okolo cerkvi v Zamiechowe. Cerkew spolu s cintorínom sa nachádzali v centrálnej časti dediny. Drevená cerkev sv. Michala Archanjela bola postavená v roku 1880, na mieste starej cerkvi, ktorá tu stála už v 17. storočí.

Po 2. svetovej vojne, následkom násilného vysídlenia rusínskeho obyvateľstva, cerkev prestala plniť svoju funkciu a postupne schátrala. V 50. rokoch 20. storočia bola rozobratá.

Na cintoríne sa zachovalo niekoľko desiatok náhrobných kameňov, niektoré z nich boli vytvorené v kamenárskych dielňach v mestách Radymno a Przemysł (jeden je dokonca z červeného pieskovca). Nápis na náhrobkoch sú v ruštine, niektoré v poľštine.

The cemetery is situated outside the village on a hill known among the locals as "Patryja", at around 256 m above sea level.

The Greek Catholic cemetery in Zamiechów was founded on this site probably at the end of the 18th century, by the decision of the Austrian authorities to move the cemetery from the centre of the village for sanitary and epidemiological considerations. There had been an earlier cemetery there, located by the Orthodox church in Zamiechów. The church with the cemetery were located in the central part of the village. The wooden Orthodox church of St. Michael the Archangel was erected in 1880, in place of the old one, already existing in the 17th century.

After World War II, as a result of the displacement of the Ruthenian population, the church ceased to perform his function and later fell into ruin. It was dismantled in the 1950s.

At the cemetery, several dozen gravestones survive, including some made in the stonemason's workshops in Radymno and Przemysł (one made out of red sandstone). Inscriptions are made in Ruthenian, and some in Polish.

16 ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. WNIĘBOWZIĘCIA NMP W CHŁOPICACH (GMINA CHŁOPICE) KOMPLEX FARSKÉHO KOSTOLA NANEBOVZATIE PANNY MÁRIE V DEDINE CHŁOPICE (OBEC CHŁOPICE) COMPLEX OF THE PARISH CHURCH OF THE ASSUMPTION OF THE VIRGIN MARY IN CHŁOPICE (MUNICIPALITY OF CHŁOPICE)

GPS: 49.961178 N, 22.671436 E

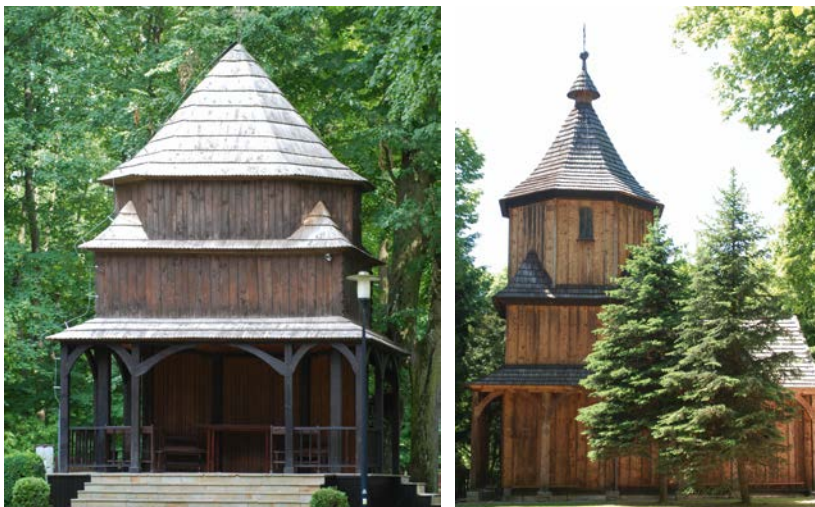

Zespół kościelny obejmuje: drewniany kościół, kaplicę-dzwonnicę, ołtarz polowy w formie dzwonnicy oraz murowaną dzwonicę parawanową.

Obecna budowla, wzniesiona jako cerkiew greckokatolicka w 1761 r., staraniem nowej właścicielki Chłopic – Zofii z Markowskich Rzymowskiej, została poświęcona w 1763 r. Prawdopodobnie równocześnie z nią powstała ist-

niejąca do dziś dzwonnica. W 1788 r. rozporządzeniem cesarskim odebrano cerkiew grekokatolikom i przekazano obrządkowi łacińskiemu. W poł. XIX w., w związku z kultem obrazu (ikony) Matki Bożej Chłopickiej, do dzwonnicy dobudowano prostokątną kaplicę odpustową, konsekrowaną w 1850 r. Była ona odnawiana i powiększana w roku 1877 staraniem Aleksandry z Horodyńskich

Skrzyńskiej. W latach 1958–1960 przebudowano kruchtę i zakonserwowano polichromię. Obiekt do dzisiaj jest wykorzystywany przez wiernych obrządku rzymskokatolickiego i pełni rolę kościoła parafialnego w Chłopicach.

Wewnątrz znajduje się iluzjonistyczna polichromia ścian i sklepienia rokokowa z poł. XVIII w. z przedstawieniami cudownych wydarzeń związanych z kultem Matki Bożej Chłopickej. We wnętrzu zachowane pierwotne wyposażenie: rokokowe ołtarze – główny i boczne, rokokowa ambona z III ćw. XVIII w., polichromowana chrzcielnica drewniana z pokrywą (zapewne z XVIII w.).

W kryptach stojącej obok kościoła kaplicy-dzwonicy pochowany jest jeden z właścicieli wsi – hrabia Władysław Koziebrodzki, którego symboliczny nagrobek znajduje się za wspomnianym obiektem. Był on m.in. posłem do Sejmu Krajowego Galicji, posłem do austriackiej Rady Państwa, a także prezesem Towarzystwa Tatrzńskiego.

Kostolný komplex tvoria: drevený kostol, kaplnka-zvonica, poľný oltár vo forme zvonice a murovaná paravánová zvonica.

Súčasný chrám bol postavený v roku 1761 ako gréckokatolícka cerkev, z iniciatívy novej majiteľky dediny Chłopice – Žofie Rzymowskej rod. Markowskej bola cerkev posvätená v roku 1763. Pravdepodobne súčasne s ňou vznikla dodnes existujúca zvonica. V roku 1788 na základe cisárskeho dekrétu bola cerkev odobratá gréckokatolíkom a následne odovzdaná rímskokatolíkom. V polovici 19. storočia v súvislosti s kultom obrazu (ikony) Chłopickej Panny Márie

bola k zvonici pristavená obdĺžniková odpustová kaplnka, posvätená v roku 1850. Kaplnka bola v roku 1877 vďaka snaženiu Alexandry Skrzyńskiej rod. Horodyńska zrekonštruovaná a rozšírená. V rokoch 1958 až 1960 bola prestavaná krypta a zabezpečená polichromia. Objekt až do dnešných čias využívajú rímskokatolícki veriaci a slúži ako farský kostol dediny Chłopice.

Interiér chrámu zdobí iluzionistická polichromia a rokoková klenba z 1. pol. 18. storočia, na ktorých sú predstavené zázračné udalosti späté s kultom Chłopickej Panny Márie. V interiéri sa tiež zachovalo prvotné chrámové zariadenie: rokokové oltáre – hlavný a bočné, rokoková ambóna z 3. štvrtstoročia 18. storočia, polichromovaná drevená krstiteľnica s poklopom (isto z 18. storočia).

V krypte kaplnky-zvonice, ktorá sa nachádza vedľa kostola, je pochovaný jeden z dárnych majiteľov obce – gróf Władysław Koziebrodzki. Jeho symbolický náhrobný kameň je umiestnený za spomenutým objektom. Gróf bol okrem iného poslancom Krajinského snemu Haliče, poslancom rakúskej Ríšskej rady, a tiež predsedom Tatranského spolku.

The church complex includes: a wooden church, a belfry chapel, a field altar in the form of a bell tower, and a masonry bell gable.

The present structure, built as a Greek Catholic church in 1761 thanks to the new owner of Chłopice, Zofia Rzymowska, née Markowska, was consecrated in 1763. The belfry that still stands today was probably built at the same time. In 1788, an emperor's decree had the church taken away from the Greek Catholics and instead passed to the Latin rite. In the mid-19th century, in connection with the cult of the image (icon) of Our Lady of Chłopice, a rectangular chapel was added to the bell tower and consecrated in 1850. It was renovated and enlarged in 1877 through the efforts of Aleksandra Skrzyńska, née Ho-

**17 ZESPÓŁ KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO PW. ŚW. MIKOŁAJA
W RUDOŁOWICACH (GMINA ROŻWIENICA)
KOMPLEX RÍMSKOKATOLÍCKEHO KOSTOLA SV. MIKULÁŠA
V DEDINE RUDOŁOWICE (OBEC ROŻWIENICA)
COMPLEX OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH OF ST. NICHOLAS
IN RUDOŁOWICE (MUNICIPALITY OF ROŻWIENICA)**

📍 GPS: 49.944027 N, 22.616273 E

Historia kościoła sięga XIV w., kiedy to ówczesny właściciel wsi Mikołaj Mzurowski ufundował parafię rzymskokatolicką i wybudował pierwszy, drewniany kościół pw. św. Mikołaja. Do dzisiaj zachował się akt erekcyjny tego wydarzenia. Bardzo istotny dla kościoła i parafii był rok 1446, kiedy to pieczę nad nimi przejął Zakon Kanoników Regularnych Grobu Jerozolimskiego – zwany Bożogrobcami. Opiekowali się oni parafią aż do XVII w. Wspomnieć należy, że pod opieką mieli również nieodległy kościół w Tuligłowach, gdzie wybudo-

wali dodatkowo klasztor. Szczególnie tragiczne dla Rudołowic i samego kościoła były lata 1623–1624, kiedy to hordy tatarskie najpierw zrabowały kościół, a następnie spaliły go doszczętnie. W 1646 r. ksiądz proboszcz Marcin

rodyńska. In 1958-60, the porch was remodelled and the wall painting underwent conservation. To date, the church is used by the faithful of the Roman Catholic rite and acts as a parish church in Chłopice.

The interior features an illusionist wall painting on the walls and Rococo vaults from the mid-18th century, depicting the miraculous events associated with the cult of Our Lady of Chłopice. Inside, surviving original furnishings can be seen: Rococo altars (main and side ones), a Rococo pulpit from the third quarter of the 18th century, and a painted wooden baptismal font with a cover (probably from the 18th century).

The crypt of the belfry chapel standing next to the church is the resting place of the earthly remains of count Władysław Koziebrodzki, a past owner of the village, whose symbolic grave is located behind the chapel. Koziebrodzki served as a Galicia Sejm deputy, an Austrian Imperial Council deputy, the president the Tatra Society.

z Brzeska własnym sumptem wybudował nową świątynię, stanowiącą prezbiterium obecnego kościoła. Warto podkreślić, że z tego okresu pochodzą zachowane do dzisiaj zabytkowe drzwi, które po wcześniejszej restauracji, zosta-

ły umocowane na jednej ze ścian wewnątrz kościoła. Świątynię konsekrowano w 1710 roku. Ostatnim proboszczem z ramienia zakonu Bożogrobców był ks. Adam Sopoćko.

W latach 1903–1905 nastąpiła rozbudowa kościoła, wybudowano dzwonicę, przebudowano budynki gospodarcze oraz utworzono cmentarz. Dzwonnica wyposażona jest w dzwony pochodzące z 1945 r., noszące imiona „Maria” i „Stanisław”.

História kostola siaha do 16. storočia, keď vtedajší majiteľ dediny, Mikuláš Mzurowski, fundoval rímskokatolícku farnosť a dal postaviť prvý, drevený kostol sv. Mikuláša. Až dodnes sa z tejto udalosti zachovala zakladacia listina. Pre kostol a farnosť bol veľmi dôležitý rok 1446, keď starostlivosť o farnosť prevzal rád kanonikov Božieho Hrobu v Jeruzaleme. O farnosť sa starali až do 17. storočia. Je potrebné spomenúť, že sa starali aj o blízky kostol v dedine Tuligłowy, v ktorej dodatočne postavili aj kláštor. Pre Rudołowice a tiež pre miestny kostol boli veľmi tragické roky 1623–1624, keď hordy Tatárov kostol najprav vyplienili, a následne ho do tla vypálili. V roku 1646 dal farár Martin z Brzeska na vlastné náklady postaviť nový chrám, ktorý sa zachoval ako presbytérium dnešného kostola. Za povšimnutie stojí, že z tohto obdobia pochádzajú aj historické dvere, ktoré sa zachovali až dodnes. Dvere boli zreštaurované a sú umiestnené na jednej stene vo vnútri kostola. Kostol bol posvätený v roku 1710. Posledným farárom z rádu kanonikov Božieho hrobu bol kňaz Adam Sopoćko.

Kostol bol v rokoch 1903–1905 rozšírený, bola postavená zvonica, prestavané hospodárske budovy a bol založený cintorín. V zvonici sú dva zvony pochádzajúce z roku 1945 – Mária a Stanislav.

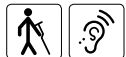
The history of this church dates back to the 14th century, when the owner of the village, Mikołaj Mzurowski, founded a Roman Catholic parish and built the first wooden church of St. Nicholas. The foundation act of the event has survived to this day. 1446 was a very important year for the church and the parish. That was when the Canons Regular of the Holy Sepulchre began their custody of it. They took care of the parish until the 17th century. One should mention that the Canons also looked after the church in nearby Tuligłowy, where they built a monastery. The years 1623–1624 were particularly tragic for Rudołowice and the church itself: Tatar hordes first plundered and then burned the building to the ground. In 1646, the parish priest Marcin from Brzesko built a new church out of his own pocket – it is now the presbytery of the present church. It is worth stressing that the historic doors surviving until today come from that period. After restoration, they have been mounted on one of the walls inside the church. The church was consecrated in 1710. The last of the Canons to serve as head of the parish was Fr. Adam Sopoćko.

The years 1903–1905 saw an expansion of the church, the erection of a bell tower, a remodelling of the utility buildings and the establishment of a cemetery. The bell tower is furnished with bells from 1945, bearing the names of “Maria” and “Stanisław”.

**CERKIEW GRECKOKATOLICKA PW. WNIĘBOWSTĄPIENIA
PAŃSKIEGO W HAWŁOWICACH (GMINA PRUCHNIK)
GRÉCKOKATOLÍCKA CERKEV NANEBOVSTÚPENIA PÁNA V DEDINE
HAWŁOWICE (OBEC PRUCHNIK)
GREEK CATHOLIC CHURCH OF THE ASCENSION IN HAWŁOWICE
(MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)**

GPS: 49.928310 N, 22.535557 E

Dawna cerkiew greckokatolicka, wybudowana ok. 1683 r., a ufundowana przez Andrzeja Maksymiliana Trzczińskiego, podobno jako wotum dziękczynne za wiktoryę wiedeńską. Już 12 września tegoż samego roku świątynię konsekrował ordynariusz eparchii przemyskiej – Jan Małachowski. Cerkiew była kilkakrotnie przebudowywana i remontowana, z czego najistotniejsze były te z 1863 i 1912 r.

Po 1947 r. była użytkowana jako rzymskokatolicki kościół filialny Świętych Apostołów Piotra i Pawła parafii w Pruchniku. Od roku 2007, po wybudowaniu we wsi nowego kościoła, wykorzystywana jest sporadycznie.

Jest to budowla zrębową, orientowaną, na planie trójdzielnym. Prezbiterium prostokątne, nawa szersza i wyższa, babiniec rozmiarami zbliżony do prezbiterium. Prezbiterium oddzielone jest od nawy pozostałością ściany ikonostasowej, wyciętą pośrodku. Na ścianie pozostały ikony: rząd Deesis z Chrystusem Pantokratozem, fragment rzędu Proroków oraz ikony św. Józefa i Matki Bożej z Dzieciątkiem. W prezbiterium znajduje się ołtarz z obrazem Bogurodzicy. Pod świątynią znajduje się krypta kolatorska, w której pochowano właścicieli Hawłowic Górnych, m.in. Tadeusza Zaklikę, jego syna Edwarda z rodziną, Adama Rolę Wolskiego oraz jego brata Eustachego (ostatni pochowany w krypcie w 1927 r.).

Niekdajšia gréckokatolická cerkev postavená okolo roku 1683. Po roku 1947 bola používaná ako rímskokatolícky filiálny kostol sv. apoštolov Petra a sv. Pavla, patriaci farnosti v obci Pruchnik. Súčasnú stavbu v roku 1683 fundoval Andrej Maximilián Trzcziński. Traduje sa, že to bolo jeho poďakovanie za víťazstvo v Bitke pri Viedni. Kostol posvätil už 12. septembra toho istého roku vladyka przemyskej eparchie – Jan Małachowski. Cerkev bola niekoľkokrát prestavaná, najdôležitejšie prestavby boli v rokoch 1863 a 1912. Cerkev po 2. svetovej vojne prevzala rímskokatolícka farnosť. Od roku 2007, keď bol v dedine postavený nový murovaný kostol, používa sa len výnimočne, napr. počas odpustových slavností.

Je to zrubová stavba, orientovaná, s trojdielnym pôdorysom. Má obdĺžnikové presbytérium, širšiu a vyššiu loď, babiniec (predsieň) s približne takými rozmermi ako presbytérium. Presbytérium od lode oddeľujú zvyšky steny ikonostasu (v strede je vypílený). Na stenách sú pozostatky ikonostasu: rad Deesis s Kristom Pantokratorom (Vševládcom), fragment radu Prorokov a ikony sv. Jozefa a Presvätej Bohorodičky Márie s Dieťaťom Ježiš. V presbytériu sa nachádza oltár s obrazom Presvätej Bohorodičky Márie.

Pod svätýňou je krypta fundátorov. Sú v nej pochovaní mnohí katolícki majitelia Hawłowic Górnych, okrem iných Tadeusz Zaklika, jeho syn Eduard s rodinou, Adam Rola Wolski a jeho brat Eustach (posledný pochovaný v krypte v roku 1927).

Built around 1683, the former Greek Catholic church was founded by Andrzej Maksymilian Trzciński, supposedly as a votive offering for the victory in the Battle of Vienna. On 12 September of the same year, the church was consecrated by the ordinary of the Przemyśl eparchy, Jan Małachowski. The Orthodox church was repeatedly reconstructed and renovated, with the most important changes taking place in 1863 and 1912.

After 1947, it was used as a Roman-Catholic Church of the Holy Apostles Peter and Paul, a branch of the parish in Pruchnik. Since 2007, when a new church was built in the village, it has been used sporadically.

It is an oriented log wall building on a three-piece plan. The presbytery is rectangular, the nave is wider and taller, with the vestibule similar in size to the presbytery. The presbytery is separated from the nave with what remains of the iconostasis wall, cut in the middle. The remaining icons on the wall include the Deesis row with Christ Pantocrator, a fragment of the Prophets row and the icons of St. Joseph and the Virgin Mary with Child. The presbytery has an altar with a Theotokos image.

Under the church, there is the crypt of the collators, in which the owners of Hawłowice Górne lay buried, including Tadeusz Zaklika, his son Edward with family, Adam Rola Wolski and his brother Eustachy (who was the last person buried in the crypt in 1927).

19 ZESPÓŁ KLASZTORNY BOŻOGROBCÓW W TULIGŁOWACH (GMINA ROKIETNICA) KLÁŠTORNÝ KOMPLEX RÁDU BOŽIEHO HROBU V DEDINE TULIGŁOWY (OBEC ROKIETNICA) MONASTIC COMPLEX OF CANONS REGULAR OF THE HOLY SEPULCHRE IN TULIGŁOWY (MUNICIPALITY OF ROKIETNICA)

GPS: 49.891989 N, 22.599346 E

Pierwszy drewniany kościół pw. Mikołaja Biskupa wybudował w Tuligłowach w 1393 roku ich ówczesny właściciel Mikołaj Mzurowski. Następnie w 1446 r. jego synowie Jan i Mikołaj przekazali świątynię pod opiekę Kanonikom Grobu Chrystusowego – zwanym Bożogrobcami. Kościół był od początku swego istnienia związany z kultem Matki Bożej Niepokalanej, ponieważ to wła-

śnie Jej wizerunek został umieszczony w ołtarzu głównym kościoła. W szybkim tempie rozprzestrzenił się kult Matki Bożej w Tuligłowach, a o szczególnej Jej opiece mieszkańcy wsi przekonali się w czasie krwawego najazdu tatarskiego na ziemię przemyską w 1624 r. Wtedy to Tatarzy zrabowali i spalili m.in. kościół w Rudołowicach, Tuligłowy zaś cudem ocalały. Wyrazem wdzięczności za

doznane łaski były liczne wota zdobiące zarówno ołtarz główny, jak i ściany świątyni.

W 1629 r. pobudowano nowy, drewniany kościół, który w 1760 r. postanowiono zastąpić większym – murowanym. Na wiosnę 1768 roku poświęcono kamień węgielny pod budowę nowego kościoła, który ukończono w 1770 r. Konsekracji świątyni dokonał w roku 1829 biskup przemyski Jan Potocki. Nowy kościół otrzymał – podobnie jak poprzednie – wezwanie św. Mikołaja. Tuligłowska świątynia wraz z przylegającym do niej klaszturem, wybudowana została w stylu barokowym. W ołtarzu głównym umieszczono łaskami słynący obraz Matki Bożej Niepokalanej. Namalowany na desce lipowej pod koniec XV wieku obraz posiada cechy bizantyjskie. Jego koronacji dokonał w 1909 r. bp Józef Sebastian Pelczar.

Od początku XIX w. aż do roku 1971 opiekę nad parafią i sanktuarium sprawowali księża diecezji przemyskiej, zaś od 25 lipca 1971 r. opiekę przejęli księża Michalicy. Swoją posługą duszpasterską służą mieszkańcom wsi do dziś.

W skład zespołu wchodzi: kościół pw. Mikołaja Biskupa wraz z przylegającą do niego częścią klasztorną; murowana dzwonnica oraz murowana kapliczka zwieńczona krzyżem Bożogrobców. W sąsiedztwie założenia klasztornego wybudowano w 1930 r. plebanię. Poniżej plebanii znajduje się współczesna droga krzyżowa.

Prvý drevený kostol zasvätený sv. biskupovi Mikulášovi dal v dedine Tuligłowy postaviť v roku 1393 ich vtedajší majiteľ Mikuláš Mzurowski. Následne v roku 1556 jeho synovia Ján a Mikuláš darovali chrám kanonikom Božieho hrobu. Kostol bol od začiatku svojej existencie spätý s kultom Nepoškvrnenej Panny Márie, pretože práve jej obraz bol umiestnený v hlavnom oltári kostola.

Kult Panny Márie sa v dedine Tuligłowy veľmi rýchlo rozšíril. O zvláštnej ochrane Panny Márie sa obyvatelia dediny presvedčili počas krvavého nájazdu Tatárov, ktorí v roku 1624 plienili przemyskú krajinu. Tatári počas nájazdu okrem iného vyrabovali a spálili aj kostol v blízkej dedine Rudołowice, avšak Tuligłowy boli zázračne ochránené. Výrazom vďačnosti za preukázané milosti sú mnohé votívne dary, ktoré zdobia hlavný oltár, ako aj steny kostola.

V roku 1629 bol postavený nový, drevený kostol. V roku 1760 sa rozhodlo o výstavbe nového, väčšieho a murowaného kostola. Na jar v roku 1768 bol posvätený základný kameň nového kostola. Stavba bola dokončená v roku 1770. Chrám v roku 1829 posvätil przemyský biskup Ján Potocki. Nový kostol, podobne ako predchádzajúce, je zasvätený sv. Mikulášovi. Tuligłowský chrám spolu s príľahlým kláštrom sú postavené v barokovom slohu. V hlavnom ol-

tári je milostiplný obraz Nepoškvrnenej Panny Márie. Obraz pochádzajúci z 15. storočia je namalovaný na lipovom dreve, a má rysy byzantského umenia. Obraz v roku 1909 korunoval svätý biskup Jozef Sebastian Pelczar.

Od začiatku 19. storočia až do roku 1971 sa o farnosť aj pútnický kostol starali kňazi przemyskej diecézy. 25. júla 1971 farnosť a kostol prevzala kongregácia sv. Michala Archanjela – Michaliti. Až dodnes slúžia ako dušpastieri tak obyvateľom obce ako aj prichádzajúcim pútnikom.

Komplex tvoria: kostol sv. biskupa Mikuláša spolu s príľahlou kláštornou časťou; murowaná zvonica a murowaná kaplnka s krížom rádu Božieho Hrobu. V susedstve kláštorných budov bola v roku 1930 postavená budova fary. Poniže fary sa nachádza moderná krížová cesta.

The first wooden church, dedicated to St. Nicholas, Bishop of Myra, was built in Tuligłowy in 1393 by the then owner of the locality, Mikulaj Mzurowski. In 1446, his sons Jan and Mikolaj decided to have the church run by the Canons Regular of the Holy Sepulchre. From the very beginning of its existence, the church had been associated with the cult of Our Lady of the Immaculate Conception, as her image was placed in the main altar of the church. The cult of Our Lady of Tuligłowy began growing rapidly, especially when the locals experienced special protection extended over them during the bloody raid by the Tatars in 1624. The invaders plundered and burned, among other places, the church in Rudołowice, while Tuligłowy was miraculously saved. As an expres-

sion of gratitude for the granted grace, numerous votive offerings were made, adorning both the main altar and the walls of the church.

In 1629, a new wooden church was constructed. In 1760, it was decided to replace that one with a bigger one, made of brick. In the spring of 1768, the cornerstone for a new church was blessed. Completed in 1770, the new place of worship was consecrated in 1829 by the Przemyśl bishop Jan Potocki. Like its predecessors, the new church was dedicated to St. Nicholas. Together with the adjoining monastery, the church in Tuligłowy was built in Baroque style. The miraculous painting of Our Lady of the Immaculate Conception was placed in the main altar. Painted on a linden plank at the end of the 15th century, the painting has characteristic features of the Byzantine style. Its coronation took place in 1909, effected by bishop Józef Sebastian Pelczar.

From the beginning of the 19th century until 1971, the parish and the sanctuary were being looked after by priests from the Przemyśl diocese, and since 25 July 1971 – by the Michaelite Fathers. The Congregation of Saint Michael the Archangel has served the locals until this day.

The monastic complex comprises: the church of St. Nicholas together with the monastery adjacent to it; a masonry belfry and a masonry chapel topped with the cross of the Order of the Holy Sepulchre. A parish house was built in the vicinity of the monastic complex in 1930. Below the house, there is a modern-day way of the cross.

20 ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. MATKI BOŻEJ POCIESZENIA W JODŁÓWCE (GMINA PRUCHNIK) KOMPLEX KOSTOLA PANNY MÁRIE POTEŠITELKY V DEDINE JODŁÓWKA (OBEC PRUCHNIK) COMPLEX OF THE CHURCH OF OUR LADY OF CONSOLATION IN JODŁÓWKA (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.900185 N, 22.452656 E

Zespół kościoła pw. Matki Bożej Pocieszenia znajduje się w zachodniej części wsi na wzgórzu, które miejscowi nazywają Górą Maryi lub Górą Świętej Maryi. O powstaniu sanktuarium w Jodłówce opowiada legenda, według której początkowo obraz Matki Bożej wisiał na drzewie w pobliżu źródła z uzdrawiającą wodą. Cudowna moc obrazu objawiła się pewnego lata ok. 1680 r., kiedy to uboga wdowa przyniosła swego syna ukąszonego przez żmiję i obmyła go

w źródła, a widząc obraz gorąco modliła się i prosiła Matkę Bożą o uratowanie jej dziecka. Prośby zostały wysłuchane, a wieść o tym wydarzeniu szybko obiegła Jodłówkę i całą okolicę. Miejsce to zaczęli odwiedzać liczni pielgrzymi, zarówno obrządku łacińskiego, jak i greckiego.

Jak podaje lokalna tradycja, obraz Matki Bożej umieszczony był następnie w małej kaplicy nad źródłem, później w murowanym kościółku z surowego kamienia, a obecnie znajduje się w głównym ołtarzu kościoła parafialnego poświęconym w 1871 r.

Obraz przedstawia Matkę Bożą trzymającą na lewym ręku Dzieciątka Jezus. Dziecię prawą ręką błogosławi, a w lewej trzyma Ewangelię. Większość źródeł podaje, że jest on wzorowany na obrazie Matki Bożej z Sokala (Ukraina).

Obraz Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce uznano za „łaskami słynący” w 1946 r., na mocy dekretu ogłoszonego przez ordynariusza przemyskiego Franciszka Bardę. 15 lipca 1973 r. Kapituła Bazyliki św. Piotra na Watykanie udzieliła swoim dekretem pozwolenia na uroczyste przyozdobienie wizerunku złotym diademem. Natomiast aktu koronacji obrazu dokonał metropolita krakowski ks. kardynał Karol Wojtyła, późniejszy papież Jan Paweł II, w dniu 31 sierpnia 1975 r.

Obecnie sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce jest jednym z najważniejszych miejsc kultu maryjnego w południowo-wschodniej Polsce, do którego co roku przybywają tysiące wiernych.

Komplex kostola Panny Márie Potešiteľky je situovaný v západnej časti dediny, na kopci, ktorý miestni obyvatelia nazývajú „Máriina hora“ (pol. Góra Maryi) alebo „Hora Panny Márie“ (pol. Góra Świętej Maryi). O vzniku pútnického miesta v Jodłówke hovorí legenda, podľa ktorej obraz Panny Márie pôvodne visel na strome v blízkosti prameňa liečivej vody. Zázračná sila obrazu sa prejavila počas istého leta okolo roku 1680, keď tu chudobná vdova priniesla svojho syna, ktorého uštipla zmija. Žena chlapca umyla vodou z prameňa, a keď uvidela obraz, vrúcne sa modlila k Panne Márii o záchranu svojho

dieťaťa. Jej prosby boli vyslyšané a o tejto udalosti sa čoskoro dozvedeli všetci obyvatelia Jodłówwy aj celého okolia. Toto miesto začali navštevovať mnohí pútnici tak latinského, ako aj byzantského obradu.

Podľa lokálnej tradície bol následne obraz Panny Márie umiestnený v malej kaplnke nad prameňom, a neskôr v murovanom kostole, ktorý bol postavený zo surového kameňa. Obraz je v súčasnosti v hlavnom oltári farského kostola, ktorý bol posvätený v roku 1871.

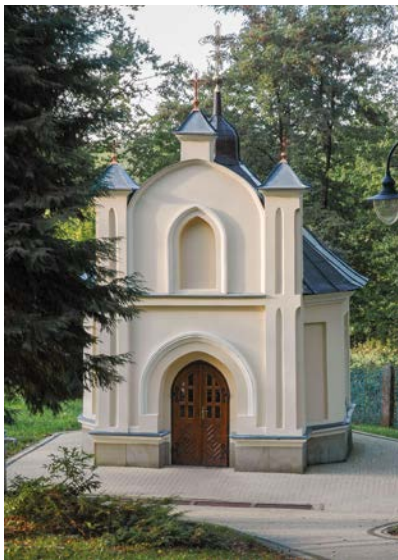
Obraz predstavuje Pannu Máriu držiacu v ľavej ruke Dieťa Ježiš. Dieťa Ježiš pravou rukou žehná, a v ľavej ruke drží Evanjelium. Väčšina prameňov uvádza, že obraz je inšpirovaný obrazom Sokolskej Panny Márie (Sokolov, súčasná Ukrajina).

Obraz Panny Márie v Jodłówwke bol uznaný za „milostiplný“ v roku 1946 dekrétom vyhláseným przemyským biskupom Franciszkom Berdom. 15. júla 1973 kapitula Baziliky sv. Petra vo Vatikáne svojím dekrétom udelila povolenie na slávnostné ozdobenie obrazu zlatým diamantom. Obraz 31. augusta 1975 slávnostne korunoval krakovský metropolita Karol kardinál Wojtyła, neskorší pápež Ján Pavol II.

V súčasnosti pútnický kostol Panny Márie Potešiteľky patrí medzi najdôležitejšie mariánske pútnické miesta v juhovýchodnom Poľsku. Každoročne ho navštívi tisíce pútnikov.

The complex of the Church of Our Lady of Consolation is situated in the western part of the village on a hill referred to by the locals as Góra Maryi, i.e. "Mary's Hill".

There is a legend about the creation of the sanctuary in Jodłówwka, according to which the image the Virgin Mary was originally hanging on a tree in a spring with healing water. The miraculous nature of the image was revealed one summer around 1680, when a poor widow brought her son bitten by a viper and rinsed him off in the spring, all the while praying and asking Mary to save her child, her eyes fixed on the paint-

ing. Her prayers were answered, and the news about this event quickly spread around Jodłówwka and all the surrounding area. Numerous pilgrims, both of the Latin and Greek rites, began coming in.

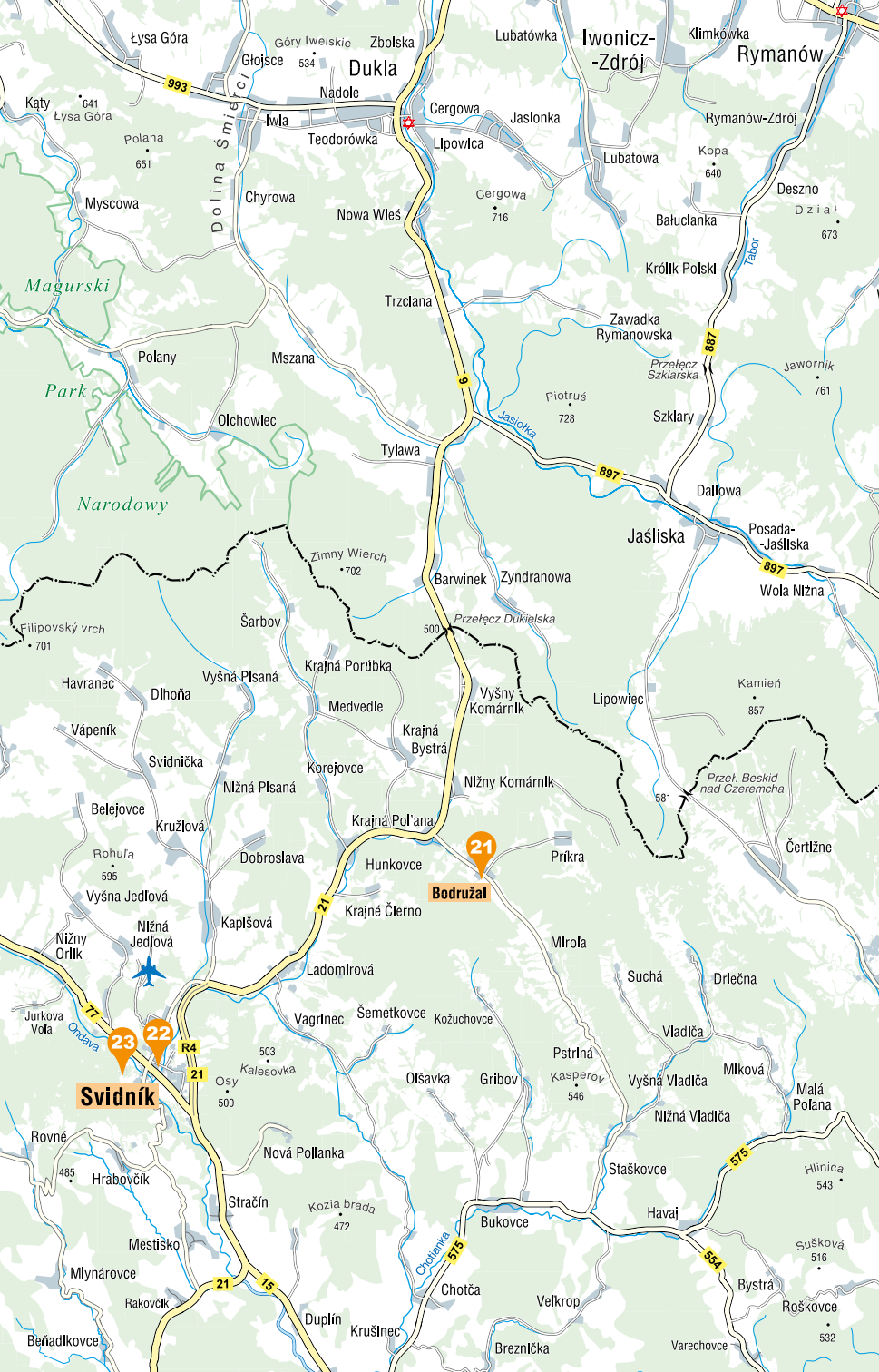
As the local lore has it, the painting was then placed in a small chapel at the spring, and later in a church made of raw stone. At present, it is in the main altar of the parish church, dedicated in 1871.

The painting depicts the Virgin Mary with Infant Jesus in her left arm. The Infant makes a blessing with the right hand, the left one holding the Gospel. Most of the sources indicate that the painting is modelled on the image of the Virgin Mary of Sokal (Ukraine).

The painting of Our Lady of Consolation in Jodłówwka was found to be "famous for its graces" in 1946, under the decree issued by the Przemysł ordinary, Franciszek Barda. On 15 July 1973, the Chapter of the Basilica of St. Peter in the Vatican gave its permission in a decree to adorn the painting with a golden diadem. The coronation act was effected on 31 August 1975 by the Metropolitan Bishop of Kraków, Cardinal Karol Wojtyła, the future Pope John Paul II.

Currently the Sanctuary of Our Lady of Consolation in Jodłówwka is one of the most important places of worship related to the Virgin Mary in south-eastern Poland, visited by thousands of the faithful every year.

21 CERKIEW PW. ŚW. MIKOŁAJA W BODRUŻALU CERKEV SV. MIKULÁŠA V DEDINE BODRUŽAL ORTHODOX CHURCH OF ST. NICHOLAS IN BODRUŽAL

GPS: 49.352666 N, 21.707897 E

Drewniana greckokatolicka cerkiew filialna położona jest w Bodružalu na terenie greckokatolickiej archidiecezji preszowskiej. Zbudowano ją w 1658 roku. Jest to cerkiew łemkowska, składająca się z trzech pomieszczeń – nawy, prezbiterium oraz babińca. Ta potrójność zaakcentowana jest dodatkowo na zewnątrz zróżnicowanej wysokości cebulastymi, pękatymi wieżyczkami. Cerkiew kilkakrotnie odnawiano i rekonstruowano.

Na północnej ścianie nawy znajduje się polichromia, która przedstawia Ukrzyżowanie oraz Sąd Ostateczny. Cerkiew posiada kompletne wyposażenie. Pomiedzy prezbiterium a nawą mieści się kompletny ikonostas z 1794 roku. W prezbiterium znajduje się barokowy ołtarz główny z ikoną Ukrzyżowania. Obok mały ołtarzyk z 1706 roku z ikoną Ecce Homo.

Drevená gréckokatolícka filiálna cerkev postavená v roku 1658 v Bodružali, v súčasnosti patrí do gréckokatolíckej prešovskej eparchie. Je to cerkev severozápadného rusínskeho typu. Trojpriestorová zrubová stavba pozostávajúca z presbytéria, lode a z predsiene. Tri priestory sú zreteľne viditeľné aj zvonku. Pyramídová strecha je zakončená makovičkami s bohato zdobenými kovanými krížmi. Cerkev bola niekoľkokrát obnovovaná a rekonštruovaná.

Na severnej stene lode sa zachovala polychrómia predstavujúca Ukrižovaného Krista a Posledný súd. V cerkvi sa nachádza kompletne chrámové zariadenie. Medzi presbytériom a loďou je kompletný ikonostas z roku 1794, v presbytériu barokový hlavný oltár s ikonou Ukrižovaného Krista. Vedľa je malý oltár z roku 1706 s ikonou „Hľa, Človek“ (lat. Ecce Homo).

This wooden Greek Catholic church is situated in Bodružal in the Greek Catholic of the Slovak Catholic Archeparchy of Prešov. It was constructed in 1658. It is a Lemko-type church, consisting of three rooms: a nave, a presbytery and a vestibule. This tripartite design is emphasised also on the outside by means of onion-shaped towers of different height. The church was renovated and reconstructed several times.

On the northern wall of the nave, there is a wall painting that represents the Crucifixion and the Final Judgment. The church is fully furnished. Between the presbytery and the nave, there is a complete iconostasis from 1794. The presbytery has a Baroque main altar with an icon of the Crucifixion. Next to it there is a small altar from 1706 with an Ecce Homo icon.

22

SŁOWACKIE MUZEUM NARODOWE SNM – MUZEUM KULTURY UKRAIŃSKIEJ W SWIDNIKU

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – MÚZEUM UKRAJINSKEJ KULTÚRY VO SWIDNIKU

SLOVAK NATIONAL MUSEUM – MUSEUM OF UKRAINIAN CULTURE IN SWIDNIK

GPS: 49.305837 N, 21.570853 E

Muzeum to instytucja narodowa, w której udokumentowane są główne etapy historyczno-kulturalnego, politycznego i społecznego rozwoju Rusinów-Ukraińców na Słowacji od czasów najstarszych aż po czasy obecne. Muzeum powstało w 1956 roku w Prešovie i do 1993 roku tam funkcjonowało jako Muzeum Kultury Ukraińskiej, natomiast w Svidniku mieści się od 1964 roku.

Udokumentowane kulturalno-historyczne etapy rozwoju ukraińsko-rusińskich mieszkańców Słowacji od czasów najstarszych po teraźniejszość przedstawione zostały na powierzchni 1700 m². Ekspozycję podzielono chronologicznie. Obejmuje ona okres od PREHISTORII poprzez okres FEUDALIZMU, KAPITALIZMU aż

po WSPÓŁCZESNOŚĆ. Znajdują się w niej unikalne znaleziska archeologiczne, takie jak: kieł mamuci oraz mamuci ząb z okolic Svidníka, kamienne tasaki czy kamienne siekiery. Ponadto ekspozycja zawiera średniowieczne zabytki piśmiennicze dotyczące powstawania poszczególnych gmin, dokumenty o przynależności narodowościowej zachodnioukraińskich mieszkańców, a także przejawy kultury

duchowej i materialnej. Szczególną uwagę poświęcono dokumentacji działań literackich Rusinów.

Slovenské národné múzeum – Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku je národnostnou inštitúciou, ktorej poslaním je dokumentovať základné etapy kultúrno-historického, politického a sociálneho vývoja Rusínov-Ukrajincov Slovenska od najstarších čias po súčasnosť. Vzniklo v roku 1956 v Prešove (do roku 1993 pôsobilo ako Múzeum ukrajinskej kultúry), vo Svidníku sídli od roku 1964.

Na ploche 1700 m² dokumentuje kultúrno-historický vývoj ukrajinsko-rusínskeho obyvateľstva Slovenska od najstarších čias po súčasnosť. Expozícia je členená chronologicky a zahŕňa obdobie od PRAVEKU cez obdobie FEUDALIZMU, KAPITALIZMU až po SÚČASNOSŤ. V expozícii sú jedinečné archeologické nálezy – mamutí kel a mamutí zub nájdené v okolí Svidníka, kamenné sekeromlaty, kamenné sekery, amforovité nádoby ap., – stredoveké písomné pamiatky dokumentujúce vznik jednotlivých obcí, dokumenty o národnostnom postavení západoukrajinského obyvateľstva, ukážky hmotnej a duchovnej kultúry. Patričná pozornosť sa venuje dokumentácii literárnych úsilí Rusínov-Ukrajincov.

The museum is a national institution whose mission consists in documenting the fundamental phases of cultural, historical, political and social development of Ruthenians-Ukrainians in Slovakia from the earliest times up to the present. The museum was founded in 1956 in Prešov (up to 1993 it was called the Museum of Ukrainian Culture) and it has been situated in Svidník since 1964.

The cultural and historical development of the Ruthenian-Ukrainian population in Slovakia from the earliest times up to the present is documented in the space of 1700 m². Arranged chronologically, the exhibition covers the period from prehistory, through feudalism and capitalism to contemporary times. It contains unique archaeological findings, such as: a mammoth tusk and a mammoth tooth from the area of Svidník, stone cleavers and stone axes. In addition to that, the museum displays Medieval written records concerning the founding of particular villages, documents about the national identity of the western Ukrainian population, and also artefacts of material and spiritual culture. Particular attention is given to the documentation of Ruthenian-Ukrainian literary efforts.

23 DREWNIANA CERKIEW PW. ŚW. PARASKEWY, SVIDNÍK DÁVNA CERKEV SV. PARASKÉVY V MESTE SVIDNÍK WOODEN ORTHODOX CHURCH OF ST. PARASKEVI, SVIDNÍK

GPS: 49.303892 N, 21.557699 E

Drewniana cerkiew filialna została zbudowana w miejscowości Nová Polianka ok. roku 1763 i dedykowana św. Paraskewie. Podczas II wojny światowej doznała uszkodzeń, jednak po remoncie wykorzystywana była aż do roku 1960,

mimo iż we wsi został już wcześniej wzniesiony nowy, murowany kościół pw. św. św. Piotra i Pawła (w roku 1937). W roku 1960 cerkiew przeniesiono do skansenu w Svidníku.

Drevená filiálna cerkev bola v dedine Nová Polianka postavená okolo roku 1763 a je zasvätená sv. Paraskéve. Počas 2. svetovej vojny bola poškodená, avšak po rekonštrukcii bola opäť používaná až do roku 1960, a to napriek tomu, že v dedine bol už predtým postavený nový, murovaný kostol sv. Petra a sv. Pavla (v roku 1937). V roku 1960 bola cerkev prenesená do skanzenu vo Svidníku.

This wooden Orthodox church was built in the town of Nová Polianka around 1763 and dedicated to St. Paraskevi. During World War II, it suffered damage, but after a renovation it was used until 1960, even though another church had already been built in the village in 1937 – a masonry church of the Saints Peter and Paul. In 1960, the Orthodox church was moved to the open-air museum in Svidník.

SZLAK WIELKICH WYDARZEŃ HISTORYCZNYCH TRASA VEĽKÝCH HISTORICKÝCH UDALOSTÍ GREAT HISTORICAL EVENTS TRAIL

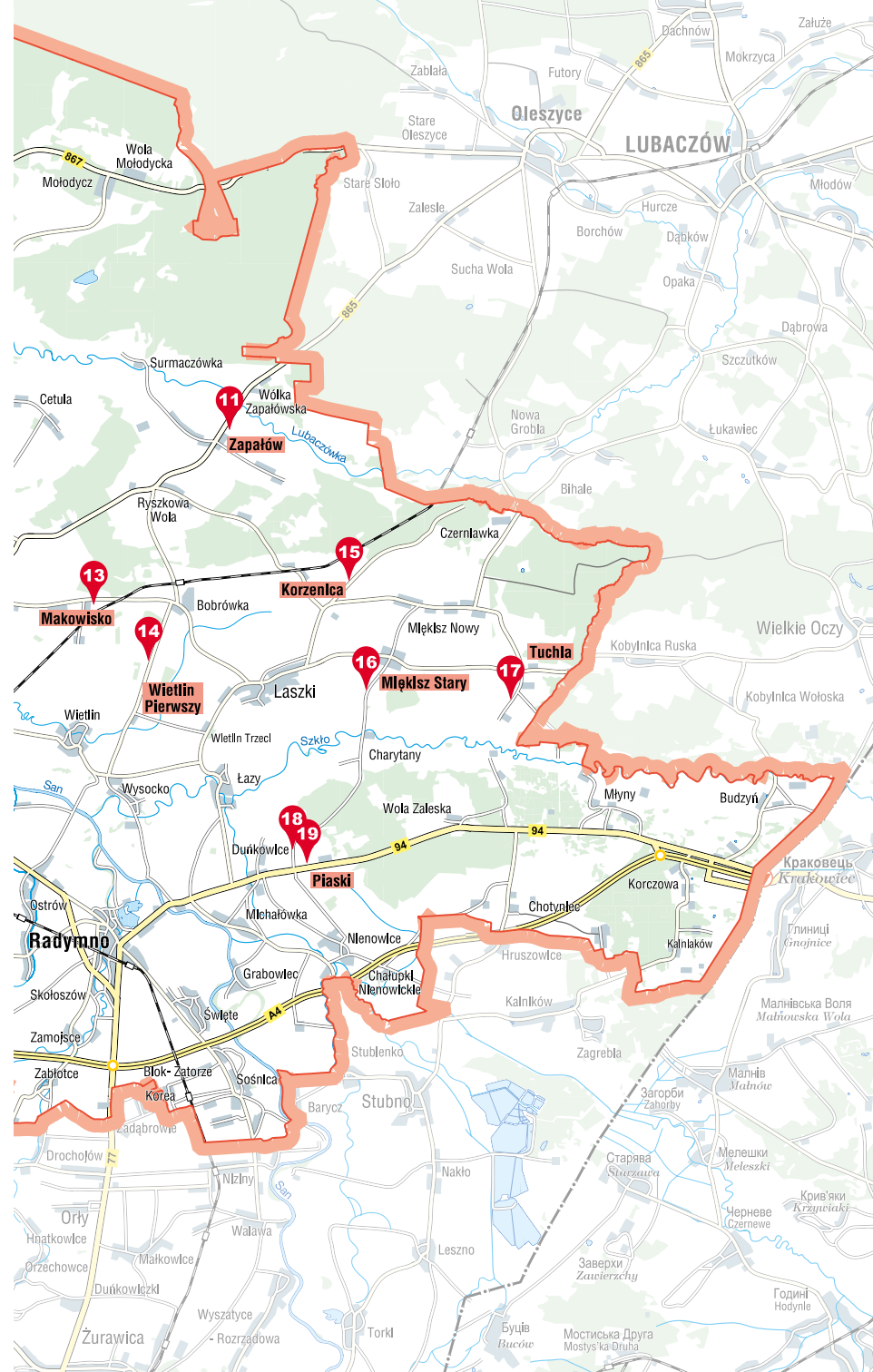
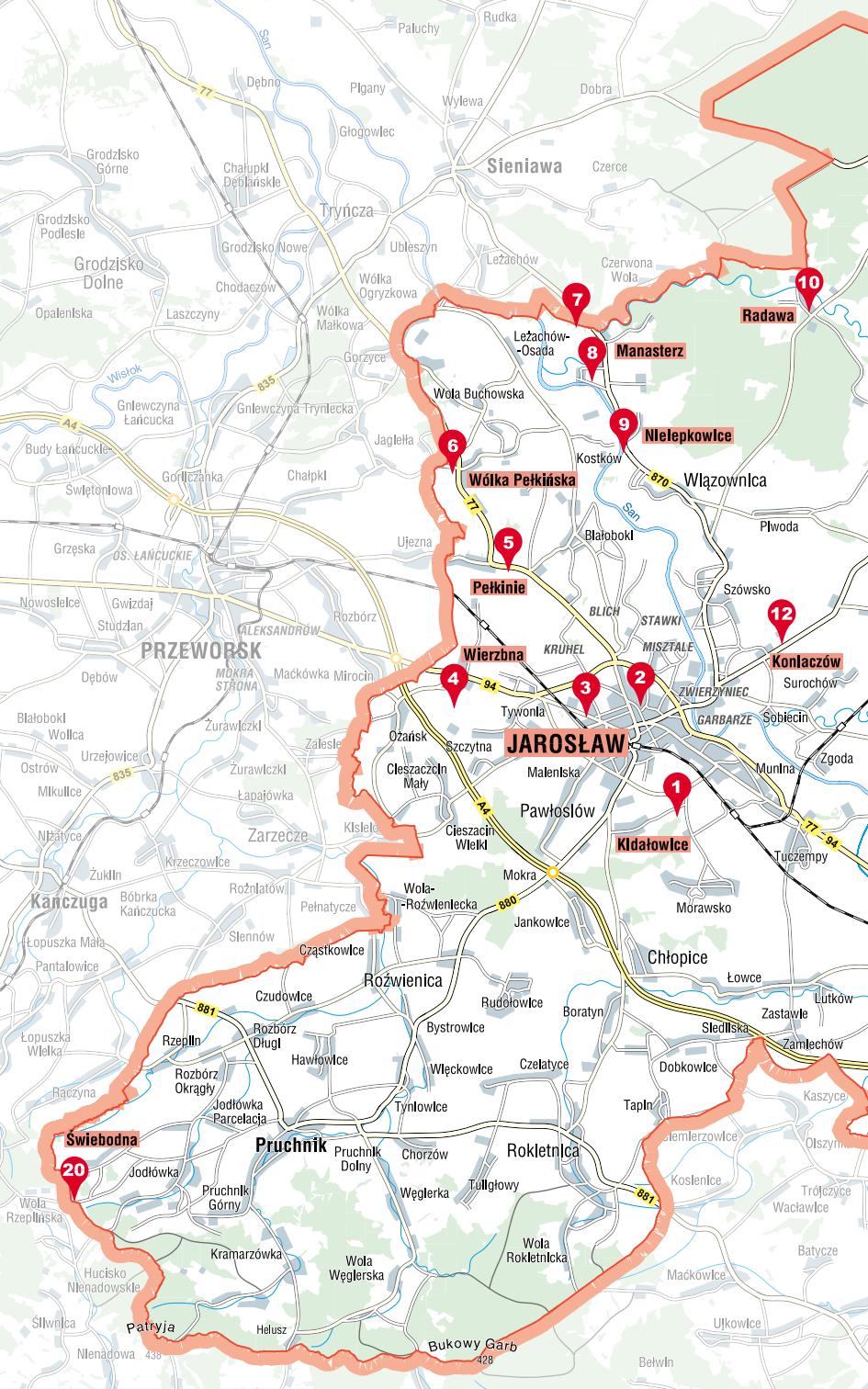

26 PUNKTÓW NA SZLAKU / OBJEKTY NA TRASE
NUMBER OF POINTS OF INTEREST ALONG THE TRAIL

Na terenie Powiatu Jarosławskiego można odnaleźć ślady dawno stoczonych bitew, powstańcze mogiły, umocnienia, cmentarze i wiele innych pamiątek historycznych. Szlak Wielkich Wydarzeń Historycznych łączy historyczne miejsca upamiętniające ważne dla regionu wydarzenia, związane z ważnymi postaciami historycznymi.

Na území okresu Jaroslaw sa dajú nájsť stopy dávnych bitiek, povstalecké mohyly, opevnenia, cintoríny a mnoho iných historických pamiatok. Trasa veľkých historických udalostí spája historické miesta pripomínajúce udalosti, ktoré boli pre tento región dôležité, späté s významnými osobnosťami.

In the District of Jaroslaw, you can find traces of battles fought long ago, graves of insurgents, fortifications, cemeteries and many other testimonies of the past. The Great Historical Events Trail connects the historic places commemorating events important for the region and related to important historical figures.

1

POMNIK W KIDAŁOWICACH (GMINA PAWŁOSIÓW)
POMNÍK V DEDINE KIDAŁOWICE (OBEC PAWŁOSIÓW)
MONUMENT IN KIDAŁOWICE (MUNICIPALITY OF PAWŁOSIÓW)

GPS: 49.989520 N, 22.694598 E

Pomnik upamiętnia miejsce stracenia polskich patriotów podczas II wojny światowej. Rozstrzelano tu m.in.: Czesławę Puzon ps. „Baśka”, Zbigniewa Kopcia, Władysława Półtoraka, Romana i Jana Prośbów, Marię Ziemińską i innych. Tuż po wyzwoleniu Polski ich szczątki ekshumowano i przeniesiono z tego miejsca na Nowy Cmentarz w Jarosławiu. Pomnik składa się z murowanych płyt osadzonych na podłożu, z wmurowanym kamieniem i osadzonej na nich pamiątkowej tablicy. Całość wieńczy metalowy krzyż. Pamiątkową tablicę w roku 1976 ufundowali nauczyciele, rodzice oraz młodzież ze Szkoły Odzieżowej w Jarosławiu, której uczennicą była wspomniana Czesława Puzon.

Pomník pripomína miesto, v ktorom boli počas 2. svetovej vojny popravení poľskí patrioti. Okrem iných bola na tomto mieste rozstrelaná Czesława Puzon pseudonym Baśka, Zbigniew Kopiec, Władysław Półtorak, Roman a Jana Prośba, Maria Ziemińska a iní. Krátko po skončení vojny boli ich pozostatky exhumované a prenesené z tohto miesta na Nový cintorín v Jarosławe.

Pomník sa skladá z murovaných panelov osadených na podklade s vmurovaným kameňom a na nich osadenej pamätnej tabuli. Na vrchole je kovový kríž. Pamätnú tabuľu odhalenú v roku 1976 fundovali učitelia, rodičia a študenti Odevnej školy v Jarosławe. V tejto škole sa učila spomenutá Czesława Puzon.

The monument marks the place of execution of Polish patriots during World War II. Those shot to death here included: Czesława “Baśka” Puzon, Zbigniew Kopec, Władysław Półtorak, Roman and Jan Prośba, Maria Ziemińska, and others. Shortly after the liberation of Poland, their remains were exhumed and moved from this place to the New Cemetery in Jarosław.

The monument consists of stone slabs embedded in the ground, with a memorial stone and a commemorative plaque. A metal cross completes the monument. The plaque was founded in 1976 by teachers, parents and youth from the school in Jarosław which Czesława Puzon used to attend.

2

ZESPÓŁ KLASZTORNY BENEDYKTYNEK W JAROSŁAWIU
(UL. BENEDYKTYŃSKA 5)
KLÁŠTORŇÝ KOMPLEX BENEDIKTÍNOK V MESTE JAROSLAW
(UL. BENEDYKTYŇSKA 5)
BENEDICTINE SISTERS CONVENT COMPLEX
IN JAROSLAW (UL. BENEDYKTYŇSKA 5)

GPS: 50.022100 N, 22.680327 E

Klasztor został ufundowany na początku XVII w. przez ówczesną właścicielkę miasta księżną Annę z Kostków Ostrogską na wzgórzu św. Mikołaja, w miejscu pierwszej lokacji miasta. Benedyktynki przybyły do Jarosławia z klasztoru w Chełmnie na Pomorzu i przebywały w Jarosławiu do 1782 roku. Zgodnie z dekretem kasacyjnym cesarza Józefa II, klasztor skasowano, przeznaczając go na magazyny i koszary wojskowe. W czasie I wojny światowej zespół klasztorny uległ znacznemu zniszczeniu.

W czasie okupacji hitlerowskiej w klasztorze mieściło się więzienie, a teren opactwa był miejscem straceń. Zdewastowany przez Niemców obiekt został odbudowany, pełniąc po wojnie funkcję internatu.

9 maja 1991 r. odbyła się uroczysta msza święta z okazji powrotu benedyktynek do dawnego opactwa. W 1994 roku budynek klasztorny wraz z kościołem przejęła na własność Archidiecezja Przemyska, powołując do życia Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej.

W skład Zespołu wchodzi: zbudowany w XVII wieku późnorenesansowy klasztor i jednonawowy kościół pod wezwaniem św. Mikołaja i Stanisława Biskupa (zbudowany w latach 1614–1624). Obiekt posiada dwie ponad 40-metrowe wieże, w ścianie jednej z nich tablica upamiętniająca pobyt w klasztorze księcia Siedmiogrodu i Węgier, Franciszka II Rakocze-go. Wejście do świątyni ozdobione jest barokowym portalem wykonanym z wapienia w kształcie łuku tryumfalnego. Wyposażenie kościoła, tj. ołtarze, ambona, chrzcielnica, prospekt organowy, zostały sprowadzone z pojezuickiego kościoła w Przemysłu. Zespół opasany jest murami obronnymi o obwodzie 811 m z ośmioma basztami. W jednej z nich ekspozycja upamiętniająca wspomnianego Franciszka II Rakocze-go. Warto zwiedzić „Czarną Kaplicę” inaczej zwaną „Czarną Salą”, której zaskakujące czarne sklepienie powstało na skutek pożaru składowanego tam podczas II wojny światowej karbidu. Ciekawe eksponaty zgromadzono również w Sali Papieskiej oraz Izbie Pamięci abp. I. Tokarczuka.

Klasztor na początku 17. stulecia fundowała wtedajšia majitelka mesta, kňazná Anna Ostrogská rod. Kostka.

Bol postavený na kopci sv. Mikuláša, na mieste, na ktorom bolo pôvodne založené mesto. Benediktínky do mesta Jarosláv prišli z kláštora v meste Cheľmno v Pomoransku a v meste zostali až do roku 1782. Na základe kasačného dekrétu cisára Jozefa II. bol kláštor zrušený. Po zrušení boli v kláštore sklady a kasárne. Počas 1. svetovej vojny bol kláštor komplex značne zničený.

Počas nacistickej okupácie bola v kláštore väznica, a na území opátstva boli vykonávané popravy. Nacistami zdevastovaný objekt bol po vojne obnovený a bol v ňom internát.

9. mája 1991 sa konala slávnostná svätá omša pri príležitosti návratu benedikťínok do svojho dávneho opátstva. V roku 1994 bola kláštorná budova spolu s kostolom prevedená na Przemyskú arcidiecézu, a bolo vytvorené Centrum kresťanskej kultúry a formácie.

Komplex tvoria: neskororenesančný kláštor postavený v 17. storočí a jednododový kostol sv. Mikuláša a sv. biskupa Stanislava (postavený v rokoch 1614–1624). Objekt má dve skoro 40-metrové veže, na jednej veži je umiestnená pamätná tabuľa pripomínajúca pobyt sedmohradského kniežata Františka II. Rákociho. Vstup do chrámu zdobí vápencový barokový portál v tvare víťazného oblúka. Zariadenie kostola, tzn.: oltár, ambona, krstiteľnica a organový prospekt, pochádzajú z pojezuitského kostola z mesta Przemysl. Komplex je obkolesený hradbami s celkovým obvodom 811 m a ôsmymi baštami.

Oplatí sa navštíviť „Čiernu kaplnku“, nazývanú tiež „Čierna sieň“ so zaskakujúcou čiernou klenbou, ktorá vznikla následkom požiaru karbidu, ktorý tu bol skladovaný počas 2. svetovej vojny. Zaujímavé exponáty môžete tiež vidieť v Pápežskej sále a v Pamätnej izbe arcibiskupa Ignáca Tokarczuka.

The abbey was founded in the early 17th century by the then owner of the town, duchess Anna Ostrogska, née Kostka, on the hill of St. Nicholas, at the site of the original charter of Jarosław. The Benedictine sisters came to Jarosław

from the monastery in Chełmno in Pomerania, and remained in Jarosław until 1782. In accordance with the suppression decree issued by Emperor Joseph II, the convent as such was dissolved, while the premises were used as warehouses and military barracks. During World War I, the abbey was severely damaged. During the Nazi occupation, a prison was run in the abbey, with the abbey area used as an execution site. After being devastated by the Germans, the abbey was rebuilt after the war to serve as a dormitory.

On 9 May 1991, a special holy mass was held to celebrate the return of the Benedictine sisters to the old abbey. In 1994, the building of the abbey along with the church were incorporated into the Archdiocese of Przemyśl, and the Centre for Christian Culture and Formation was called into being.

The monastic complex comprises: the 17th century late Renaissance monastery and the single-nave church dedicated to Saints Nicholas and Stanisław the Bishop (built in the years 1614–1624). The church has two over 40-metre high towers. One of them has a plaque on its wall, commemorating the time when the Prince of Transylvania and Hungary, Francis II Rákóczi, stayed at the monastery. The entryway to the church is decorated with a limestone Baroque portal in the shape of a triumphal arch. The church furnishings, i.e. the altars, the pulpit, the baptismal font and the organ, were brought here from the ex-Jesuit church in Przemyśl. The abbey complex is encircled with 811 m of fortified walls with eight towers.

It is worth to visit the so-called Black Chapel, or Black Room, whose intriguing black ceiling is the result of a fire of carbide, stored there during World War II. You can also see some interesting exhibits in the Papal Room and the room dedicated to archbishop I. Tokarczuk.

3 **CMENTARZ KOMUNALNY W JAROSŁAWIU** (UL. KRAKOWSKA) **KOMUNÁLNÝ CINTORÍN V MESTE JAROSLÁV** (UL. KRAKOWSKA) **MUNICIPAL CEMETERY IN JAROSLAW** (UL. KRAKOWSKA)

📍 GPS: 50.019486 N, 22.656357 E

Cmentarz założono na pocz. XX wieku (budowę rozpoczęto w 1905 r.). Pierwsze pochówki pochodzą z 1906 roku. Aleja główna z najstarszymi pomnikami nagrobnymi podlega prawnej ochronie konserwatorskiej. W dniu 14 maja 1915 r. cmentarz był terenem walk o Jarosław, stąd na nagrobkach ustawionych przed 1915 r. do dziś są widoczne ślady od kul karabinowych. Do najcenniejszych należą nagrobki rodziny Nowaków, Walentego Malinowskiego, Stanisława Rutkowskiego, Adolfa Dietziusa i in.

Na cmentarzu znajduje się kwatera wojskowa, mogiły pojedyncze i zbiorowe powstańców styczniowych, żołnierzy Wojska Polskiego (w tym powstańca wielkopolskiego i powstańca warszawskiego) i AK oraz wielu zasłużonych dla miasta osób duchownych i świeckich.

Cintorin bol založený začiatkom 20. storočia. Najstaršie hroby pochádzajú z roku 1906. Hlavná aleja s najstaršími náhrobnými pomníkmi je právne chránená pamiatka. Medzi najcennejšie patria náhrobky: rodiny Nowaków, Walenta Malinowského, Stanisława Rutkowského, Adolfa Dietziusa.

Na cintoríne je tiež vojenská časť, individuálne a masové mohyly povstalcov, vojakov Poľskej armády a Krajinskej armády, ako aj mnohých významných osobností, duchovných aj svetských, ktorí sa zaslúžili pre mesto.

The cemetery was established at the beginning of the 20th century (construction began in 1905). The first burials come from 1906. The main path with the oldest monuments is legally protected as a conservation area. On 14 May 1915, the cemetery became a battlefield, therefore the gravestones from be-

fore 1915 still bear the marks of machine gun bullets. Among the most valuable gravestones are those of the Nowak family, Walenty Malinowski, Stanisław Rutkowski, Adolf Dietzius, and others.

The cemetery also has a military section, with individual and mass graves of those fallen in the January Uprising, soldiers of the Polish Army (including a participant of the Wielkopolska Uprising and another one of the Warsaw Uprising) and the Home Army, as well as many distinguished civilians and clergy members.

4 SCHRON BOJOWY Z OKRESU II WOJNY ŚWIATOWEJ W WIERZBNEJ (GMINA PAWŁOSIÓW) BUNKER Z OBDOBIA 2. SVETOVEJ VOJNY V DEDINE WIERZBNA (OBEC PAWŁOSIÓW) WORLD WAR II BUNKER IN WIERZBNA (MUNICIPALITY OF PAWŁOSIÓW)

GPS: 50.023845 N, 22.598290 E

Schron znajduje się na prywatnej posesji pod numerem 156 A, na najwyższym wzniesieniu miejscowości, w przysiółku wsi o nazwie Parcelacja. Jest to prawdopodobnie element niemieckich umocnień z II wojny światowej, tzw. „Pozycja Graniczna Galicja” (niem. Galizische Grenzstellung), który był odpowiednikiem radzieckiej Linii Mołotowa, zlokalizowanej po drugiej stronie Sanu. Obiekty te strzegły funkcjonującej w latach 1939–1941 granicy pomiędzy ZSRR a Generalnym Gubernatorstwem.

W schronie znajduje się niemiecka płyta pancerna typ 78P9, 3800 x 3000 mm, grubość 200 mm, przystosowana do użycia karabinu maszynowego MG 34 (półkoliste wgłębienie dla jarzma kulistego) oraz przyrządów obserwacyjnych (boczne otwory). Projekt pochodzi z 1936 roku.

Bunker sa nachádza na súkromnom pozemku so súpisným číslom 156 A, na najvyššom kopci v chotári, v osade nazývanej Parcelacja. Je to pravdepodobne časť nemeckých opevnení z 2. svetovej vojny, tzv. „Haličská hraničná pozícia“ (nem. Galizische Grenzstellung), ktoré plnili podobnú úlohu ako Molotovova línia, ktorá bola na druhej strane rieky San. Tieto objekty strážili hranicu, ktorá v rokoch 1939–1941 tadiaľto prebiehala, medzi ZSSS a Generálnym go-
vernamentom.

V bunkri sa nachádza nemecký pancier typu 78P9, 3800 x 3000 mm s hrúbkou 200 mm, prispôsobený na používanie guľometu MG 34 (polkruhové prehĺbenie pre guľové strmeň) a pozorovacích zariadení (bočné otvory). Projekt pochádza z roku 1936.

The bunker is located on private land, on plot no. 156 A, at the highest elevation point of the locality in an area called Parcelacja. It is probably part of the German reinforcements from World War II, the so-called “Galician border position” (Ger. Galizische Grenzstellung), which was the Nazi equivalent of the So-

viet Molotov Line, located on the other side of the San River. These fortifications were placed there to guard the border between the USSR and the General Government in the period 1939–1941.

The bunker is equipped with a German 78P9 Panzerplatte (armoured plate), 3800 x 3000 mm, 200 mm thick, adapted for use with the MG-34 machine gun (semicircular notch for the ballmount) and surveillance instruments (side holes). This design was developed in 1936.

5 **CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI Z KWATERĄ JEŃCÓW RADZIECKICH Z OKRESU OKUPACJI ORAZ KWATERĄ POLEGŁYCH W OKRESIE I WOJNY ŚWIATOWEJ – PEŁKINIE (GMINA JAROSŁAW)**

RÍMSKOKATOLÍCKY CINTORÍN S CINTORÍNOM SOVIETSKÝCH ZAJATCOV Z OBDOBIA OKUPÁCIE A CINTORÍN PADÝCH POČAS 1. SVETOVEJ VOJNY – OBEC PEŁKINIE (OBEC JAROSŁAW)

ROMAN CATHOLIC CEMETERY WITH A SECTION FOR SOVIET PRISONERS FROM THE OCCUPATION PERIOD AND A WORLD WAR I SOLDIERS' SECTION – PEŁKINIE (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)

GPS: 50.061585 N, 22.624044 E

Cmentarz austro-węgierski z okresu I wojny światowej znajduje się w starej części cmentarza na prawo od bramy głównej. Otoczony jest on podwieszonym łańcuchem i składa się z ośmiu prostokątnych ram betonowych oraz z betonowego cokołu z tablicą inskrypcyjną o treści: „Kwatera żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej”. Na cmentarzu pochowani są żołnierze polegli w walkach rosyjsko-austriackich z 1915 roku, które rozgrywały się w okolicy

Jarosławia. Natomiast jeńców radzieckich zamordowanych podczas II wojny światowej w obozach Pełkinie i Wólka Pełkińska pochowano na lewo od bramy głównej. Nekropolia nadal pełni funkcję cmentarza parafialnego.

Rakúsko-uhorský cintorín z obdobia 1. svetovej vojny sa nachádza v starej časti cintorína, napravo od hlavnej brány. Obkolesený je zavesenou reťazou a skladá sa z ôsmich obdĺžnikových betónových rámov a z betónového sokla na ktorom je tabuľka s nasledovným nápisom: „*Vojnový cintorín, na ktorom sú pochovaní vojaci padlí počas 1. svetovej vojny*“. Na cintoríne sú pochovaní vojaci, ktorí padli počas bojov medzi ruskou a rakúsko-uhorskou armádou v roku 1915, ktoré prebiehali v okolí mesta Jarosław. Sovietski zajatci, ktorí boli zabití v táboroch v dedinách Pełkinie a Wólka Pełkińska, sú pochovaní naľavo od hlavnej brány. Cintorín stále plní funkciu farského cintorína.

The Austro-Hungarian cemetery from the period of World War I is situated in the old part of the cemetery, to the right of the main gateway. It is surrounded by a suspended chain and consists of eight concrete rectangles and a concrete plinth with the following inscription on a plaque: „*Section for soldiers fallen in World War I*“. This section is the resting place of the soldiers fallen in Russian-Austrian fights in 1915, which took place in the area of Jarosław. The Soviet prisoners of war who had been killed in the camps in Pełkinie and Wólka Pełkińska are buried to the left of the main gateway. The cemetery still functions as a parish cemetery.

6 POMNIK W WÓLCE PEŁKIŃSKIEJ (GMINA JAROSŁAW) POMNÍK V DEDINE WÓLKA PEŁKIŃSKA (OBEC JAROSŁAW) MONUMENT IN WÓLKA PEŁKIŃSKA (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)

GPS: 50.091603 N, 22.602549 E

Składający się z czterech granitowych bloków pomnik upamiętnia pomordowanych jeńców radzieckich. Po napadzie na Związek Radziecki, w lecie 1941 r. Niemcy wybudowali w Wólce Pełkińskiej obóz dla jeńców radzieckich. Zmarło w nim lub zostało zamordowanych tysiące żołnierzy. Po wojnie, w latach 1947–1948 niedaleko od obozu, we wsi Jagiełła (przysiółek Niechciałki) założono cmentarz, na którym pochowano blisko 5000 radzieckich ofiar obozu oraz zamordowanych w tym miejscu Żydów, Cyganów, Polaków, Ukraińców. Są tutaj pochowani także polscy, niemieccy oraz radzieccy żołnierze polegli w walkach w 1944 r.

Pomnik sa skladá zo štyroch žulových blokov. Je postavený na pamiatku padlých sovietskych zajatcov. Po útoku Nacistov na ZSSR v lete 1941 Nacisti v dedine Wólka Pełkińska (okres Jarosław) založili tábor pre sovietskych zajatcov. V tábore zomrelo alebo bolo zabitých niekoľko tisíc vojakov. Po vojne, v rokoch 1947–1948, neďaleko od miesta tábora, v dedine Jagiełła (osada Niechciałki) bol založený cintorín, na ktorom bolo pochovaných skoro 5000 sovietsky obetí tábora, ako aj na tomto mieste zabitých Židov, Cigánov, Poliakov, Ukrajincov, a tiež sovietskych vojakov, ktorí padli v bojoch v roku 1944.

Designed as four granite blocks, the monument commemorates the killed Soviet POWs. After Nazi Germany attacked the USSR in the summer of 1941, a camp for Soviet prisoners was built in Wólka Pełkińska (District of Jarosław). Thousands of soldiers died here of hunger or were executed. After the war, in 1947–1948, a cemetery was formed not far from the camp, in the village Jagiełła (hamlet of Niechciałki), in order to bury the nearly 5000 Soviet victims of the camp, as well as Jews, Roma, Poles and Ukrainians killed there. Polish, German and Soviet soldiers fallen in the fighting in 1944 were also laid to rest here.

CEMENTARZ Z I WOJNY ŚWIATOWEJ – MANASTERZ

(GMINA WIĄZOWNICA)

VOJNOVÝ CINTORÍN Z 1. SVETOVEJ VOJNY – DEDINA MANASTERZ

(OBEC WIĄZOWNICA)

WORLD WAR I CEMETERY – MANASTERZ (MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.130977 N, 22.660148 E

Cmentarz powstał na skraju skarpy, na której w dniach walki zarówno w 1914 roku, jak i 1915 roku znajdowała się linia okopów. Cmentarz jest na planie czworoboku ogrodzonego wałem ziemnym. Dwie prostopadłe aleje dzielą powierzchnię na cztery pola grobowe. W miejscu przecięcia się alei usypa-

no wysoki kopiec, a na nim ustawiono dębowy krzyż. Sprawozdanie rotmistrza Jonaka wskazuje na 1408 pochówków. Zidentyfikowani żołnierze oznaczeni zostali wypalonymi glinianymi tabliczkami. Do dnia dzisiejszego zachowała się tylko jedna kompletna oraz kilka uszkodzonych tabliczek.

Cintorín bol založený na okraju zrázu, na ktorom sa počas bojov tak v roku 1914 ako aj 1915 nachádzala línia zákopov. Cintorín má tvar štvoruholníka a je obkolesený zemným valom. Dve kolmé stromoradia delia povrch na štyri hrobové polia. Na križovatke stromoradií bol nasypán vysoký kopec, a na ňom bol postavený dubový kríž. Podľa správy rotmajstra Jonaka je tu pochovaných 1408 padlých vojakov. Hroby identifikovaných vojakov boli označené vypálenými hlinenými tabuľkami. Dodnes sa zachovala iba jedna kompletná tabuľka a niekoľko poškodených.

The cemetery was founded on the edge of the slope on which the line of trenches ran in the time of combat both in 1914 and 1915. It has a rectangular plan defined by an enclosed embankment. Two perpendicular paths divided the area into four fields of graves. At their intersection stands a high mound with an oak cross on top. A report by cavalry captain Jonak lists 1408 burials here. The identified soldiers were marked with clay plaques. Only one complete plaque has survived to date, along with several damaged ones.

8 **SCHRON LINII MOŁOTOWA W MANASTERZU (GMINA WIĄZOWNICA)**
BUNKER MOLOTOVOWEJ LÍNIE V DEDINE MANASTERZ
(OBEC WIĄZOWNICA)
MOLOTOV LINE BUNKER IN MANASTERZ (MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.114453 N, 22.667105 E

Schron znajduje się w południowej części Manasterza na terenie gminnym w pobliżu przeprawy promowej przez rzekę San. Jest to polowy schron do ognia bocznego. Uzbrojony miał być w 1 ckm na podstawie polowej.

Linia Mołotowa był to pas radzieckich umocnień ciągnących się wzdłuż granicy z III Rzeszą, wytyczonej po podziale Polski, dokonany przez okupantów w 1939 r., na mocy traktatu o granicach i przyjaźni III Rzesza – ZSRR.

Bunker sa nachádza v južnej časti Manasterza na obecnom pozemku v blízkosti stanice kompy prepravujúcej cez rieku San.

Je to polný bunker na bočnú paľbu. Mal byť vyzbrojený 1 stredným guľometom na polnom podstavci.

Molotovova línia bol pás sovietskych opevnení. Línia prebiehala pozdĺž hranice medzi nacistickou Treťou ríšou a ZSRR. Hranica bola vytyčená v pakte Hitler – Stalin, a bola vytvorená po útoku oboch veľmocí na Poľsko na jeseň 1939.

The bunker is located in the southern part of Manasterz on municipal land near the ferry crossing over the San River.

It is a field bunker for flanking fire. It was to be armed with 1 MMG on a field base. The Molotov Line was a complex of Soviet fortifications along the border with the Third Reich. The course of the border was agreed upon after the division of Poland by the occupants in 1939, following the Ribbentrop-Molotov Pact.

9 **SCHRON LINII MOŁOTOWA W NIELEPKOWICACH (GMINA WIĄZOWNICA)**
BUNKER MOLOTOVOWEJ LÍNIE V DEDINE NIELEPKOWICE
(OBEC WIĄZOWNICA)
MOLOTOV LINE BUNKER IN NIELEPKOWICE
(MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.093735 N, 22.677808 E

Schron znajduje się na terenie prywatnym. Jest wbudowany w skarpę ziemną w najbliższym sąsiedztwie rzeki San i dodatkowo maskowany jest bardzo dobrze roślinnością, trudno go dostrzec.

Jest to schron polowy do ognia bocznego dla broni maszynowej. Uzbrojenie: 1 ckm na podstawie polowej. Należał do tzw. pasa przesłaniania, czy-

li pierwszej linii obrony Rawsko-Ruskiego Rejonu Umocnionego wchodzącego w skład Linii Mołotowa. Składały się na nią schrony do ognia czołowego i bocznego, uzbrojenie montowane na podstawie polowej. W zależności od typu schronu był to CKM Maxim lub armata ppanc. 45 mm.

Linia Mołotowa był to pas radzieckich umocnień ciągnących się wzdłuż granicy z III Rzeszą, wytyczonej po podziale Polski, dokonany przez okupantów w 1939 r., na mocy traktatu o granicach i przyjaźni III Rzesza – ZSRR.

Bunker sa nachádza na súkromnom pozemku. Bunker je postavený v zemnom zráze v najbližšom susedstve rieky San a dodatočne je veľmi dobre maskovaný rastlinstvom, všimnúť si ho nie je jednoduché.

Je to poľný bunker na bočnú paľbu z guľometov. Výzbroj: 1 stredný guľomet na poľnom podstavci. Bunker bol časťou tzn. prvej obrannej línie Rawsko-Ruského opevneného regiónu, ktorá bola súčasťou Molotovovej línie. Pás tvorili bunkre na čelnú a na bočnú paľbu, so zbraňami montovanými na poľných podstavcoch. Podľa typu bunkra to bol alebo guľomet Maxim alebo protitankové delo 45 mm.

Molotovova línia bol pás sovietskych opevnení. Línia prebiehala pozdĺž hranice medzi nacistickou Treťou ríšou a ZSRR. Hranica bola vytyčená v pakte Hitler – Stalin, a bola vytvorená po útoku oboch veľmocí na Poľsko na jeseň 1939.

The bunker is located on a private plot. It is buried in an escarpment in the immediate vicinity of the San River. Hidden among the vegetation, it is difficult to spot.

It is a field bunker for machine gun flanking fire. It was armed with 1 MMG on a field base. The bunker belonged to the first line defence system designed to protect the Rawa Ruska Fortified Region of the Molotov Line. The system was composed of flanking fire bunkers and weapons mounted on field bases. Depending on the type, these could include a MMG Maxim or 45mm anti-tank cannons.

The Molotov Line was a complex of Soviet fortifications along the border with the Third Reich. The course of the border was agreed upon after the division of Poland by the occupants in 1939, following the Ribbentrop-Molotov Pact.

10 CMENTARZ Z I WOJNY ŚWIATOWEJ NR 28 W RADAWIE (GMINA WIĄZOWNICA) VOJNOVÝ CINTORÍN Z 1. SVETOVEJ VOJNY Č. 28 V DEDINE RADAWA (OBEC WIĄZOWNICA) WORLD WAR I CEMETERY NO. 28 IN RADAWA (MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.132012 N, 22.763012 E

Do cmentarza prowadzi brama z małym daszkiem. Pod daszkiem widnieje deska z napisem „cmentarz wojenny 1915”. Na cmentarzu mieszczą się 24 mogiły zbiorowe, w których pochowano kilkuset zabitych oraz 144 mogiły pojedyncze.

Podobnie jak na innych cmentarzach w tym rejonie na mogiłach ustawiano gliniane, wypalane tabliczki z danymi pochowanych. Niestety, do czasów współczesnych przetrwało ich niewiele, co uniemożliwia identyfikację.

K cintorínu vedie brána s malou strieškou. Pod strieškou vidno dosku s nápisom „vojnový cintorín 1915“. Na cintoríne je 24 masových mohýl, v ktorých je pochovaných niekoľko stoviek zabitých, ako aj 144 individuálnych hroboch. Podobne ako na iných cintorínoch v tomto regióne, na mohylách boli hlinené, vypálené tabuľky s údajmi pochovaných. Žiaľ, až do dnešných čias sa z nich zachovalo iba zopár, čo znemožňuje identifikáciu.

The cemetery is accessed through a gateway with a small canopy. Under the canopy, there is a sign saying "1915 war cemetery". In the cemetery, there are 24 mass graves in which several hundred killed soldiers were buried, and 144 individual graves.

Like in other cemeteries in this area, the graves were provided with clay plaques with the names of the deceased. Unfortunately, few of them survived until now, making identification impossible.

11

CMENTARZ WOJENNY Z I WOJNY ŚWIATOWEJ W ZAPĄŁOWIE

(GMINA WIĄZOWNICA)

VOJNOVÝ CINTORÍN Z 1. SVETOVEJ VOJNY V DEDINE ZAPĄŁÓW

(OBEC WIĄZOWNICA)

WORLD WAR I CEMETERY IN ZAPĄŁÓW (MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.094253 N, 22.884353 E

Cmentarz założono prawdopodobnie na wiosnę 1916 roku. Poległych ekshumowano z prowizorycznych mogił, rozsypanych po okolicznych polach. Ciała w daleko posuniętym rozkładzie, grzebano na cmentarzu z pomocą mieszkańców wsi. Nekropolia obsypana została ziemnymi wałami i rowem po zewnętrznej stronie.

Do dzisiaj nie zachowały się żadne oznaczenia grobów. Wyjątek stanowią dwa pomniki postawione staraniem rodzin poległych. W pierwszym przypadku jest to niewysoki kamienny krzyż z metalową owalną tabliczką. W głębi cmentarza na kolejnej kwaterze znajduje się drugie upamiętnienie. Jest to kamienny niewysoki postument wykonany z piaskowca z mocno zatartą inskrypcją.

Według badań przeprowadzonych przez Jana Kucę w mogiłach jest pochowanych około 900 żołnierzy armii rosyjskiej oraz niemiecko-austriackiej.

Cintorin bol založený pravdepodobne na jar 1916. Padlí boli exhumovaní z provizórnych hrobov, ktoré boli roztrúsené po okolitých poliach. Telá, ktoré boli často už značne rozložené, pochovávali na cintoríne s pomocou obyvateľov dediny. Nekropola bola obkolesená zemnými valmi a priekopou na vonkajšej strane.

Do dnešných čias sa nezachovali žiadne označenia hrobov. Výnimkou sú iba dva pomníky, ktoré postavili rodiny padlých vojakov. Jeden pomník je nevysoký kamenný kríž s kovovou oválnou tabuľkou. Druhý pomník sa nachádza ďalej v cintoríne. Je to nevysoký kamenný stĺp, vyrobený z pieskovca, so silno zvetraným nápisom. Podľa výskumu, ktorý na tomto mieste vykonal Jan Kuca, na cintoríne je pochovaných približne 900 vojakov ruskej, nemeckej a rakúsko-uhorskej armády.

The cemetery was established probably in the spring of 1916. The killed were exhumed from their makeshift graves, scattered around the surrounding fields. The bodies were buried in the cemetery with the help the inhabitants of the village. The cemetery was then surrounded with embankments and a ditch on the outer side.

No markings of the graves have survived. The only exceptions are the two monuments raised thanks to the families of the killed. In the first case, it is a small stone cross with an oval metal plaque.

Further into the cemetery, in the next section, there is the second memorial site. It is a stone plinth made of sandstone with a severely tarnished inscription. According to research carried out by Jan Kuca, about 900 soldiers of the Russian and German-Austrian armies are interred in the mass graves.

12 MIEJSCE PO KREMATORIUM Z OKRESU II WOJNY ŚWIATOWEJ W KONIACZOWIE (GMINA JAROSŁAW) MIESTO PO KREMATORIU Z 2. SVETOVEJ VOJNY V DEDINE KONIACZÓW (OBEC JAROSŁAW) SITE OF THE FORMER WORLD WAR II CREMATORIUM IN KONIACZÓW (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)

GPS: 50.02223 N, 22.44228 E

W listopadzie 1943 roku hitlerowcy liczyli się z koniecznością opuszczenia zajętych terenów, więc postanowili zniszczyć dowody swoich zbrodni. Tworząc tzw. Sonderkommando 1005, którego oddziały miały za zadanie odkopać masowe groby i spalić znajdujące się w nich zwłoki. W Koniaczowie Niemcy utworzyli duży punkt palenia zwłok o kształcie nieregularnego czworoboku. Po zakończeniu prac kremacyjnych, rozstrzelano z początkiem maja 1944 roku zatrudnionych przy nich więźniów. Zlikwidowano także obóz w Koniaczowie. Na krzyżu upamiętniającym to wydarzenie, postawionym przez państwa Ciemierkiewiczów z Koniaczowa, widnieje napis: „Przechodniu, oto miejsce męczeńskiej śmierci potwornej

zbrodni, jakiej dokonali Niemcy na ludności różnych narodów (około 35 tysięcy rozstrzelanych i częściowo spalonych w krematoriach w latach 1941–1944)”. Pod krzyżem znajduje się wizerunek Matki Boskiej oraz napis „Pod Twoją obronę”. Ten symbol męczeńskiej śmierci tysięcy ludzi stanął niedaleko miejsca rzezi, zwanego mogiłą.

Nacisti v novembri 1943 už počítali s tým, že budú musieť opustiť obsadené územie, preto sa rozhodli, že zničia dôkazy svojich zločinov. Vytvorili tzv. Sonderkommando 1005, úlohou jednotlivých oddielov bolo vykopať masové hroby a spáliť všetky mŕtvolky. Nacisti v dedine Koniaczów vytvorili veľký bod pálenia mŕtvol s tvarom nepravidelného štvoruholníka. Po skončení kremačných prác boli v máji 1944 väzni, ktorí pri nich pomáhali, rozstrelaní. Bol tiež zlikvidovaný tábor v Koniaczowe. Na kríži, ktorý pripomína tieto udalosti, a ktorý dala postaviť rodina Ciemierkiewicz z Koniaczowa je uvedený nápis: „Pocestný, toto je miesto mučeníckej smrti a obrovského zločinu, ktorého sa dopustili Nacisti na ľuďoch rôznych národov (35 000 rozstrelaných a čiastočne spálených v krematóriách v rokoch 1941–1944)”. Pod krížom je obraz Panny Márie a nápis „Pod Tvoju ochranu”. Tento symbol mučeníckej smrti tisícky ľudí stojí neďaleko miesta masakry, nazývaný mohyla.

In November 1943, the Nazis realised they would have to leave the occupied areas, and so they decided to destroy the evidence of their crimes. In order to do that, they created the Sonderkommando 1005 out of prisoners who had to exhume mass graves and burn all the bodies. In Koniaczów, the Germans established a large pyre for burning corpses, shaped like an irregular rectangle. After the cremation was complete, the prisoners used to carry it out were executed in early May 1944. The camp in Koniaczów was also levelled. The commemorative cross installed by the Ciemierkiewicz family from Koniaczów bears the following inscription: „Passerby, this is the place of torturous death [and] heinous crime perpetrated by the Germans on people of different nations (approximately 35 thousand shot to death and partly burned in the crematoria in the years 1941–1944)”. Under the cross, there is an image of the Virgin Mary and the message “Beneath Your protection”. This symbol of martyrdom of thousands of people was placed near the site of executions.

13

CMENTARZ PARAFIALNY Z KWATERĄ POLEGŁYCH W OKRESIE I WOJNY ŚWIATOWEJ – MAKOWISKO (GMINA JAROSŁAW)
FARSKÝ CINTORÍN – DEDINA MAKOWISKO (OBEC JAROSŁAW)
PARISH CEMETERY WITH A SECTION FOR SOLDIERS FALLEN IN WORLD WAR I – MAKOWISKO (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)

📍 GPS: 50.045690 N, 22.820032 E

Na miejscowym cmentarzu znajdują się liczne krzyże nagrobne wykonane z metalu oraz piaskowca pochodzące z pierwszej połowy XX wieku, będące świadkami licznie zamieszkującej Makowisko ludności pochodzenia rusińskiego. Na lewo od bramy wejściowej znajduje się kwatera z I wojny światowej. Zajmuje ona prostokąt o wymiarach 6,60 × 8,30 m. W południowo-

-wschodnim narożniku kwatery wydzielono ogrodzeniem miejsce spoczynku podporucznika Theodora Kerkowa. Na jego grobie znajduje się bogato rzeźbiony pomnik o wysokości 2,83 m wykonany z piaskowca. Inskrypcja na postumencie głosi: „Podporucznik rezerwy i dowódca kompanii Theodor Kerkow 2. Pułk Piechoty Gwardii „Franz” 4. Kompania Ritter P.P. itd. poległy 24 maja 1915”. Pozostała część kwatery to zbiorowe mogiły. Na części zacho-

wały się ceramiczne tabliczki wsparte na betonowych nóżkach. Uszkodzone tabliczki umieszczono w betonowej płycie.

Na miejscowym cmentarzu jest wiele nagrobków wykonanych z metalu albo z piaskowca. Pochodzą z 1. połowy 20. stulecia i świadczą o licznej ludności rzymsko-słowiańskiej, która kiedyś żyła w Makowisku. Na farskim cmentarzu, na prawo od wjazdowej bramy, jest wojenny cmentarz z 1. wojny światowej. Ma kształt prostokąta o wymiarach 6,60 x 8,30 m. W jego południowo-wschodnim rogu jest ogrodzone miejsce pochówku podpułkownika Theodora Kerkowa. Na jego grobie jest bogato rzeźbiony pomnik z piaskowca. Na pomniku jest następujący napis: „Podpułkownik i dowódca rotki Theodor Kerkow 2. pułk piechoty „Franz“ 4. rotki *Ritter P.P.* atd., który padł 24. maja 1915”. W pozostałej części są masowe groby. Na niektórych grobach są jeszcze zachowane ceramiczne tabliczki, podparte na betonowych podstawkach. Uszkodzone tabliczki zostały umieszczone w betonowej płytce.

The local cemetery has numerous crosses made of metal and sandstone, originating from the first half of the 20th century, which testify of the presence of a large Ruthenian population in Makowisko. To the left of the entrance gate is a section with burials from World War I. It is a rectangle with the dimensions of 6.60 x 8.30 m. In the south-east corner of the section, a fence marks the resting place of second lieutenant Theodor Kerkow. His grave features a 2.83 m high richly carved monument made of sandstone. The inscription on the plinth reads: "Reserve second lieutenant and company commander Theodor Kerkow 2. Infantry Regiment "Franz" 4. *Ritter P.P.* Company, etc. died 24 May 1915". The remaining part of the section has mass graves. Some of them have preserved ceramic plaques supported on concrete feet. Damaged plaques were placed on a concrete slab.

14 TEREN WYSIEDLONEJ WSI DRESINA (WIETLIN PIERWSZY, GMINA LASZKI) ŹEMIE WYSIEDLONEJ KOLONII DRESINA (DEDINA WIETLIN PIERWSZY, OBEC LASZKI) SITE OF A RESETTLED VILLAGE – DRESINA (WIETLIN PIERWSZY, MUNICIPALITY OF LASZKI)

GPS: 50.027362 N, 22.844012 E

W miejscu wysiedlonej i spalonej przez Sowieców kolonii Dresina, przy drodze powiatowej łączącej Wietlin z Bobrówką, znajduje się wysoki drewniany krzyż wraz z tablicą usadowioną na granitowym głazie. Na tablicy umieszczone zostały imiona oraz nazwiska 12 rodzin deportowanych i ułokowanych w Białym Jarze, osadzie na lewym brzegu Irtyżu.

9 lutego 2012 r. odbyła się uroczystość pt. „Deportowani za winy niepopelnione”. Odsłonięto wówczas drewniany krzyż oraz głaz z tablicą pamiątkową dla uczczenia pamięci drogich rodaków i wioski, z której część tylko mieszkańców wróciła z tułaczki i osiedliła się we wsi Wietlin.

Na miejsce dawniej kolonii Dresina, którą násilne wysídli i wypálili Sovieti, pri okresnej ceste spájajúcej dediny Wietlin a Bobrówka, stojí vysoký drevený kríž s tabuľou osadenou na žulovom balvane. Na tabuli sú uvedené mená a priezviská členov 12 rodín, ktoré boli násilne deportované a presídlené do ZSSR, do osady Biely Jar, na ľavom brehu rieky Irtyš.

9. februára 2012 sa konala slávnosť s názvom „Deportovaní za nespáchané zločiny”. Počas osláv bol odhalený drevený kríž a balvan s pamätnou tabuľou na česť a pamiatku drahých rodákov a dediny, z ktorej sa iba časť obyvateľov vrátila a usídliť v obci Wietlin.

On the site of a village resettled and burned down by the Soviets, there is a tall wooden cross with a plaque set in a granite stone. The plaque lists the names of the 12 families deported and located in a settlement on the left bank of the Irtysh, called Biały Jar.

A ceremony entitled “Deported for crimes not committed” was held here on 9 February 2012. It involved the unveiling of the wooden cross and the stone with the plaque dedicated to the memory of the deported Poles and the village. Only a part of them were able to return from exile, and settled in the village of Wietlin.

15 CMENTARZ Z I WOJNY ŚWIATOWEJ W KORZENICY (GMINA LASZKI) VOJNOVÝ CINTORÍN Z 1. SVETOVEJ VOJNY V DEDINE KORZENICA (OBEC LASZKI) WORLD WAR I CEMETERY IN KORZENICA (MUNICIPALITY OF LASZKI)

GPS: 50.047001 N, 22.935224 E

Ogrodzona płotem oraz szpalerem świerków kwatery zajmują powierzchnię 0,75 ha. Wewnątrz znajduje się 71 zbiorowych mogił. W części centralnej, do której prowadzi chodnik wyłożony kostką brukową, stoi krzyż, a u jego podnóża znajduje się tablica informacyjna.

Cmentarz został założony w latach 1915–1916. Spoczywają na nim żołnierze polegli w czasie ofensywy gorlickiej mającej miejsce w maju 1915 roku. W Korzenicy spoczywają członkowie XI Armii niemieckiej i IV Armii austro-węgierskiej dowodzonych przez gen. Augusta von Mackensena oraz żołnierze III Armii rosyjskiej dowodzonej przez gen. Radko Dimitrijewa.

Pozemok je oplotený plotom a smrekovým stromoradiem, zaberá plochu 0,75 ha, je v ňom 71 masových mohýl. V centrálnej časti, do ktorej vedie chod-

ník vyložený zámkovou dlažbou, stojí kríž a pri jeho podstavci je informačná tabuľa.

Cintorín bol založený v rokoch 1915–1916. Sú v ňom pochovaní vojaci, ktorí padli počas gorlickej ofenzívy v máji 1915.

V Korzenici sú pochovaní vojaci 11. nemeckej armády a 4. rakúsko-uhorskej armády, ktorým velil generál August von Mackensen, ako aj vojaci 3. ruskej armády, ktorej velil generál Radko Dimitrijew.

Bounded with a fence and a line of spruces, the section with 71 mass graves covers the area of 0.75 ha. In the central part, accessed via a cobbled path, there is a cross with an information board at its base.

The cemetery was established in the years 1915–1916. The soldiers buried here died during the Gorlice Offensive in May 1915.

Korzenica is the final resting place of soldiers from the 11th German army and 4th Austro-Hungarian army led by gen. August von Mackensen and soldiers from the 3rd Russian Army led by gen. Radko Dimitriev.

16 MIEJSCE PAMIĘCI LOTNIKÓW W MIĘKISZU STARYM (GMINA LASZKI) PAMÄTNÉ MIESTO VENOVANÉ LETCOM V DEDINE MIĘKISZ STARY (OBEC LASZKI) AVIATORS MEMORIAL SITE IN MIĘKISZ (MUNICIPALITY OF LASZKI)

GPS: 50.016513 N, 22.941872 E

Miejsce pamięci znajduje się w polach, w przysiółku Miękisza Starego – Kamionka, na pograniczu z Charytanami.

Jest to upamiętnienie miejsca walki i śmierci załogi samolotu PZL-37B „Łoś” z 211 Eskadry Bombowej z Lotnictwem niemieckim podczas II wojny światowej. Na całość składa się drewniany krzyż, płyta pamiątkowa oraz niski mur, otoczone łańcuchowym płotkiem.

Na tablicy znajduje się inskrypcja: „Załodze samolotu PZL 37 B Łoś z 211 Eskadry Bombowej zestrzelonej nad wsią Charytany przez myśliwce niemieckie dnia 12 września 1939 r. Por. obs. Franciszek Kupidłowski, ppor. pil. Stanisław Sierpiński, kpr. strz. sam. Kazimierz Henryk Koniuszewski, kpr. strz. sam. Klemens Mazur. Cześć ich pamięci”.

Pamätné miesto sa nachádza v poliach, v osade Kamionka, na pohraničí chotárov dedín Miękisz Stary a Charytany.

Je to miesto pripomínajúce posádke lietadla PZL-37B „ŁOŚ” 211. bombardovacej eskadry, ktorá padla počas bojov s nacistickým leteckom počas 2. svetovej vojny.

Celok tvorí drevený kríž, pamiatková tabuľa a nízky múr, obkolesené reťazovým plotom.

Na tabuli je uvedený nápis: „Posádke lietadla PZL 37 B Łoś z 211. bombardovacej eskadry, ktoré nad dedinou Charytany zostrelili nacistické stíhačky 12. septembra 1939. por. navigátor Franciszek Kupidłowski, ppor. pilot Stanisław Sierpiński, kpr. strelec Kazimierz Henryk Koniuszewski, kpr. strelec Klemens Mazur. Češť ich pamiatke”.

The memorial site is located in the fields, in the hamlet of Miękisz Stary – Kamionka, on the border with Charytany.

It commemorates the place of combat and death of the crew of a PZL-37B “ŁOŚ” from the 211th Bomber Escadrille against Luftwaffe during World War II.

The whole is composed of a wooden cross, a memorial plaque and a low wall, surrounded by a chain fence.

The plaque bears the inscription: "To the crew of the PZL 37 B Łoś aircraft from the 211th Bomber Escadrille shot down over the village Charytany by German fighters on 12 September 1939 Lt. obs. Franciszek Kupidłowski, sec. Lt. pil. Stanisław Sierpiński, corp. gunner Kazimierz Henryk Koniuszewski, corp. gunner Klemens Mazur. Hail to their memory".

17 **CMENTARZ Z I WOJNY ŚWIATOWEJ W TUCHLI (GMINA LASZKI)** **VOJNOVÝ CINTORÍN Z 1. SVETOVEJ VOJNY V DEDINE TUCHLA** (OBEC LASZKI) **WORLD WAR I CEMETERY IN TUCHLA (MUNICIPALITY OF LASZKI)**

📍 GPS: 50.011049 N, 23.004786 E

Cmentarz znajduje się poza zabudowaniami wsi, przy bocznej drodze prowadzącej w kierunku przysiółka Tuchla-Osada.

Kwaterna o powierzchni 0,45 ha, ogrodzona jest płotem. Wewnątrz znajdują się 72 zbiorowe mogiły. W części centralnej, do której prowadzi chodnik wyłożony kostką brukową, stoi krzyż, a u jego podnóża znajduje się tablica informacyjna. Cmentarz został założony w latach 1915–1916. Spoczywają na nim żołnierze

polegli w czasie ofensywy gorlickiej mającej miejsce w maju 1915 roku. W Tuchli spoczywają członkowie XI Armii niemieckiej i IV Armii austro-węgierskiej dowodzonych przez gen. Augusta von Mackensena oraz żołnierze III Armii rosyjskiej dowodzonej przez gen. Radko Dimitrijewa.

Cintorín sa nachádza v extraviláne obce, pri bočnej ceste vedúcej smerom k osade Tuchla-Osada.

Pozemok s plochou 0,45 ha je ohradený plotom. Na cintoríne je 72 masových mohýl. V centrálnej časti, do ktorej vedie chodník vyložený zámkovou dlažbou, stojí kríž a pri jeho podstavci je informačná tabuľa.

Cintorín bol založený v rokoch 1915–1916. Sú v ňom pochovaní vojaci, ktorí padli počas gorlickej ofenzívy v máji 1915. V dedine Tuchla sú pochovaní vojaci 11. nemeckej armády a 4. rakúsko-uhorskej armády, ktorým velil generál August von Mackensen, ako aj vojaci 3. ruskej armády, ktorej velil generál Radko Dimitrijevič.

The cemetery is situated outside the developed part of the village, by a side road leading to the hamlet of Tuchla-Osada. Surrounded with a fence, the section covers the area of 0.45 ha. Inside there are 72 mass graves. In the central part, accessed via a cobbled path, there is a cross with an information board at its base. The cemetery was established in the years 1915–1916. The soldiers buried here died during the Gorlice Offensive in May 1915. Tuchla is the final resting place of soldiers from the 11th German army and 4th Austro-Hungarian army led by gen. August von Mackensen and soldiers from the 3rd Russian Army led by gen. Radko Dimitriev.

18 SCHRON LINII MOŁOTOWA NR 1 W PIASKACH (GMINA RADYMNO) BUNKER MOLOTOVOWEJ LINIE Č. 1 V DEDINE PIASKI (OBEC RADYMNO) MOLOTOV LINE BUNKER NO. 1 IN PIASKI (MUNICIPALITY OF RADYMNO)

GPS: 49.971501 N, 22.905022 E

Pierwszy ze schronów znajdujących się w miejscowości Piaski to jednokondygnacyjny schron do ognia czołowego. Prawdopodobnie uzbrojony był w 3 zestawy NPS-3 i był wyposażony w rkm obrony bliskiej i rkm obrony wejścia. Schron nie posiada ściany tylnej z otworami strzelniczymi i wejściem do schronu, co sugeruje, że został on wysadzony. Całość została zerwana z fundamentów i osiadła z prawie nienaruszonymi ścianami czołowymi i bocznymi, po lekkim przesunięciu względem fundamentów. Wewnątrz nie zostało dosłownie nic, została sama skorupa. Opancerzenia NPS-3, ściany i sufit z blachami antyodpryskowymi noszą niezliczone ślady uderzeń i przebić.

Schron należał do Punktu Oporu Duńkowie i wchodził w skład Rawsko-Ruskiego Rejonu Umocnionego tzw. Linii Mołotowa. Głównym zadaniem punktu oporu Duńkowie była ochrona drogi Radymno – Korczowa, która to otwierała możliwość przemarszu wojsk w kierunku Lwowa.

Je to jednopodlażny bunker na čelnú paľbu. Pravdepodobne tu boli 3 stanoviská guľometové NPS-3, a tiež bol vybavený strednými guľometmi na blízku

obranu a na obranu vstupu. Bunker nemá zadnú stenu so strieľňami a s vchodom do bunkra, čo znamená, že bol pravdepodobne vysadený do vzduchu. Blok bol odtrhnutý od základov a s prakticky nenarušenými čelnými a bočnými stenami padol naspäť, s malým presunutím voči základom. Vo vnútri sa nezachovalo absolútne nič, zostal iba pancier. Na stanoviskách NPS-3, stenách a na stropě sú nespočítateľné stopy úderov a priestrelov.

Bunker patril k obrannému bodu Duńkowice a bol súčasťou Rawsko-ruského opevneného regiónu, tzn. Molotovovej línie. Hlavnou úlohou obranného bodu Duńkowice bola ochrana cesty Radymno – Korczowa, ktorá otvárala možnosť presunu armády smerom na Ľvov.

It is a single-storey bunker for flanking fire. It was probably armed with 3 sets of NPS-3 and was equipped with an LMG for close defence and an LMG for entry defence. The bunker does not have a back wall with openings for guns or entrance, which suggests that it was blown up. The whole structure was torn from the foundations and settled down with frontal and side walls almost intact, slightly shifted in relation to its foundations. Absolutely nothing was preserved inside with just the exterior left. The armour of the NPS-3, walls and ceil-

ing with anti-shrapnel sheets bear countless marks of impact and penetration. The bunker belonged to the Duńkowice Resistance Point and was part of the Rawa Ruska Fortified Region of the Molotov Line. The main task of the Duńkowice Resistance Point was to protect the road from Radymno to Korczowa, which opened the possibility for troops to march towards Lwow.

19 SCHRON LINII MOŁOTOWA NR 2 W PIASKACH (GMINA RADYMNO) BUNKER MOLOTOVOVEJ LÍNIE Č. 2 V DEDINE PIASKI (OBEC RADYMNO) MOLOTOV LINE BUNKER NO. 2 IN PIASKI (MUNICIPALITY OF RADYMNO)

GPS: 49.966167 N, 22.907309 E

Drugi schron w Piaskach był jednokondygnacyjny i wykorzystywano go jako schron do ognia czołowego. Miał on być uzbrojony w trzy zestawy NPS-3, rkm obrony bliskiej i rkm obrony wejścia, jednak obsadzono tylko 2 opancerzenia dla fortecznych wersji CKM. Pod izbami bojowymi znajdowały się zbiorniki, w których gromadziły się łuski. Niestety, zostały one zalane wodami gruntowymi. Pomieszczenie strzelnicy obrony bliskiej nie posiada ścianek działowych. Izbę wyposażono w wyjście awaryjne pod strzelnicą i dodatkowy zbiornik.

Schron należał do Punktu Oporu Duńkowice i wchodził w skład Rawsko-Ruskiego Rejonu Umocnionego tzw. Linii Mołotowa. Głównym zadaniem punktu oporu Duńkowice była ochrona drogi Radymno – Korczowa, która to otwierała możliwość przemarszu wojsk w kierunku Lwowa.

Je to jednopodlažný bunker na čelnú paľbu, podľa projektu mal byť vyzbrojený tromi guľometovými súpravami NPS-3, stredné guľomety na blízku obranu a na obranu vchodu. Avšak boli obsadené iba 2 pancierové stanoviská pre obranné verzie stredných guľometov. Bunker mal pod bojovými stanoviskami zásobníky na nábojnice. V súčasnosti sú zaplavené podzemnou vodou. V miestnosti strelnice blízkej obrany neboli postavené priečky. Miestnosť má iba núdzový východ pod strelnicou a jeden dodatočný zásobník.

Bunker patril k obrannému bodu Duńkowice a bol súčasťou Rawsko-ruského opevneného regiónu, tzn. Molotovovej línie. Hlavnou úlohou obranného bodu Duńkowice bola ochrana cesty Radymno – Korczowa ktorá otvárala možnosť presunu armády smerom na Ľvov.

The bunker in Piaski was a single-storey structure used for frontal fire. It was to be armed with three sets of NPS-3, an LMG for close defence and an LMG for entry defence, but only two sets of armour were provided for the fortified versions of MMG. Under the combat rooms, there were tanks for empty shells. Unfortunately, they have been flooded by groundwater.

The room of the close defence embrasure has no partitions. The chamber is equipped with an emergency exit under the embrasure and an additional tank.

The bunker belonged to the Duńkowice Resistance Point and was part of the Rawa Ruska Fortified Region of the Molotov Line. The main task of the Duńkowice Resistance Point was to protect the road from Radymno to Korczowa, which opened the possibility for troops to march towards Lwow.

20 MECHOWA GÓRA – ŚWIEBODNA (GMINA PRUCHNIK) MECHOWA GÓRA – DEDINA ŚWIEBODNA (OBEC PRUCHNIK) MECHOWA GÓRA – ŚWIEBODNA (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.888819 N, 22.419336 E

Mechowa Góra (447 m n.p.m.), leżąca w paśmie rozciągającym się od Babic do Jawornika Polskiego, to najwyższe wzniesienie powiatu jarosławskiego. Graniczy z powiatami przeworskim oraz przemyskim. Zbiegają się tu również granice trzech gmin: Pruchnik, Dubiecko i Kańczuga. Prowadzą tutaj dwa znakowane szlaki turystyczne PTTK, tj. zielony Przemysł – Dynów oraz żółty Pruchnik – Dubiecko. W czasie II wojny światowej, Niemcy, wykorzystując usytuowanie

góry, prawdopodobnie rozpoczęli w tym miejscu budowę wyrzutni rakiet V-2. Rakiety V-2 o wysokości 14 m, zasięgu do 320 km i masie ładunku do jednej tony, były produkowane na masową skalę od początku 1942 r. Niemcy posiadali wyrzutnię tych rakiet w miejscowości Blizna k. Dębicy. Użyto ich w 1944 r.

do ostrzału m.in. Londynu, Antwerpii i Brukseli. Istnieją przypuszczenia, że lokalizacja wyrzutni na Mechowej Górze miała w zamyśle nazistów powstrzymać przesuwaną się front wschodni. W tym czasie Niemcy wzniesli umocnienia przeciwczołgowe wraz z zasiekami, po których dzisiaj nie ma już śladu. Na szczyt góry prowadzi droga o grubości nawierzchni około jednego metra, którą wybudowano w 1943 roku. Wykonana została z granitu i bazaltu, skał niezwykle odpornych na uszkodzenia. Do dnia dzisiejszego nazywana jest przez ludność miejscową „działową drogą”. Według relacji nielicznych już świadków, tłuczeń skalny przywożony był do Jodłówki, skąd jedynie wyznaczeni mieszkańcy transportowali go dalej. Przy budowie drogi i stanowisk na Mechowej Górze pracowali również więźniowie z utworzonych w Świebodnej i Jodłówce obozów pracy. Niemcy mieszkali w domach prywatnych, a w budynku drewnianej plebanii znajdował się sztab Wehrmachtu i SS.

Prawdziwy cel budowy znajdującej się na Mechowej Górze pozostaje nieodgadnięty do dzisiaj. Z relacji świadków wynika jednak, że pod osłoną były tam przewożone lufy lub rury o średnicy 2 metrów i długości 6–10 metrów. Teren ogradzały zapory przeciwczołgowe i przeciwlotnicze. Niestety, szybko zbliżający się front spowodował przerwanie prac w lipcu 1944 r. Wiązało się to również z likwidacją obu obozów pracy. Los znajdujących się w nich 1600 osób do dziś pozostaje nieznanymi.

Po wojnie miejscowa ludność rozebrała pozostałości budowli, bunkrów i ziemianek istniejących wzdłuż „działowej drogi” oraz na Mechowej Górze.

Vrch „Mechowa Góra” (447 m n. m.) leží v pásme, ktoré prebieha od Babíc po Jaworník Polski. Je to najvyššie položené miesto v okrese Jarosláv. Pre zaujímavosť, je to tiež trojmedzie troch okresov: Przeworsk, Przemyśl a Jarosláv. Zbiehajú sa tu tiež hranice troch chotárov: Pruchnik, Dubiecko, Kańczuga. Vedú tu dve značkové turistické trasy PTTK, zelená Przemyśl – Dynów a žltá Pruchnik – Dubiecko.

Nacisti počas 2. svetovej vojny využívajúc polohu vrchu začali na tomto mieste stavať pravdepodobne odpaľovacíu rampu pre rakety V-2. Rakety V-2 s výškou 14 m, s doletom 320 km a s nosnosťou do jednej tony sa masovo začali vyrábať od roku 1942 r. Nacisti mali odpaľovacíu rampu týchto rakiet v dedine Blizna pri meste Dębica. Tieto rakety boli používané v roku 1944 na bombardovanie Londýnu, Antverp a Bruselu. Existujú domnienky, že nacisti chceli umiestniť rampu na vrchu Mechowa Góra s cieľom zastaviť presúvajúcí sa východný front. V tom období nacisti postavili protitankové opevnenia vrátane zásekov, po ktorých sa nezachovali už žiadne stopy.

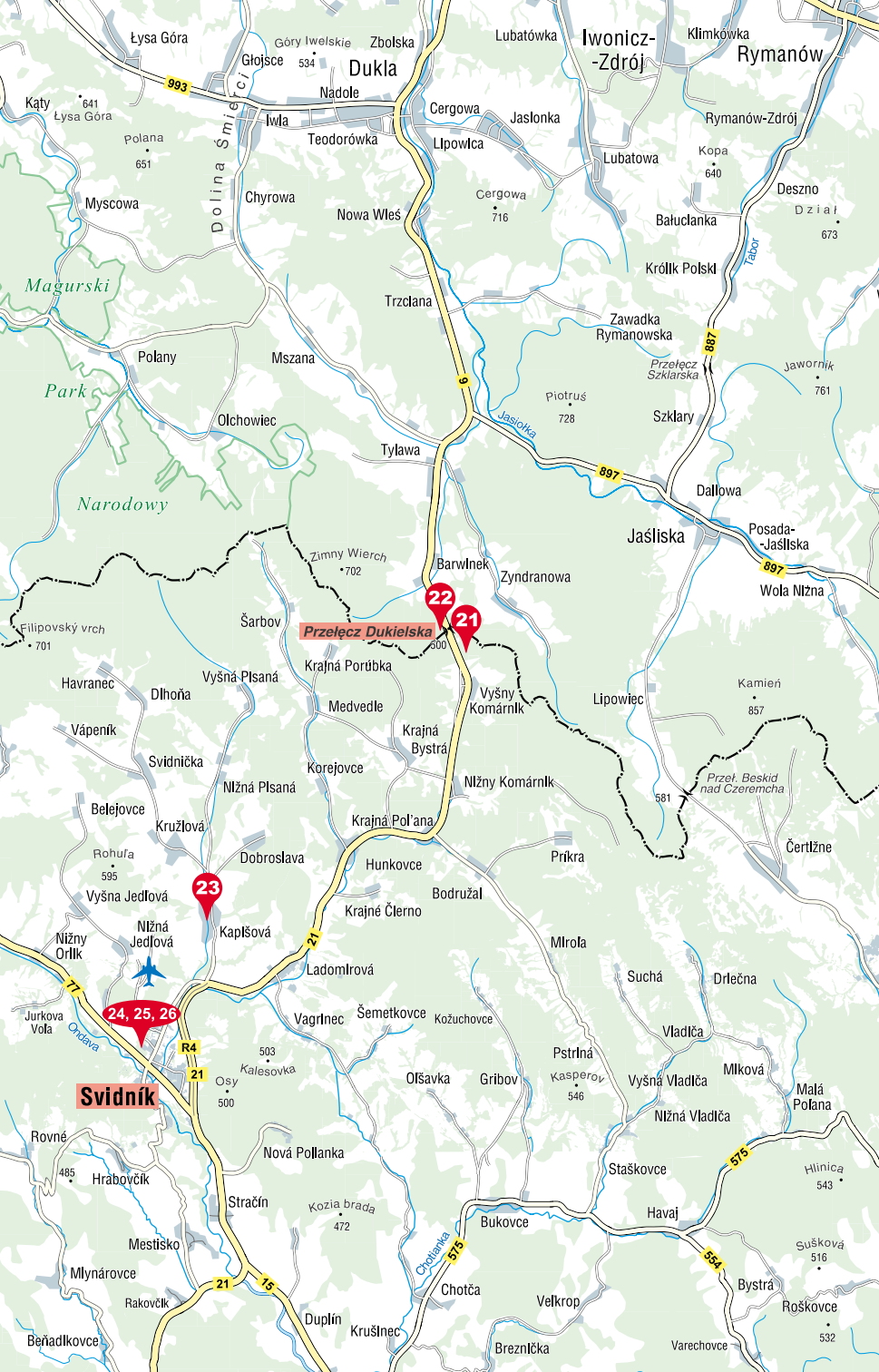
Na vrchol vedie cesta postavená v roku 1943. Vozovka má hrúbku približne jeden meter a je vytvorená z pevného skalnatého materiálu, zo žuly a z bazaltu. Miestni obyvatelia ju až dodnes prezývajú „delová cesta“. Podľa svedectiev nemnohých svedkov, kamenivo bolo najprv privážané do dediny Jodłówka, a stade ho mohli ďalej prepravovať už iba vybraní obyvatelia. Pri stavbe cesty a stanovnísk na vrchu Mechowa Góra pracovali aj väzni z pracovných táborov, ktoré boli zriadené v dedinách Świebodna a Jodłówka. Nacisti bývali v súkromných domoch, a v drevenej budove fary sídlil štáb Wehrmachtu a SS. Skutočný cieľ stavby, ktorá sa nachádza na vrchu Miechowa Góra, nie je až dodnes známy, avšak podľa svedectiev boli tam tajomne prepravované hlavne alebo rúry s priemerom 2 metre a s dĺžkou 6 až 10 metrov. Terén bol ohradený protitankovými a protiletectkými bariérami. Avšak kvôli rýchlo sa blížiacemu východnému frontu boli práce v júli 1944 prerušené. Súčasne boli zlikvidované aj pracovné tábory. Osudy 1600 väzňov z týchto táborov sú až dodnes neznáme. Zvyšky stavby, bunkrov, ako aj zemľaniek, ktoré boli pozdĺž „delovej cesty“ ako aj na vrchu Mechowa Góra, po vojne rozobrali miestni obyvatelia.

Mechowa Góra (447 m above sea level), situated in the range between Babice and Jawornik Polski, is the highest elevation of the Jarosław District. It borders with the Districts of Przeworsk and Przemysł. This is also where the boundaries of three municipalities meet: of Pruchnik, Dubiecko and Kańczuga. Two marked PTTK [Polish Tourist and Sightseeing Society] hiking trails can be found here: the green trail from Przemysł to Dynów, and the yellow trail from Pruchnik to Dubiecko. Using the location of the mountain, the Germans probably began to construct a launching pad for V-2 rockets during the Second World War. Produced on a large scale from the beginning of 1942, the V-2 rockets were 14 m long, had the range of up to 320 km and could carry up to one tonne. A launching pad of these missiles was operating in the locality of Blizna near Dębica. They were used in 1944 to attack such cities as London, Antwerp and Brussels. It is suspected that the location of launching pads on Mechowa Góra was intended by the Nazis to stop the shifting eastern front. At that time, anti-tank fortifications were built together with abattis, which did not survive until the present day. Built in 1943, the road leading to the top of the mountain has a surface which is around one metre thick. It was made of granite and basalt, i.e. rocks extremely resistant to damage. To this day, the locals call it „działowa droga“, meaning „cannons way“. According to the few surviving witnesses, rock chippings were transported to Jodłówka, from where only selected locals took them further. The construction of roads and positions at Góra Mechowa also involved the

work of prisoners from labour camps created in Świebodna and Jodłówka. The Germans lived in private homes, while the wooden building of the parish house was used as the Wehrmacht and SS HQ.

The real purpose of the construction on the top of Góra Mechowa remains a mystery to this day. However, testimonies of witnesses suggest that barrels or tubes with a diameter of 2 metres and a length of 6–10 metres were transported there in secrecy. The site was surrounded by anti-tank and anti-aircraft barriers. Unfortunately, the rapidly approaching front interrupted these works in July 1944. It also led to the liquidation of both labour camps. The fate of the 1600 people kept in them remains unknown. After the war, the local population dismantled the remains of buildings, bunkers and dugouts along the „cannons road“ and on Mechowa Góra.

21 POMNIK CZECHOSŁOWACKIEGO KORPUSU ARMIJNEGO NA DUKLI PAMÄTNÍK ČESKOSLOVENSKEHO ARMÁDNEHO ZBORU NA DUKLE MEMORIAL OF THE CZECHOSLOVAK ARMY CORPS IN DUKLA

GPS: 49.414954 N, 21.699937 E

Pomnik Czechosłowackiego Korpusu Armijnego na Dukli położony jest niedaleko granicy słowacko-polskiej, za miejscowością Vyšný Komárnik. Na monument składa się kolumbarium z kapliczką. Jej portal ozdobiło płasko-rzeźbami, które przedstawiają drogę Czechosłowackiego Korpusu Armijnego z Buzułuku do Pragi. Kolumnada prowadząca do pomnika zawiera tablice z brązu, na których wygrawerowano nazwiska 1265 członków oddziału poległych podczas walk w operacji karpacko-dukielskiej. Kompleks pomnika dopełnia znajdująca się w północnej części tzw. Aleja Bohaterów, która powstała w 1981 roku. Tworzy ją piętnaście popiersi sowieckich i czechosłowackich bohaterów walk operacji karpacko-dukielskiej.

Pamätník československého armádneho zboru na Dukle sa nachádza za obcou Vyšný Komárnik, v blízkosti slovensko-poľskej štátnej hranice. Súčasťou pamätníka je aj kolumbárium s obradnou sieňou, ktorého portál je zdobený reliéfmi znázorňujúcimi bojovú cestu 1. československého armádneho zboru v ZSSR z Buzuluku do Prahy. Na kolonáde vedúcej k pamätníku sú umiestnené bronzové tabule, na ktorých sú vygravírované mená 1265 príslušníkov 1. československého armádneho zboru v ZSSR, ktorí padli počas bojov v rámci Karpatsko-duklanskej operácie. Komplex areálu pamätníka dotvára v jeho severnej časti tzv. Aleja hrdinov, ktorá vznikla v roku 1981. Tvorí ju pätnásť búst sovietskych a československých hrdinov, ktorí sa vyznamenali v bojoch Karpatsko-duklanskej operácie.

The Memorial of the Czechoslovak Army in Dukla is situated near the Slovak-Polish border, past the town of Vyšný Komárnik. The monument is composed of a columbarium and a chapel. The chapel portal was decorated with reliefs, which depict the road of the Czechoslovak Army from Buzluk to Prague. Bronze plaques with names of 1265 soldiers of the 1st Czechoslovak Army Corps who fell in the Carpatho-Dukla Offensive were installed on the colonnade leading to the monument. The so-called Avenue of Heroes created in 1981 completes

the memorial complex. Situated in the northern part of the complex, it consists of fifteen busts of Soviet and Czechoslovak heroes of the Battles of the Dukla Pass.

22 PRZEŁĘCZ DUKIELSKA DUKLIANSKY PRIESMYK DUKLA PASS

GPS: 49.345318 N, 21.595547 E

Droga ze Svidníka do Przełęczy Dukielskiej prowadzi zabytkowym poddukielskim regionem przez wsie Ladomirová, Hunkovce, Krajná Poľana, Nižný Komárnik, Vyšný Komárnik. Na rozstaju dróg przed „Doliną Śmierci” umieszczono eksponat zwany „Taranem”, który ma przypominać jedną z najcięższych walk pancernych II wojny światowej rozgrywającą się na terenie Czechosłowacji. Przed wsią Hunkovce znajduje się cmentarz, na którym pochowano ponad 500 żołnierzy niemieckich.

Centrum obrony wroga w czasie walk były wzgórze Prokopec i Obsár nad Krajnou Poľanou.

Vyšný Komárnik był pierwszą wsią pod Przełęczą Dukielską, która została wyzwolona, miało to miejsce 6 października 1944 roku.

Cesta zo Svidníka vedie cez historický poddukielský región cez dediny Ladomirová, Hunkovce, Krajná Poľana, Nižný Komárnik, Vyšný Komárnik až po

23 DOLINA ŠMIERCI ÚDOLIE SMRTI "VALLEY OF DEATH"

GPS: 49.345318 N, 21.595547 E

Bramę do „Doliny Śmierci” stanowi pomnik, na którym sowiecki czołg T-34 tratuje niemiecki. To tutaj od 25 do 27 października 1944 roku toczyły się najcięższe walki pancerne jednostek sowieckich na terenie Europy po przekroczeniu czesko-słowackich granic. „Dolina Śmierci” obejmuje strefę wsi Kružlová, a dokładnie dolinę na Pogórzu Ondawskim, którą stworzył potok Svidničanka. Przejście „Doliny Śmierci” zajmuje 40 minut pieszo. Na trasie znajdują się zachowane sprzęty bojowe. Co dwa lata w tym miejscu organizowana jest rekonstrukcja walk z II wojny światowej.

Pomník, na ktorom je sovietsky tank T-34 vklinený do nacistického tanku sa považuje za bránu „Údolia Smrti”. Keď Červená armáda prekročila niekdajšiu československú hranicu na tomto mieste od 25. do 27. októbra 1944 prebiehali najťažšie boje obrnených jednotiek v Európe. Údolie Smrti sa nachádza na území obce Kružlová. Je to dolina v Ondavskej vrchovine, ktorú vyformoval potok Svidničanka. Názov získala na pamiatku najťažších obrnených bojov, ktoré prebiehali v doline v rámci Karpatsko-duklianskej operácie. Pešo sa dá prejsť za približne 40 minút. Celú trasu lemuje zachovaná bojová technika. Každý dva roky sa na tomto mieste koná rekonštrukcia bojov 2. svetovej vojny.

The entry to the “Valley of Death” is marked by a monument in which a Soviet T-34 tank crushes a German tank. It was here that the heaviest tank fighting of Soviet units in Europe took place between 25 and 27 October 1944, after crossing the Czechoslovak borders. The “Valley of Death” also encompasses the area of the village of Kružlová, situated in a valley created by the brook Svidničanka. It takes around 40 minutes to walk the “Valley of Death”. Preserved combat equipment is located along the road. Every two years, reconstruction of World War II fighting is organised here.

Dukliansky priesmyk. Na rázcestí do „Údolia Smrti”, na ľavej strane cesty je umiestnený exponát s názvom „Sovietsky tank T-34 vklinený do nacistického tanku Pz IV”. Pripomína jednu z najťažších tankových bojov počas 2. svetovej vojny na území súčasného Slovenska. Na ľavej strane mierneho svahu pred dedinou Hunkovce sa nachádza cintorín, na ktorom je pochovaných viac než 500 nacistických vojakov.

V kopcoch Prokopec a Obšár nad dedinou Krajná Poľana sa sústredila nacistická obrana. Prvou dedinou, ktoré zaujala Červená armáda pod Duklianskym priesmykom bol Vyšný Komárnik. Jeho obyvatelia privítali Červenú armádu ráno 6. októbra 1944.

The road from Svidník to the Dukla Pass goes through villages in a historic region: Ladomirová, Hunkovce, Krajná Poľana, Nižný Komárnik, and Vyšný Komárnik. At the crossroads before the „Valley of Death” stands an exhibit called “the Ram”. It was placed there to remind visitors of one of the bloodiest tank combats of the Second World War fought in Czechoslovakia. Before the village of Hunkovce, there is a cemetery in which over 500 German soldiers were interred.

The enemy’s defense HQ during the fighting was located in the hills Prokopec and Obšár over Krajna Poľana.

Vyšný Komárnik was the first village near the Dukla Pass to be liberated, which took place on 6 October 1944.

24 POMNIK ARMII RADZIECKIEJ W SVIDNÍKU PAMÄTNÍK SOVIETSKEJ ARMÁDY VO SVIDNÍKU MEMORIAL OF THE SOVIET ARMY IN SVIDNÍK

GPS: 49.310971 N, 21.566084 E

Pomnik Armii Radzieckiej w Svidniku projektu inż. K. Lodra, V. Šedivego oraz J. Krumprechta odsłonięto w 1954 roku. Autorami rzeźb są natomiast O. Kozák, J. Hana i F. Gibala. Pomnik ma 37 metrów wysokości, a gwiazda na jego szczycie ma 3,5 m. Po prawej stronie pomnika widnieje relief przedstawiający Zwiad Partyzancki w Słowackim Powstaniu Narodowym, natomiast po lewej Atak Armii Radzieckiej. Przed pomnikiem znajduje się czterometrowa rzeźba z brązu przedstawiająca radzieckiego żołnierza salutującego nad mogiłą poległych, autorstwa J. Bartoša i J. Hany.

Pamätník Sovietskej armády vo Svidníku (národná kultúrna pamiatka) bol odhalený v roku 1954. Projektovali ho Ing. K. Lodr, V. Šedivý a J. Krumprecht. Autori sochárskych prác sú O. Kozák, J. Hana a F. Gibala. Pomník je vysoký 37 m a hviezda na jeho vrchole meria 3,5 m. Na pravej strane pamätníka je reliéf Partizánska hliadka v SNP, na ľavej Útok Sovietskej armády. Pred pamätníkom stojí štvormetrová bronzová socha „Sovietsky seržant vzdáva hold nad mohyolou padlých“. Jej autormi sú J. Bartoš a J. Hana.

The Memorial of the Soviet Army in Svidník, designed by eng. K. Lodr, V. Šedivý and J. Krumprecht, was unveiled in 1954. The authors of sculptural works are academic sculptors O. Kozák, J. Hana and F. Gibala. The monument is 37 m high, and the star on its top is 3.5 m wide. On the right side of the monument, there is a relief called "Partisan Patrol in the Slovak National Uprising", while on the left side, there is another one, entitled "Attack of the Soviet Army". In front of the monument, there is a 4-metre high bronze sculpture of a Soviet soldier saluting over the burial place of the fallen. Its authors are J. Bartoš and J. Hana.

25 DUKIELSKIE MUZEUM (SVIDNÍK) DUKELSKÉ MÚZEUM (SVIDNÍK) DUKLA MUSEUM (SVIDNÍK)

GPS: 49.307986 N, 21.565757 E

Instytut Historii Wojny, bo taką nazwę nosi obecnie muzeum, powstał 2 czerwca 1965 roku. 4 października 1969 roku miała miejsce 25. rocznica walk o Przełęcz Dukielską. Wówczas otwarto pierwszą ekspozycję. Główna ekspozycja obejmuje dokumentację historii wojen w regionie wschodniej Słowacji od roku 1914 aż po rok 1945. Podkreśla ona wojskowo-strategiczne znaczenie Przełęczy Dukielskiej podczas obu wojen światowych. Pierwsza część wystawy dokumentuje przebieg I wojny światowej na terenach przygranicznych we wschodniej Słowacji. Szczególną uwagę poświęcono strategii ofensywy przez Przełęcz Dukielską w roku 1914.

Dukelské múzeum, v súčasnosti Vojenské historické múzeum – Múzejné oddelenie Svidník, vzniklo 2. júna 1965. Priestory múzejného oddelenia boli sprístupnené 4. októbra 1969 pri príležitosti 25. výročia Karpatsko-duklianskej operácie.

Centrálna expozícia dokumentuje históriu vojen v oblasti východného Slovenska v rokoch 1914–1945. Expozícia zdôrazňuje vojenský a strategický význam Duklianskeho priesmyku počas oboch svetových vojen, ktoré priniesli značný počet ľudských obetí, značné materiálne straty a mali značný vplyv na ďalší historický vývoj tohto regiónu. Prvý tematický celok výstavy predstavuje priebeh 1. svetovej vojny na východnom území súčasného Slovenska, predovšetkým stratégiu ofenzívy cez Dukliansky priesmyk v roku 1914.

Established on 2 June 1965, the Museum in Svidník now bears the name of the Military Historical Institute. On 4 October 1969, which was the 25 anniversary of the Battle of the Dukla Pass, the first exhibition was opened.

The main exhibition documents military history in the region of Eastern Slovakia from 1914 until 1945. It highlights the military and strategic importance of the Dukla Pass during both world wars. The first part of the exhibition documents the history of World War I in the border areas in Eastern Slovakia. Particular attention was given to the offensive strategy at the Dukla Pass in 1914.

26 **PLENEROWE MUZEUM WOJSKOWE W SWIDNIKU** **TERÉNNE VOJENSKÉ MÚZEUM VO SWIDNÍKU** **OPEN-AIR MILITARY MUSEUM IN SWIDNÍK**

GPS: 49.309110 N, 21.566981 E

Plenerowe Muzeum Wojskowe zajmuje tereny przy głównym budynku Muzeum w Svidniku, a także wzdłuż Drogi Bohaterów prowadzącej w kierunku Dukli. W muzeum plenerowym znajduje się 55 eksponatów ciężkiego sprzętu bojowego używanego w czasie II wojny światowej. Najbardziej wartościowe eksponaty to: samolot Lisunov Li-2 C-47 Dakota, radziecki samolot bojowy Il-10 Szturmownik, czołgi T-34, radzieckie i niemieckie moździerze i inne.

Oddzielną część ekspozycji stanowi „Dolina Śmierci”, gdzie można zobaczyć zrekonstruowane oddziały czołgów w ataku, rozmieszczenie czeskosłowackich stanowisk ogniowych i bunkier sztabu 3. Czechosłowackiej Brygady w Komárniku.

Terénne vojenské múzeum – sa nachádza okolo hlavnej budovy múzea vo Svidníku, ako aj na rozľahlom priestore pozdĺž Cesty hrdinov, ktorá vedie sme-

rom na Duklu. Na území múzea môžete vidieť 55 exponátov ťažkého vojenského vybavenia z 2. svetovej vojny. Najcennejšími exponátmi sú: lietadlo Lisunov Li-2 C-47 Dakota, sovietske bojové lietadlo Il-10, tanky T-34, sovietske a nacistické mínomety a iné. Samostatný celok predstavuje „Údolie Smrti“, v ktorom môžete vidieť zrekonštruované oddiely útočiacich tankov, rozmiestnenie československých útočných stanovísk a bunker 3. štábu československej brigády v Komárniku.

The Open-air Military Museum was arranged around the main building of the Museum in Svidník, and along the Road of Heroes that goes in the direction of Dukla. It features 55 exhibits of heavy combat equipment used in the Second World War. The most valuable exhibits are: a Lisunov Li-2 C-47 Dakota aircraft, a Soviet fighter aircraft Il-10 Sturmovik, T-34 tanks, Soviet and German mortars, and others.

A separate part of the exhibition is the so-called "Valley of Death", where you can see the reconstructed tank units in attack formation, the positions of Czechoslovak fire, and the bunker of the staff of the 3rd Czechoslovak Brigade in Komárnik.

SZLAK ZIEMIAŃSKI ZEMIAŃSKA TRASA MANOR HOUSES TRAIL

16 PUNKTÓW NA SZLAKU / OBJEKTY NA TRASE
NUMBER OF POINTS OF INTEREST ALONG THE TRAIL

Ziemiańskie były posiadaczami lub dzierżawcami majątków ziemskich o powierzchni ponad 50 lub 100 ha. W większości wywodzili się ze stanu szlacheckiego i byli potomkami dawnych rycerzy, którzy za swoją służbę otrzymali jeszcze w średniowieczu ziemię od władców. Z czasem ich głównym źródłem utrzymania stało się rolnictwo. Szlak Ziemiański łączy ziemiańskie dwory i pałace położone na terenie Powiatu Jarosławskiego.

Za zemanov sa považovali predstavitelia šľachty, ktorí vlastnili alebo prenajímali zemské majetky s rozlohou nad 50 alebo 100 ha. Väčšinou pochádzali zo šľachtického stavu a boli to potomkovia dávnych rytierov, ktorí za svoje zásluhy dostali od vládcov ešte v stredoveku zemské majetky. S časom sa ich hlavným zdrojom príjmu stalo roľníctvo. Zemianska trasa spája zemianske paláce, kaštieľe a kúrie, ktoré sa nachádzajú na území okresu Jarosław.

Prior landowners used to own or rent estates covering over 50 or 100 ha. In most cases, they came from nobility and were descendants of knights who had been rewarded with land for their service to the rulers. With time, farming became their main source of income. The Manor Houses Trail takes you on a tour of manor houses and palaces located in the Jarosław District.

1

ZESPÓŁ DAWNEGO BROWARU W MOSZCZANACH (GMINA RADYMNO)**KOMPLEX DÁVNEHO PIVOVARU V OSADE MOSZCZANY**

(OBEC RADYMNO)

COMPLEX OF THE FORMER BREWERY IN MOSZCZANY

(MUNICIPALITY OF RADYMNO)

GPS: 49.998905 N, 22.863723 E

Pierwsze obiekty zespołu zostały wybudowane w 1762 r. przez księcia Augusta Czartoryskiego i pierwotnie miały zostać browarem z gorzelnią. Na początku XVIII wieku w Łazach i w Moszczanach znajdowały się folwarki, obok których

w 2. połowie XVIII wieku według projektu architekta Józefa Degena wybudowano browar, który działał do 1820 roku i przynosił duże zyski. Obiekt przebudowano w latach 1821–1867 staraniem księżnej Marii Wirtemberskiej m.in. w zespół mieszczący szpital, szkołę, ochronkę i sierociniec oraz oddzielony od pozostałej części kaplicą ulokowaną w zachodnim skrzydle kompleksu. W takim kształcie budynki przetrwały do dziś. Od południowego zachodu zachował się niewielki spichlerz, od południa budynek inwentarski, a od zachodu sadzawka oraz pozostałości drzewostanu. Ogród założono w I połowie XIX w. Całość otacza

cza zabytkowe ogrodzenie z bramą wjazdową, które datuje się także na I połowę XIX w.

5 lipca 1820 r. księżna Maria Wirtemberska z Czartoryskich ofiarowała obiekt Siostrzym Miłosierdzia z przeznaczeniem na szpital dla chorych i zakład dla sierot. Fundację nazwano Instytutem Sióstr Miłosierdzia, w centrum którego w latach 1820–1822 zbudowano kaplicę, która została konsekrowana przez bpa gnieźnieńskiego Ignacego Nałęcz Raczyńskiego jeszcze w 1822 r. pw. św. Wincenego à Paulo. Akt fundacyjny podpisał cesarz Franciszek I w dniu 7 października 1830 r. we Lwowie. Ponieważ oddany majątek Instytutu przynosił zbyt małe dochody, na podstawie zezwolenia ks. Marii Wirtemberskiej z dnia 20 września 1852 r. siostry odsprzedały folwark Moszczany, wieś Łazy i las w Surmaczówce hrabiemu Stefanowi Zamoyskiemu, pozostawiając sobie tylko część majątku i ziemię na utrzymanie szpitala oraz zakładu dla sierot.

W czasie I wojny światowej Instytut znalazł się na linii przemaszsu wojsk, najpierw austriackich, potem rosyjskich. Budynek zamieniono na szpital wojskowy, gdzie znalazło ratunek ok. 10 tysięcy poszkodowanych w walkach żołnierzy. Następnie stał się on szpitalem tyfusowym i cholerycznym z 500 chorymi. Wojna odcisnęła bardzo duże piętno na budynkach, które musiały zostać odrestaurowane i urządzone odpowiednio do współczesnych wymogów sanitarnych. Pomimo to nie zaprzestano działalności. W roku 1924 utworzono przy Instytucie Szkołę Powszechną, do której oprócz wychowanek uczęszczały dzieci pracowników folwarcznych z Moszczan.

W październiku 1939 r. okupanci zmusili siostry do opuszczenia obiektu, do którego po długiej tułaczce powróciły dopiero w 1941 r. Dom był nie tylko zdewa-

stowany, ale takže ograbiony, a kaplicę zamieniono na salę rozrywkową. Wszystkie obrazy religijne uszkodzono poprzez starcie z nich postaci świętych. Pod koniec II wojny światowej przeprowadzono gruntowny remont budynku, który obecnie pełni funkcję Domu Pomocy Społecznej.

Prvé objekty komplexu dal v roku 1762 postaviť knieža August Czartoryski, bol v nich pivovar a pálenica. Na začiatku 18. storočia boli v dedine Łazy a Moszczany majery. Vedľa majera v Moszczanoch, bol v 2. polovici 18. storočia postavený podľa projektu architekta Jozefa Degena pivovar, ktorý fungoval až do roku 1820 a svojmu majiteľovi prinášal veľké zisky. Objekt bol v rokoch 1821–1867 z iniciatívy kňažnej Márii Wirtensberskej prestavaný na komplex, v ktorom bol špitál, škola, ovoda (škôlka) a sirotinec, ako aj kaplnka oddelená od ostatných budov a zakomponovaná do západného krídla komplexu. Budovy sa

v takejto podobe zachovali až do dnešných čias. Na juhozápadnej strane sa zachovala malá sýpka, na južnej strane hospodárska budova a na západnej strane jazierko a zvyšky stromov. Záhrada bola založená v 1. polovici 19. storočia. Celý komplex obkolesuje historický plot s vjazdovou bránou, ktoré sú datované do 1. polovice 19. storočia.

5. júla 1820 kňažná Mária Wirtensberská rod Czartoryská darovala objekt Milosrdným sestram na špitál pre chorých a na sirotinec. Nadácia mala meno: Inštitút Milosrdných sestier. V centre Inštitútu bola v rokoch 1820–1822 postavená kaplnka, ktorú ešte v roku 1822 posvätil arcibiskup Gniezna Ignác Nałęcz Raczyński a bola zasvätená sv. Vincentovi de Paul. Nadačnú listinu podpísal 7. októbra 1830 v Ľvove cisár František, ako prvotnú nadačnú listinu. Pretože príjmy, ktoré prinášal majetok darovaný Inštitútu, nedokázali pokryť potreby Inštitútu, kňažná Mária Wirtensberská 20. septembra 1852 povolila sestram predat majer Moszczony, dedinu Łazy a les v Surmaczówke grófovi Štefanovi Zamoyskému, takže sestram zostala iba časť majetku a pôda potrebná na hradenie výdavkov špitála a sirotinca.

Počas 1. svetovej vojny cez Inštitút prechádzala línia prechodu armád, najprv rakúsko-uhorskej a potom ruskej. Budova Inštitútu bola adaptovaná na vojenskú nemocnicu, v ktorej našlo prístrešie približne 10 000 ranných vojakov. Následne sa objekt stal týfusovým a choleroým špitálom s 500 lôžkami. Budovy, ktoré boli po vojne značne zničené, museli byť obnovené a vhodne zariadené podľa vtedajších sanitárnych požiadaviek, napriek tomu sa podarilo zachovať činnosť Inštitútu. V roku 1924 bola pri Inštitúte založená Všeobecná škola, do ktorej okrem chovaníc chodili aj deti robotníkov pracujúcich na majeri v Moszczanoch. Sestry v októbri 1939 vyhnali nacisti. Mohli sa vrátiť až po dlhšom čase túlania v roku 1941. Nacisti dom zdevastovali a vyrabovali, a kaplnku používali ako miestnosť na zábavy. Všetky náboženské obrazy boli poškodené, postavy svätých boli z nich zoškrabané. Po skončení 2. svetovej vojny bola budova zrekonštruovaná. V súčasnosti v nej sídli dom sociálnych služieb.

The first buildings of this complex were built in 1762 by prince August Czartoryski and were originally intended to become a brewery with a distillery. In the early 18th century, there were manor farms in Łazy and Moszczany, next to which a brewery was built in the second half of the 18th century. Designed by architect Józef Degen, the brewery functioned until 1820 and brought in considerable profits. The building was remodelled in the years 1821–1867 through the efforts of Princess Maria Wirtensberska, to house, among others, a hospital, a school, a children's shelter, and an orphanage, separated from the rest of the complex by a chapel situated in its west wing. The buildings have survived to this day. In

the south-west part, a small granary was preserved, in the south part a shed, and in the west part a pond and remnants of old trees. The garden was founded in the first half of the 19th century. A historic fence with an entrance gate, which dates back to the first half of the 19th century, surrounds the complex.

On 5 July 1820, princess Maria Czartoryska Wirtemberska donated the complex to the Daughters of Charity for a hospital and an orphanage. The foundation was named the Institute of the Daughters of Charity. A chapel was built in its centre in 1820–

1822. In 1822, it was consecrated by the Bishop of Gniezno, Ignacy Nałęcz Raczyński, and dedicated to St. Vincent de Paul. The founding act was signed by emperor Francis I on 7 October 1830 in Lwow as a primary founding act. Since the property of the Institute did not produce sufficient income for its own maintenance,

based on the authorisation by Princess Maria Wirtemberska of 20 September 1852, the sisters sold the farm in Moszczony, the village of Łazy and the forest in Surmaczówka to count Stefan Zamoyski, leaving only a portion of the assets and land to maintain the hospital and the orphanage.

During the First World War, the Institute was in the way of marching troops: first Austrian, then Russian. The building was turned into a military hospital, where about 10 thousand wounded soldiers were treated. Subsequently it became a hospital for 500 typhoid and cholera patients. The war left a strong mark on the buildings that had to be restored and refurnished to meet contemporary health requirements. Even so, the activity was continued. In 1924, a school was created by the Institute for both the orphans and the children of the farm workers from Moszczany.

In October 1939, the Germans forced the sisters to leave. It was only in 1941 that they were able to return to their heavily damaged and plundered house, with the chapel turned into an entertainment room. All religious images had been destroyed by scraping off the figures of the saints. At the end of World War II, a total renovation took place. The building currently serves as a nursing home.

2 ZESPÓŁ PAŁACOWY W WYSOCKU (GMINA LASZKI) PALÁCOVÝ KOMPLEX V DEDINE WYSOCKO (OBEC LASZKI) PALACE COMPLEX IN WYSOCKO (MUNICIPALITY OF LASZKI)

GPS: 49.994014 N, 22.822332 E

W latach 70. XVII w. w Wysocku z inicjatywy Marii Kazimiery d'Arquien de la Grange Zamoyskiej, później Sobieskiej, wzniesiono piętrowy, drewniany, alkierzowy dwór. Projektantem tego otoczonego fortyfikacjami w postaci fos i wałów dworu był Tylman z Gameren. Budowę murowanego pałacu według projektów Giovanniego Spazzio rozpoczęto w 1719 r. z inicjatywy Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej. Od 1724 r. kontynuowano ją według nowych planów

S.A. Mayera. Po śmierci Elżbiety w 1729 r. budowę pałacu kontynuowała jej córka Zofia, żona najpierw S. Denhoffa, a następnie po jego śmierci w 1731 r. księcia Augusta Czartoryskiego. W wyniku tego małżeństwa Wysocko przeszło w ręce Czartoryskich. Ostatecznie budowę murowanego pałacu ukończono w 1734 r. Kolejnym właścicielem został Adam Czartoryski i jego żona Izabela. Następnie ich córka, Maria Wirtemberska sprzedała majątek wysocki Zamoyskim. W 1875 r. pałac przebudowano, dodając piętro. W czasie I wojny światowej Rosjanie obrabowali pałac, a następnie spalili. Po zakończeniu odbudowy w 1939 roku został on ponownie spalony w czasie II wojny światowej.

W latach 1939–1941 pałac był siedzibą 2 komendatury 92 Oddziału Pogranicznego NKWD.

Obiekt odbudowano w latach 1959–1961, wówczas jego wnętrza dostosowano do potrzeb domu pomocy społecznej.

W skład zespołu pałacowego wchodziły obiekty wybudowane w XIX w. Znajdująca się w parku piwnica powstała na początku XIX w., kuźnia w latach 30.

XIX w., obelisk w parku w 1833 r., natomiast oficyna, kapliczka oraz stajnie w 2. poł. XIX w. Osiemnastowieczny ogród z geometrycznymi, rozmieszczonymi na dwóch płaskich tarasach w dolinie Sanu kwaterami, przekształcono w ogród krajobrazowy typowy dla XIX w., z licznymi okazami drzew obcego pochodzenia.

W latach 1939–1941 pałac był siedzibą 2 komendatury 92 Oddziału Pogranicznego NKWD.

Współcześnie w obiekcie mieści się Dom Pomocy Społecznej.

Začiatky palácového komplexu v dedine Wysocko siahajú do 70. rokov 17. storočia, keď z iniciatívy Márie Kazimíry d'Arquien de la Grange Zamojskej, neskôr Sobieskej, bola postavená prízemná, drevená kúria, podľa projektu Tylmana z Gameren, obkolesená opevneniami: priekopou a valmi. V roku 1719 z iniciatívy Alžbety Sieniawskej rod. Lubomirska a podľa projektov Giovanni Spazzio sa začala stavba murovaného palácu. Od roku 1724 stavba pokračovala podľa nových plánov, ktorých autorom bol S. A. Mayer. Vďaka manželstvu dcéry Žofie rod. Sieniawskej, primo voto Denhoff, secundo voto

kňažnej August Czartoryski, Wysocko sa stalo majetkom rodu Czartoryski, prostredníctvom syna Žofie a Augusta – kniežaťa Adama Czartoryského a jeho manželky Izabely Czartoryskej rod. z Fleming, a ich dcéra, slávna Mária Wirtemberská, ho následne predala Zamojským. Vďaka snaženiu Ján Zamojského bol palác v roku 1875 prestavaný, pribudlo jedno poschodie. Palác počas 1. svetovej vojny úplne vyrabovala a spálila Ruská armáda, a keď sa v roku 1939 skončila jeho rekonštrukcia, znovu vyhořel počas 2. svetovej vojny.

Po vojne bol v rokoch 1959–1961 obnovený a jeho interiér bol prispôsobený pre potreby domu sociálnych služieb. Objekty tvoriace palácový komplex boli postavené v 19. storočí. Pivnica v parku vznikla začiatkom 19. stor., kováčska dielňa v 30. rokoch 19. stor., obelisk v parku v roku 1833, čeladinec, kaplnka a stajne v 2. polovici 19. storočia. Záhrada bola vytvorená v 18. storočí s geometrickými usporiadaním, rozprestierala sa na dvoch plochých terasách v doline rieky San. Záhrada bola neskôr pretvorená na prírodovednú záhradu typickú pre 19. storočie, s mnohými exotickými stromami.

Objekt v súčasnosti slúži ako dom sociálnych služieb.

In the 1770s, Maria Kazimiera d'Arquien de la Grange Zamojska, later Sobieska, had a two-storey, wooden manor house with corner extensions erected in Wysocko. The designer of this house, surrounded by fortifications in the form of moats and embankments, was Tylman van Gameren. The construction of a masonry palace according to the design by Giovanni Spazzio began in

1719 at the initiative of Elżbieta Sieniawska, née Lubomirska. From 1724, construction continued but followed a new design by S.A. Mayer.

As a result of the marriage of Zofia née Sieniawska, by her first marriage Denhoff, by her second marriage Princess Czartoryska, Wysocko passed into the hands of the Czartoryski family, to the son of Zofia and August, Prince Adam Czartoryski and his wife Izabela Czartoryska, née Fleming. Then their daughter Maria Wirtemberska sold the locality to the Zamoyskis. In 1875, the palace was remodelled by adding an extra floor. During the First World War, the Russians plundered and then torched the palace. After its reconstruction in 1939, it was burned down again during the Second World War.

The building was rebuilt in the years 1959–1961. At that time, its interior was adapted to the needs of a nursing home.

The palace complex includes buildings constructed in the 19th century. The cellar located in the park comes from the early 19th century, the forge was built in the 1830s, the obelisk in the park in 1833, while the outbuilding, chapel and stables in the second half of the 19th century. The 18th century garden with geometric sections, arranged on two flat terraces in the San River valley, was transformed into a landscape garden typical of the 19th century, with numerous specimens of non-native trees.

In the years 1939–1941, the palace was headquarters of the 92nd Border Branch of the NKVD.

At present, the palace serves as a nursing home.

3 POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU PAŁACOWO-PARKOWEGO W SUROCHOWIE (GMINA JAROSŁAW) POZOSTATKY KAŠTIELSKÉHO KOMPLEXU A PARKU V DEDINE SUROCHŮV (OBEC JAROSLAV) REMNANTS OF THE PALACE-AND-PARK COMPLEX IN SUROCHŮV (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)

GPS: 50.022402 N, 22.760922 E

W drugiej połowie XVIII wieku Surochów stał się dziedzictwem rodziny Fredrów. Oni to wybudowali pierwszy drewniany dwór, w którym w 1793 r. przyszedł na świat komediopisarz Aleksander Fredro. Pod koniec XIX w. obiekt nie był już w najlepszym stanie i został rozebrany. Kolejny właściciel dóbr surochowskich – Kazimierz Badeni wybudował w jego miejsce murowany pałac. Budynek był ogrodzony bramą i murem z XVIII wieku oraz otoczony osiemnastowiecznym parkiem. Niestety, pałac wraz z częścią wsi został spalony w 1945 r. przez UPA, a niereмонтowane ruiny zostały rozebrane w latach 60. XX wieku. Do dzisiaj dobrze widoczne jest miejsce po rozebranych pałacu. Z dawnej posiadłości zostały jedynie:

- pozostałości parku z częściowo zachowaną XIX-wieczną aleją kasztanową;
- budynek administracyjny tzw. rządówka;
- kaplica wybudowana w XIX wieku w stylu neogotyckim z cegły.

Na skraju parku umieszczono obelisk-głaz, symbolizujący miejsce urodzenia wielkiego komediopisarza – Aleksandra Fredry. Na obelisku znajduje się tablica z napisem: „Tu urodzonemu pisarzowi polskiemu hr. Aleksandrowi Fredro 1793–1876 w 220 rocznicę urodzin Mieszkańcy Surochowa i Urząd Gminy Jarosław”.

Teren jest dzierzawiony przez osobę prywatną.

Dedina Surochów sa v 2. polovici 18. storočia stal dedičným majetkom rodu Fredro. Tento rod na tomto mieste postavil prvú drevenú kúriu, ktorá koncom 19. storočia nebola v najlepšom stave, preto ju rozobrali. Ďalší vlastník surochovských majetkov – Kazimír Badeni, postavil na mieste kúrie murowaný kaštieľ. Budo-

va bola ohradená bránou a múrom z 18. storočia a obkolesená parkom taktiež z 18. storočia. Avšak kaštieľ spolu s časťou dediny v roku 1945 vypálila Ukrajinská povstalecká armáda, a ruiny, ktoré po vypálení neboli obnovené, boli nakoniec v 60. rokoch 20. storočia rozobraté. Až dodnes je miesto po rozobratom kaštieli dobre viditeľné. Z dávneho komplexu sa zachovali iba:

- zvyšky parku s čiastočne zachovaným gaštanovým stromoradiťm z 19. storočia;
- administratívna budova tzv. správcovňa;
- tehlová kaplnka postavená v 19. storočí v neogotickom slohu.

Na okraji parku je umiestnený obelisk-balvan symbolizujúci miesto narodenia veľkého spisovateľa komédií – Alexandra Fredro. Na obelisku je umiestnená tabuľa s nápisom: „Tu narodenému poľskému spisovateľovi grófovi Alexandrovi Fredo 1793–1876 pri príležitosti 220. narodenín. Obyvatelia Surochowa a obecny úrad Jarosław“.

Terén v súčasnosti prenajíma súkromná osoba.

In the second half of the 18th century, Surochów became part of the heritage of the Fredro family. They built the first wooden manor house that at the end of the 19th century had already fallen into disrepair and was disassembled. The next owner of the Surochów property, Kazimierz Badeni, built a brick palace in its place. The building was fenced off with a gateway and an 18th century wall, and surrounded by an 18th century park. Unfortunately, in 1945 the palace along with a portion of the village was burned down by the UPA, and the dilapidated ruins were demolished in the 1960s. To date, the site where the palace once stood is clearly discernible. The only buildings of the former mansion to survive are:

- the remnants of the park with a partially preserved 19th century chestnut tree avenue;
- an administrative building;
- and a brick chapel built in the 19th century in neo-Gothic style.

At the edge of the park there stands an obelisk – a boulder symbolising the birthplace of the great comedy writer, Aleksander Fredro. The obelisk bears a plaque with the inscription: “To the Polish writer born here, count Aleksander Fredro 1793–1876 on the 220th anniversary of his birthday from the residents of Surochów and the Jarosław District Office”.

The land is rented by a private individual.

4 DWOREK WAPIŃSKICH W JAROSŁAWIU (UL. TARNOWSKIEGO 18) KÚRIA WAPIŃSKI V MESTE JAROSŁAW (UL. TARNOWSKIEGO 18) THE WAPIŃSKI MANOR HOUSE IN JAROSŁAW (UL. TARNOWSKIEGO 18)

GPS: 50.017969 N, 22.690373 E

Objekt wybudowany w I połowie XIX w.

Dwór odrestaurowany został przez obecnych właścicieli Janinę i Władysława Wyczawskich, którzy adaptowali go na hotel oraz restaurację. Otwarcie i oddanie obiektu do dyspozycji gości miało miejsce w czerwcu 1997 roku. Za zachowanie zabytkowego charakteru dworu i remont konserwatorski oraz prawidłową adaptację hotelu i restauracji właściciele otrzymali od Ministra Kultury i Sztuki Złotą Odznakę oraz nagrodę I stopnia. Uehonorowani zostali także listem gratulacyjnym od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Złotą Odznaką „Zasłużony dla Miasta Jarosławia”.

Obecnie budynek jest siedzibą Dworu „Hetman”.

Objekt bol postavený v 1. polovici 19. storočia.

Kúriu, ktorá bola značne schátraná, obnovili súčasný majiteľia Janina a Władysław Wyczawski a adaptovali ju na hotel a reštauráciu. Objekt bol otvorený

v júni 1997 a odvtedy prijíma hostí. Za záchranu historickej kúrie, jej konzervátorskú opravu a náležitú adaptáciu na hotel a reštauráciu, Minister kultúry a umenia Poľskej republiky vyznamenal majiteľov Zlatým odznakom a cenou 1. stupňa. Boli tiež ocenení gratulačným listom Vojvodského pamiatkového úradu a Zlatým odznakom za „Zásluhy pre mesto Jarosław“.

V objekte je v súčasnosti hotel a reštaurácia „Dwór Hetman“.

It was constructed in the first half of the 19th century.

The manor house was restored by the present owners, Janina and Władysław Wyczawski, who adapted it for hotel and restaurant purposes. The opening of the new establishment took place in June 1997. For the preservation of the historical character of the manor house and the proper adaptation of the hotel and restaurant, the owners were recognised with a Golden Badge and 1st level award from the Minister of Culture and Art. They were also presented with a congratulatory letter from the provincial conservator of monuments, and a “Meritorious for the City of Jarosław” Golden Badge.

The building is currently known as Dwór Hetman.

5 ZESPÓŁ DWORSKI W PAWŁOSIOWIE (GMINA PAWŁOSIÓW) ŠLACHTICKÝ KOMPLEX V DEDINE PAWŁOSIÓW (OBEC PAWŁOSIÓW) MANOR COMPLEX IN PAWŁOSIÓW (MUNICIPALITY OF PAWŁOSIÓW)

GPS: 50.008885 N, 22.654336 E

Pierwsza wzmianka o folwarku w Pawłosiowie dotycząca podatku „z dóbr sołectwa” ukazała się w 1508 roku. Był to folwark z budynkiem mieszkalnym-dworem. W 1572 roku Zofia Odrowążówna przekazała majątek jezuitom z Jarosławia. W 1773 roku na zrębach pierwotnego dworu wybudowano większy budynek. Z tego okresu pochodzi również późnobarokowa kapliczka św. Antoniego (jedyne istniejące do dziś relikty jezuickiego założenia dworskiego). Po kasacie zakonu dwór przejął na własność rząd austriacki i wystawił na licyta-

cję. W 1777 r. kupił je Wilhelm Siemieński i to właśnie jemu przypisuje się przebudowę dworu na styl klasycystyczny. Była to budowla parterowa, na planie wydłużonego prostokąta z czterospadowym dachem, krytym gontem. Pałac w takim założeniu przetrwał do maja 1915 roku, kiedy to w wyniku działań wojennych uległ całkowitemu zniszczeniu. Siemieńscy przenieśli się do oficyny,

która zaczęła pełnić rolę dworu. Ostatnim właścicielem majątku w Pawłosio- wie był Stanisław Siemieński-Lewicki. Mieszkał on wraz z żoną Krystyną Potoc- ką w dworze aż do zakończenia II wojny światowej. Po wojnie w 1944 r. mają- tek objęto reformą rolną, a zabudowania dworskie wraz z parkiem przekazano Gimnazjum Rolniczemu. Później użytkowało je Technikum Weterynaryjne, na- stępnie Technikum i Zasadnicza Szkoła Ogrodnicza.

Od 2013 roku w zabytkowym budynku funkcjonuje Centrum Integracji Spo- łecznej „Pawłowe Sioło”.

Park pawłosiowski mimo zmian zachował walory założenia krajobrazowego z końca XVIII w. Czytelny jest dawny układ alejek spacerowych. Część parku znajdująca się przy dawnej szkole, składa się z ozdobnego klombu i kwietni- ków, obejmujących teren dawnego podjazdu. Na klombie ustawiono odna- lezioną pięciopopłową tarczę herbową, pochodzącą z nieistniejącego pałacu z herbem Rogala na polu centralnym, co świadczy, że poświęcona była dzie- dziczkom pawłosiowskim pochodzącym z rodziny Lewickich.

Do dzisiaj zachowała się oficyna oraz zabudowania gospodarcze, takie jak: stajnia, ujeżdżalnia oraz spichlerz. Na wyniosłości, gdzie mieścił się pałac Sie- mieńskich, znajdują się okazałe pomnikowe dęby szypułkowe, miłorząb ja- poński, sosny wejmutki, tulipanowiec amerykański, lipy szerokolistne, limba, orzech czarny, iglicznia trójcierniowa. Na terenie parku znajdują się również dwie kapliczki: późnobarokowa kapliczka św. Antoniego z XVIII wieku oraz ka- pliczka Matki Bożej Niepokalanej z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Do zespołu dworskiego należą również również następujące obiekty:

Czworaki

Budynki mieszkalne, znajdujące się po drugiej stronie drogi prowadzącej do Malenisk, pochodzące z XIX wieku, przeznaczone dla fernali, pracowników, którzy zajmowali się pracą na polach w gospodarstwie hr. Siemieńskiego, daw- niej leżące nad brzegiem stawisk. Obecnie pełnią funkcję mieszkań socjalnych.

Spichlerz

Zagospodarowania gospodarskie dworu w Pawłosio- wie pochodzące z przeło- mu XIX i XX wieku.

Prvá zmienka o majeri v osade Pawłosiów sa týka dane „z majetkov šoltýstva“ a pochádza z roku 1508. Bol to majer s obytnou budovou – kúriou. V roku 1572 Žofia Odrowąż darovala majetok jezuitom z mesta Jarosław. V roku 1773 bol na pozostatkoch prvotnej kúrie postavený väčší objekt. Z tohto ob- dobia tiež pochádza neskorobaroková kaplnka sv. Antona (jediný relikv jezui- tskej prítomnosti, ktorý sa zachoval až do dnešných čias). Po zrušení rehole

kúriu zoštátnila rakúska vláda a vystavila ho na dražbu. Majetok v roku 1777 kúpil Wilhelm Sie- mieński a práve jemu sa pripisuje prestavba kú- rie realizovaná v klasicistickom slohu. Bola to prí- zemná stavba s pôdorysom predĺženého obdĺž- nika s valbovou šindľovou strechou. Palác v takej podobe pretrval až do mája 1915, keď bol násled- kom vojenských operácií úplne zničený. Rodina Siemieński sa presťahovala do čeladinca, ktorý za- čal plniť úlohu oficiálneho sídla. Posledným vlast- níkom majetkov v dedine Pawłosiów bol Stanisław Siemieński-Lewicki. Býval tam spolu s manželkou Kristínou Potockou až do konca 2. svetovej voj- ny. Po vojne, v roku 1944 bol majetok v rámci roľ- nej reformy zoštátnený, a kúria spolu s parkom bola odovzdaná strednej škole poľnohospodár- stva. Neskôr objekt používalo Stredná odborná škola veterinárstva a následne Stredná odborná škola záhradníctva.

Od roku 2013 v historickej budove pôsobí Cen- trum sociálnej integrácie „Pawłowe Sioło”.

Park v dedine Pawłosiów si napriek zmenám za- choval svoj prírodovedný charakter z konca 18. storočia. Dodnes je viditeľné dávne usporiadanie prechádzkových alejí a chodníkov. Časť parku, kto- rá je pri bývalej škole, sa skladá sa ozdobného kvet- inového záhonu a kvetináčov, ktoré zaberajú dáv- nu príjazdovú cestu. Na kvetinovom záhone je po- stavený nájdený päťpoľový erbový štít, pochádza- júci s neexistujúceho palácu s erbom „Rogala“ na centrálnom poli, čo svedčí o tom, že to bol erb de- dičiek majetkov v dedine Pawłosiów, ktoré pochá- dzali z rodu Lewicki.

Do dnešných čias sa zachoval čeladinec a hospodár- ske budovy: stajňa, jazdiareň a sýpka. Na vyvýšeni- ne, na ktorej bol postavený palác Siemieńských, na- chádzajú sa honosné pomnikové duby letné, ginko dvojlaločné, borovice hladké, ľaliovník tulipánokve-

tý, lipy širokolisté, limba, orech čierny, gledícia trojtrňová. V parku sa tiež nachádzajú dve kaplnky: neskorobaroková kaplnka sv. Antona z 18. storočia a kaplnka Nepoškvrnenej Panny Márie z medzivojnového obdobia.

Do komplexu môžeme zaradiť aj nasledovné objekty:

Štvaričky

Obytné budovy, nachádzajú sa na druhej strane ceste vedúcej do dediny Maleniska, pochádzajúce z 19. storočia. Boli určené pre paholkov, zamestnancov, ktorý pracovali na hospodárstve grófa Siemieńského, kedysi ležali nad brehmi rybníkov. V súčasnosti sú v nich sociálne byty.

Sýpka

Hospodárske budovy kaštieľa v Pawłosiowe pochádzajú z prelomu 19. a 20. storočia.

The first mention of the farm in Pawłosiów, concerning a tax "from the village domain", appeared in 1508 year. It was a farm with a residential building, i.e. a manor house. In 1572, Zofia Odrowąż donated the property to the Jesuits from Jarosław. In 1773, a larger building was built in the foundations of the original one. A late Baroque chapel of St. Anthony (the only surviving remnant of the Jesuit arrangement) also comes from that period. After the suppression of the religious order, the Austrian government took possession of the manor house and put it up for auction. In 1777, it was bought by Wilhelm Siemieński, and it is allegedly to him that the manor owes the remodelling in the classicist style. It was a single-storey building, on a plan of an elongated rectangle with a four-gable roof covered with shingles. The palace survived in this shape until May 1915, when it got completely destroyed as a result of the war. The Siemieńskis moved to the outbuilding, which began to function as a residential house. The last owner of the assets in Pawłosiów was Stanisław Siemieński-Lewicki. He lived in the manor house together with his wife Krystyna Potocka until the end of World War II. As a result of the 1944 agrarian reform, the manor buildings together with the park were handed over to an agricultural school. It was later used by a veterinary secondary school, followed by a secondary and vocational school of gardening.

Since 2013, the historic building has been home to the "Pawłowe Sioło" Social Integration Centre.

Despite changes over the years, the park in Pawłosiów has retained the features of the landscape layout from the end of the 18th century. You can clearly see the former system of walking paths. The section of the park adjacent to the old school consists of a decorative flower bed set, arranged on the former driveway. The flower beds are used to display a discovered five-field escutcheon from the former palace, bearing the Rogala coat-of-arms in the central field. That shows that it was dedicated to the Pawłosiów heirs originating from the Lewicki family.

The surviving elements of the complex include the outbuilding as well as farming buildings such as a stable, a riding-hall and a granary. On the elevation in which the palace of the Siemieńskis used to stand, there grow monumental English oaks, ginkgo biloba trees, Eastern white pines, a tulip tree, largeleaf linden trees, a Swiss stone pine, an Eastern black walnut and a honey locust. The park also has two shrines: a late Baroque shrine of St. Anthony from the 18th century, and a shrine of Our Lady of the Immaculate Conception from the interwar period.

The manor house complex also encompasses the following objects:

Semi-detached houses

Residential buildings located on the other side of the road leading to Maleniska, originating in the 19th century, intended for the labourers who did farming work in the fields belonging to count Siemieński, formerly situated on the bank of a pond complex. Currently, they serve as social housing.

Granary

Farm building belonging to the manor in Pawłosiów from the turn of the 19th and 20th centuries.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY – PEŁKINIE (GMINA JAROSŁAW)
PALÁCOVÝ KOMPLEX V DEDINE PEĽKINIE (OBEC JAROSŁAW)
PALACE-AND-PARK COMPLEX IN PEĽKINIE (MUNICIPALITY OF JAROSŁAW)

GPS: 50.052114 N, 22.650764 E

NIEDOSTĘPNY / NEPRÍSTUPNÝ / INACCESSIBLE

Pałac powstał według projektu lwowskiego architekta Ludwika Baldwin-Ramułta. Stary dwór nadbudowano i przedłużono poprzez dodanie skrzydła. W latach 1912–1913 większą rozbudowę pałacu zaprojektował krakowski architekt okresu modernizmu oraz twórca m.in. Towarzystwa Sztuk Pięknych w Krakowie – Franciszek Mączyński. Zaproponował on wówczas nadanie rezydencji charakteru neobarokowego. Ostatnim właścicielem majątku był Włodzimierz Czartoryski. W czasie działań wojennych w 1944 r. pałac mocno ucierpiał, ale został odbudowany i zaadaptowany na Dom Pomocy Społecznej. Pałac ma charakter eklektyczny z elementami neobaroku, wybudowany w typie szwajcarskiego zameczku. Do korpusu od frontu dostawiono prostopadłe skrzydła boczne. W budynku znajdowała się kaplica dworska, a pałac wyposażono w meble, parkiety i kominki sprowadzone z rezydencji Czartoryskich z Weinhaus pod Wiedniem. Do dzisiaj z dawnego wyposażenia zachowało się niewiele. W pobliżu pałacu znajduje się park z XVI w. przekształcany przez ko-

lejnycy właściciele. Po przearanżowaniu i powiększeniu przez Witolda Czartoryskiego obecnie w stylu angielskim. Powierzchnia parku wynosi około 18 ha, a swoim obszarem obejmuje on zbocze pobliskiego wzniesienia. W centralnej części parku rośnie wiele egzotycznych drzew, takich jak: magnolie, kasztanowce, daglezie czy choina kanadyjska. Rosną tu również dęby szypułkowe, lipy drobnolistne oraz buki i cisy w formach drzewiastych, a także kilka limb. W dolnej części parku znajdują się przestronne łąki ze stawami. Zachowały się również zabudowania gospodarcze z XIX i XX w., czyli rządcówka, lamus, stajnia, stodoła i domek ogrodnika. W 2012 roku zespół pałacowo-parkowy ponownie stał się własnością rodu Czartoryskich.

Palác bol postavený podľa projektu ľvovského architekta Ludwika Baldwin-Ramułta. Starý kaštieľ bol nadstavaný a predĺžený pristavaním nového krídla. V rokoch 1912–1913 bol objekt komplexne rozšírený, podľa projektu Franciszka Miączyńskiego, krakovského architekta obdobia modernizmu, ktorý okrem iného projektoval známy „Palác umenia“ v Krakove. Navrhol, aby bola rezidencia obohatená neobarokovými formami. Posledným vlastníkom majetku bol Włodzimierz Czartoryski. Palác bol v roku 1944 počas vojenských operácií značne poškodený. Po vojne bol obnovený a určený pre dom sociálnych služieb.

Eklektycký palác s neobarokovými prvkami bol postavený v štýle švajčiarskeho zámočku. K základnému krídlu sú spredu kolmo dostavané bočné krídla: pravé – obytné a ľavé, v ktorom sa nachádzala kaplnka. Palác bol pekne zariadený, nábytok, parkety a kozuby boli prinesené z rezidencie Czartoryských z Weinhaus pri Viedni. Do dnešných čias sa z dávneho zariadenia veľa nezachovalo. V blízkosti sa nachádza park zo 16. storočia, ktorý pretvárali jednotliví majitelia. V súčasnosti je to park v anglickom štýle, keď ho dal Witold Czartoryski pretvoriť a rozšíriť. Park sa rozprestiera na ploche cca 18 ha. Tiahne sa až na úpäť blízkeho kopca. V centrálnej časti rastie veľa exotických stromov: magnólie, gaštany, duglasky, jedľovce kanadské a mnohé iné druhy. Rastú tu tiež duby letné, lipy malolisté, ako aj buky a tisy v stromových formách, a aj niekoľko limb. V dolnej časti parku sú priestrané lúky s jazierkami. Zachovali sa aj hospodárske budovy z 19. a 20. storočia: správcovský dom, sypáreň, stajňa, stodola a dom záhradníka v súčasnosti využívané žrebčiom „Arabian“. V roku 2012 bol celý komplex vrátený rodu Czartoryski.

The palace was built according to the project of the Lwow architect, Ludwik Baldwin-Ramułt. The old manor house was built upon and extended by add-

ing another wing. In 1912–1913, an even more significant expansion of the palace was designed by the Kraków architect of the modernist period and the creator of the Society of Fine Arts in Kraków, Franciszek Mączyński. His design involved giving the residence a neo-Baroque character. The last owner of the property was Włodzimierz Czartoryski.

During the war, the palace suffered serious damage in 1944, but was rebuilt afterwards and adapted to house a nursing home. Built in the style of a Swiss castle, the palace has an eclectic style with elements of neo-Baroque. Perpendicular side wings were added to the main body from the front. The building had its own chapel, and the palace was arranged with furniture, parquet floors and fireplaces imported from the residences of the Czartoryskis in Weinhaus near Vienna. Little of the original furnishings has survived until the present day. Near the palace, there is a park from the 16th century, transformed by its successive owners. After being re-arranged and enlarged by Witold Czartoryski, it is currently an English style garden. The area of the park is approximately 18 ha, and it spreads over the slope of a nearby hill. The central part of the park was planted with many exotic trees such as magnolias, chestnuts, Douglas-firs and Eastern hemlocks. English oaks grow here too, along with littleleaf linden trees and several Swiss stone pines, as well as woody beeches and yews. In the lower part of the park, there are spacious meadows with ponds. Some farm buildings from the 19th and 20th centuries also survive: an administrator's home, a storage house, a stable, a shed and a gardener's house.

In 2012, the palace-and-park complex again became the property of the Czartoryski family.

7 ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY W OŻAŃSKU (GMINA PAWŁOSIÓW) PALÁCOVÝ KOMPLEX S PARKOM V DEDINE OŽAŇSK (OBEC PAWŁOSIÓW) PALACE-AND-PARK COMPLEX IN OŽAŇSK (MUNICIPALITY OF PAWŁOSIÓW)

📍 GPS: 50.024190 N, 22.572802 E

Dzisiejszy obiekt nie zachował swojego oryginalnego wyglądu. Pierwotnie była to budowla modernistyczna, a jej historia związana jest z osobą Ignacego Rosińskiego, który począwszy od roku 1931 stopniowo nabywał majątek ożański od rodziny Czartoryskich. Jak dowodzą ostatnie badania obecnego właściciela, pałac został wybudowany przez hrabiego Rosińskiego w 1934 roku (nie jak podają dotychczasowe źródła w roku 1936). W czasie II wojny światowej obiekt zajęli Niemcy, a rodzina Rosińskich udała się na emigrację. Po zakończeniu działań wojennych majątek przejęło państwo. Przez długie lata pałac pełnił funkcję administracyjno-mieszkalną działającego w Ożańsku PGR-u. W 2011 roku zespół pałacowo-parkowy nabył obecny właściciel, który powoli przywraca mu dawny blask. Obecnie pałacowe wnętrza stanowią sale: kolumnowa, lustrzana, kominkowa wraz z zapleczem gastronomicznym oraz częścią hotelową.

Pałac zajmuje centralne miejsce w parku dworskim, który prawdopodobnie jeszcze w 2. połowie XVIII w. założyli Terleccy. W parku zaobserwować możemy okazały drzewostan z wiekowymi dębami, lipami oraz kasztanowcami.

Súčasný objekt si nezachoval svoju originálnu podobu. Pôvodne to bola modernistická budova, a jej história je spätá s osobou Ignáca Rosiňského, ktorý postupne od roku 1931 kupoval ožaňské majetky od Czartoryských. Ako dokazuje výskum súčasného majiteľa, palác dal postaviť gróf Rosiński v roku 1934 (doterajšie pramene uvádzali rok 1936). Objekt počas 2. svetovej vojny obsadili Nacisti, a rodina Rosiński emigrovala. Po skončení vojny boli majetky zoštátnené. Dlhé roky bol palác používaný ako administratívna a obytná budova ožaňského družstva. V roku 2011 palácový komplex a park kúpil súčasný majiteľ, ktorý postupne obnovuje niekdajšiu nádheru paláca. V súčasnosti sú v interiéri paláca dostupné nasledovné siene: stĺpová, zrkadlová, kozubová; ako aj gastronomické zázemie a hotelová časť.

Palác je situovaný v centrálnej časti parku, ktorý pravdepodobne založili už v 2. polovici 18. storočia vtedajší majitelia Terlecki. V parku sú mnohé veľmi mohutné stromy, staré duby, lipy a gaštany.

As it is today, the palace has not retained its original appearance. It was constructed as a modernist building, and its history is connected to Ignacy Rosiński, who in 1931 began to gradually purchase the Ożańsk assets from the Czartoryski family. As evidenced by the latest research by the current owner, the palace was built by count Rosiński in 1934 (rather than 1936, as existing sources claim). During World War II, the building was taken over by the Germans with the Rosińskis emigrating. After the end of war, the state nationalised the assets. For many years, the palace served as administrative offices and residential housing for the Ożańsk PGR (State Agricultural Farm). In 2011, the palace-and-park complex was acquired by its current owner, who has since been slowly bringing it to its former glory. At present, the palace interiors consist of three rooms: a column room, a mirror room and a fireplace room, with a restaurant and a hotel. The palace occupies a central place in the manor park, founded probably as early as in the second half of the 18th century by the Terlecki family. The park features a rich tree growth with centuries-old oaks, lindens and chestnut trees.

8 ZESPÓŁ DWORSKI W ROŻWIENICY (GMINA ROŻWIENICA) KAŠTIELŤSKY KOMPLEX V DEDINE ROŽWIENICA (OBEC ROŽWIENICA) MANOR COMPLEX IN ROŻWIENICA (MUNICIPALITY OF ROŻWIENICA)

GPS: 49.951792 N, 22.596483 E

Murowany pałac o rozbudowanej bryle i układzie przestrzennym został wybudowany w XIX wieku. Zachowane są dwa główne wjazdy: jeden paradny, od strony drogi wojewódzkiej, prowadzący do podjazdu pod dwór i gazon centralny; drugi, gospodarczy, od majdanu i głównej drogi prowadzącej na fol-

wark. Ostatnimi właścicielami dworu byli Górcy herbu Szeliga, którzy mieszkali tu do 1946 roku. Po II wojnie światowej budynek zaadaptowano na szkołę, później funkcjonowały tutaj m.in. biura Gminnej Spółdzielni oraz ośrodek zdrowia. W latach 1975–1980 budynek odrestaurowano i od tego czasu mieści się w nim Urząd Gminy Roźwienica.

W otoczeniu pałacu znajduje się dobrze zachowany park krajobrazowy, założony w miejscu starszego, XVIII-wiecznego, geometrycznie rozplanowanego ogrodu. Ogrody krajobrazowe, dominujące dziś w całym układzie przestrzennym, pochodzą z początków XX wieku. Zbiorowiska roślinne mają charakter wysokich drzewostanów. Składają się głównie z dębu, brzozy, lipy, jesionu i buka.

Murovaný kaštieľ so rafinovanými tvarmi a so zložitým priestorovým usporiadaním bol postavený v 19. storočí. Zachovali sa dva hlavné vjazdy: jeden parádny, zo strany vojvodskej cesty, tzn. príjazdová cesta do kaštieľa a na centrálny trávnik; druhý vjazd, hospodársky, od majdanu a hlavnej cesty vedúcej na majer. Poslednými majiteľmi kaštieľa bola rodina Górski s erbom Szeliga, ktorí tu bývali až do roku 1946. Po 2. svetovej vojne bola budova adaptovaná na školu, neskôr tu boli okrem iného kancelárie Obecného družstva a zdravotné stredisko. Budova bola v rokoch 1975–1980 zreštaurovaná a odvtedy v nej sídli obecný úrad Roźwienica.

V okolí kaštieľa sa nachádza dobre zachovaný prírodovedný park, ktorý bol založený na mieste staršej geometricky situovanej záhrady z 18. storočia. Prírodovedné záhrady, ktoré dominujú v celom priestorovom usporiadaní, pochádzajú z 20. storočia. Rastlinné súbory majú charakter vysokých stromových porastov. Rastú tu predovšetkým: duby, brezy, lipy, jasene a buky.

This masonry palace with a complex structure and spatial arrangement was built in the 19th century. Two main entrances are preserved: a grand entrance, leading from the main road to the driveway by the manor house and central lawn; and a second one for staff, leading from the village market and the main road leading to the farm. The last owners of the manor were the Górskis, Szeliga coat-of-arms, who lived here until 1946. After World War II, the building was converted to house a school. Later it served as office space for the local cooperative and a health centre. In the years 1975–1980, it was renovated, and since that time it has been the seat of the Roźwienica Municipality Office.

In the surroundings of the palace, there is a well-preserved landscape park founded on the site of an older, 18th-century one, which was arranged geometrically. The landscape gardens which now dominate in the entire spatial layout, come from the beginning of the 20th century. Vegetation has the character of tall tree stands, consisting primarily of oaks, birches, lindens, ashes and beeches.

9 ZESPÓŁ DWORSKI W RUDOŁOWICACH (GMINA ROŻWIENICA) KOMPLEX KÚRIE V DEDINE RUDOŁOWICE (OBEC ROŻWIENICA) MANOR COMPLEX IN RUDOŁOWICE (MUNICIPALITY OF ROŻWIENICA)

GPS: 49.941210 N, 22.618421 E

Data powstania dworu nie jest dokładnie znana, jednak jego klasycystyczne cechy wskazują na połowę XIX w., a wybudowanie założenia przypisuje się ówczesnym właścicielom Rudołowic – rodzinie Dembińskich. Budowla stoi w miejscu dawnego dworu obronnego, wzmiankowanego w źródłach w 1629 roku. Po Dembińskich właścicielami dworu byli Mieroszowscy, Janowiczowie oraz Gawłowie. Ostatnią właścicielką dworu była Wanda Kułakowska, która zmarła w 1950 r.

W latach 50. budynek adaptowano na potrzeby szpitala psychiatrycznego. Kolejną funkcję budynek dworski otrzymał w 1990 roku, kiedy przeniesiono do niego siedzibę szkoły podstawowej. Tę funkcję pełni do dzisiaj.

W otoczeniu dworu znajduje się park krajobrazowy pochodzący z końca XVIII lub początku XIX wieku, utworzony na reliktach starszego założenia. W parku

zachovala się sieć nieregularnych dróg z jednym głównym wjazdem od strony folwarku. Wokół klasycystycznego pałacu z XIX wieku zachował się starodrzew lipowy, a także młodsze nasadzenia kasztanowców, jesionów i topól. Przed pałacem zachowały się ślady dawniejszych ogrodów kwiatowych.

W budynku szkoły istnieje bardzo interesująca izba pamięci, w której gromadzone są pamiątki związane z historią wsi Rudołowice.

Dátum vzniku kúrie nie je presne známy, avšak jej klasicistické rysy poukazujú na polovicu 19. storočia, a postavenie komplexu sa pripisuje vtedajšiemu majiteľovi Rudołowic – rodine Dembiński. Objekt stojí na mieste dávneho obran-

nej kúrie, ktorá sa spomína v prameňoch z roku 1629. Po rode Dembiński sa majiteľmi kúrie stali rody Mioszowski, Janowicz a Gawłów. Poslednou majiteľkou kúrie bola Wanda Kułowska, ktorá zomrela v roku 1950.

V 50. rokoch 20. storočia bola budova adaptovaná na psychiatrickú nemocnicu. Šľachtická budova dostala ďalšiu funkciu v roku 1990, keď bola do nej presídlená základná škola. Škola v nej pôsobí až dodnes.

Okolo kúrie je prírodovedný park pochádzajúci z konca 18. storočia alebo zo začiatku 19. storočia, ktorý bol vytvorený na zvyškoch predchádzajúceho. V parku sa zachovala sieť nepravidelných cestičiek z jedným hlavným vjazdom zo strany majera. Okolo klasicistickej kúrie z 19. storočia rastú staré lipy, a tiež

mładsze gaštany, jasene a topole. Pred kúriou sa zachovali stopy dávnejších kvetových záhonov.

V budove školy je veľmi zaujímavá pamätná izba, v ktorej sú predstavené artefakty späté s históriou dediny Rudołowice.

The date of the manor's erection is not precisely known, but its classicist features indicate the mid-19th century. It is believed that it was built by the family who owned Rudołowice at that time, the Dembińskis. The building stands on the site of a former defense manor, mentioned in sources in 1629. After the Dembińskis, the subsequent owners were the families of the Mioszowski, Janowicz and Gawel. The last owner of the manor was Wanda Kułowska, who died in 1950.

In the 1950s, the building was adapted to serve as a psychiatric hospital. The next new function came in 1990, when it became home to a primary school, which it continues to be to this day.

In the surroundings of the manor, there is a landscape park from the end of the 18th or early 19th centuries, created on the remnants of an older layout. A network of irregular roads has survived, with one main entry from the side of the farm. The 19th century classicist palace is surrounded by a preserved linden tree stand, as well as younger plantations of chestnut trees, ashes and poplars. In front of the palace, there are traces of the old flower gardens.

The school building has a very interesting memorial room, displaying exhibits related to the history of the village of Rudołowice.

ZESPÓŁ DWORSKI W TYNIOWICACH (GMINA ROŻWIENICA)
KOMPLEX KÚRIE V DEDINE TYNIOWICE (OBEC ROŽWIENICA)
MANOR COMPLEX IN TYNIOWICE (MUNICIPALITY OF ROŽWIENICA)

GPS: 49.920692 N, 22.568490 E

Centralną część założenia dworskiego stanowi dwór wzniesiony lub przebudowany ok. połowy XIX w., przez Grodzickich, a następnie rozbudowany w 1910 r. W otoczeniu dworu znajdują się wieloosiowe ogrody krajobrazowe, o jednolitym rozplanowaniu, pochodzące z 2. połowy XIX wieku. Od strony górnej bramy prowadzi reprezentacyjny podjazd pod dwór. Zachowana jest również droga od strony folwarku, przez bramę dolną. Przed główną elewacją dworu, tuż za gazonem, można zaobserwować fragment fosy stanowiący prawdopodobnie pozostałość po wcześniejszym założeniu. Na parterze dolnym, pod wysoką skarpą rozciąga się łąka kwietna, dobrze widoczna z promenady na krawędzi skarpy. Ponadto na terenie parku znajduje się spichlerz, pochodzący z początków XIX wieku.

Budynek dworu jest obecnie siedzibą szkoły podstawowej.

Centrálnu časť komplexu predstavuje kúria postavená alebo prestavaná približne v polovici 19. storočia rodom Grodzicki, a následne rozšírená v roku 1910. Okolo kúrie sú mnohoosové prírodovedné záhrady, s homogénnym plánom, pochádzajúce z 2. polovice 19. storočia. Od hlavnej brány vedie ku kúrii reprezentatívna príjazdová cesta. Zachovala sa tiež cesta vedúca z majera, prechádzajúca cez dolnú bránu. Pred hlavným priečelím, hneď za centrálnym trávnikom, sú viditeľné pozostatky priekopy, pravdepodobne pozostatky po predchádzajúcom obrannom sídle. Na dolnom prízemí, pod vysokým zrázom, rozprestiera sa kvetná lúka, dobre viditeľná z promenády na okraji zrázu. Okrem toho je na teréne parku sýpka pochádzajúca zo začiatku 19. storočia.

V budove kúrie v súčasnosti sídli základná škola.

The central part of the complex is the manor house built or rebuilt around 1850 by the Grodzicki family, and then expanded in 1910. The house is situated amidst multi-axis landscape gardens with a uniform layout, originating from the second half of the 19th century. A formal driveway goes from the upper gateway to the manor. The road from the farm was also preserved, passing through the lower gateway. In front of the manor's façade, just behind the lawn, you can see a fragment of the moat which probably belonged to the previous spatial layout. At the foot of a steep escarpment, a flowery meadow stretches on the lower ground floor, well visible from the promenade on the edge of the escarpment. In addition, the park also features a granary from the early 19th century.

These days, the manor complex is home to a primary school.

ZESPÓŁ DWORSKI W HAWŁOWICACH GÓRNYCH

(GMINA PRUCHNIK)

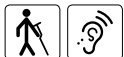
ŠLACHTICKÝ KOMPLEX V DEDINE HAWŁOWICE GÓRNE

(OBEC PRUCHNIK)

MANOR COMPLEX IN HAWŁOWICE GÓRNE

(MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.932075 N, 22.535579 E

W trzeciej dekadzie XVIII w. powstał w Hawłowicach Górnych drewniany dwór, który pobudowali ówczesni właściciele majątku – Trzcińscy herbu Rawicz. Zastąpił on istniejący ciągle starszy budynek, który „zdegradowano” do roli lamusa. Siedzibę tę zmodernizowano następnie w XIX w. i w takiej formie przetrwała aż do lat 60. XX w.

XIX-wieczna modernizacja przeprowadzona przez Edwarda Zaklikę w latach 1824–1852 rozpoczęła się od obudowania drewnianych ścian dworu cegłą.

Lamus – tuż przy pozostałościach budynku dworskiego znajduje się murowany budynek, do niedawna błędnie nazywany zborom, czy też kaplicą ariąńską. W rzeczywistości jest to murowany dwór – kuria rycerska – pochodzący z końca XV lub początku XVI w. Obiekt ten, po wybudowaniu w XVIII w. nowego dworu, zaczął pełnić rolę lamusa. Budynek wzniesiono na rzucie czworoboku zbliżonego do kwadratu. Podpiwniczona, obecnie parterowa budowla, pierwotnie posiadała piętro, nadające jej formę zbliżoną do wieży. Była przeznaczona do całorocznego zamieszkania. Hawłowiecka kuria to jeden z najlepiej zachowanych i przebadanych wczesnych dworów szlacheckich typu wieżowego w Polsce. Wewnątrz lamusa zachowały się ciekawe malowidła ściennie przedstawiające m.in. herb rodziny Broniowskich – Tarnawa. Są to najstarsze, zachowane dotąd, świeckie malowidła ściennie w Polsce południowo-wschodniej.

Z dawnego założenia dworsko-parkowego pozostały obecnie: część budynku dworskiego – alkierz, stary dwór, tzw. lamus, spichlerz oraz pozostałości parku krajobrazowego. Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

V dedine Hawłowice Górne v 3. desaťročí 18. storočia vznikla drevená kúria, ktorú dali postaviť vtedajší majitelia – rodina Trzciński s erbom Rawicz. Nahradil staršiu budovu, ktorá bola degradovaná na hospodársku budovu. Toto sídlo

bolo následne v 19. storočí modernizované, a v takej podobe sa zachovalo až do 60. rokov 20. storočia.

Modernizácia, ktorú v rokoch 1824–1852 viedol Edward Zaklika, sa začala od obmurovania drevených stien kúrie tehľami.

Hneď pri pozostatkoch šľachtického sídla sa nachádza murovaná budova, ktorú až donedávna nesprávne považovali za zbor, alebo tiež ariánsku modliteb-

ňu. V skutočnosti je to murovaná rytierska kúria – pochádzajúca z 15. storočia alebo z prvej polovice 16. storočia. Tento objekt sa po postavení novej kúrie v 18. storočí začal používať na hospodárske účely. Budova má približne štvorcový pôdorys. Podpiwničená, v súčasnosti prízemná stavba, pôvodne mala ešte jedno poschodie, výzorom pripomínala vežu. Bola určená na celoročné ubytovanie. Kúria v dedine Hawłowice patrí medzi najlepšie zachované a najdôkladnejšie preskúmané ranné šľachtické kúrie vežovitého typu v Poľsku. Vo vnútri sypárne sa zachovali zaujímavé nástenné maľby okrem iného predstavujúce erb rodiny Broniowski – Tarnawa. Sú to najstaršie, dodnes zachované, svetské stenové maľby v juhovýchodnom Poľsku.

Z dávnej kúrie a parku sa do súčasnosti zachovali: časť šľachtickej kúrie – arkier, stará kúria, tzv. sypáreň, sýpka a pozostatky prírodovedného parku. Objekt je v súčasnosti v súkromnom vlastníctve.

In the third decade of the 18th century, a wooden manor house was erected in Hawłowice Górne by the then owners of the property, the Trzciński family, coat-of-arms Rawicz. It replaced the existing older building, which was relegated to function as a storage house. The residence was subsequently modernised in the 19th century, and it is in that form that it survived until the 1960s. The 19th century modernisation, carried out by Edward Zaklika in 1824–1852, began with covering the wooden walls with an outside brick layer.

Storage house – right next to the remnants of the manor house, there is a masonry building which until not long ago had been incorrectly referred to as an Arian chapel.

In fact, it is a masonry manor – known as a knightly curia – dating back to the 15th or early 16th centuries. After the new manor house was built in the 18th century, the old building began being used as a storage facility. It was constructed on the plan of a rectangle similar to a square and it had a cellar. Today, it has only one floor, but originally it was a two-story building, with a tower-like appearance. It was intended for year-round residential use. The curia in Hawłowice is one

of the best preserved and studied early manor houses of this type in Poland. Inside the storage house, interesting wall paintings have survived, depicting, among others, the coat-of-arms of the Broniowski family – Tarnawa. These are the oldest surviving lay wall paintings in south-eastern Poland.

The preserved elements of the manor-and-park layout include: part of the manor house (alcove), old manor house-granary, a granary and remnants of the landscape park. The property is owned privately.

12 ZESPÓŁ DWORSKI W HAWŁOWICACH DOLNYCH (GMINA PRUCHNIK) ŠLAČTICKÝ KOMPLEX V DEDINE HAWŁOWICE DOLNE (OBEC PRUCHNIK) MANOR COMPLEX IN HAWŁOWICE DOLNE (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.933777 N, 22.530260 E

Dwór powstał w czasach, gdy Hawłowice Dolne należały do rodziny Dembińskich herbu Rawicz. Jego budowę można przypisać Wojciechowi Dembińskiemu, który po podziale majątku w 1823 r. zamieszkał w Hawłowicach Dolnych. Kolejny właściciel Apolinary Kotkowski zamówił w 1855 r. kamienne lwy znajdujące się przy schodach. Projekt dworu stworzył prawdopodobnie sam Chryścian Piotr Aigner.

We wnętrzu budynek ma układ dwutraktowy, z dwukondygnacyjnym hall'em w trakcie frontowym, na osi wejścia, i obszernym salonem, dzielonym niegdyś arkadą na dwie części w trakcie ogrodowym. Po obu stronach hallu i salonu rozmieszczone są pokoje.

Dwór otacza park krajobrazowy, urządzony przy rozległym stawie. Staw zasilą woda z ciekłu wodnego stanowiącego granicę pomiędzy Hawłowicami Dolnymi i Górnymi.

Na terenie zespołu znajduje się zabytkowa stajnia oraz spichlerz. Całość znajduje się w rękach prywatnych.

Kúria vznikla v časoch, keď Hawłowice Dolne patrili rodine Dembiński s erbom Rawicz. Stavba sa pripisuje Wojtechovi Dembińskému, ktorý sa v roku 1823, po rozdelení majetku, usadil v dedine Hawłowice Dolne. Ďalší majiteľ, Apolinary Kotkowski, v roku 1855 objednal kamenné levy, ktoré strážia schody. Projekt kúrie vytvoril pravdepodobne sám Kristián Petre Aigner.

Budova má vo vnútri dvojčlennú štruktúru, s dvojpodlažnou dvoranou v čelnom trakte, v osi vstupu, a s rozľahlým salónom, ktorý kedysi delila arkáda na dve časti v záhradnom trakte. Izby sú rozmiestnené po oboch stranách dvorany a salónu.

Okolo kúrie je prírodovedný park, ležiaci nad rozľahlým jazierkom. Voda v jazierku pochádza z potoka, ktorý oddeľuje dediny Hawłowice Dolne a Górne.

Na území komplexu je historická stajňa a sýpka.

V súčasnosti je celý komplex v súkromnom vlastníctve.

The manor house was built in the period in which Hawłowice Dolne belonged to the Dembiński family, coat-of-arms Rawicz. The construction can be attrib-

uted to Wojciech Dembiński, who settled down in Hawłowice Dolne following the division of the assets in 1823. The subsequent owner, Apolinary Kotkowski, ordered two stone lions flanking the stairs in 1855. It is likely that the design of the house was the work of Christian Piotr Aigner himself.

The interior of the building features a two-bay layout, with a two-storey hall in the front bay at the entrance axis, and a spacious living room in the garden bay, previously divided into two parts by an arcade. Rooms can be found on both sides of the living room and hall.

The manor house is surrounded by a landscape park, arranged near a vast pond. The pond is supplied by a water stream separating Hawłowice Dolne and Hawłowice Górne.

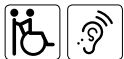
The complex also includes a historical stable and a granary.

The entire property is owned privately.

13 ZESPÓŁ DWORSKI W ROKIETNICY (GMINA ROKIETNICA)
KAŠŤIELSKY KOMPLEX V DEDINE ROKIETNICA (OBEC ROKIETNICA)
MANOR COMPLEX IN ROKIETNICA (MUNICIPALITY OF ROKIETNICA)

GPS: 49.895354 N, 22.636423 E

Budowę pałacu rozpoczął w XVIII wieku Kajetan Piniński, a ukończył jego bratanek Leonard Piniński. Następnie budynek przeszedł w ręce rodziny Dembowskich. W 1903 roku po zakupie dworu przez Czesława Świerzawskiego, dokonano jego przebudowy. Obiekt składał się wówczas z dwóch dwukondy-

gnacyjnych skrzydeł połączonych pod kątem prostym, a przed wejściem do-
budowano arkadowy ganek z tarasem. Po Świerzawskich obiekt przejął Kazi-
mierz Lubomirski, a później Józef Romer. W 1917 roku dwór odkupił i następ-
nie gruntownie wyremontował Eustachy Uznański.

W czasie II wojny światowej budynek został zajęty przez Niemców. Po odzyska-
niu niepodległości w budynku założono gimnazjum, a później siedzibę w nim
miały różne instytucje państwowe. Doprowadzony do znacznego zniszczenia,
budynek w 1988 roku w wyniku sprzedaży trafił w prywatne ręce. Nowy właściciel
wyremontował zdewastowany dach, uzupełnił ubytki w murach ściennych,
wymienił stropy i stolarkę okienną, doprowadził energię elektryczną oraz gaz,
wodę z sieci komunalnej i kanalizację. Niestety, zmieniające się warunki gospodar-
czcze lat 90. XX w. oraz brak finansów spowodowały wstrzymanie prac.

W otoczeniu dworu znajduje się spichlerz i tzw. stajnia cugowa oraz staro-
drzew składający się z lip, jesionów, dębów oraz wierzb.

Obecnie pałac pozostaje w rękach prywatnych, lecz nie jest użytkowany.

Budovu kaštieľa v 18. storočí zahájil Kajetan Piniński, a ukončil ju jeho brata-
nec Leonard Piniński. Budovu neskôr získala rodina Dembowski. Kaštieľ v roku
1903 kúpil Czesław Świerzawski, ktorý ho následne prestaval. Nový objekt mal
dve dvojpodlažné krídla smerujúce kolmo na seba. Pred vstupom bola pris-
tavená arkádová veranda s terasou. Po rodine Świerzawski objekt kúpil Kazi-
mierz Lubomirski, a následne Jozef Romer. V roku 1917 objekt kúpil Eustach
Uznański, ktorý dal objekt generálne zrekonštruovať. Objekt počas 2. sveto-
vej vojny zajali Nacisti. Po voje bolo v budove založené gymnázium, a neskôr
tu sídlili rôzne štátne inštitúcie. Budova postupne značne schátrala, v roku
1988 bola predaná a dostala sa do súkromných rúk. Nový majiteľ v prvom rade
opravil zdevastovanú strechu, doplnil obvodové múry, vymenil stropy, okná,
pripojil elektrickú energiu, plyn, vodu a kanalizáciu. Žiaľ, následkom hospo-
dárskej situácie v 90. rokoch 20. storočia a nedostatku finančných prostried-
kov boli práce zastavené.

Pri kaštieľi tiež stojí sýpka a tzv. otvorená stajňa, ako aj rôzne staré stromy: lipy,
jasene, duby a vrbý.

Pałac je aj naďalej v súkromnom vlastníctve, avšak nie je používaný.

The construction of the palace was started in the 18th century by Kajetan
Piniński, and completed by his nephew Leonard Piniński. Next, the building
became the property of the Dembowski family. In 1903, after it was purchased
by Czesław Świerzawski, the palace was reconstructed. At that time, it consist-
ed of two two-storey wings adjoined at the right angle, with an arcaded ter-
raced veranda added in front of the entrance. After the Świerzawskis, the next
owner was Kazimierz Lubomirski, and then Józef Romer. In 1917, the house
was acquired and thoroughly renovated by Eustachy Uznański.

During World War II, the building was taken over by the Germans. After regaining independence, the building became home to a gymnasium, and in the following years many state institutions used it for their offices. Significantly dilapidated by that time, in 1988 the building was sold and became private property. The new owner repaired the damaged roof, filled in the holes in the walls, replaced the ceilings and window frames, connected the building to a power network and provided a gas installation, running water and sewage. Unfortunately, the dynamic economic conditions of the 1990s along with insufficient funds led to a halt in the renovation works.

The surrounding area by the manor features a granary, a stable, and an old tree stand including lindens, ashes, oaks and willows.

At present, the palace is privately owned, but it is not actively used.

14 ZESPÓŁ PAŁACOWY W BORATYNIE (GMINA CHŁOPICE) KAŠTIEL'SKY KOMPLEX V DEDINE BORATYN (OBEC CHŁOPICE) PALACE COMPLEX IN BORATYN (MUNICIPALITY OF CHŁOPICE)

GPS: 49.939582 N, 22.667138 E

Na zespół pałacowy w Boratynie składają się: park krajobrazowy, pałac (dwór), kaplica oraz budynek gospodarczy. Jego historia sięga początków XVIII wieku. Najwcześniejsze, zachowane dokumenty, opisujące wygląd budynku i przynależnego do niego folwarku, pochodzą z 1724 roku. Początkowo był to niewielki, parterowy dworek, który z czasem rozrósł się do obecnego wyglądu. Pierwszymi właścicielami majątku była rodzina Krasickich. Na początku XIX wieku dwór przeszedł w ręce Stadnickich, którzy zadbali o renowację i rozbudowę. Swoją obecną formę pałac zawdzięcza przebudowie, jaka miała miejsce w latach 20. XIX w. Ówczesny właściciel Jan Stadnicki przebudował rezydencję ok. 1820 roku w stylu późnego klasycyzmu, wzorując się na wiodących prym wśród okolicznego ziemiaństwa rezydencjach w Łańcucie, Przeworsku czy też Sieniawie. To właśnie Stadnickim przypisuje się założenie w 2. połowie XVIII w. ogrodu krajobrazowego w otoczeniu dworu, w którym wykorzystano starą dą-

browę i naturalne ukształtowanie terenu. Około 1810 roku na terenie założenia powstała klasycystyczna kaplica dworska przypominająca świątynię antyczną. Po śmierci Jana Stadnickiego posiadłość przeszła w ręce Kazimierza Krasickiego, który przeznaczył go na budynek szkolny. W okresie I wojny światowej dwór służył jako szpital dla żołnierzy austriackich. W okresie międzywojennym należał do Mariana Lisowieckiego. II wojna światowa uczyniła z niego magazyn zboża i późniejsze mieszkania dla repatriantów. Dziś, za sprawą obecnego właściciela, dworek został odrestaurowany i służy jako baza hotelowa, restauracyjna oraz rekreacyjna.

Kaśielski kompleks w Boratynie tworzą: przyrodovedny park, kaścieľ, kaplnka a hospodárska budova. Jeho história siaha do začiatkov 18. storočia. Najstaršie zachované dokumenty opisujúce vzhľad budovy ako aj príľahlého maje-

ra, pochádzajú z roku 1724. Na začiatku to bola nevelká, prízemná kúria, ktorá bola neskôr rozširovaná až do aktuálnej podoby. Prvými vlastníkami majetku bola rodina Krasicki. Komplex na začiatku 19. storočia kúpili Stadnicki, ktorí ho obnovili a rozšírili.

Kaścieľ svoju aktuálnu podobu získal počas prestavby, ktorá prebiehala v 20. rokoch 19. storočia. Vtedajší majiteľ Jan Stadnicki dal okolo roku 1820 rezidenciu prestavať v neskoroklasicistickom slohu, inšpirovaný najkrajšími okolitými šľachtickými rezidenciami v mestách Łańcut, Przeworsk či Sieniawa. Práve rodine Stadnicki sa pripisuje založenie prírodovedného parku okolo kaścieľa v 2.

polovici 18. storočia. Pri zakladaní parku využili starú dúbavu (dubový les) a prirodzený tvar terénu. Okolo roku 1810 na teréne komplexu bola postavená klasicistická kaplnka pripomínajúca antický chrám. Po smrti Jana Stadnického majetok získal Kazimír Krasicki, ktorý v ňom zriadil školu. Počas 2. svetovej vojny bola v kašteľi nemocnica pre rakúsko-uhorských vojakov. V medzivojnovom období bol majiteľom Marian Lisowiecki. Počas 2. svetovej vojny kaścieľ slúžil ako sklad obilia a neskôr v ňom bývali repatrianti.

Dnes, vďaka snaženiu súčasného majiteľa, bol kaścieľ obnovený a používa sa na hotelové, reštauračné a rekreačné účely.

The palace complex in Boratyn consists of: a landscape park, a palace (manor house), a chapel and a farm building. Its history dates back to the early 18th century. The earliest preserved documents describing the appearance of the building and the farm belonging to it come from 1724. Initially, it was a small single-story manor house, which with time grew in size to its current shape. The first owners of the property were the Krasicki family. At the beginning of the 19th century, the manor passed into the hands of the Stadnickis, who took care of its renovation and extension.

The palace owes its present form to the remodelling which took place in the 1820s. The then owner, Jan Stadnicki, rebuilt the residence around 1820 in the style of late Classicism, modelled on the outstanding noble residences in Łańcut, Przeworsk, and Sieniawa. It is the Stadnickis who are believed to have arranged the landscape garden around the manor in the second half of the 18th century. The garden layout incorporated an old oak forest and natural terrain. Around 1810, a Classicistic chapel resembling an antique temple was constructed within the complex. After the death of Jan Stadnicki, the property passed into the hands of Kazimierz Krasicki, who decided to use it as a school. During World War I, the manor house served as a hospital for Austrian soldiers. During the interwar period, it belonged to Marian Lisowiecki. World War II saw it used as a granary and later as housing for repatriants.

Today, thanks to the effort of the current owner, the manor house was renovated and is used as a hotel, with a restaurant and recreation facilities.

15 **PARK DWORSKI WRAZ Z DWOREM W CHŁOPICACH** (GMINA CHŁOPICE)
PARK A KÚRIA V DEDINE CHŁOPICE (OBEC CHŁOPICE)
MANOR HOUSE AND PARK COMPLEX IN CHŁOPICE
(MUNICIPALITY OF CHŁOPICE)

GPS: 49.943644 N, 22.674902 E

Znajdujący się w centralnej części wsi dwór pochodzi z końca lat 30. XX wieku. Wybudowany został na zrębach starszej XVIII w. budowli. Obiekt o cechach klasycystycznych przebudowano w latach 1918–1939. Budynek posiada charakterystyczne kolumnowe ganki od strony wschodniej i zachodniej. W kierunku zachodnim od dworu rozciągają się pozostałości parku w stylu angielskim,

pochodzącego z XVIII wieku, a znacznie rozbudowanego w wieku XIX. Występują w nim: buki, dęby, graby, jesiony, świerki, sosny, platany, modrzewie. Ostatnim właścicielem dworu był Marian Lisowski. Do roku 1982 budynek był wykorzystywany jako siedziba gminy, a następnie do roku 2017 jako szkoła podstawowa oraz gimnazjalna.

Kúria sa nachádza v centrálnej časti dediny. Pochádza z konca 30. rokov 20. storočia. Bola postavená na pozostatkoch staršej budovy z 18. storočia. Objekt má klasicistické prvky, v rokoch 1918–1939 bol prestavaný. Budova má na východnej a na západnej strane charakteristické stĺpové verandy. Západným smerom od kúrie sa rozprestierajú zvyšky anglického parku. Park bol založený v 18. storočí a v 19. storočí výrazne rozšírený. Rastú v ňom: buky, duby, hraby, jasene, smrek, borovice, platany, smrekovce.

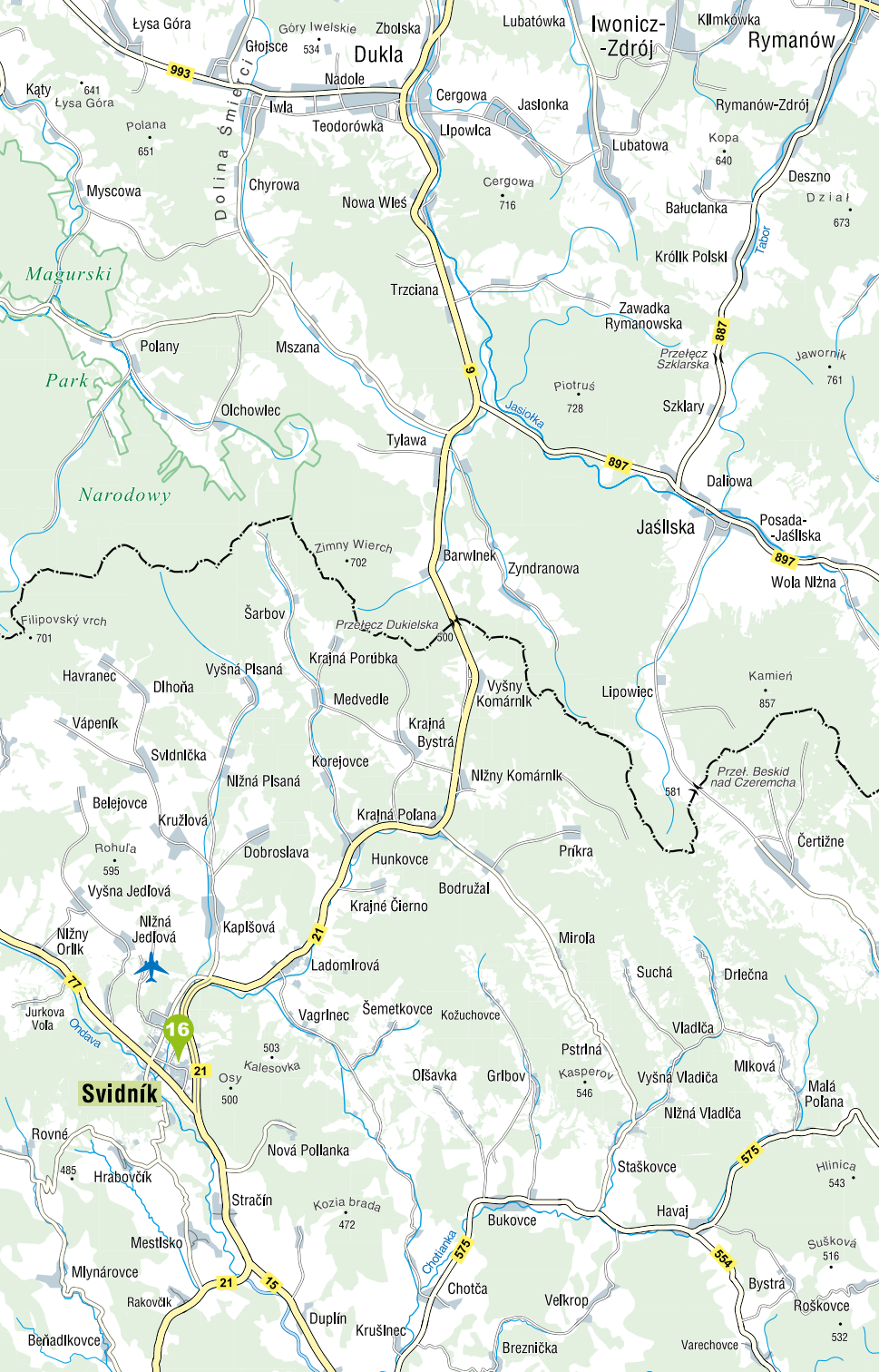
Posledným majiteľom kúrie bol Marián Lisowski. Do roku 1982 bol objekt využívaný ako sídlo obecného úradu, a následne do roku 2017 ako základná škola 1. a 2. stupňa.

Situated in the central part of the village, the manor house was built at the end of the 1930s. It was constructed on the remnants of a 17th century building. Its former classicist style was remodelled in the years 1918–1939. A distinctive porch with columns flanks the building from the east and west.

To the west of the manor, there is an English style garden, first started in the 18th century, and later significantly expanded in the 19th century. The trees growing here include: beeches, oaks, hornbeams, poplars, spruces, pines, plane trees, and larches.

The last owner of the manor house was Marian Lisowski. Until 1982, the building was used as the seat of the municipality and up to the year of 2017 – as a primary school and middle school.

16 GALERIA DEZIDERA MILLYEGO (SVIDNÍK) GALÉRIA DEZIDERA MILLYHO (SVIDNÍK) DEZIDER MILLY GALLERY (SVIDNÍK)

GPS: 49.304411 N, 21.579208 E

Galeria Dezidera Millyego mieści się w XVIII-wiecznym barokowym pałacu. Przedstawia rozwój ludowej oraz profesjonalnej sztuki plastycznej Rusinów – Ukraińców od XVI wieku do współczesności.

Tereny wystawowe galerii składają się z dziewięciu pomieszczeń. W holu wejściowym dominuje drewniana rzeźba z brązowym popiersiem narodowego

artysty akademickiego malarza Dezidera Millyego. Autorem rzeźby jest artysta Ján Kulich. Spośród wystawionych eksponatów na szczególną uwagę zasługuje cenna kolekcja ikon.

Budynek, w którym mieści się galeria, pierwotnie dwór, został zbudowany pod koniec XVIII wieku w stylu późnego baroku. Jest to najstarszy budynek w Svidníku, zarejestrowany na Państwowej Liście Zabytków. Na potrzeby muzeum został on zrekonstruowany i udostępniony publiczności w 1983 roku.

Galéria Dezidera Millyho sa nachádza v barokovom kaštieli z 18. storočia. Predstavuje vývoj ľudového a profesionálneho výtvarného umenia Rusínov-Ukrajincov od 16. storočia po súčasnosť. Výstavné priestory galérie pozostávajú z deviatich miestností. Dominantou vstupného vestibulu je drevená plastika s osadenou bronzovou bustou národného umelca akademického maliara Dezidera Millyho. Autorom plastiky je národný umelec Ján Kulich.

Budova, v ktorej sa nachádza Galéria, pôvodne panská kúria, bola postavená koncom 18. storočia v neskorobarokovom slohu. Je to najstaršia svetská budova vo Svidníku, zapísaná v Štátnom zozname pamiatok SR. Pre potreby múzea bola zrekonštruovaná a sprístupnená verejnosti v roku 1983.

Located in an 18th century Baroque palace, the Dezider Milly Gallery features an exhibition tracing the development of visual arts among folk and professional artists of Ruthenian and Ukrainian origin from the 16th century until the contemporary times.

The exhibition venue consists of nine rooms. The focal point of the entrance hall is a wooden sculpture with a bronze bust presenting the national artist and academic painter, Dezider Milly. The sculpture was made by Ján Kulich. Among the collected artefacts, particularly worth seeing is a precious collection of icons.

The building housing the gallery, previously a manor house, was built at the end of the 13th century in the late Baroque style. It is the oldest building in Svidník, named on the State List of Monuments. It was reconstructed and opened as a museum in 1983.

SZLAK KULTURY MIESZCZAŃSKIEJ CESTA MEŠTIANSKEJ KULTÚRY BURGHER CULTURE TRAIL

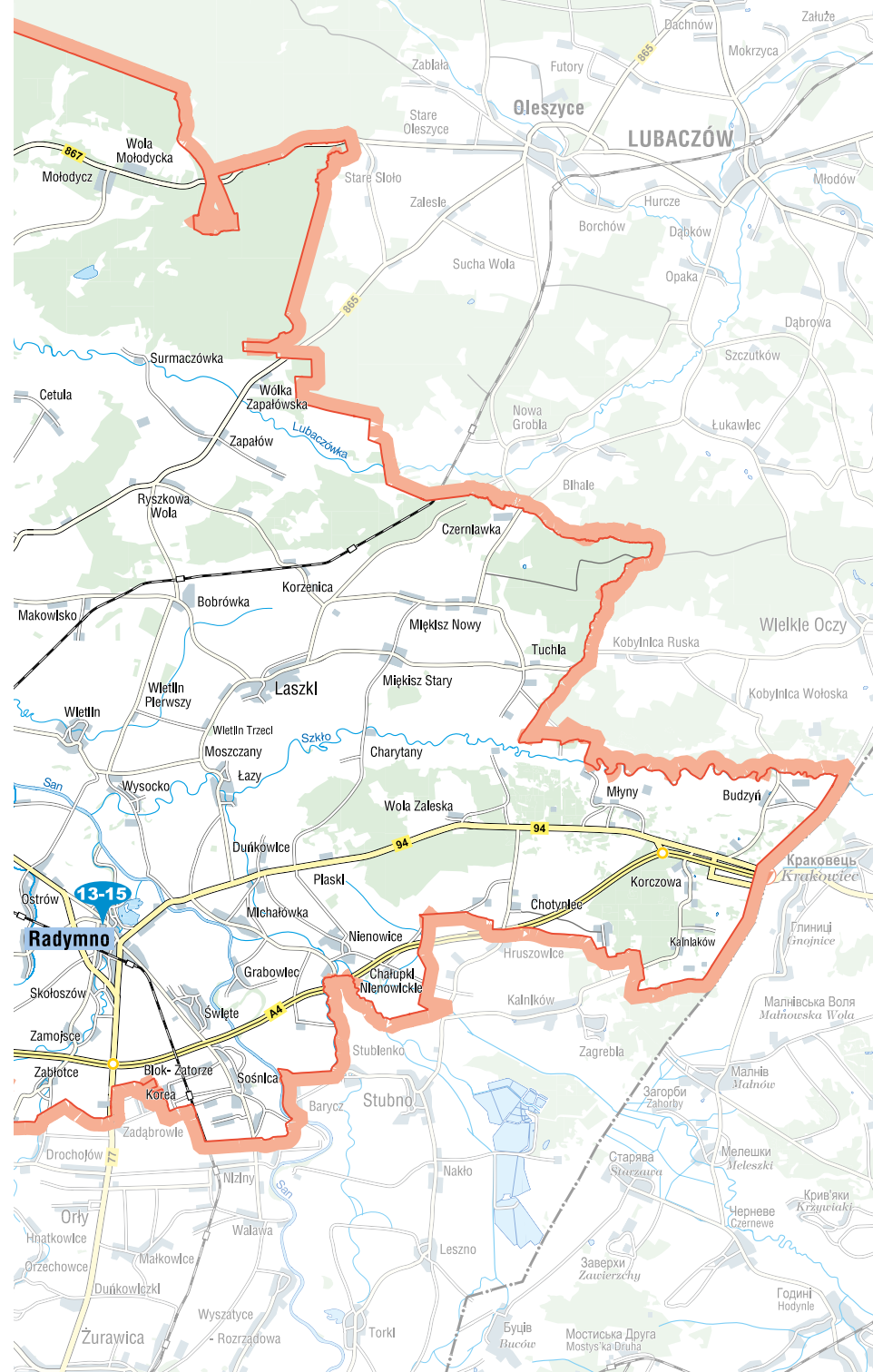
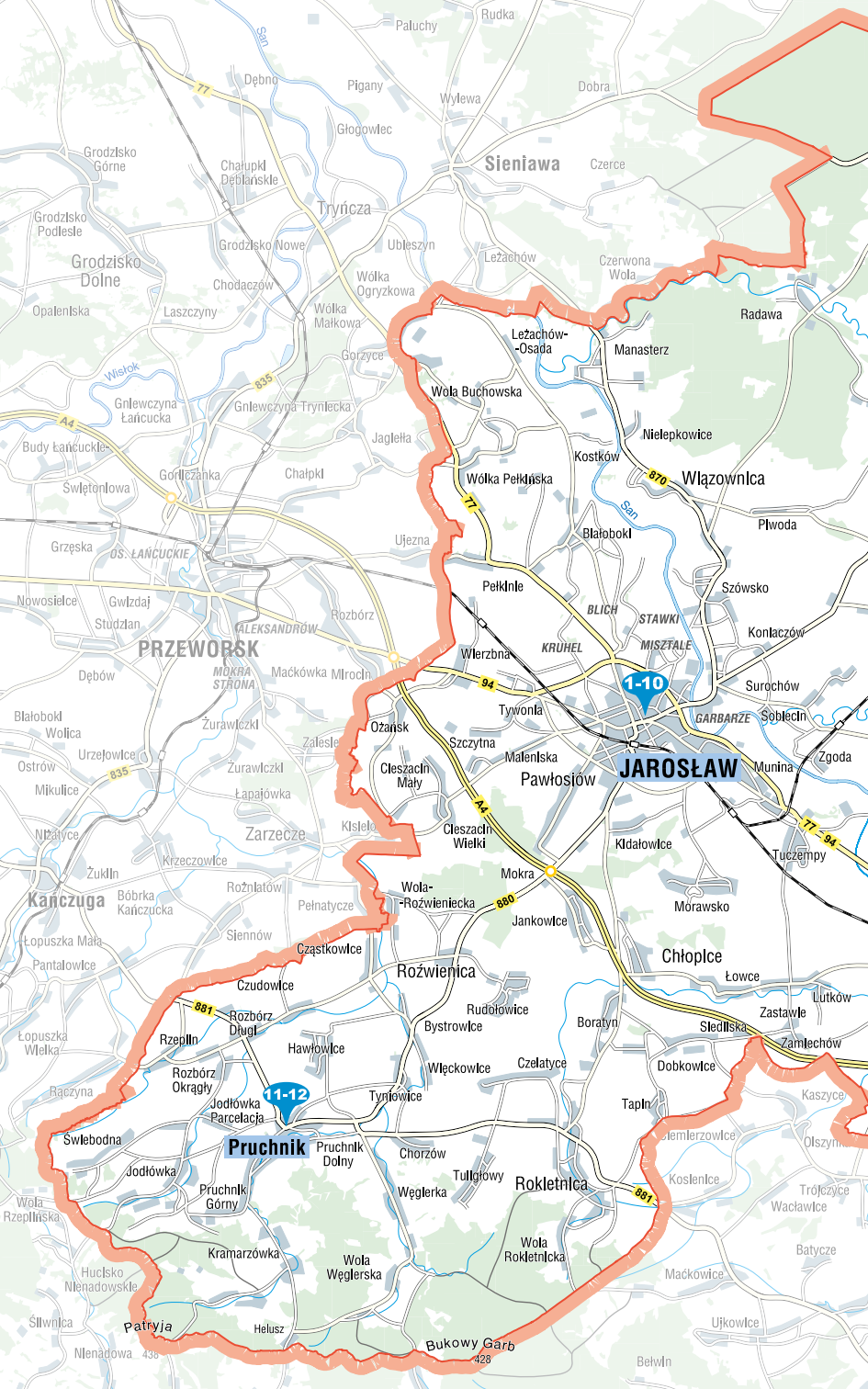

16 PUNKTÓW NA SZLAKU / OBJEKTY NA TRASE
NUMBER OF POINTS OF INTEREST ALONG THE TRAIL

W miastach spotykały się i przenikały kultura wysoka i ludowa, a mobilność i przedsiębiorczość ich mieszkańców tworzyły świetne warunki dla twórców i myślicieli. Mieszczanstwo tworzyło niekiedy swoistą kulturę, obyczajowość, a także system wartości i norm etycznych, które są uważane za ważną cechę wyróżniającą je od innych grup społecznych; niekiedy jednak mieszczaństwo zadawało się przejmowaniem wzorów kulturowych innych warstw społecznych, najchętniej szlachty i arystokracji. Szlak Kultury Mieszczańskiej łączy zabytki architektury mieszczańskiej oraz eksponuje historię miast i kultury mieszczańskiej w Powiecie Jarosławskim.

V mestách sa stretávala a prenikala vysoká a ľudová kultúra, a mobilnosť a podnikavosť obyvateľov miest vytvárali vynikajúce podmienky pre tvorcov, umelcov a mysliteľov. Meštianstvo niekedy vytváralo vlastnú kultúru, zvyky, a tiež systém hodnôt a etických noriem, ktoré sa považujú za podstatnú vlastnosť, ktorou sa dá meštianstvo odlišiť od iných spoločenských vrstiev; avšak meštianstvo sa niekedy uspokojovalo s prijímaním kultúrnych vzorcov iných spoločenských vrstiev, najčastejšie šľachty a aristokracie. Trasa meštianskej kultúry spája meštianske architektonické pamiatky a zameriava sa na dejiny miest a meštianskej kultúry v okrese Jarosław.

High and low culture met and intersected in towns, while the mobility and entrepreneurship spirit of their inhabitants created a favourable environment for artists and thinkers. At times, the burghers would generate a culture of their own, along with their own customs and the systems of values and ethic norms considered an important feature distinguishing them from other social strata. In other cases, the burghers would be satisfied by merely adopting the cultural patterns of other groups, preferably the nobility and aristocracy. The Burgher Culture Trail connects the historical monuments of urban architecture and showcases the history of towns and their culture in the District of Jarosław.

1

BUDYNEK POJEZUICKI – JAROSŁAW (PLAC KS. P. SKARGI 1)
POJEZUITSKÁ BUDOVA – JAROSŁAW (PLAC KS. P. SKARGI 1)
EX-JESUIT BUILDING – JAROSŁAW (PLAC KS. P. SKARGI 1)

GPS: 50.020370 N, 22.681949 E

Obiekt wybudowany na przełomie XVI i XVII w., a następnie rozbudowany w wieku XIX. Według informacji zamieszczonej w przewodniku K. Gottfrieda budynek powstał w 1608 r.

Początków edukacyjnej funkcji obiektu należy poszukiwać jeszcze w XVI w., kiedy to sprowadzeni do Jarosławia jezuiti rozpoczęli w 1575 r. kształcenie tu-tejszej młodzieży. Początkowo nauka odbywała się w drewnianym budynku na placu przy kolegiacie, a następnie w nowym, murowanym obiekcie przyle-

gającym do kościoła. Po pierwszym rozbiórze Polski, a w jego następstwie kasacie zakonu jezuitów, kolegium zamieniono na gimnazjum świeckie. Niestety, po kilku latach całkowicie je zamknięto.

Do funkcji edukacyjnej obiekty pojezuickie przywrócono w okresie autonomii Galicji oraz na początku XX w. Niestety, w 1914 r. budynki zostały strawione przez pożar podłożony przez wojska rosyjskie.

Mocno zniszczony obiekt został gruntownie odremontowany. W 2004 roku szkoła otrzymała imię ks. Jana Twardowskiego. W lipcu 2008 roku rozpoczęto remont elewacji budynku szkoły. W kolejnych latach wykonano m.in. pamiątkową tablicę poświęconą Annie Ostrogskiej, dawnej patronce szkoły.

Objekt bol postavený na prelome 16. a 17. storočia a následne rozšírený v 19. storočí. Podľa informácií, ktoré uvádza K. Gottfried, budova bola postavená v roku 1608.

Budova na vzdelávacie účely slúžila už na začiatku 16. storočia, keď boli v roku 1575 do mesta Jarosław pozvaní jezuiti, ktorí začali vzdelávať miestnu mládež. Na začiatku výučba prebiehala v drevenej budove na námestí pri kolegiálnom kostole, a neskôr v novom, murovanom objekte priliehajúcom ku kostolu. Po prvom delení Poľska a po zrušení Spoločnosti Ježišovej (jezuitov) bolo jezuitské kolégium pretvorené na svetské gymnázium. Žiaľ, po niekoľkých rokoch bola škola úplne zrušená.

Pojezuitské objekty začali byť opäť používané na pôvodné, vzdelávacie účely v období autonómie Haliče a na začiatku 20. storočia. Žiaľ, v roku 1914 objekt zničil požiar, založený ruskou armádou.

Výrazne zničený objekt bol generálne opravený. Od roku 2004 škola nieslo meno Jana Twardowského. V júli 2008 sa začala rekonštrukcia fasády školskej budovy. V ďalších rokoch bola okrem iného odhalená pamätná tabuľa venovaná Anne Ostrogskej, dávnej patrónke školy.

The house was built at the turn of the 16th and 17th centuries, and subsequently expanded in the 19th century. According to the information found in K. Gottfried's guide, the building was erected in 1608.

The beginning of the educational function in this place goes back to the 16th century, when the Jesuits were brought to Jarosław and in 1575 began teaching the local youth. At first, the schooling took place in a wooden building in the square by the collegiate church. Then, it continued in a new masonry building adjacent to the church. After the first partition of Poland, and the dissolution of the Jesuit order that followed, the college was turned into a lay school. Unfortunately, after a few years it was closed down.

The ex-Jesuit buildings regained their educational role during the period of Galician autonomy and in early 20th century. Unfortunately, in 1914, the buildings succumbed to a fire started by the Russian troops.

Heavily destroyed, it underwent a comprehensive renovation. In 2004, the school was named after Fr. Jan Twardowski. A renovation of the façade of the school building began in July 2008. In the following years, a commemorative plaque was created, dedicated to the former patron of the school, Anna Ostrogska.

2 **DOM ZWANY GDAŃSKIM – JAROSŁAW** (RYNEK 16-17) **GDANSKÝ DOM – JAROSŁAW** (RYNEK 16-17) **“GDAŃSK” HOUSE – JAROSŁAW** (RYNEK 16-17)

📍 GPS: 50.019477 N, 22.683520 E

Dom powstał z końcem XVI w. za sprawą Zofii i Wilhelma Alanth oraz przy wsparciu finansowym kupców z Gdańska, którzy z biegiem lat stali się właścicielami domu. Pierwotnie budynek wyróżniał się podcieniami i wielką izbą krytą stropem belkowym. Całość została wielokrotnie przebudowana. Pod koniec XIX w. mieścił się w nim szynk „Pod kanarkiem”. W 1959 r. dom rozebrano z powodu katastrofy budowlanej, a następnie odbudowano.

Dom dali koncom 16. storočia postaviť Žofia a Wilhelm Alanth, s finančnou podporou gdanských kupcov, ktorí sa po istom čase stali aj jeho majiteľmi. Pôvodne to bol dom s arkádami a s veľkou izbou s trámovým stropom. Objekt bol viackrát prestavaný. Koncom 19. storočia bol v ňom hostinec „Pod kanarkiem”. Objekt musel byť v roku 1959, následkom stavebnej katastrofy, rozobratý, avšak následne bol opäť obnovený.

The house was built in the late 16th century thanks to the efforts of Zofia and Wilhelm Alanth, and with the financial support of Gdańsk merchants, who with time became the owners of the house. The original building had arcades and a spacious room with a wood-beamed ceiling, but the structure was remodelled on several occasions. At the end of the 19th century, it housed an inn called “Under the canary”. In 1959, the building was dismantled due to a construction disaster, and then rebuilt.

3

KAMIENICA RYDZIKOWA – JAROSŁAW (RYNEK NR 14)**DOM RYDZIK – JAROSŁAW (RYNEK 14)****RYDZIK TENEMENT HOUSE – JAROSŁAW (RYNEK 14)**

GPS: 50.019364 N, 22.683744 E

Kamienica Rydzikowa zbudowana została na początku XVII wieku przez Wojciecha Rydzika. Jest najlepiej zachowanym przykładem tzw. „kamienicy jarosławskiej”. Cechą charakterystyczną dla tego obiektu jest kryty dziedziniec zwany wiatą – oświetlony oknami wyprowadzonymi ponad dach nadbudowy. Kamienica ta nawiązuje do typowych dla orientu domów zwanych fonduku. Pod kamienicą, jak i zresztą pod całym Starym Miastem, znajduje się ciąg piwnic wykorzystywanych w przeszłości jako składy na towary przywożone na jarosławskie jarmarki. Obecnie w części z nich funkcjonuje Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego.

Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego znajduje się w podziemiach kamienicy Rydzikowej. Została otwarta w 1984 roku i liczy sobie ponad 150 metrów długości, z najniższą kondygnacją na głębokości 8,5 m pod płytą rynku. Trasa swą nazwę zawdzięcza profesorowi F. Zalewskiemu, naukowcowi z Akademii Górniczo-Hutniczej z Krakowa, który stał na czele eki-

py ratującej jarosławską starówkę po katastrofie budowlanej w latach 60. XX wieku.

Dom Rydzik dal na začiatku 17. storočia postaviť Wojciech Rydzik. Je to najlepšie zachovaný príklad tzv. „jaroslawského domu”. Charakteristickou vlastnosťou tohto objektu je zakrytý dvor nazývaný strieška – osvetlený oknami, ktoré vedú nad strechu nadstavby. Domy tohto typu nadväzujú na typické orientálne domy nazývané fondouk. Pod domom, tak ako pod celým starým mestom, nachádza sa rad piwníc, ktoré sa v minulosti používali ako sklady tovarov, ktoré kupci privážali na jaroslawské jarmoky. V súčasnosti cez niektoré z nich prechádza Podzemná turistická trasa prof. Félix Zalewského.

Podzemná turistická trasa prof. Félix Zalewského nachádza sa v podzemí domu Rydzik. Trasa bola otvorená v roku 1984 a má dĺžku viac než 150 metrov, najnižšia úroveň je v hĺbke 8,5 metrov pod povrchom námestia. Trasa je pomenovaná po profesorovi Félixovi Zalewskému, vedcovi, ktorý pôsobil na technickej univerzite AGH v Krakove. Stál na čele kolektívu, ktorý zachraňoval jaroslawské staré mesto po stavebnej katastrofe ku ktorej došlo v 60. rokoch 20. storočia.

The Rydzik tenement house was built in the early 17th century by Wojciech Rydzik. It is the best-preserved example of the so-called “Jaroslaw tenement house”. The characteristic feature of this type of building is a covered courtyard, illuminated thanks to windows placed above the roof of the superstructure. Such tenement homes allude to the oriental buildings called fondouk. Under the house – and also under the entire Old Town – there are connected cellars used in the past for storing goods imported for sale at the local markets. These days, some of them are part of the Underground Tourist Route named after Prof. Feliks Zalewski.

The **Prof. Feliks Zalewski Underground Tourist Passage** is situated underneath the Rydzik tenement house. Opened in 1984, it stretches for over 150 metres, with the lowest level 8.5 metres beneath the surface of the market square. It owes its name to Professor F. Zalewski, a scholar from the Academy of Mining and Metallurgy in Kraków, who led the team restoring the Jarosław Old Town after the 1960s disaster.

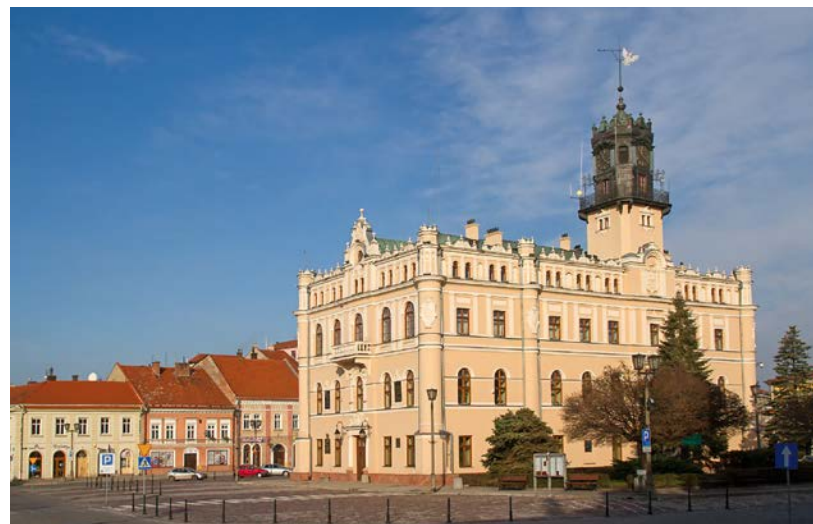
4 **RATUSZ – JAROSŁAW** (RYNEK 1) **RADNICA – JAROSŁAW** (RYNEK 1) **TOWN HALL – JAROSŁAW** (RYNEK 1)

📍 GPS: 50.018785 N, 22.683589 E

Pierwszy drewniany, gotycki budynek pełniący funkcję ratusza miejskiego istniał w tym miejscu już w XV wieku. Znajduje to potwierdzenie w licznych źródłach historycznych.

Po pożarze w 1625 roku przebudowany został jako piętrowa barokowa budowla. Znacznemu zdewastowaniu uległ w czasie użytkowania na magazyny wojskowe przez wojska austriackie w latach 1782–1852. Po odzyskaniu budynku przez władze miasta w 1852 roku przystąpiono do gruntownej przebudowy w stylu neorenesansowym według projektów F. Dolińskiego i K. Ko-

tłowskiego. Przebudowa trwała od 1895 do 1896 roku. W 1900 roku od strony wschodniej dobudowany został areszt miejski. W 1906 r. powiększono budynek o część zachodnią, mieszczącą na II piętrze salę obrad rady, utrzymaną w stylu secesji. Jarosławski ratusz posiada kwadratową wieżę zegarową z wiedeńskim zegarem Liebinga z 1896 roku, który działa do dzisiaj. Wieża jest ścię-

ta w narożach, a w połowie wysokości okolona metalową balustradą. Powyżej wspomniane tarcze zegarowe. Szczyt wieży wieńczy iglica z metalową kulą oraz wiatrowskazem w postaci orła i strzałki. Obecnie budynek jest siedzibą władz miasta.

Prvá, drevená, gotická budova plniaca funkciu mestskej radnice na tomto mieste stála už v 15. storočí. Potvrdzujú to mnohé historické pramene. Budova bola po požiari v roku 1625 prestavaná na poschodovú barokovú budovu. Objekt v rokoch 1782–1852 značne zdevastovala rakúsko-uhorská armáda, ktorá ho používala ako vojenské sklady. V roku 1852 sa mestu podarilo získať objekt do vlastníctva, a následne spustilo prestavbu v neorenesančnom štýle podľa projektov, ktorých autormi boli F. Doliński a K. Kotłowski. Prestavba prebiehala v rokoch 1895 až 1896. V roku 1900 bolo z východnej strany prístavané mestské väzenie. V roku 1906 bola budova rozšírená zo západnej strany, na 2. poschodí pribudla rokovacia sieň v secesnom slohu. Jarosławska radnica má vežu so štvorcovým pôdorysom a s viedenskými hodinami Liebinga z roku 1896, ktoré fungujú až dodnes. Veža má zrezané rohy, a v polovici jej výšky je obkolesená kovovou balustrádou. Vyššie sú už spomenuté ciferníky hodín. Na vrchole veže je ihlica s kovovou guľou a s koruhvou v podobe orla a šípky. V súčasnosti v jarosławskej radnici sídli miestna samospráva.

The first Gothic building made of wood and serving the town as its town hall stood here as early as the 15th century. This is confirmed in numerous historical sources.

After the fire in 1625, it was remodelled as a two-storey Baroque edifice. The years 1782–1852 brought great devastation to the building, as it was used for military storage by the Austrian army. After the town authorities recovered the building in 1852, a complex reconstruction in the neo-Renaissance style began, following the designs of F. Doliński and K. Kotłowski. The works went on from 1895 until 1896. In 1900, a town jail was added, adjacent from the east. In 1906, the building was further extended by adding the western part, with an Art Nouveau room for council meetings on the 2nd floor. The Jarosław Town Hall has a square clock tower with a Viennese Liebing clock from 1896, which has remained functional until this day. The tower has cut corners, with a metal balustrade running around at its midway. The clock faces are situated right above it. The tower is topped with a spire with a metal ball and a weathervane with an eagle and an arrow. At present, the Jarosław Town Hall building serves as the seat of the city authorities.

5 KAMIENICA GRUSZEWICZÓW – JAROSŁAW (RYNEK 6) DOM GRUSZEWICZ – JAROSŁAW (RYNEK 6) GRUSZEWICZ TENEMENT HOUSE – JAROSŁAW (RYNEK 6)

GPS: 50.018413 N, 22.684074 E

Kamienica Gruszewiczów została wzniesiona w 1. poł. XVII wieku na reliktach budynku gotyckiego. Od 1633 roku była własnością aptekarza Adriana Gruszewicza, a następnie jego syna Jana, stąd jej nazwa. Pierwotnie dwukondygnacyjowa z podcieniami, z szeroką sienią na osi, wiatą i wielką izbą oraz trzema kondygnacjami piwnic. W XIX wieku przebudowana i rozbudowana. W budynku zachowała się Wielka Izba – obszerna sala nakryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, ozdobiona polichromią datowaną na 1. poł. XVII w. ze scenami pasyjnymi, wizerunkami czterech ewangelistów oraz sztukateriami. Obecnie kamienica jest własnością Gminy Miejskiej Jarosław.

Dom Gruszewicz bol postavený v 1. polovici 17. storočia na pozostatkoch gotickej budovy. Dom od roku 1633 vlastnil lekárnik Adrian Gruszewicz, a následne jeho syn Ján, preto je dom pomenovaný po tejto rodine. Prvotne to bola dvojpodlažná budova s arkádami, širokou sieňou v osi, podstienkou, ako aj veľkou izbou spolu s trojpodlažnou pivnicou. V 19. storočí bol objekt prestavaný a rozšírený. V budove sa zachovala Veľká izba – rozľahlá sála s valenou klenbou s lunetami, zdobená polychromiou datovanou do 1. polovice 17. storočia zobrazujúca pašiové scény, štyroch evanjelistov a so štukami. Dom v súčasnosti patrí Mestskej obci Jarosław.

The Gruszewicz tenement house was built in the first half of the 17th century on the remains of a former Gothic structure. From 1633 on, it was owned by the pharmacist Adrian Gruszewicz, and after that by his son Jan, hence the name. Originally, it had two floors with arcades, a wide hall along the axis, a covered courtyard, a spacious room and three levels of cellars. In the 19th century, it was remodelled and expanded. A room referred to as the “Grand Room” survived inside, covered with a barrel vault with lunettes and decorative moulding, adorned with a painting dating back to the first half of the 17th century, showing scenes from the Passion and the four evangelists. These days, the tenement house is owned by the Municipality of Jarosław.

6 KAMIENICA ATTAVANTICH – JAROSŁAW (RYNEK 5) DOM ATTAVANTI – JAROSŁAW (RYNEK 5) ATTAVANTI TENEMENT HOUSE – JAROSŁAW (RYNEK 5)

GPS: 50.018273 N, 22.683885 E

Kamienica Attavantich to XVI-wieczna budowla zawdzięczająca swą nazwę włoskiemu kupcowi Juliuszowi Attavantiemu, który odkupił ją po pożarze miasta z 1625 roku, a następnie gruntownie odbudował i wyremontował. Obiekt w kolejnych wiekach przechodził jeszcze kilkakrotne przebudowę i remonty, a ten najistotniejszy miał miejsce pod koniec XIX wieku, kiedy to nadbudowano drugie piętro, umieszczając na nim reprezentacyjną Salę Lustrzaną z okazałą sztukaterią. Obecnie w kamienicy mieści się siedziba Centrum Kultury i Promocji Miasta oraz punkt Informacji Turystycznej. Dla turystów udostępnione jest także Podziemne Przejście Turystyczne.

Trasa obejmuje podziemia trzech kamienic: Orsettich, Attavantich i Gruszewiczów. Trasa ma 187 metrów długości, a w najgłębszym miejscu sięga 5,6 metra pod powierzchnię płyty rynku. Znajduje się tu 11 sal wystawowych prezentujących bogatą historię miasta Jarosław, m.in. ceramikę, kuchnię mieszczańską z zapleczem kuchennym XVI–XVII w., myślistwo, jarmarki jarosławskie, paleontologię, archeologię Sanu, historię ratowania Starego Miasta w Jarosławiu, makiety Jarosławia. Jej otwarcie miało miejsce w 2015 roku.

Dom Attavanti zo 16. storočia svoj názov vďaka talianskemu kupcovi Júliusovi Attavantimu, ktorý ho kúpil v roku 1625 po požiari mesta. Následne dal dom výrazne prestavať a zrekonštruovať. Objekt bol v ďalších storočiach ešte niekoľkokrát prestavovaný a rekonštruovaný. Najpodstatnejšie zmeny boli vykonané koncom 19. storočia, keď bolo postavené druhé poschodie s reprezentatívnou Zrkadlovou sieňou s honosnou štukou. V objekte v súčasnosti sídli Centrum kultúry a propagácie mesta a Turistické informačné centrum.

Trasa prechádza cez podzemné priestory troch domov: Orsetti, Attavanti a Gruszewicz. Trasa má dĺžku 187 metrov, a najhlbšie miesto je v hĺbke 5,6 m pod povrchom. Na trase sú predstavené archeologicko-historické expozície. Trasa sa zameriava na zvyky a spôsoby života obyvateľov mesta v jeho zlatých časoch. Súčasťou trasy je výstava, ktorá ukazuje práce, ktoré boli vykonané na záchranu jarosławského starého mesta, vzhľadom na vážne ohrozenie

zrútenia viacúrovňových pivníc následkom ich podmývania. Trasa bola otvorená v roku 2015.

The Attavanti tenement house is a 16th century building which owes its name to the Italian merchant Juliusz (Giulio) Attavanti, who bought it from the town after the 1625 fire, and had it thoroughly rebuilt and renovated. In the following centuries, the house underwent several reconstructions and renovations, with the most vital one in the late 19th century. That is when the second floor was expanded by building a representative Mirror Room with splendid moulding over it. At present, the building is home to the City's Culture and Promotion Centre and to a Tourist Information point. Visitors can also go down to the Underground Tourist Passage, which encompasses the cellars of three houses: the Orsetti, the Attavanti and the Gruszewicz tenements. The passage is 187 metres long, and its deepest point lies 5.6 metres under the surface of the square. It consists of 11 exhibition rooms presenting the rich history of Jarosław, including: ceramic products, a 16-17th century kitchen, hunting, town fairs, paleontology, the archaeology of the San River, the story of saving the Old Town, and a miniature model of Jarosław. The opening took place in 2015.

7 KAMIENICA ORSETTICH – JAROSŁAW (RYNEK 4) DOM ORSETTI – JAROSŁAW (RYNEK 4) ORSETTI TENEMENT HOUSE – JAROSŁAW (RYNEK 4)

GPS: 50.018263 N, 22.683788 E

Kamienica Orsettich, jedna z piękniejszych kamienic mieszczańskich w Polsce, usytuowana jest w południowym narożniku rynku. Pierwsze informacje o znajdującym się w tym miejscu drewnianym domu pochodzą z 1571 roku. Do jego przebudowy na murowany doszło po roku 1581 z inicjatywy ówczesnego właściciela Jana Raczkowskiego. W 1585 r. dom zakupił Stanisław Smiszowicz, który wynajmował go kupcom w okresie jarosławskich jarmarków. Na decyzję wla-

ścicielki miasta księżnej Anny Ostrogskiej o konieczności wystawienia obiektu na sprzedaż prawdopodobnie wpłynęły stan techniczny oraz zadłużenie budynku. W 1633 r. dom zakupił krakowski kupiec włoskiego pochodzenia Wilhelm Orsetti, który przebudował kamienicę. Prace zakończyły się w 1646 r., a w ich wyniku, od strony rynku dostawiono murowane podcienia arkadowe, ponad którymi wzniesiono nowe piętro. Dawne szczyty przysłaniające dach

zastąpiono wieńczącą budynek dekoracyjną attyką. W późniejszym okresie dom jeszcze wielokrotnie zmieniał właścicieli, wśród których znalazł się m.in. barokowy rzeźbiarz, Tomasz Hutter. Kamienica do 1945 r. była własnością prywatną, a po wojnie przekazana została na cele muzealne. Obecnie na parterze znajduje się ekspozycja związana z historią miasta oraz regionu. W wielkiej izbie przykrytej XVII-wiecznym drewnianym stropem wyeksponowano obiekty ściśle związane z charakterem tego typu pomieszczeń. Znajdujące się na piętrze wystawy ukazują historyczne wnętrza mieszczańskie. Kamienica Orsetti eksponuje dwie oryginalne ściany. Frontowa i bardziej okazała zwrócona jest w kierunku północno-zachodnim ku rynkowi, prostopadła do niej boczna ściana otwiera się w stronę południowo-zachodnią oraz biegnie wzdłuż ulicy Trybunalskiej.

Dom Orsetti je situovaný v južnom nároží námestia. Prvé informácie o drevenom dome, ktorý stál na tomto mieste, pochádzajú z roku 1571. Murovaný dom dal v roku 1581 postaviť vtedajší majiteľ Jan Raczkowski. Dom v roku 1585 kúpil Stanislav Smiszowic, ktorý ho počas jaroslávskych jarmokov prenajímal kupcom. Pravdepodobne zlý technický stav a dlh domu ovplyvnili rozhodnutie vtedajšej majiteľky mesta, kňažnej Anny Ostrogskej, ktorá prikázala, aby bol objekt predaný. Dom v roku 1633 kúpil krakovský kupec talianskeho pôvodu Wilhelm Orsetti, ktorý objekt prestaval a rozšíril. Práce boli ukončené v roku 1646. Počas rekonštrukcie na strane námestia pribudli murované arkády, nad ktorými bolo postavené nové poschodie. Pôvodné štíty zakrývajúce strechu boli nahradené dekoratívnou atikou. Neskôr dom ešte veľakrát zmenil svojho majiteľa, medzi ktorých patrili aj známy barokový sochár Tomáš Hutter. Dom bol až do roku 1945 v súkromnom vlastníctve. Po 2. svetovej vojne bol dom odovzdaný múzeu. V súčasnosti sú v dolnej sieni a v obchode na prízemí prezentované exponáty späté s dejinami mesta a regiónu. Vo veľkej izbe s krásnym dreveným stropom z 17. storočia sú predstavené objekty zvyčajne charakter miestností tohto typu. Výstavy, ktoré sú na poschodí, predstavujú historické meštianske interiéry. Dom Orsetti má dve fasádne steny. Čelná, honosnejšia, otočená severozápadným smerom k námestiu. Kolmo na ňu je postavená bočná stena otočená juhozápadným smerom, pozdĺž ulice Trybunalska.

The Orsetti tenement house is situated in the southern corner of the square. The earliest information mentioning a wooden house in this location comes from 1571. After 1581, it was rebuilt in stone through the efforts of the then

owner, Jan Raczkowski. In 1585, the house was built by Stanislav Smiszowic, who rented it out to merchants during the fairs in town. It was probably due to the technical condition of the building and its accrued debts that Princess Anna Ostrogska, who owned the town, decided to have it auctioned off. In 1633, the house was bought by the Kraków merchant of Italian extraction, Wilhelm Orsetti, who rebuilt the tenement. The works ended in 1646. As a result, new arcades were added facing the square, with a new floor constructed above them. The old gables hiding the roof were replaced with a decorative attic. In later years, the house changed hands many times. One of the owners at a certain point was the Baroque sculptor, Tomasz Hutter. Until 1945, the tenement was privately owned, and after the war it was used as a museum. At present, the ground floor hall and store are used to display exhibits related to the history of the city and the region. The grand room, covered with a 17th century wooden ceiling, features artefacts reflecting the character of this sort of room. The first floor exhibitions present historic burgher interiors. The Orsetti tenement features two original walls on display. The front one is more opulent and faces north-west, overlooking the square. The side wall, perpendicular to the façade, opens to the south-west and follows along Trybunalska street.

ULICA GRODZKA – JAROSŁAW

ULICA GRODZKA – JAROSŁAW

GRODZKA STREET – JAROSŁAW

GPS: 50.018040 N, 22.683239 E

Ulica Grodzka to jedna z głównych i bardziej reprezentacyjnych ulic starego miasta. Łączy ona dzielnicę staromiejską ze śródmiejską. Nazwę ulicy kilka razy zmieniano. Najpierw była to ulica Krakowska, następnie Niemiecka. Obecna nazwa pochodzi od słowa „gród”. Dawniej wszystkie kamienice przy ulicy Grodzkiej posiadały podcienia lub attyki. Od początku istnienia po czasy obecne ulica pełni funkcję handlowo-usługową i posiada zwartą zabudowę.

W Kamienicy nr 4 znajdują się jedne z najstarszych ściennych polichromii w Jarosławiu. Są to odkryte w 1991 r. XII-wieczne owalne medaliony zawierające wizerunki czterech ewangelistów w ozdobnych ornamentach. Natomiast na sklepieniu znajduje się kartusz z białym orłem w koronie. Pomieszczenie z polichromią mogło służyć za kancelarię pisarzowi wójtowskiemu Stanisławowi Andreśowi, do którego prawdopodobnie kamienica ta należała. Autorem polichromii mógł być malarz Jan Piechnikowicz, którego poślubiła córka pisarza.

Kamienica nr 7 jest jedynym w Polsce przykładem mieszczańskiej kamienicy z zegarem słonecznym. Jest to bardzo rzadki przykład zegara, wskazującego pory modlitw. Godziny nierówno dzieliły dzień niezależnie od jego długości, na osiem lub dwanaście godzin świeckich. Zachował się jedynie wycinek piątej części koła z widoczną rzymską cyfrą XII oraz podpórka na wskazówkę. Elewację **kamienicy nr 10** zdobi osobliwy fryz przedstawiający motyw renesansowej arabeski, w której rytmicznie powtarza się ornament szyszki pinii i rozłupany owoc granatu. Dekorację tę wykonano techniką sgraffito.

Kamienicę nr 13 zamieszkiwała rodzina urodzonego 11 listopada 1901 roku w Jarosławiu, Sama Spiegła. Producent filmów, takich jak: „Most na rzece Kwai” czy „Lawrence z Arabii”, pochodził z miejscowej, żydowskiej rodziny. Jego ojciec Szymon Spiegel był właścicielem tutejszej hurtowni tytoniu, natomiast matka Regina zajmowała się prowadzeniem domu.

Najwęższa kamieniczka w Jarosławiu, mająca jedynie ok. 2,5 m szerokości, usytuowana jest pomiędzy **kamienicami 15 i 17**. Zarówno na parterze, jak i na piętrze znajduje się zaledwie jedno pomieszczenie.

Ton życiu intelektualnemu miasta nadawały zakłady istniejące na ulicy Grodzkiej w XVI i XVII w. Świadczyły one także o jego bogactwie materialnym. Mieściła się tutaj drukarnia Jana Szeligi oraz księgarnia Andrzeja Cichończyka. Swój zakład introligatorski prowadził Maciej Szymańczyk. Przy ulicy Grodzkiej funkcjonowała pierwsza w mieście żydowska drukarnia i księgarnia Salomona Baumgartena.

Ulica Grodzka spája štvrte staré a stredné mesto, a je to jedna z hlavných a reprezentatívnych ulíc mesta. Ulica niekoľkokrát menila svoj názov. Na začiatku to bola ulica Krakowska, neskôr Niemiecka. Súčasný názov pochádza z poľského slova „grod” – hrad, hradisko. Kedysi všetky domy na ulici Grodzka mali arkády alebo atiky. Od svojho začiatku až dodnes ulicu lemujú rôzne obchody a podniky, ktorých budovy sú kompaktné usporiadané.

V **dome č. 4** boli v roku 1991 objavené stenové polychrómie, ktoré patria medzi najstaršie v meste Jarosław. Sú to oválne medailóny z 12. storočia znázorňujúce štyroch evanjelistov v ozdobných ornamentoch. Na klenbe je kartuša s bielym orlom s korunou. Podľa podania majiteľom tohto dom bol wójtowski pisár Stanislav Andreš. Miestnosť s polychrómiou mohla byť jeho kancelária. Dcéra pisára sa vydala za syna maliara Jana Piechnikowicza, ktorý mohol byť autorom týchto polychrómií.

V **dome č. 7** sa nachádza jediný príklad meštianskeho domu so slnečnými hodinami v Poľsku. Je to mimoriadne výnimočný príklad hodín, ktoré ukazovali

čas modlitieb, hodiny nerovnomerne rozdeľovali celý deň bez ohľadu na dĺžku dňa, a to na osem alebo na dvanásť svetských hodín. Z hodín sa zachovala jedna pätina kruhu s viditeľným rímskym číslom XII a podpera ukazovateľa. Na fasáde **domu č. 10** môžete vidieť vzácny vlys s motívom renesančne arabesky s pravidelne sa opakujúcim ornamentom v podobe šušky borovice pínie a rozlúpaného granátového jablka. Dekorácia bola vytvorená technikou sgrafito.

V **dome č. 13** bývala rodina Sama Spiegla, producenta známych filmov, okrem iných: „Most cez rieku Kwai“ či „Lawrence z Arábie“. Narodil sa 11. novembra 1901 v meste Jarosław v Haliči, v Rakúsko-Uhorskej monarchii. Pochádzal z miestnej, židovskej rodiny. Jeho otec, Šimon Spiegel, bol majiteľom miestneho veľkoobchodu tabaku, a jeho matka, Regina, sa zaoberala vedením domácnosti.

One of the city's main arteries, Grodzka street is also one of the most representative streets. It connects the Old Town to the downtown area. The name of the street changed several times. Originally called Krakowska, it was later renamed as Niemiecka (German). The current name comes from the word "gród", meaning "burgh, gord, fortified settlement". Before, all tenement houses along Grodzka had arcades or attics. Since the beginning of its existence, this densely built-up street has been a place of trade and various services.

Tenement no. 4 features some of the oldest wall paintings in Jarosław. These are 12th century oval medallions depicting the four Evangelists. Richly decorated, they were discovered in 1991. The ceiling has a cartouche with a white eagle wearing a crown. The room with the wall paintings could have served as the office of the mayor office scribe, Stanisław Andrees, to whom this house likely belonged. It is possible that the author of the wall paintings was Jan Piechnikowicz, the son-in-law of Andrees.

Tenement no. 7 is Poland's only example of a burgher house with a sundial. This is a very rare example of a clock which indicated the time of prayer. Regardless of its actual duration, the hours divided the day unevenly into eight

or twelve secular hours. Only a segment of the fifth of the dial plate with a visible Roman numeral XII and a support for the hand survived.

On the façade of **tenement no. 10** we can see a rare frieze featuring a Renaissance arabesque with the pine cone ornament and an opened pomegranate in rhythmic repetition. This decoration was made using the sgraffito technique.

Tenement no. 13 was where the family of Sam Spiegel used to live. Born on 11 November 1901, Spiegel was later known as the producer of such films as *The Bridge over the River Kwai* and *Lawrence of Arabia*. He came from a local Jewish family. His father Szymon Spiegel was a tobacco wholesaler, while his mother Regina worked as a housewife.

Between **tenements no. 15 and 17**, you can see the narrowest tenement house in Jarosław, measuring only 2.5 m in width. Both the ground floor and the first floor each only have one room.

The establishments in 16th and 17th century Grodzka street were the beating heart of the intellectual life of the town. They also testified to its material standing. Jan Szeliga had his printing office here, and Andrzej Cichończyk his bookstore. The bookbinder Maciej Szymańczyk ran his business here too. The first Jewish printing house and bookstore in Jarosław were also situated in Grodzka street, run by Salomon Baumgarten.

WIATA MIEJSKA – HALA TARGOWA – JAROSŁAW (UL. GRODZKA 1)**TRŽNICA – JAROSŁAW (UL. GRODZKA 1)****MARKET HALL – JAROSŁAW (UL. GRODZKA 1)**

GPS: 50.017856 N, 22.683167 E

Przy ulicy Grodzkiej, naprzeciw miejsca, gdzie niegdyś znajdowała się Kolegiata pw. Wszystkich Świętych, znajdowało się probostwo. Obecnie w miejscu tym funkcjonuje Hala targowa (dawna nazwa: wiata miejska). Budowę hali rozpoczęto w 1913 roku, jednak z powodu wybuchu I wojny światowej prace musiały zostać przerwane. Budowę dokończono dopiero w 1924 roku, a halę zaprojektowano w stylu polskiego neorenesansu, na wzór wrocławskiej. W fasady budynku wkomponowane są motywy attyki, a na elewacji obiektu od strony rynku znajduje się herb Jarosławia. Wewnątrz hali targowej, na ścianie północnej zauważyć można zegar (obecnie nieczynny). Mechanizm sygnowany jest znakiem firmy zegarmistrzowskiej z inicjałami G.B., co wskazuje, że jest to dzieło wykonane przez firmę założoną przez Gustava Beckera, producenta

jednych z najlepszych zegarów na świecie. W Hali targowej w Jarosławiu odbywa się obecnie handel detaliczny.

Na ul. Grodzka, oproti miastu, kde bol kedysi kolegiálny kostol Všetkých Svätých, nachádzala sa budova fary. V súčasnosti je na tomto mieste tržnica. Stavba tržnice sa začala v roku 1913, avšak kvôli výbuchu 1. svetovej vojny boli práce prerušené.

Stavbu sa podarilo skončiť až v roku 1924. Projekt tržnice bol inšpirovaný podobou vroc-lavskej tržnice, v poľskom neorenesančnom štýle. Vo fasáde budovy sú zakomponované motívy atiky. Na fasáde objektu zo strany námesta

je erb mesta Jarosław. Vo vnútri tržnice, na severnej stene, môžete si všimnúť hodiny (v súčasnosti nefunkčné). Hodiny sú signované znakom hodinárskej firmy s iniciálami G.B., čo poukazuje, že je to dielo spoločnosti, ktorú založil Gustav Becker, výrobca jedných z najlepších hodín na svete. Mestská tržnica v Jaroslawe aj v súčasnosti slúži ako tržnica.

The old parish seat was situated in Grodzka Street, opposite the place where the Collegiate Church of All Saints once stood. These days, it is where you can find the Market Hall, traditionally called the “market shed”. Its construction started in 1913, but the outbreak of World War I interrupted the works. Designed in the style of Polish neo-Renaissance and modelled after the hall in Wrocław, it was only completed in 1924. Attic themes were incorporated into the building façades, while the exterior wall finish facing the market square bears the coat-of-arms of Jarosław. Inside the market hall, on the northern wall, there is a clock (currently out of operation). Its mechanism bears the initials G.B., which means that the watchmaker was the company founded by Gustav Becker, the producer of some of the best clocks in the world. The market hall in Jarosław is now a place of retail trade.

BUDYNEK TOWARZYSTWA GIMNASTYCZNEGO „SOKÓŁ” –**JAROSŁAW (PLAC MICKIEWICZA 6)****TELOVÝCHOVNÝ SPOLOK „SOKOL” – JAROSŁAW (PLAC MICKIEWICZA 6)****“SOKÓŁ” GYMNASTICS ASSOCIATION BUILDING – JAROSŁAW****(PLAC MICKIEWICZA 6)**

GPS: 50.016725 N, 22.682547 E

Budynek „Sokoła” wzniesiony został na początku XX wieku według projektu wybitnego krakowskiego architekta Teodora Talowskiego. W jarosławskim budynku Towarzystwa Gimnastycznego mieściła się sala kinowo-teatralna z balkonem i galerią w tylnej części, sale do zajęć i spotkań na pierwszym piętrze, a także otwarty taras do ćwiczeń gimnastycznych (obecnie zamurowany). Od strony północnej szczyt fasady wieńczy rzeźba uskrzydłonego młodzieńca, który jest personifikacją sportu. Trzymetrowa rzeźba wykonana została przez architekta Romana Dawidziaka. Stanowi ona replikę poprzedniej rzeźby, która zniszczona została przez okupanta niemieckiego. Elewację gmachu zdo-

bią płaskorzeźby ukazujące herb Jarosławia podtrzymywany przez dwa gryfy, herb „Pogoń” – dawne godło Litwy, oraz orła z koroną na tle wieńca z liści laurowych. Koncepcja budynku łączy elementy cegły i kamienia. Obecnie w budynku funkcjonuje Miejski Ośrodek Kultury.

Budova „Sokola” bola postavená na začiatku 20. storočia podľa projektu známeho krakovského architekta Teodora Talowského. V budove jarosławského „Sokola” bola multifunkčná sála (používaná ako kino aj ako divadlo) s balkónom a s galériou v zadnej časti, priestory používané na prednášky a stretnutia na prvom poschodí, ako aj terasa na telocvik (dnes je zamurovaná). Na vrchole štítu fasády na severnej strane je socha okřídleného mládenca. Je to personifikácia športu. Pomerne veľkú sochu (s výškou až 3 metre) vykonal architekt Roman Dawidziak. Je to replika pôvodnej sochy, ktorá bola zničená počas nacistickej okupácie. Fasády budovy zdobia reliéfy predstavujúce: erb mesta Jarosław podopieraný dvoma gryfmi, erb „Pahoňa” (pol. Pogoń) – dávneho znaku Litvy, a orol s korunou na pozadí vavrínového venca. Pri stavbe tohto objektu sa zaujímavým spôsobom podarilo spojiť tehlové a kamenné prvky. V súčasnosti v budove sídli Mestské kultúrne centrum.

The building of “Sokół” in Jarosław was erected in the beginning of the 20th century, in accordance with the design by an excellent Kraków architect, Teodor Talowski. The edifice housed a cinema-and-theatre hall with a balcony and a gallery in the back, rooms for activities and meetings on the first floor, as well as an open terrace for gymnastic exercises (now walled up). On the north side, the top of the façade is adorned by a sculpture of a winged young man, the personification of sports. This impressive 3-metre tall statue is the work of architect Roman Dawidziak. It is a replica of the original statue, which was destroyed by the Nazi occupiers. The building façades were decorated with reliefs showing: the coat-of-arms of Jarosław supported by two griffins, the Pogoń coat-of-arms, and an eagle with a crown on a laurel wreath. The design of the building combines elements made of stone and brick. Currently, the building houses the Municipal Centre of Culture.

UKŁAD URBANISTYCZNY – PRUCHNIK (GMINA PRUCHNIK)
SÍDELNÉ USPORIADANIE – MESTO PRUCHNIK (OBEC PRUCHNIK)
URBAN LAYOUT – PRUCHNIK (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.905952 N, 22.516764 E

W Pruchniku do dziś zachowało się regularne średniowieczne rozplanowanie (tylko częściowo zniekształcone późniejszą zabudową). Zespół urbanistyczny Pruchnika stanowi unikatowy na skalę ogólnopolską przykład miasteczka z niezwykle charakterystyczną drewnianą zabudową oraz o małomiasteczkowym charakterze. Drewniane podcieniowe domy pruchnickie pochodzą w większości z 2. poł. XIX w. Zachowało się także kilka starszych obiektów wybudowanych w końcu XVIII i 1. poł. XIX w. Podcieniowe domy skupione zosta-

ły przede wszystkim wokół rynku (z wyjątkiem pierzei północnej, gdzie przed 1914 r. domy nie miały podcieni), przy ul. Kańczuckiej i kilku innych ulicach. Najwięcej zabytkowych drewnianych obiektów występuje obecnie w pierzei zachodniej. Znajdujące się tu domy z podcieniami, wzniesiono w konstrukcji przysłupowej, dają wyobrażenie o dawnej drewnianej architekturze Pruchni-

ka. Zespół urbanistyczny w Pruchniku jest niezwykle charakterystyczny. Wyróżnia się nie tylko podcieniami, ale także gankami i krytymi gontem dachami. Ponadto należy do nielicznych już, w skali ogólnopolskiej, miejscowości, w których odnaleźć można klimat dawnych galicyjskich miasteczek.

V štvrti Pruchnik sa až dodnes zachovalo pravidelné stredoveké sídelné usporiadanie (iba čiastočne ovplyvnené neskoršou zástavbou). Sídelné usporiadanie Pruchnika v súčasnosti predstavuje v celom súčasnom Poľsku jedinečný príklad mestečka s jedinečne charakteristickou drevenou zástavbou s malomestským charakterom.

Väčšina pruchnických drevených arkádových domov pochádza z 2. polovice 19. storočia. Zachovalo sa tiež niekoľko starších objektov, ktoré boli postavené koncom 18. storočia a v 1. polovici 19. storočia. Arkádové domy stoja predovšetkým okolo námestia (okrem severnej strany námestia, kde už pred rokom 1914 domy nemali arkády), na ul. Kańczucka a ešte na niekoľkých iných uliciach. V súčasnosti je najviac pamiatkových drevených objektov na západnej strane námestia. Sú tu domy s arkádami, s podstávkovou konštrukciou (nem. Umgebendehaus), krásne ukazujú niekdajšiu drevenú architektúru Pruchnika. Komplex mimoriadne charakteristických pruchnických domov s arkádami, podstienkami, so šindľovými strechami, patria v celopološkom meradle k nemno-

hým miestam, v ktorých sa (napriek zmenám, ktorým sa nedá celkom vyhnúť) dá zažiť atmosféra dávnych haličských mestečiek.

Pruchnik is a place in which the original Medieval layout has survived to this day, only partly altered through later construction. The urban complex in Pruchnik is a unique example in Poland of a town combining very typical wooden architecture and a small-town character. The local houses with arcades for the most part come from the second half of the 19th century. Among the surviving architecture, there are also several older homes built at the end of the 18th and the first half of the 19th centuries. The arcaded homes are mostly found around the market square (except the northern frontage, where homes had no arcades prior to 1914), in Kańczucka street and in a few other streets. The largest number of historic wooden buildings is now found in the western frontage. The local arcaded homes representing Lusatian architecture give one an idea of what Pruchnik used to look like in the past. The urban complex in Pruchnik is very characteristic. Not only does it have arcades, but also porches and shingled roofs. Moreover, it belongs to a limited group of localities in Poland in which one can feel the atmosphere of old Galician towns.

12 ZESPÓŁ PLEBAŃSKI W PRUCHNIKU (GMINA PRUCHNIK) FARSKÝ KOMPLEX V MESTE PRUCHNIK (OBEC PRUCHNIK) PARISH COMPLEX IN PRUCHNIK (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.906985 N, 22.515396 E

Dawna organistówka znajduje się tuż przy kościele parafialnym i wchodzi w skład zespołu plebańskiego. Powstała w 1890 r. w konstrukcji wieńcowej, na wysokiej podmurówce z kamienia i cegły. Organistówka została założona na planie prostokąta o wymiarach: 6,20 x 7,50 m. W jej zachodniej części mieściła się izba i alkierz, a we wschodniej szeroka, jednoprzestrzenna sień. W izbie na belkowym stropie widniał napis: „A słowo stało się ciałem i mieszkało tu między nami RP 1890”. Sam budynek, gdy przestał pełnić swą pierwotną funkcję, wykorzystywany był jako magazyn do przechowywania narzędzi potrzebnych do pracy w utrzymaniu kościoła. W 1994 roku z inicjatywy księdza proboszcza Kazimierza Trelki założono w nim Muzeum Parafialne. Ekspozycje znajdujące się w muzeum to m.in. sprzęty gospodarstwa domowego, rękopisy, książki oraz przynieszone przez ludzi dokumenty. Część zbiorów została wyszuka-

na i sprowadzona bezpośrednio przez księdza proboszcza. Do dziś zebranych zostało wiele zabytkowych eksponatów przedstawiających historię Pruchnika i jego mieszkańców. Muzeum składa się z dwóch salek. Pierwszą przeznaczono na zabytkowe sprzęty oraz dokumenty związane z Pruchnikiem i okolicami, drugą zaś poświęcono pamięci ks. Bronisława Markiewicza.

W skład zespołu plebańskiego wchodzi również pochodząca z przełomu XIX i XX wieku plebania używana nadal przez księży oraz spichlerz z początku XX wieku.

Dávny rektorský dom sa nachádza hneď pri farskom kostole a je súčasťou farského komplexu.

Budova so zrubovou konštrukciou bola postavená v roku 1890, na vysokej kamenej a tehlovej podmuróvke. Rektorský dom má obdĺžnikový pôdorys s rozmermi: 6,20 x 7,50 m. V západnej časti je izba a arkier, a vo východnej časti široká, jednopriestorová sieň. V izbe je na trámovom strope uvedený nápis: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami RP 1890“.

Keď budova prestala plniť svoju prvotnú funkciu, bola používaná ako sklad na uchovávanie náradia používaného na práce vykonávané v a pri kostole.

V roku 1994 z iniciatívy miestneho farára Kazimíra Trelka bolo v nej vytvorené farské múzeum. V múzeu sú prezentované nasledovné exponáty: domáce predmety, rukopisy, knihy, dokumenty, darované ľuďmi, ktoré vlastnili tie-

to cenné veci, ale mnohé z nich vyhládal a získal sám iniciátor múzea. Dodnes sa podarilo zhromaždiť veľa historických exponátov predstavujúcich históriu Pruchnika a jeho obyvateľov.

Múzeum prezentuje zbierky v dvoch miestnostiach. V prvej sú vystavené historické zariadenia a dokumenty týkajúce sa Pruchnika a okolia; druhá je venovaná pamiatke kňaza Bronisława Markiewicza.

Súčasťou farského komplexu je tiež budova fary pochádzajúca z 19. a 20. storočia, ktorú miestni kňazi dodnes používajú, ako aj sýpka zo začiatku 20. storočia.

Located right by the parish church, the former organist's house is part of the parish complex. It was built in 1890 using log construction, featuring a high stone-and-brick underpinning. The organist's house was designed on a rectangle with the dimensions of 6.20 x 7.50 m. The western part had a room and an alcove, while the eastern one had a wide hall with no divisions. The log ceiling bore the words: "And the word became flesh and dwelt here among us A.D. 1890". After it ceased to perform its original role, the building was used for storing tools necessary for church maintenance. In 1994, at the initiative of the parish priest, Fr. Kazimierz Trelka, the Parish Museum was established in the house. It displays such exhibits as household tools, manuscripts, books and documents donated by locals. Some elements of the collection were sought and secured by the parish priest himself.

The numerous historical exhibits collected so far presents the history of Pruchnik and its inhabitants. The museum has two rooms. The first one is intended for old furnishings and documents related to Pruchnik and the surrounding area, while the other one is dedicated to the memory of Fr. Bronisław Markiewicz.

The parish complex also includes the parish house from the turn of the 19th and 20th centuries, still in active use, as well as a granary from the early 20th century.

13 RYNEK W RADYMNIE RADYMSKÉ NÁMESTIE MARKET SQUARE IN RADYMNO

GPS: 49.952092 N, 22.818128 E

Do połowy XIX w. zabudowa miasta była prawie całkowicie drewniana. W 1849 r. przy rynku mieściły się tylko trzy domy murowane. Kontynuacją najstarszych domów parterowych wokół rynku są murowane budynki pod numerami: 3, 21, 28, 29, 30. Na ogół były to domy trójosiowe z sienią pośrodku lub

w osi bocznej. Piętrowe kamienice zaczęto wznosić z końcem XIX i na początku XX wieku. Budynki są w większości utrzymane w charakterze architektury eklektycznej. Reprezentacyjny charakter mają kamienice narożne dwufrontowe: nr 2, 12, 14, 15.

Až do polovice 19. storočia prakticky všetky budovy v meste boli drevené. V roku 1849 boli na námestí iba tri múranice. Pokračovaním najstarších prízemných domov na námestí sú murované domy č.: 3, 21, 28, 29, 30. Všeobecne, boli to trojosové domy so sieňou v strede alebo v bočnej osi. Poschodové murované domy sa začali objavovať koncom 19. a na začiatku 20. storočia. Sú to domy postavené väčšinou v štýle eklektickej architektúry. Reprezentačný charakter majú aj rohové domy s dvoma priečeliami č.: 2, 12, 14, 15.

Until the mid-19th century, the town architecture was almost entirely wooden. In 1849, there were only three homes made of stone in the square. The oldest single-storey homes in the square have a continuation – these are homes under the numbers: 3, 21, 28, 29, 30. They were mostly three-axis homes with a hall inside or on the side axis. At the end of the 19th and beginning of the 20th centuries, multi-storey tenements began appearing. In most cases, their architecture has an eclectic character. The corner homes with two facades, no. 2, 14, and 15, are the most representative ones.

14 HALA TARGOWA W RADYMNIE (RYNEK 1) MESTSKÁ TRŽNICA V MESTE RADYMNO (RYNEK 1) MARKET HALL IN RADYMNO (RYNEK 1)

GPS: 49.951806 N, 22.818507 E

Wzniesiony około 1938 roku budynek usytuowany jest na środku rynku. To obiekt murowany, na rzucie wydłużonego prostokąta, z wyższą częścią środkową i niższymi częściami bocznymi, z kwadratowymi wieżyczkami w południowych narożach nakrytych spiczastymi hełmami.

Budova postavená v roku 1938 je situovaná v strede námestia. Je to murovaný objekt s pôdorysom predĺženého obdĺžnika s vyššou strednou časťou a s nižšími bočnými časťami, so štvorcovými vežičkami na južných rohoch so špicatými cibulkami.

Constructed around 1938, the building is situated in the middle of the market square. Made of stone, it was designed on the plan of an elongated rectangle, with a taller central section and lower side parts. The square turrets in the southern corners are topped with pointy domes.

**ZESPÓŁ BUDYNKÓW DAWNEGO TOWARZYSTWA
POWROŹNICZEGO – RADYMNO (UL. 3 MAJA 6)
KOMPLEX BUDOV DÁVNEHO POVRAZNÍCKEHO TOVARIŠTVA –
MESTO RADYMNO (UL. 3 MAJA 6)
COMPLEX OF THE FORMER ROPEMAKER ASSOCIATION BUILDINGS
– RADYMNO (UL. 3 MAJA 6)**

GPS: 49.951464 N, 22.815475 E

Murowane, wybudowane w 1853 roku budynki dawnego Towarzystwa Powroźniczego położone są przy ulicy 3 Maja. Składają się na nie: budynek administracyjny i hala produkcyjna.

Radymno już w VI wieku słynęło ze znamienitych sitniczów, czyli powroźników, którzy zaopatrywali później w liny flotę królewską Władysława IV. Pierw-

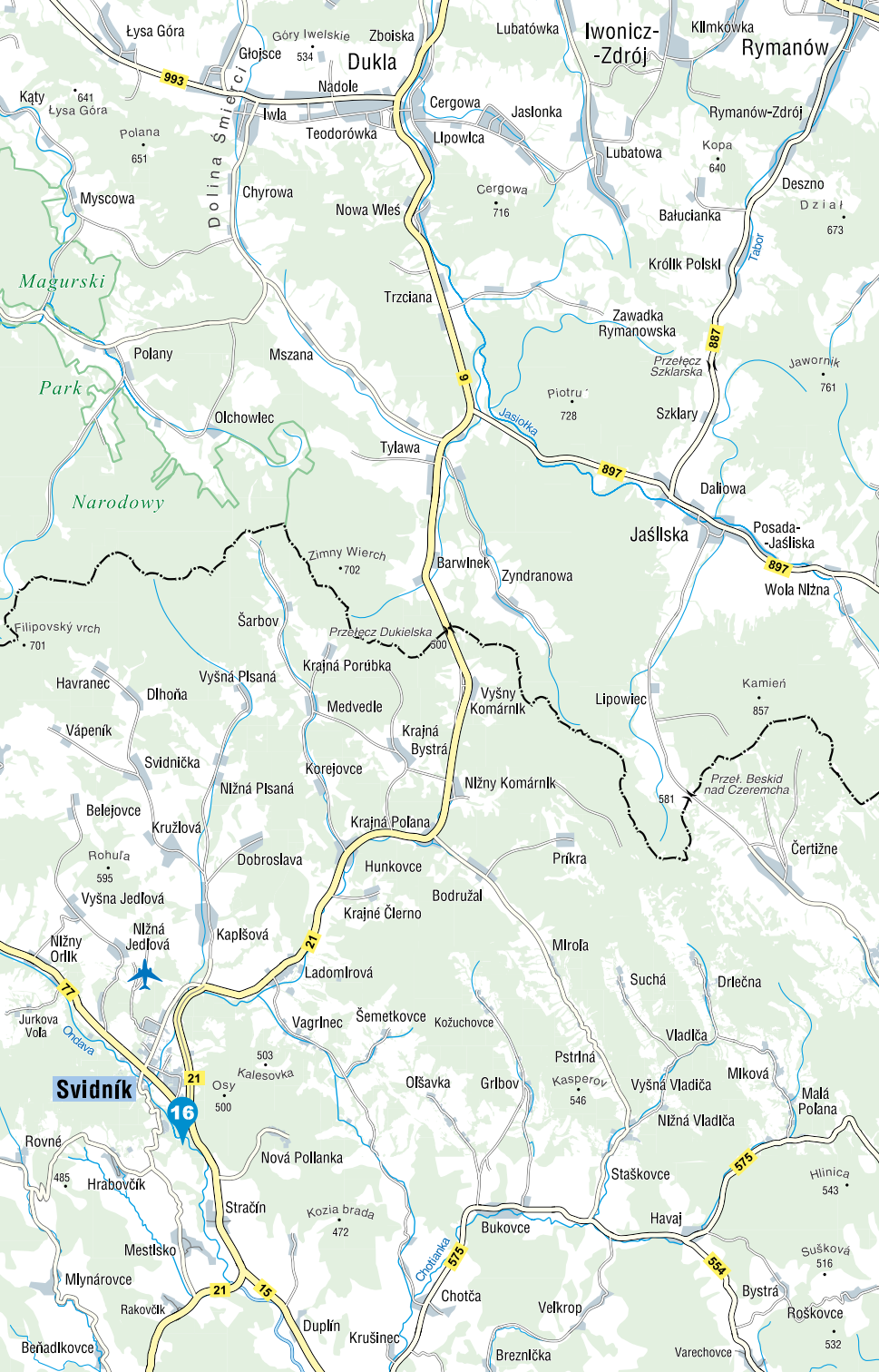
sze Krajowe Towarzystwo Powroźnicze powstało w 1884 roku w Radymnie. Wyroby, takie jak: liny, sznury, postronki, szpagaty, siatki do tenisa czy siatkówki, sieci na ryby, siatki na półki do wagonów, siatki na polowanie, hamaki, pasy, a także chodniki, produkowane były głównie z konopi. Towarzystwo produkowało także wyroby na specjalne zamówienie Rządu Polskiego dla wojska.

Budovy sa nachádzajú na ulici 3 Maja. Sú to murované objekty, postavené v roku 1853. Súčasťou komplexu je administratívna budova a výrobná hala.

Radymno bolo už v 6. storočí preslávené svojimi povrazníkmi, ktorí v neskoršom období dodávali laná kráľovskej flotile Vladislava IV. Prvé Krajinské povraznícke tovarišstvo bolo založené v roku 1884 práve v meste Radymno. Svoje výrobky vyrábali predovšetkým z konope. Okrem iného vyrábali laná, šnúry, popruhy, špagáty, siete na tenis alebo volejbal, rybárske siete, siete na police do vagónov, siete na poľovanie, hamaky, pásy a tiež rohože. Tieto výrobky vyrábali aj na špeciálne objednávky Poľskej vlády pre armádu.

Built in 1853, the masonry buildings of the former Ropemaker Association are situated in 3 Maja street. They are an administrative building and a factory hall. Radymno was already famous for its ropemakers in the 6th century. The local craftsmen would later supply ropes to the royal fleet of King Władysław IV. The first National Ropemaker Association was created in 1884 in Radymno. Products such as: lines, ropes, halters, twine, tennis and volleyball nets, fishing nets, nets for train shelves, hunting nets, hammocks, belts and runners were manufactured mostly from hemp. The Association would also provide products by special order of the Polish Government for the military.

16 „KAŠTIELIK“ (SVIDNÍK) „KAŠTIELIK“ (SVIDNÍK) “KAŠTIELIK“ (SVIDNÍK)

GPS: 49.283512 N, 21.587587 E

Na poľudnie od Svidníka na pravom brzegu rzeki Ondavy znajduje się wyraźne wzniesienie o nazwie Kaštielik, na którym istniał zamek lub warowna siedziba szlachecka. Według badań archeologicznych powstanie zamku należy datować nawet na XV wiek. Na Kaštieliku podczas operacji dukielsko-preszowskiej jesienią 1944 roku toczyły się zacięte walki. Można znaleźć tutaj również ślady po okopach z okresu I wojny światowej. Wzgórze obecnie porośnięte jest lasem bukowo-dębowym.

Južne od Svidníka sa na pravom brehu rieky Ondavy vypína nápadný kopec „Kaštielik“, na ktorom pravdepodobne magister Mič, alebo jeho syn Lórand, vybudoval v 1. polovici 14. storočia hrad – opevnené šľachtické sídlo. Podľa ar-

cheologických sond existenciu hradu treba datovať až do 15. storočia. Hrad „Kaštielik“ čaká na hĺbkový komplexný archeologický výskum, avšak predtým bude potrebný aj pyrotechnický prieskum, keďže na „Kaštieliku“ boli počas Karpatsko-duklianskej operácie na jeseň v roku 1944 boje, a tiež sa tu zachovali pozostatky po zákopoch z 1. svetovej vojny. Na kopci je v súčasnosti riedky dubovo-bukový porast.

On the right bank of the Ondava River to the south of Svidník there stands a hill called Kaštielik, which once had a castle or fortified residence. According to archaeological research, the fortified construction could be as old as from the 15th century. In the autumn of 1944, Kaštielik was the site of heavy fighting during the Dukla Offensive. Traces of trenches from World War I can be found here too. Nowadays the hill is covered with open oak and beech woodland.

SZLAK DZIEDZICTWA ZAPOMNIANEGO TRASA ZABUDNUTÉHO DEDIČSTVA FORGOTTEN HERITAGE TRAIL

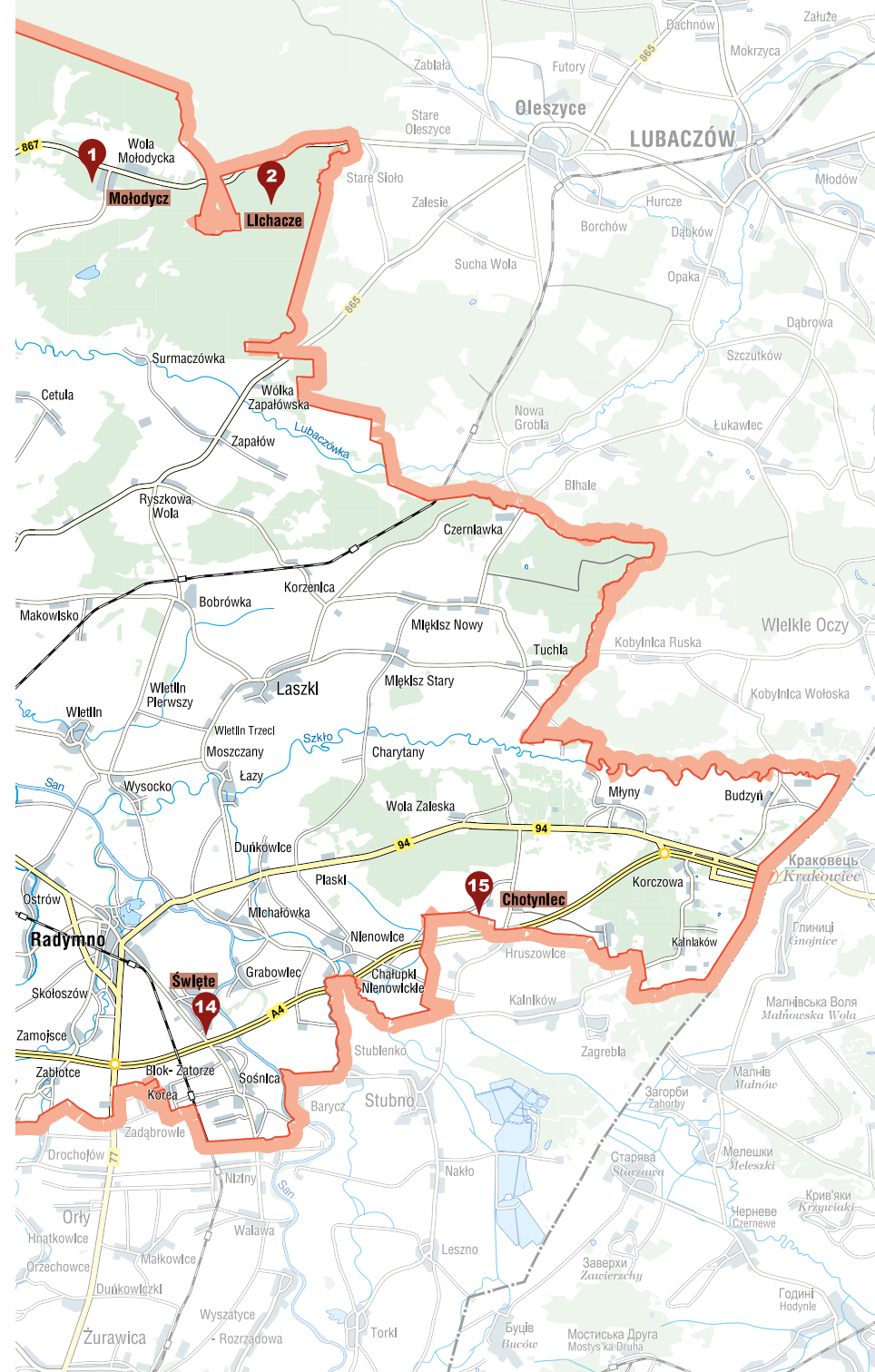

17 PUNKTÓW NA SZLAKU / OBJEKTY NA TRASE
NUMBER OF POINTS OF INTEREST ALONG THE TRAIL

Szlak Dziedzictwa Zapomnianego to szlak niezwykłych owianych tajemnicą miejsc i obiektów, nie w pełni odkrytych lub zapomnianych. To szlak dla miłośników przyrody, pięknych widoków i niesamowitych opowieści.

Na Trase tajemstiev Jaroslávského regiónu sú neobyčajné tajomné miesta a objekty, ktoré ešte nie sú úplne objavené alebo sú zabudnuté. Je to trasa pre milovníkov prírody, krásnych scenérií a nezabudnuteľných príbehov.

The Forgotten Heritage Trail puts together unusual places and buildings shrouded in mystery, not fully discovered or left to oblivion. It is a trail for those who appreciate nature, splendid views and strange stories.

1

MOGIŁA POWSTAŃCA STYCZNIOWEGO – MOŁODYCZ

(GMINA WIĄZOWNICA)

MOHYLA JANUÁROVÉHO POVSTALCA – MOŁODYCZ

(OBEC WIĄZOWNICA)

GRAVE OF A JANUARY UPRISING PARTICIPANT – MOŁODYCZ

(MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.165199 N, 22.828140 E

Mogiła powstańca znajduje się w lesie gminnym, przy starym rozdrożu za cmentarzem greckokatolickim. Na mogile widnieje tablica inskrypcyjna o treści: „Tu spoczywa ten który Ojczyznę bardziej umiłował niż własne życie... Zmarł z ran odniesionych w Powstaniu Styczniowym w 1863 r.”

Początkowo ochotnicy z Jarosławszczyzny podążali w kierunku Krakowa, skąd kierowani byli do obozów wojskowych. Później wiele podobnych punktów utworzono w północnej Galicji. Wykorzystując dogodne położenie ówczesnego powiatu jarosławskiego przy kordonie przebiegającym na znacz-

nej przestrzeni, transportowano sprzęt wojskowy, żywność oraz odzież. Przewożono również rannych, których lokowano w pobliskich dworach. Kordon austriacko-rosyjski przekraczały też oddziały ochotników, chcących aktywnie wspierać powstanie styczniowe.

Mogiła upamiętnia jednego z wielu czynnych uczestników zrywu niepodległościowego z 1863 roku pochodzących z terenu powiatu jarosławskiego.

Mohyla povstalca sa nachádza v obecnom lese, pri starom rázcestí, za grécko-katolíckym cintorínom. Na mohyle je umiestnená tabuľa s nasledovným textom: „Tu odpočívá ten, ktorý Vlasť miloval viac než vlastný život... Podľahol zraneniam, ktoré utrpel počas Januárového povstania v roku 1863”.

Ochotníci z regiónu mesta Jarosław sa na začiatku vydali smerom na Karakov, stade ich vyslali do vojenských táborov. Neskôr vzniklo v severnej Halíči veľa podobných bodov. Využívajúc výhodnú polohu vtedajšieho jarosławského okresu pri kordóne, ktorý prebiehal na značnom priestoro, prepravovalo sa vojenské vybavenie, potraviny a oblečenie. Prevažali sa tiež ranní, ktorí boli rozmiestňovaní v okolitých kúriách a palácoch. Rakúsko-ruský kordón tiež prekračovali oddiely dobrovoľníkov, ktorí sa chceli aktívnej zapojiť do Januárového povstania.

Mohyla je postavená na pamiatku jedného z mnohých aktívnych účastníkov povstania za nezávislosť v roku 1863, ktorý pochádzal z jarosławského okresu.

The grave is located in a municipal wood, at an old fork in the road behind the Greek Catholic cemetery. The inscription on the plaque says: “Here lies one who loved the Homeland more than his own life... Died of wounds suffered in the January Uprising in 1863”.

Initially, the volunteers from the Jarosław land would head towards Kraków, from where they were directed to military camps. Later on, more similar recruitment points were created in northern Galicia. The convenient location of the Jarosław District at that time was used to transport military equipment, food and clothing across a long-stretching enemy cordon. The wounded would also be moved in this way and placed in nearby manor homes. The Austrian-Russian cordon was also crossed by volunteers who wanted to support the uprising actively.

This grave commemorates one of the many active participants of the 1863 attempt at regaining independence, who came from the District of Jarosław.

KAPLICZKA MATKI BOŻEJ JAGODNEJ NA LICHACZACH

(GMINA WIĄZOWNICA)

KAPLNKA JAGODNEJ PANNY MÁRIE NA LICHACZACH

(OBEC WIĄZOWNICA)

SHRINE OF OUR LADY OF BERRIES IN LICHACZE

(MUNICIPALITY OF WIĄZOWNICA)

GPS: 50.155888 N, 22.907861 E

Kapliczka znajduje się w Lasach Sieniawskich na terenie należącym do Nadleśnictwa Jarosław.

Kapliczka została postawiona w 1900 r. przez ówczesnego nadleśniczego Teodora Myczkowskiego. Umieszczono w niej obraz Matki Bożej Częstochowskiej. W niedługim czasie okoliczni mieszkańcy zaczęli nazywać kapliczkę domkiem Matki Bożej Jagodnej.

Kapliczka została odremontowana przez leśników, a restauracji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej podjął się prof. Stanisław Lenar z Jarosławia.

Co roku, na święto Matki Bożej Jagodnej, tj. w pierwszą niedzielę lipca, przy kaplicy odbywa się odpust, na który przybywa wielu wiernych z okolicznych wsi.

Kaplnka sa nachádza v Sieniawských lesoch na území, ktoré patrí lesnej správe Jarosław.

Kaplnku dal v roku 1900a postaviť vtedajší lesný správca Teodor Myczkowski. V kaplnke je umiestnený obraz Częstochowskej Panny Márie. Po krátkom čase začali miestni obyvatelia kaplnku prezývať domčekom Jagodnej (čučoriedkovej) Panny Márie.

Kaplnku obnovili leśníci a obraz Częstochowskej Panny Márie reštauroval prof. Stanisław Lenar z mesta Jarosław.

Každý rok, na sviatok Jagodnej Panny Márie, tzn. v prvú júlovú nedeľu, sa pri kaplnke koná odpustová slávnosť, na ktorú prichádza mnoho veriacich z okolitých dedín.

The shrine is located in the Sieniawa Forests in an area supervised by the Forest Division of Jarosław.

It was built in 1900 by the then Forest Division Manager, Teodor Myczkowski, with an image of Our Lady of Częstochowa. Soon after that, the locals began to call the shrine the house of Matka Boska Jagodna, i.e. Our Lady of Berries. The shrine was renovated by foresters, and the image of Our Lady of Częstochowa was restored by Prof. Stanisław Lenar from Jarosław.

Every year on the day of Our Lady of Berries, which is celebrated on the first Sunday in July, there is a fair by the shrine attended by many faithful from the nearby villages.

3 KAPLICZKA ŚW. ANTONIEGO W PAWŁOSIOWIE (GMINA PAWŁOSIÓW)
KAPLNKA SV. ANTONA V DEDINE PAWŁOSIÓW (OBEC PAWŁOSIÓW)
SHRINE OF ST. ANTHONY IN PAWŁOSIÓW (MUNICIPALITY OF PAWŁOSIÓW)

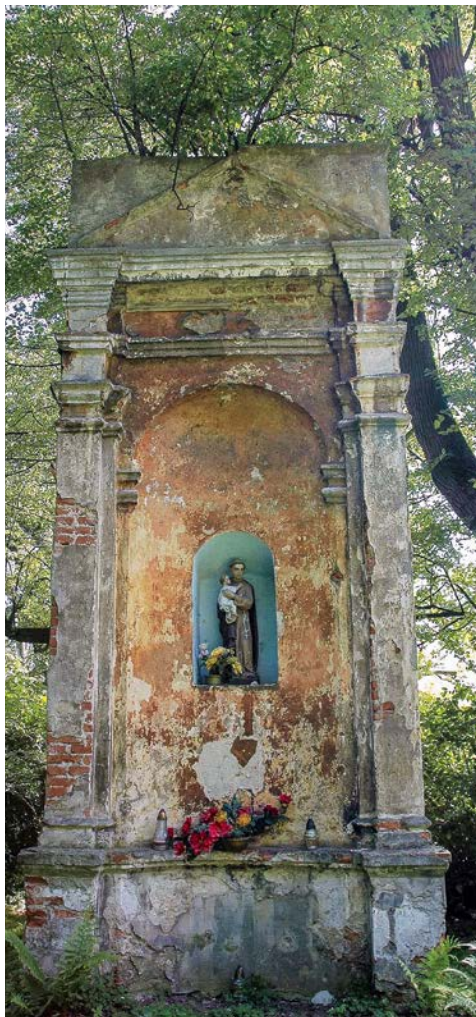
GPS: 50.008885 N, 22.654336 E

Kapliczka znajduje się na terenie zespołu dworskiego, na wzniesieniu w parku tuż za oficyną. Późnobarokowa kapliczka z niszą, w której znajduje się figurka św. Antoniego, została wybudowana przez jezuitów w XVIII wieku i jest jedyną pozostałością po dobrach jezuitów.

Kaplnka leží na teréne kaštieľskeho komplexu, na kopčeku v parku, hneď za čelaďincom. Neskorobaroková kaplnka s nikou, v ktorej je socha sv. Antona. Postavili ju jezuiti v 18. storočí a je to jediný pozostatok po jezuitských majetkoch.

The shrine is situated within the manor complex, on a hill in the park, just behind the outbuilding. The late-Baroque shrine with a figure of St. Anthony in a niche was built by the Jesuits in the 18th century and it is the only remnant of the Jesuit presence there.

4 KAPLICZKA Z LUFY W RZEPLINIE (GMINA PRUCHNIK)
KAPLNKA Z HLAVNE V DEDINE RZEPLIN (OBEC PRUCHNIK)
GUN BARREL SHRINE IN RZEPLIN (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.928743 N, 22.474013 E

Podstawę kapliczki tworzy idealnie zachowana lufa armaty przeciwpancernej 75 mm PaK 40, która zamontowana była na niemieckim niszcycielu czołgów typu Marder III. Z relacji mieszkańców Rzeplina wynika, że niszcyciel został uszkodzony i porzucony w polach w lipcu 1944 roku, kiedy niemiecka armia cofała się pod naporem Rosjan. Po całkowitym wycofaniu się niemieckich wojsk, mieszkańcy wioski użyli lufy ze zniszczonego pojazdu jako podstawy dla figury Ukrzyżowanego Chrystusa. Pomysłodawcą stworzonej w ten sposób kapliczki był Kajetan Potoczny.

Kaplnka je vytvorená z ideálne zachovanej hlavne protitankového dela kalibru 75 mm PaK 40, ktorá sa používala na nemeckom stíhači tankov typu Marder III. Podľa podania obyvateľov Rzeplinu, stíhač bol poškodený a ponechaný na bojovom poli v júli 1944, keď nacistická armáda ustupovala pod náporom Červej armády. Keď sa nacistické vojská definitívne stiahli, obyvatelia obce použili hlavne ako podstavec pre sochu Ukrižovaného Ježiša. Autorom ideí vytvoriť kaplnku takýmto spôsobom bol Kajetan Potoczny.

The shrine is based on a perfectly preserved barrel of a 75 mm PaK 40 anti-tank gun, which used to be mounted onto a German Marder III tank destroyer. According to the locals, the destroyer was damaged and abandoned in the fields in July 1944, when the German army was retreating under the Soviet pressure.

After the German troops left for good, inhabitants of the village used the barrel of the defunct machine as a base for the figure of Crucifixion. The author of the idea for such a shrine was Kajetan Potoczny.

5 ZNAKI Tatarskie W PRUCHNIKU (GMINA PRUCHNIK) TATÁRSKE ZNAKY V DEDINE PRUCHNIK (OBEC PRUCHNIK) TATAR SIGNALS IN PRUCHNIK (MUNICIPALITY OF PRUCHNIK)

GPS: 49.888653 N, 22.512375 E

Jeden z tzw. znaków tatarskich znajduje się pod szczytem góry Iwa, wyraźnie dominującej nad Pruchnikiem. Jest to kilkumetrowej wysokości murowany słup zbudowany z miejscowego piaskowca łączącego zaprawą. Słup jest kwadratowy na rzucie, z wnękami zamkniętymi półkoliście w bocznych ścianach, które zostały umieszczone w dwóch rzędach. Całość nakryta jest blaszanym daszkiem zwieńczonym krzyżem.

Drugi znak tatarski znajduje się na prywatnej posesji przy ulicy Markiewicza. Posadowiony na cokole z piaskowca, zbudowany jest z cegły łączącej zaprawą. Cechuje się lekko ukośnymi ścianami i smukłymi proporcjami. Jest to kilkumetrowej wysokości słup na rzucie czworoboku z wnękami w bocznych ścianach. Słup posiada zwieńczenie w formie dwóch kul umieszczonych jedna nad drugą.

Według jednej z hipotez nazwa „znak tatarski” pochodzi od ich funkcji. Słupy miały służyć do dawania znaków świetlnych lub dymnych w celu ostrzeżenia okolicznej ludności o zbliżających się wrogach. Bardzo często budowę znaku tatarskiego na Korzeniach łączy się z najazdem Tatarów, który miał miejsce w latach 1619–1620.

Jeden z tzw. tatárskych znakov sa nachádza pod vrcholom vrchu „Iwa”, je to výrazná dominanta nad Pruchnikom. Je to niekoľkometrový murovaný stĺp postavený z miestneho pieskovca spájaného maltou. Stĺp ma štvorcový pôdo-

rys, s oblúkovými nikami v bočných stenách, ktoré sú umiestnené v dvoch radoch. Celok je pokrytý plechovou strieškou s križom na vrchole.

Druhý tatársky znak sa nachádza na súkromnom pozemku na ul. Markiewicza. Je postavený z tehál spájaných maltou na pieskovcovom podstavci. Má charakteristické trochu šikmé steny a štíhle proporcie. Je to niekoľkometrový stĺp so štvorcovým pôdorysom s nikami v bočných stenách. Na vrchole stĺpa sú dve na sebe položené gule.

Podľa jednej hypotézy názov „tatársky znak“ pochádza od ich funkcie. Stĺpy sa mali používať ako svetelné alebo dymové znaky na varovanie okolitého obyvateľstva pred blížiacimi sa nepriateľmi. Tatársky znak na Korzenie sa veľmi často spája s nájazdom Tatárov, ku ktorému došlo v rokoch 1619–1620.

One of these so-called Tatar signals is located near the top of Iwo Mount, clearly dominating over Pruchnik. It is a several metres high stone pillar made out of local sandstone with mortar. It has a square base and with semicircular niches on the side walls, arranged in two rows. A tin roof with a cross tops the obelisk off.

The second one of these obelisks is located on a private plot in Markiewicza street. Set on a sandstone plinth, it is made of brick with mortar. Its walls are slightly slanted and its proportions are rather slender. Several metres high, it has a rectangular base and with niches on the side walls. On the top, there are two cannonballs placed one on top of the other.

According to one of the hypotheses, the name “Tatar signals” has to do with their function. The pillars were built to send signals – either light or smoke ones – to warn the population about the approaching enemy. The construction of the Tatar signal in Korzenie is often associated with the Tatar raid which took place in 1619–1620.

6 KURHANY W WOLI WĘGIERSKIEJ (GMINA ROŻWIENICA) KURHANY V DEDINE WOLA WĘGIERSKA (OBEC ROŻWIENICA) BURIAL MOUNDS IN WOLA WĘGIERSKA (MUNICIPALITY OF ROŻWIENICA)

GPS: 49.840227 N, 22.551091 E

Kurhany położone są przy zielonym szlaku pieszym przemysko-bachórkim, na pograniczu powiatów jarosławskiego i przemyskiego, w lesie pomiędzy Heluszem, który był przysiółkiem Woli Węgierskiej, a wsią Średnia. Na całość składają się cztery kurhany, z czego jedynie jeden zlokalizowany jest na terenie powiatu jarosławskiego. Kurhany są pozostałością po starożytnym cmentarzystku. Datowane na 3000 lat przed Chrystusem kurhany związane są z ludnością pasterską kultury ceramiki sznurowej. Prace archeologiczne przeprowa-

dzone w miejscu zrekonstruowanych w latach 90. XX w. kurhanów doprowadziły do odnalezienia bardzo cennych eksponatów. Były to m.in. pucharki, amfory, kubki, fragmenty ceramiki czy zabytki krzemienne.

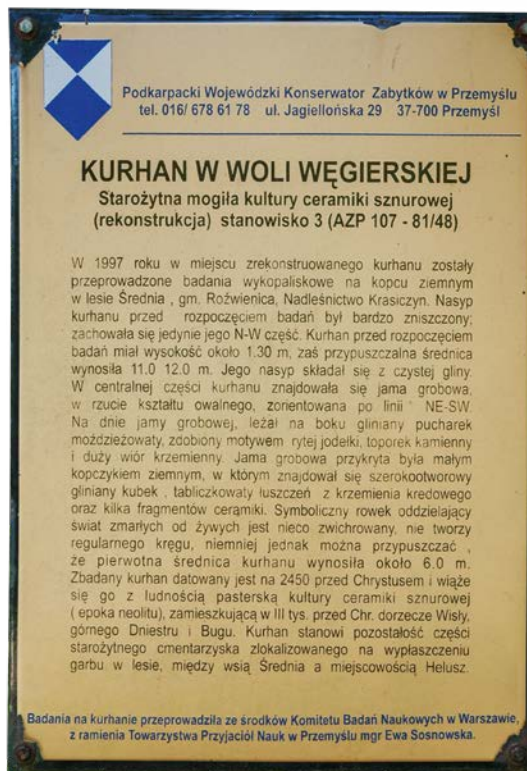
Kurhany sa nachádzajú na zelenej značke Przemysko-Bachorskej pešej turistickej trasy, v pohraničí jarosławského a przemyského okresu, v lese medzi

osadou Helusz (v katastri dediny Wola Węgierska) a dedinou Średnia. Komplex sa skladá so štyroch kurhanov, z ktorých sa iba jeden nachádza na území jaroslávského okresu.

Kurhany sú pozostatkami po starovekom pohrebisku. Datované sú do 3. tisícročia p. n. l. a sú späté s pastierskymi kmeňmi z kultúry šnúrovej keramiky. Počas archeologických prác, ktoré prebiehali na mieste kurhanov, ktoré boli v 90. rokoch 20. storočia obnovené, boli objavené veľmi cenné artefakty. Boli to okrem iného čaše, amfory, poháre, kúsky keramiky a kremenné úlomky.

The mounds are situated along the green hiking trail from Przemyśl to Bachórz, passing between the Districts of Jarosław and Przemyśl, in a forest between Helusz (once a hamlet of Wola Węgierska) and the village Średnia. The group consists of four mounds, out of which only one lies within the Jarosław District. The mounds are remnants of an ancient burial area. Estimated to come from 3000 B.C., the mounds are connected to the pastoral peoples of the corded ware culture. Archaeological excavations carried out at the site of the mounds reconstructed in the 1990s led to the discovery of very valuable artefacts. These included: cups, amphorae, mugs, ceramic pieces and flint objects.

7 GRODZISKO BORUSZ – TULIGŁOWY (GMINA ROKIETNICA) HRADISKO BORUSZ – TULIGŁOWY (OBEC ROKIETNICA) BORUSZ HILLFORT – TULIGŁOWY (MUNICIPALITY OF ROKIETNICA)

GPS: 49.860138 N, 22.596988 E

Grodzisko leży na językowatym końcu płaskowyżu dochodzącym do 383 m n.p.m., rozciągającym się między Węgierką a Wolą Rokietnicką. Właściwy gród o kształcie nieregularnego owalu mieści się na skraju wzgórza. Majdan ma wymiary 130 m x 70 m i otacza wał obwodowy wysokości około 1,5 m. Poza majdanem istniały trzy podgrodzia: pierwsze o wymiarach 30 m x 50 m, drugie 70 m x 120 m i trzecie najwyżej położone – 20 m x 70 m. Od strony wschodniej majdan wzmacniały dwa wały pierścieniowe oraz dwa wały zaporowe od strony zewnętrznej. Te ostatnie poprzedzone były wyraźnymi zagłębieniami dawnych fos i odcinały warownię od łatwiej dostępnej części

wzniesienia. Między wałami grodu właściwego i wałami zaporowymi mieścił się krótki wał poprzeczny, który zapewne strzegł dawnej bramy. W przestrzeniach między wałami mieściły się podgrodzia. Obłożone kamieniami wały miały konstrukcję drewniano-ziemną.

Na terenie grodziska w latach 50. oraz na przełomie lat 70. i 80. XX w. prowadzone były badania archeologiczne. Odkryto wówczas resztki chat, paleniska oraz zabytki ruchome, takie jak: ceramika, noże, radlice, sierpy, szydła, krzesiwa, nieokreślone pręty, okucia i podkowy. Odnaleziono także broń w postaci grotów strzał i oszczepów.

Wyróżnia się dwie fazy zasiedlenia grodu. Pierwsza obejmowała okres od VII do IX wieku, natomiast druga od połowy IX do XI wieku. Na początku była tu osada otwarta, dopiero później powstał gród.

Gród Borusz należał do Grodów Czerwieńskich i pierwotnie zamieszkiwało go plemię Łędzian (Lechitów). Możliwe, że stanowił on ośrodek lokalnej społeczności plemiennej lub siedzibę miejscowego władcy. W XI wieku, prawdopodobnie po zajęciu tego obszaru przez Ruś, nastąpił upadek grodu.

Książę kijowski Włodzimierz Wielki zdobył Grody Czerwieńskie wraz z Przemyślem w 981 r. Zostały one następnie w 1018 r. odzyskane przez Bolesława Chrobrego, podczas wyprawy kijowskiej. W świetle badań archeologicznych, Gród w Tuligłowach został dwukrotnie zdobyty przez wojska ruskie. Świadczą o tym odnalezione przez archeologów ślady pożaru.

LEGENDA

Najbardziej znana z legend dotyczących grodu, które przetrwały do obecnych czasów, głosi: *na szczycie tej góry umiejscowiono gród obronny, należący do szlachcica Boruszy. Pewnego razu na osadę napadli Tatarzy. Jego mieszkańców wycięli w pień, a gród ograbiwszy spalili. Gródek Borusz jednej nocy zapadł się pod ziemię. Od tego czasu w dzień Wielkiej Nocy, kiedy przyłoży się ucho do ziemi, można usłyszeć bicie dzwonów.*

Hradisko sa nachádza na úzkom výbežku pahorkatiny s výškou do 383 m n. m., ktorá sa tiahne medzi dedinami Węgierka a Wola Rokietnicka. Hrb sa končí vyvýšeným miestom, ktoré klesá k lúkam.

Hradisko má tvar nepravidelného oválu a je situované na okraji kopca. Majdan s rozmermi 130 x 70 m obkolesuje obranný val s výškou cca 1,5 m. Okrem majdanu existovali ešte tri nádvorja. Prvé s rozmermi 30 m x 50 m, druhé 70 m x 120 m, a tretie položené najvyššie 20 m x 70 m. Majdan z východnej strany opevňovali dva prsteňové valy a dva obranné valy z vonkajšej strany, pred ktorými bola ešte značná priekopa. Oddelovali hradisko od ľahko prístupnej časti kopca. Medzi valmi centrálného hradiska a obrannými valmi bol krátky priechy val, ktorý isto strážil dávnu bránu. V priestoroch medzi valmi sa nachádzali nádvorja. Valy boli postavené z dreva a zeme, a z vonku boli obložené kameňmi.

Archeologický výskum na území hradiska prebiehal v 50. a na prelome 70. a 80. rokoch 20. storočia. Počas výskumu boli objavené zvyšky chat, ohnísk, ako aj hnuťelné artefakty, také ako: keramika, nože, radlice, cepy, šidlá, kresadlá, neopísané prúty, kovania a podkopy. Boli tiež nájdené časti zbraní, hroty šípov a oštepov.

Archeológovia odlišujú dve fázy osídlenia hradiska. Prvá datovaná od 7. do 9. storočia a druhá od polovice 9. do 11. storočia. Na začiatku to bola otvorená osada, a až neskôr vzniklo hradisko.

Hradisko Borusz patrilo medzi Červenské hrady a prvotne ho obývalo plemeno Lechitov. Možno to bolo centrum miestnej plemennej spoločnosti alebo sídlo miestneho vládu. Hradisko upadlo v 11. storočí, pravdepodobne následkom zaujatia týchto území Kyjevskou Rusov. Červenské hrady, ktoré v roku 981 dobyl spolu so sídlom Przemyśl kyjevské knieža Vladimír Veľký, v roku 1018 počas kyjevskej výpravy dobyl Boleslav Chrabrý. Hradisko v dedine Tuligłowy podľa archeologického výskumu dvakrát dobyla Kyjevska Rus. Dokazujú to stopy požiaru, ktoré archeológovia objavili.

LEGENDA

Až do dnešných čias sa zachovali legendy späté s hradiskom. Podľa najznámejšej z nich: *na vrchole tejto hory bolo postavené obranné hradisko, ktoré vlastnil šľachtic Borusz. Osadu raz napadli Tatarí. Všetkých obyvateľov osady zabili, hradisko olúpili a následne spálili. Hradisko Borusz sa v jednu noc prepadlo pod zem. Odvtedy počas Veľkej noci, keď priložíte ucho k zemi, môžete počuť bicie zvonov.*

The hillfort is located on a tongue-shaped end of a plateau stretching between Węgierka and Wola Rokietnicka, and culminating at 383 m above sea level.

The hillfort itself, in the shape of an irregular oval, is located on the edge of the hill. Its square has the dimensions of 130 m x 70 m, surrounded by a 1.5 m tall wall. Outside the courtyard, there were three sub-settlements: first one with the dimensions of 30 m x 50 m, second one 70 m x 120 m, and the third one, located the highest, 20 m x 70 m. From the eastern side, the courtyard was fortified by two ring walls and two outside walls. The latter walls were preceded by clear ditches of former moats, and they separated the stronghold from more easily accessible part of the hill. Between the walls of the hillfort itself and the outside walls there was a short cross wall, which probably protected a former gateway. In the spaces between the walls, there were the sub-settlements. Covered with stones, the walls were made out of wood and earth.

The site of the fortified settlement was subject to archaeological research in the 1950s and at the turn of the 1970s and 80s. The discoveries included rem-

nants of homes, hearths and artefacts such as: ceramics, knives, plough shares, sickles, awls, flints, unspecified rods, fittings and horseshoes. Weapons were also found, in the form of arrowheads and spears.

The hillfort was settled in two phases. The first one took place from the 7th until the 9th centuries, while the second lasted from the mid-9th until 11th centuries. In the beginning, it was an open settlement, which became a fortified hillfort only later on.

The Borusz hillfort belonged to the Cherven Cities, and was originally inhabited by the tribe of Lendians (Lechites). It is possible that it was the hub for a local tribal community, or the seat of the local ruler. In the 11th century, probably after the conquest of the area by Ruthenians, the hillfort fell into decline.

The Kievan prince Włodzimierz the Great conquered the Cherven Cities along with Przemyśl in 981. They were reclaimed by Bolesław the Brave in 1018, during the Kiev expedition. In the light of archaeological research, the hillfort in Tuligłowy was conquered by the Ruthenians twice. This is evidenced by traces of fire found by archaeologists.

LEGEND

The best known of the legends concerning this hillfort that has survived to the present times says: *At the top of the hill, a defensive stronghold was built, belonging to the nobleman Borusz. Once, the Tatars attacked the settlement. They wiped out all of its inhabitants, plundered the place and burned it down. In a single night, the Borusz settlement was razed from the ground. Since that time, if you put your ear close to the ground on Easter day, you can hear bells ringing.*

8 IZBA PAMIĘCI „OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA” – CHORZÓW (GMINA ROŻWIENICA)

PAMĀTNĀ IZBA „ZACHRĀNĪTĚ PRED ZABUDNUTĪM” – CHORZÓW (OBEC ROŻWIENICA)

“SAVE FROM OBLIVION” MEMORIAL ROOM – CHORZÓW (MUNICIPALITY OF ROŻWIENICA)

GPS: 49.899780 N, 22.570384 E

Izba Pamięci, która powstała z inicjatywy Jana Paszczyńskiego, znajduje się w budynku OSP Chorzów. Najcenniejszym eksponatem chorzowskiej Izby Pamięci jest dwutłokowa pompa ssąco-tłocząca o średnicy cylindrów 100 mm i wydajności około 200 litrów wody na min. Wyprodukowana została w 1924 r. przez „Krajową wytwórnię i skład przyborów pożarnych we Lwowie”. Jest to

jedyna sprawna technicznie sikawka konna na terenie powiatu jarosławskiego. Interesująca jest także autopompa wraz z działkiem wodnym ze Stara 26 P z 1971 r. Ze sprzętu oświetleniowego na uwagę zasługuje niemiecka lampa akumulatorowa „Eisemann” pochodząca z lat 30. XX w. Pośród środków alar-

mowania najciekawsze to m.in. trąbka zwana „sygnałówką” z lat 20. XX wieku, gong z łuski artyleryjskiej oraz kilka typów ręcznych syren alarmowych i samochodowych. Z umundurowania najcenniejsze eksponaty stanowią czapki litewska, austriacka, duńska, belgijska, francuska oraz amerykańska.

Pamätná izba sa nachádza v hasičskej zbrojnici OSP Chorzów a vznikla z iniciatívy Jána Paszczyńského.

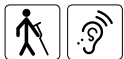
Najcennejším exponátom chorzowskej pamätnej izby je dvojpiestová striekačka s priemerom valcov 100 mm a s výdatnosťou cca 200 litrov na minútu. Striekačku v roku 1924 vyrobil „Štátny závod a sklad hasičského vybavenia vo Lvove“. Je to jediná technicky funkčná konská striekačka na území jaroslávského okresu. Za povšimnutie stojí aj autostriekačka spolu s vodným delom z vozidla Star 26 P z roku 1971. Medzi osvetľovacími zariadeniami je to nemecká akumulátorová lampa „Eisemann“ z 30. rokov 20. storočia. Medzi najzaujímavejšie poplašné prostriedky môžeme zaradiť: trúbku, tzv. signálnu trúbku z 20. rokov 20. storočia, gong z delostreleckého náboja, a niekoľko typov ručných poplašných a automobilových sirén. Z uniforiem sú najcennejšie čiapky: litovská, rakúska, dánska, belgická, francúzska a americká.

The memorial room, created at the initiative of Jan Paszczyński, is located in the building of OSP (Volunteer Fire Brigade) Chorzów. The most valuable exhibit is a two-piston suction-and-force pump with the cylinder diameter of 100 mm and capacity of approximately 200 litres of water per minute. It was produced in 1924 by the “National factory and warehouse of firefighter tools in Lwow”. This is the only operational horse-drawn fire pump in the District of Jarosław. Another interesting exhibit is a water tender with a water cannon from a 1971 26 P Star. When it comes to lighting equipment, a noteworthy exhibit is the rechargeable German lamp called „Eisemann” from the 1930s. Signalling devices include a trumpet called “sygnałówka” from the 1920s, a gong made from an artillery shell, and several types of manual alarm and car sirens. The most valuable exhibits among uniforms are hats from Lithuania, Austria, Denmark, Belgium, France and the USA.

CMENTARZ CHOLERYCZNY W WIĘCKOWICACH (GMINA ROŻWIENICA)
CHOLEROVÝ CINTORÍN V DEDINE WIĘCKOWICE (OBEC ROŻWIENICA)
CHOLERA PIT IN WIĘCKOWICE (MUNICIPALITY OF ROŻWIENICA)

GPS: 49.923808 N, 22.597131 E

Cmentarz zlokalizowany jest na wzgórzu o nazwie Księża Góra na wysokości 266 m n.p.m. Charakterystycznym punktem odniesienia jest samotna sosna rosnąca przy cmentarzu.

Pierwotny cmentarz choleryczny powstał jeszcze w XIX w., kiedy zarówno w Polsce, jak i w całej Europie występowały pandemie cholery. W Polsce szerzyła się najbardziej od 1831 r., kiedy to została „przyniesiona” przez żołnierzy rosyjskich podczas powstania listopadowego. Jej rozwojowi sprzyjała bieda, brak opieki medycznej i leków, a nade wszystko bardzo niski poziom higieny. Jako lekarstwo przeciw cholercie służyły wówczas takie środki, jak: „kamfina”, chrzan, czosnek, czy też różne zioła. Na tych terenach zachorowalność na cholercę była bardzo duża. Mówi się nawet, że co dziesiąty mieszkaniec ponosił śmierć w następstwie cholery. Zmarłych chowano na specjalnie wydzielonym terenie z dala od wsi, najczęściej we wspólnej mogile, a ciała posypywano wapnem w celach dezynfekcji.

Cintorín je situovaný na kopci s názvom „Księża Góra” v nadmorskej výške 266 m n. m. Charakteristickým orientačným bodom je samotne rastúca borovica pri cintoríne.

Pôvodný cholerový cintorín vznikol ešte v 19. storočí, keď tak v Poľsku, ako aj v celej Európe, dochádzalo k pandémiami cholery. Na tomto území sa choroba najviac rozšírila v roku 1831, keď ju tu počas Novembrového povstania „priniesli” ruskí vojaci. Rozvoju napomáhala bieda, chýbajúca lekárska starostlivosť a nedostatok liekov, a predovšetkým veľmi nízka úroveň hygieny. Ako lieky proti cholere sa v tých časoch používali také prostriedky ako: „kamfina” (petrolej), chren, cesnak, a tiež rôzne bylinky a liečivé rastliny. Na tomto území bola v tých časoch miera chorobnosti na cholercu veľmi vysoká. Hovorí sa, že až každý desiaty obyvateľ zomieral následkom cholery. Mŕtvych pochovávali na špeciálnych miestach, ďaleko od dedín, najčastejšie v spoločnej mohyle, a telá kvôli dezinfekcii zasypávali vápnom.

The cholera pit is located on a hill called Księża Góra at the elevation of 266 m above sea level. A lonely pine growing by the pit provides a good landmark.

The original burial place was established in the 19th century, when cholera pandemics troubled both Poland and the whole of Europe. In Poland, it spread the most after 1831, when it had been “imported” by the Russian soldiers during the November Uprising. Factors favouring its development included: poverty, lack of medical care and medications, and above all, a very low level of hygiene. In lieu of medications, the prescribed measures included: turpentine oil, horseradish, garlic, or different herbs. In these areas, the incidence of cholera was very high. It is said that even every tenth inhabitant died of cholera. The dead were buried on a specially designated area away from the village, most often in a mass grave, and the bodies were covered with lime for disinfection.

OKOP – WAŁY Tatarskie W TULIGŁOWACH (GMINA ROKIETNICA)
OKOP – TATÁRSKE VALY V DEDINE TULIGŁOWY (OBEC ROKIETNICA)
RAMPART – TATAR WALLS IN TULIGŁOWY (MUNICIPALITY OF ROKIETNICA)

GPS: 49.895893 N, 22.607661 E

Okop to umocnienia, które powstały w XVII w., w następstwie mających wówczas miejsce najazdów tatarskich. Warownię i prawdopodobnie drewniany dwór obronny postawił w tym miejscu właściciel Tuligłów – Marcin Krasicki. Jednak po drewnianej siedzibie wewnątrz umocnień nie pozostał żaden ślad. Budowę wału rozpoczęto prawdopodobnie po roku 1624, czyli po niszczącym najeździe tatarskim, w wyniku którego mocno ucierpiały również Tuligłowy. Na miejsce powstania warowni wybrano wzgórze w północno-wschodniej części wsi, położone w widłach dwóch potoków wpadających do niewielkiej rzeczki w otoczeniu bagien. To wszystko powodowało, że obiekt miał być trudny do zdobycia z kierunku, z którego najczęściej przychodziło natarcie.

Okop ma kształt kwadratu. Majdan posiada rozmiary 73 x 73 m. Podstawa wałów ma szerokość 10 m, wysokość od zewnątrz ok. 4–5 m, a po wewnętrznej

stronie ok. 3 m. Fortyfikacja posiadała cztery bastiony o znacznie wyższych wałach niż na kurtynach. Wewnątrz to wysokość 2,5–3 m, zaś na zewnątrz 6–7 m. Do czasów obecnych zachowały się trzy bastiony, czwarty został rozebrany w 1923 roku.

Na szczycie wałów mogły istnieć dodatkowe zabezpieczenia w postaci, np. grubego, plecionego łązinowego płotu, czy też częstokół – czyli ogrodzenie z drewnianych, ostro zakończonych pali wbitych w ziemię. W środku założenia istniał prawdopodobnie punkt obserwacyjny ulokowany na rosnącym tam drzewie.

Obecnie Okop stanowi jeden z ważniejszych, dobrze zachowanych przykładów chłopskich warowni obronnych, charakterystycznych dla okresu XVI i XVII wieku.

„Okop“ sú obranné opevnenia, ktoré vznikli v 17. storočí na obranu proti tatárskym nájazdom, ku ktorým v tom čase často dochádzalo. Citadela a pravdepodobne drevené obranné hradisko dal na tomto mieste postaviť majiteľ dediny Tuligłowy – Martin Krasicki. Avšak po drevenom sídle, ktoré malo byť vo vnútri opevnenia, sa nezachovala žiadna stopa. Stavba valu bola zahájená pravdepodobne po roku 1624, to znamená po ničiacom tatárskom nájazde, následkom ktorého boli značne zničené aj Tuligłowy. Miesto pre opevnenie bolo vybrané na kopci v severovýchodnej časti dediny, nachádzajúce sa vo vidlici dvoch potokov vtekajúcich do menšej riečky obkolesené bahňami. Všetko preto, aby sa objekt nedal ľahko dobiť z tej strany, z ktorej najčastejšie prichádzali útoky. Zákopy majú tvar štvorca. Majdan má rozmery 73 x 73 m. Valy majú pri základoch šírku 10 m, výšku z vonkajšej strany približne 4 až 5 m, a na vnútornej strane približne 3 m. Opevnenie má štyri bašty s výrazne vyššími valmi ako na bočných krídlach. Vo vnútri majú výšku 2,5–3 m, vonku 6–7 m. Až do súčasnosti sa zachovali tri bašty, štvrtá bola rozobratá v roku 1923.

Na vrchole valov mohli byť dodatočné obranné prvky, napr. hrubý, pletený plot, alebo palisáda – ohrada z drevených brvien s ostrými koncami vbitými do zeme. V strede sídla bolo pravdepodobne pozorovacie miesto na strome, ktorý tam rástol.

„Okop“ v súčasnosti predstavuje jeden z najdôležitejších, dobre zachovaných príkladov vidieckych obranných opevnení, charakteristických pre obdobie 16. a 17. storočia.

The rampart is a fortification built in the 17th century, after repeated Tatar raids. A stronghold and probably also a defence wooden manor house were built in

this place by the owner of Tuligłowy – Marcin Krasicki. However, no trace has survived of the former wooden building inside the rampart. The construction likely started after 1624, i.e. after a devastating Tatar invasion, which took a great toll on Tuligłowy. The location selected for the fortress was a hill in the north-eastern part of the village situated in the fork of two streams – tributaries of a small river surrounded by a marsh. All this meant that the fortress was hard to reach from the direction from which attacks came most frequently.

The rampart has the shape of a square. The courtyards has the size of 73 x 73 m. The ramparts are 10 m wide at the base, their

height from the outside is ca. 5 m and on the inside ca. 3 m. The stronghold had four bastions with significantly higher ramparts than on courtyards. Their height was 3 m inside and 6–7 m outside. Three bastions have survived until present times, with fourth one demolished in 1923.

At the top of the ramparts, there could have been additional security measures, e.g. a thick braided fence or a palisade, i.e. a fence made out of sharpened wooden poles embedded in the ground. It is probable that an observation viewpoint was inside, situated in a tree.

Currently the rampart is one of the most important well-preserved examples of peasant fortresses, characteristic during the 16th and 17th centuries.

11 POMNIK W ROKIETNICY (GMINA ROKIETNICA) POMNÍK V DEDINE ROKIETNICA (OBEC ROKIETNICA) MONUMENT IN ROKIETNICA (MUNICIPALITY OF ROKIETNICA)

GPS: 49.898059 N, 22.643091 E

Pomnik powstał w 1783 roku, w setną rocznicę Odsieczy Wiedeńskiej. Na froncie widnieje pamiątkowa tablica z napisem: *Na pamiątkę Królowi Polskiemu Janowi III Sobieskiemu w setną rocznicę zwycięstwa pod Wiedniem mieszkańcy wsi Rokietnica stawiają ten pomnik 1783 r.* Poniżej dalsza część inskrypcji o treści: *Odnowiono i odtworzono tablicę w roku jubileuszu 600-lecia parafii 29.06.2000.* Oryginalna tablica została zniszczona przez hitlerowców podczas II wojny światowej. Przy pomniku rośnie okazały dąb o imieniu „Husarz”. Imię nadali mu uczniowie Gimnazjum w Rokietnicy w czerwcu 2014 roku.

Według innych informacji kapliczkę ufundowano w 1883 r. z wtórną datą.

Pomník vznikol v roku 1783 na sté výročie Bitky pri Viedni. Na čelnej strane je umiestnená tabuľa s nápisom: *Na pamiatku Poľskému kráľovi Jánovi III. Sobieskému pri príležitosti stého výročia víťazstva v Bitke pri Viedni tento pomník v roku 1783 postavili obyvatelia Rokietnic.* Nižšie je ďalšia časť nápisu so slovami: *Tablica bola obnovená v roku 600. výročia farnosti 29. 6. 2000.* Originálnu tabuľu zničili nacisti počas 2. svetovej vojny. Pri pomníku rastie mohutný dub s nápaditým menom Husár (pol. Huzarz). Meno vymysleli žiaci 2. stupňa základnej školy v Rokietnici v júni 2014.

Pomník s štvoruholníkovým pôdorysom, so stanovou strechou na ktorej je kríž s Ukrižovaným Kristom.

The monument was erected in 1783, on the centenary of the Siege of Vienna. It bears a plaque on the front with the inscription: *To serve as a memorial to the Polish King Jan III Sobieski on the hundredth anniversary of the victory at Vienna the residents of the village Rokietnica erect this monument in 1783.* Below, there is another inscription, saying: *Plaque was renovated and reconstructed in the jubilee of the 600 anniversary of the parish 29.06.2000.* The original plaque was destroyed by the Nazis during World War II. A mighty oak called "Husarz" grows by the monument. The name – referring to a Polish cavalry officer – was officially given to the tree by the students of the Middle School in Rokietnica in June 2014.

12 KAPLICZKA W TAPINIE (GMINA ROKIETNICA) KAPLNKA V DEDINE TAPIN (OBEC ROKIETNICA) SHRINE IN TAPIN (MUNICIPALITY OF ROKIETNICA)

GPS: 49.904038 N, 22.683249 E

Według różnych informacji i zapisów kapliczka w tym miejscu została postawiona jeszcze w 1683 r. i dedykowana była królowi Janowi III Sobieskiemu jako podziękowanie za Odsiecz Wiedeńską. Sami mieszkańcy przekazują sobie ust-

ną informację, że wybudowano ją na pamiątkę przemarszu przez Tapin wojsk Sobieskiego w kierunku Wiednia lub powrotnej. Jednak nie ma to pokrycia w faktach historycznych.

Kaplnka podľa rôznych informácií a zápisov vznikla na tomto mieste ešte v roku 1683 a bola venovaná poľskému kráľovi Jánovi III. Sobieskému, ako po-

ďakovanie za víťazstvo v Bitke pri Viedni. Podľa ústneho podania miestnych obyvateľov bola postavená na pamiatku prechodu vojsk Sobieského cez Tapin smerujúcich do Viedne alebo z Viedne. Avšak nepotvrdzujú to historické fakty.

According to the different information sources and records, a shrine was placed here as early as 1683, dedicated to King Jan III Sobieski in gratitude for the Siege of Vienna. The local residents themselves pass on oral claim saying that it was built in remembrance of Sobieski's troops marching through Tapin on the way to Vienna or on the way back. However, historical facts contradict this belief.

13 KAPLICZKA W LUTKOWIE (GMINA CHŁOPICE) KAPLNKA V DEDINE LUTKÓV (OBEC CHŁOPICE) SHRINE IN LUTKÓW (MUNICIPALITY OF CHŁOPICE)

GPS: 49.931682 N, 22.755410 E

Kapliczka zbudowana jest w formie postumentu zwieńczonego żeliwnym krzyżem, u podstawy którego widnieje tabliczka z datą 1863. Stoi ona w miejscu, gdzie 2 lutego 1863 r. zamarł powstaniec styczniowy, wysłany z dworu w Skołoszowie do Kaszyc. Pierwotnie postawiono w tym miejscu krzyż drewniany, który później zastąpiono murowaną kapliczką zwieńczoną krzyżem. Poświęcono ją 11 listopada 1888 r. w 25. rocznicę wybuchu powstania styczniowego.

Kapliczka powstała dzięki zabiegom ks. Wojciecha Michny, ówczesnego proboszcza z Chłopic, który był gorącym patriotą i orędownikiem sprawy polskiej. Wsparcia udzielił mu również ks. Rudolf Beneszek, proboszcz z Łowicz, członek kapituły Sanktuarium w Loreto. Całe przedsięwzięcie poparł także ówczesny właściciel wsi Łowce Gustaw Jahn, który podarował cegłę na ten cel. Ustawienie kapliczki w formie krzyża, który był nie tylko wyrazem wiary chrześcijańskiej, ale przede wszystkim symbolem narodowym, nie było łatwe.

Pamiętać należy, że w tym czasie region stanowił część zaboru austriackiego. Kapliczkę odnowiono staraniem mieszkańców Lutkowa dla upamiętnienia 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Kaplnka je postavená vo forme piedestálu s liatinovým krížom na vrchole, na podstavci je viditeľná tabuľka s uvedeným rokom 1863. Kaplnka je postavená na mieste, na ktorom 2. februára 1863 zamrzol účastník Januárového povstania, ktorého poslali z kaštieľa v dedine Skołoszów do dediny Kaszyce. Pôvodne bol na tomto mieste postavený drevený kríž, ktorý neskôr nahradila murovaná kaplnka s krížom. Kaplnka bola posvätená 11. novembra 1888 v deň 25. výročia výbuchu Januárového povstania. Kaplnka bola postavená predovšetkým vďaka snaženiu kňaza Wojciecha Michnu, vtedajšieho farára Chłopic, silného vlastenca a orodovníka „Poľskej záležitosti“. Podporu tiež poskytol kňaz Rudolf Beneszek, farár Łowiec, člen kapituly pútnického miesta Loreto. Projekt podporil aj vtedajší majiteľ dediny Łowce – Gustaw Jahn, ktorý na tento účel daroval tehly. Postavenie kríža-kaplnky, ktorá nebola iba výrazom kresťanskej viery, ale bol to predovšetkým národný symbol, nebolo vôbec ľahké. V tom čase bol tento región súčasťou Rakúsko-Uhorska. Kaplnka bol vďaka snaženiu obyvateľov Lutkowa obnovený pri príležitosti 100. výročia opätovného získania nezávislosti Poľska.

The shrine was constructed in the form of a plinth topped with a cast iron cross with a plaque at its foot spelling out the date 1863. It commemorates the place where on 2 February 1863 a January Uprising participant froze to death, sent from the manor house in Skołoszów to Kaszyce. Originally, a wooden cross was placed here, later replaced by a stone shrine with a cross. It was consecrated on 11 November 1888, on the 25th anniversary of the outbreak of the 1863 uprising. The shrine was built thanks to the efforts of Fr. Wojciech Michna, who was the parish priest of Chłopice at that time. An ardent patriot, he was an advocate of Polish independence. We was also supported by Fr. Rudolf Beneszek, the parish priest from Łowce, member of the chapter of the Sanctuary in Loreto. The idea was also supported by the owner of the village Łowce, Gustaw Jahn, who donated bricks for this purpose. Building a shrine in the form of a cross, which was not only an expression of Christian faith, but above all – a national symbol, was not easy. One has to remember that at that time the region was part of the Austrian partition. The shrine was renovated by the inhabitants of Lutków to commemorate the 100th anniversary of Poland regaining its independence.

14 KAPLICZKA TZW. „ZNAK TATARSKI” – ŚWIĘTE (GMINA RADYMNO) TATÁRSKY STĽP – ŚWIĘTE (OBEC RADYMNO) “TATAR SIGNAL” SHRINE – ŚWIĘTE (MUNICIPALITY OF RADYMNO)

GPS: 49.917307 N, 22.859023 E

Kapliczka jest w formie dwóch prostopadłościaków – górnego mniejszego oraz dolnego większego. Front i boki zawierają półkolistę zakończoną wnęką. We frontalnej większej, przeszklonej wnęce znajduje się gipsowa figura Matki Bożej oraz obraz św. Jana Pawła II. Obiekt nazywany jest przez mieszkańców Świętego i okolic „Znakiem Tatarskim”. Prawdopodobnie pochodzi z XVIII wieku.

Tatársky stĺp tvoria dva kvádre – vrchný menší a spodný väčší. Na čelnej a na bočných stranách sú polkruhové niky. Vo väčšej, zasklenej čelnej nike je sadrová socha Panny Márie a obraz sv. Jána Pavla II. Obyvatelia Świętej a okolica nazývajú tento stĺp „Tatársky znak”. Pravdepodobne pochádza z 18. storočia.

The shrine is composed out of two rectangles – a smaller upper one and a larger one at the bottom. The front and sides contain semi-circular niches. The front niche has a plaster statue of the Virgin Mary behind a glass pane along with an image of St. John Paul II. The locals from Święte and the surrounding area refer to the shrine as “Znak Tatarski” – a “Tatar signal”. It probably comes from the 18th century.

MIEJSCE BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH – CHOTYNIEC

(GMINA RADYMNO)

MIEJSCE ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU – CHOTYNIEC

(OBEC RADYMNO)

ARCHAEOLOGICAL SITE – CHOTYNIEC (MUNICIPALITY OF RADYMNO)

GPS: 49.948285 N, 22.984035 E

W świetle badań archeologicznych przeprowadzonych przez pracowników Uniwersytetu Rzeszowskiego badany teren to grodzisko kultury scytyjskiej.

Scytowie był to irański lud koczowniczy. Pierwsze wzmianki źródłowe dotyczące Scytów pochodzą z VIII w. p.n.e.

Grodzisko poddane zostało w pierwszej kolejności badaniom powierzchniowym. Następnie wytypowano miejsca, w których wykopano sondáže. Jednakże zdjęcia wykonane przy pomocy drona uwidoczniły skalę założenia.

Podczas prac wykopaliskowych wału oraz majdanu odkryto wiele zabytków m.in. broń, ozdoby, ceramikę. Zidentyfikowano także miejsce kultu, czyli tzw. zolnik. Zidentyfikowano także tzw. zespół osadniczy (aglomerację) złożony z kilkadziesiątu dużych osad i punktów osadniczych.

Podľa archeologického výskumu, ktorý realizovali zamestnanci Rzeszowskej univerzity, na tomto mieste bolo hradisko skýtskej kultúry.

Skýti boli iránsky kočovný kmeň. Prvé zmienky v prameňoch na ich tému pochádzajú z 8. storočia p. n. l.

Hradisko bolo preskúmané najprv povrchovo, a následne bolo vytypovaných niekoľko miest, v ktorých boli vykonané sondy. Rozsah celého sídla dobre vidno až z vtáčej perspektívy.

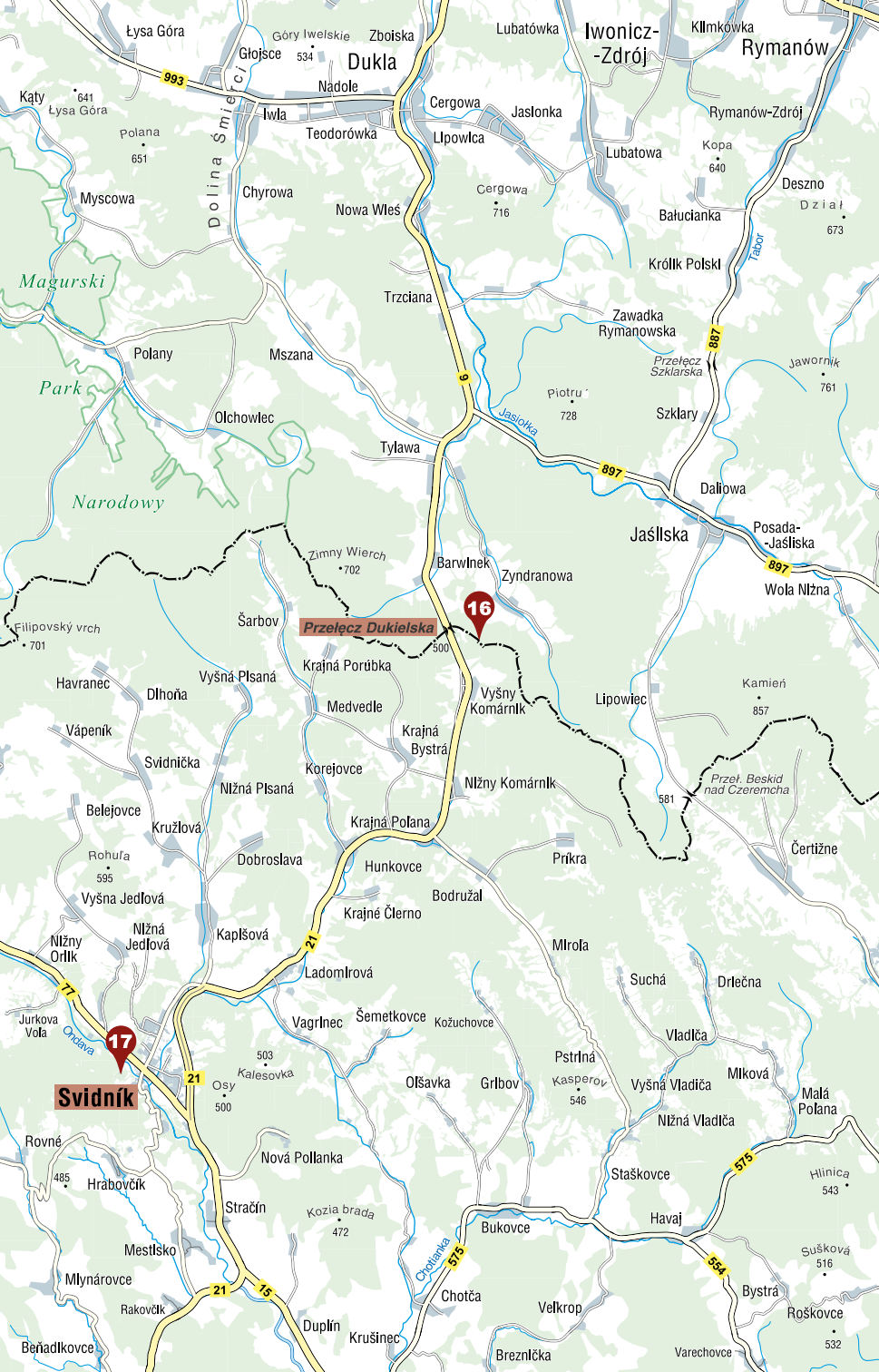
Počas archeologických prác, ktoré prebiehali na vale a na majdane, bolo objavených viacero artefaktov, okrem iných zbrane, ozdoby, keramika. Bolo tiež identifikované miesto kultu. Okrem toho bol identifikovaný tzv. osadnícky komplex (aglomerácia) zložený z niekoľkých veľkých osád a usadlostí.

In the light of the archaeological research carried out by the staff of the University of Rzeszów, the examined site is an area of a former Scythian hillfort.

Scythians were nomads of Iranian origin. The first mentions of Scythians go back as early as the 7th century B.C.

The examination of the site began with a surface survey. Next, test pits were designated and dug. However, it was not until drone photographs were taken that the full extent of the settlement was fully revealed.

During the excavation works of the embankment and the main square, many artefacts were found, including weapons, ornaments and ceramics. Also a place of worship (*zolnik*) was identified along with a settlement group consisting of a few dozen of big settlements and settlement points.

16

WIEŻA WIDOKOWA NA PRZEŁĘCZY DUKIELSKIEJ – DUKLA VYHLIADKOVÁ VEŽA NA DUKLE OBSERVATION TOWER AT THE DUKLA PASS – DUKLA

GPS: 49.414759 N, 21.708230 E

Wieża widokowa o wysokości około 50 metrów znajduje się na Przełęczy Dukielskiej w pobliżu przejścia granicznego w Barwinku. Nie jest to pierwsza tego typu konstrukcja w tym miejscu. W 1944 r. wybudowano tu wieżę obserwacyjną 1 Czechosłowackiego Korpusu im. gen. Ludvíka Svobody. W 1959 r. zastąpiła ją 25-metrowa drewniana wieża, która służyła do roku 1968. Trzy lata później przeprowadzono renowację, nadając jej kształt monolitu z dwiema kondygnacjami widokowymi. W 1974 r. wieżę udostępniono turystom. W wieży widokowej umieszczony jest plan natarcia Armii Czerwonej przez Karpaty oraz mapa sytuacyjna Przełęczy Dukielskiej z okresu 30 września – 5 listopada 1944 r. Z wieży roztacza się wyjątkowa panorama na Beskid Niski.

52 m vysoká rozhľadňa bola postavená na kopci 655 m n. m., na bývalom mieste pozorovacieho miesta generála Ludvíka Svobodu pri príležitosti 30. výročia Karpatsko-duklianskej operácie.

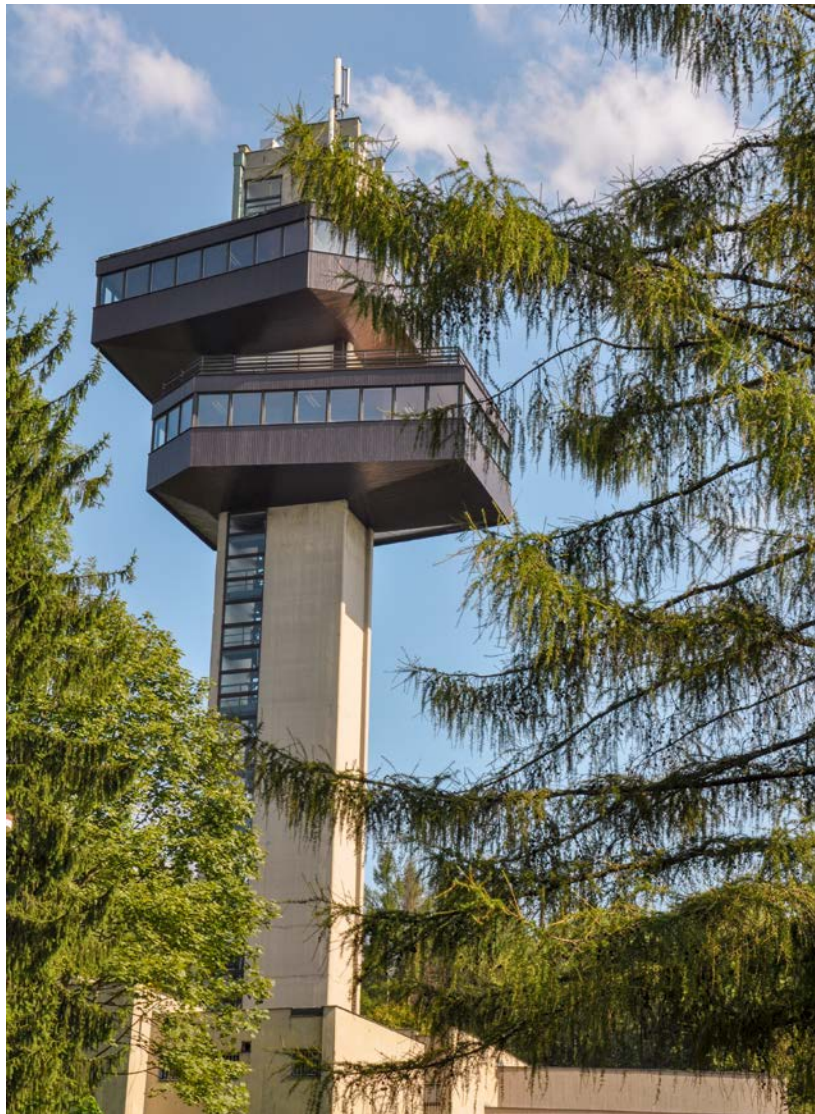
Vo veži je situačná mapa zobrazujúca premiestňovanie Červenej armády a obranné pozície Nacistov, ako aj prejav veliteľa armády ZSSR generála Ludvíka Svobodu.

Interiér veže dopĺňajú umelecké diela: akad. sochára A. Račka „Vítanie osloboditeľov“ (pri vstupe), figurálna kompozícia „Spoločný boj“ akad. sochára J. Koreňa (druhá stena), mozaika „Šťastný život“ maliara J. Králik (v oddychovej kopule) a gobelíny od maliarky H. Koreňovej.

Exteriér veže dopĺňa „Lipová ratolesť“ – symbol slovanskej vzájomnosti a československého armádneho vedenia od akad. sochára F. Patočku.

This 50-metre observation tower is situated at the Dukla Pass near the border crossing in Barwinek. The present-day tower is the last of the several constructions of this kind built here. The first observation tower was erected in 1944 by the Ludvik Svoboda 1st Czechoslovak Army Corps. In 1959, the construction was replaced by a new, 25-metre wooden tower, which remained in use until 1968. Three years later, when it was modernised, the tower was giv-

en the shape of a monolith with two viewing platforms. In 1947, it was opened for visitors. The tower offers unique panoramic views of the Low Beskids and a glimpse into the history of the place: a situational map of the Dukla Pass from the period between 30 September and 5 November 1944, and a plan of the Red Army invasion in the Carpathian Mountains.

17 EKSPOZYCJA ETNOGRAFICZNA W PLENERZE – SŁOWACKIE MUZEUM NARODOWE (SNM) – SVIDNÍK NÁRODOPISNÁ EXPOZÍCIA V PRÍRODE – SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM (SNM) – SVIDNÍK OPEN-AIR ETHNOGRAPHIC EXHIBITION OF THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM (SNM) – SVIDNÍK

GPS: 49.304114 N, 21.558588 E

Ekspozycja Etnograficzna w plenerze – Słowackie Muzeum Narodowe (SNM) – Zabytki ludowej architektury materialnej i duchowej Ukraińców oraz Łemków są zgromadzone na terenie etnograficznej ekspozycji w plenerze, pod gołym niebem. Grupy malowniczych, krytych słomą i gontem zabudowań wiejskich z północno-wschodniej części Słowacji zajmują powierzchnię około 11 ha. Do charakterystycznego krajobrazu wiejskich osad należą zarówno budynki go-

spodarcze, jak i inne obiekty, takie jak: studnie, stodoły, szopy na siano i chlewy. Częścią ekspozycji jest tzw. Karczma woźniców z 2. połowy XIX stulecia. Wyróżniającą się częścią ekspozycji są także typowe wiejskie zabudowania techniczne, do których należą m.in. młyn wodny, tartak wodny, warsztat ko-

walski, remiza strażacka czy też szkoła. Na terenie skansenu co roku organizowane są tzw. programy folklorystyczno-etnograficzne pod nazwą „Skarbica Ludu”. To wydarzenia będące częścią tradycyjnych czerwcowych Świąt Kultury Łemków i Ukraińców Słowacji. Święto to odbywa się na terenie amfiteatru świdnickiego. Oprócz tego na obszarze wystawienniczym, tj. w skansenie we wrześniu organizowane są Dni Ludowej Tradycji i międzynarodowy konkurs gotowania pierogów.

Národopisná expozícia v prírode – Slovenské národné múzeum (SNM) – Pamiatky ľudovej architektúry materiálnej a duchovnej kultúry Ukrajincov a Rusínov sú sústredené v národopisnej expozícii v prírode, pod holým nebom.

Na ploche asi 11 ha sa rozkladajú skupiny malebných, slamou a šindľom krytých roľníckych obydlí zo severovýchodu Slovenska. K typickému prostrediu vidieckych usadlostí patria hospodárske budovy a objekty ako studne, stodoly, senníky a chlievy. V expozícii sa nachádza furmanská krčma z 2. polovice 19. storočia.

Charakteristickou súčasťou expozície sú aj typické vidiecke technické stavby ako vodný mlyn a vodná píla, kováčska dielňa, požiarňa zbrojnica a škola.

V areáli skanzenu sa každoročne usporadúvajú folklórno-etnografické programy pod názvom „Poklady ľudu”, ako súčasť tradičných júnových Slávností kultúry Svet kultúry Rusínov-Ukrajincov Slovenska. Tieto Sviatky sa konajú vo svidníckom amfiteátri. Okrem toho sa v septembri v areáli expozície konajú už tradičné Dni ľudových tradícií a medzinárodné majstrovstvá vo varení pirohov.

The open-air ethnographic exposition of the Slovak National Museum (SNM) – Artefacts of the material and spiritual folk culture of Ukrainians and Ruthenians/Lemkos are gathered in this open-air ethnographic exposition. Groups of picturesque, thatched and shingled rural homes from the north-eastern part of Slovakia occupy an area of approximately 11 ha. The characteristic landscape of small villages includes both farm dwellings and various other farming buildings, such as wells, barns, hay sheds and pig sties. Part of the exhibition is the so-called “carters’ inn” from the second half of the 19th century. The exposition also has an interesting part dedicated to technical buildings, represented by a water-mill, a water sawmill, a smithery, a fire station and a school. Every year, the open-air museum is used as the venue for the so-called folk and ethnographic programs called “Treasures of the people”. These events are part of the traditional Days of the Culture of Ruthenians/Lemkos and Ukrainians in Slovakia, held in June. They take place in the Svidník amphitheatre. In addition to that, every September the open-air museum organises Days of Folk Traditions and an international competition in making *pierogi*.

INFORMACJE PRAKTYCZNE PRAKTICKÉ INFORMÁCIE PRACTICAL INFORMATION

Starostwo Powiatowe w Jarosławiu

ul. Jana Pawła II 17, 37-500 Jarosław
e-mail: sekretariat@powiat.jaroslaw.pl
tel. +48 16/ 624 62 00 (centrala)

Mestský úrad Svidník

Sov. hrdinov 200/33, 089 01 Svidník
E-mail: sekretar@svidnik.sk
Tel.: 054/ 752 1154

Jednolity ogólnoeuropejski numer alarmowy 112 / Jednotné európske číslo tiesňového volania 112 / The single European emergency number 112

Policja 997 (Polícia 158)

Komenda Powiatowa Policji w Jarosławiu
ul. Poniatowskiego 50, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 624 03 99

Okresné riaditeľstvo policajného zboru, Sovietskych hrdinov 200/35,
089 01 Svidník

Straż Pożarna 998 (Požiarna ochrana 150)

Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Jarosławiu
ul. Morawska 2, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 624 11 10

OR HaZZ v Bardejove, Štefánikova 685/1, 085 01 Bardejov

Pogotowie Ratunkowe 999 (Ambulancia 112)

Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu
ul. 3 Maja 70, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 46 26

Szpital im. Arm. Gen. L. Svobodu Svidník, n.o., MUDr. Pribulu 412/4,
089 01 Svidník, tel. 054/786 03 38

Informacja Turystyczna / Turistické informačné centrum / Tourist Information

Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu
ul. Rynek 5, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 624 89 89
www.ckip.jaroslaw.pl

Baza noclegowa (wybrane obiekty) / Ubytovacie zariadenia (vybrané objekty) / Accommodation (selected offers)

POWIAT JAROSŁAWSKI

1. Hotel BACÓWKA Radawa&Spa Radawa
tel. 16/ 736 11 20
tel. kom. 530 530 511
www.bacowkaradawa.pl

2. Dom gościnny KRAKOWIAK
ul. Kopystyńskiego 24, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 623 54 33
e-mail: epierzycki@gmail.com
www.weselajaroslaw.pl

3. Dom Pielgrzyma PRZYSTAŃ BENEDYKTA
ul. Benedyktyńska 5, 37-500 Jarosław
tel. kom. 697 801 195
www.opactwo.pl/dom-pielgrzyma

4. Ośrodek Wypoczynkowy ARKADIA w Radawie
ul. Zdrojowa 2, 37-523 Radawa
tel. kom. 665 375 757
www.arkadia-radawa.pl

5. Farma Albert Korzenie
Korzenie 27, 37-560 Pruchnik
tel. 16/ 621 24 57
tel. kom. 606 954 208

6. Gospodarstwo Agroturystyczne MALWA
Jodłówka 154, 37-560 Pruchnik
tel. 16/ 628 89 47
e-mail: szalkim@wp.pl

7. Gospodarstwo Agroturystyczne U ANDRZEJA
Radawa 24, 37-523 Radawa
tel. 16/ 622 30 45
tel. kom. 887 544 423
e-mail: andrzej451965@wp.pl
www.agroandrzej.pl

8. AGROTURYSTYKA U BOGDANA
Radawa 27, 37-523 Radawa
tel. 16/ 622 30 48
tel. kom. 608 579 219
e-mail: boguslawadamiec@op.pl

9. Gospodarstwo Agroturystyczne ZOFIÓWKA
Jodłówka 372, 37-560 Pruchnik
tel. kom. 502 205 036

10. Hotel Jarosław
ul. Pruchnicka 65, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 612 10 19 (hotel)
e-mail: recepcja@hoteljaroslaw.pl
www.hoteljaroslaw.pl

11. Hotel Turkus
ul. Gen. W. Sikorskiego 5, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 56 58 wew. 32
tel./fax 16/ 621 26 40
e-mail: hotel.turkus@jaroslaw.pl
www.hotel.jaroslaw.pl

12. Hotel i Restauracja COLOSEUM
Kruhel Pełkiński 72, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 59 30
www.hotelcoloseum.pl

13. Hotel i restauracja DWÓR BORATYN
Boratyn 232, 37-561 Chłopice
tel. 16/ 624 00 53
tel. kom. 507 158 740
e-mail: dwor@boratyn.com.pl
www.dworboratyn.pl

14. Hotel i Restauracja DWÓR HETMAN
ul. Tarnawskiego 18, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 43 95
e-mail: poczta@dworhetman.pl
www.dworhetman.pl

15. Hotel i restauracja PIAST
Tuczempy 268a, 37-514 Munina
tel. 16/ 623 41 12
e-mail: info@hotel-piast.eu
www.hotel-piast.eu

16. Hotel i restauracja DWÓR KRESOWY
ul. Słowackiego 36, 37-550 Radymno
tel. 16/ 623 60 00
tel. kom. 532 400 100
e-mail: dworkresowy@gmail.com
www.dwor-kresowy.pl

17. Hotel DWÓR ZYGMUNTÓWKA
ul. Lubelska 86, Szówsko, 37-522 Wiązownica
tel. 16/ 736 82 23
e-mail: zygmuntowka@sanakiewicz.eu
www.zygmuntowka.eu

18. Hotel JAŚMINOWY DWÓR
Rokietnica, 37-562 Rokietnica
tel. kom. 781 210 212, 781 212 016
e-mail: info@jasminowy-dwor.pl
www.jasminowy-dwor.pl

19. WILLA SALVE

Ożańsk 1a, 37-500 Jarosław
tel. kom. 703 400 550, 708 477 507
info+willa-salve-ozansk@noclegi.pl

20. Hotelik LUNA

ul. Kard. Wyszyńskiego 27, 37-522 Szówsko
tel. 16/ 623 30 70
tel. kom. 792 850 377
e-mail: info@hotelikluna.com
www.hotelikluna.com

21. VIVA BAR & Bistro – Noclegi

Skołoszów 355b, 37-550 Radymno
tel. kom. 665 595 808
www.motelviva.pl

22. Ośrodek profilaktyczno-rehabilitacyjny DOM OJCA PIO

Radawa 123, 37-523 Radawa
tel. 16/ 622 30 43
e-mail: rec@domojcapio.pl
www.domojcapio.pl

23. Ośrodek wypoczynkowy AS

Radawa, 37-523 Radawa
tel. kom. 696 097 452
www.asradawa.pl

24. Ośrodek wypoczynkowy LEŚNA POLANA

ul. Spacerowa 12, 37-523 Radawa
tel. kom. 698 670 997, 692 239 114
e-mail: domki.radawa@gmail.com
www.domki-radawa.pl

25. Zajazd NAD SANEM

ul. Sanowa 15, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 623 05 33
www.zajazdnadsanem.pl

26. Zajazd POLONEZ

ul. Gościnna 1, 37-514 Tuczempy
tel. 16/ 623 00 18
e-mail: recepcja@zajazd-polonez.pl
www.zajazd-polonez.pl

27. Zajazd SMYK

ul. Słowackiego 19a, 37-550 Radymno
tel. 16/ 628 19 32
e-mail: info@smykzajazd.pl
http://smykzajazd.pl

28. Zajazd U RAFAŁA

Koniaczów 33a, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 49 45
tel. kom. 888 555 360
e-mail: zajazd.rafala@gmail.com
www.zajazdurafala.pl

SVIDNÍK

1. Olla apartmány

Doktora Pribulu 2055 Svidník, 089 01 Svidník

2. Penzión v údolí

Kružlová 102, 090 02 Kružlová
Tel.1: 00421 905 472 489, Tel.2: 00421 908 873 933

3. Hotel Rubín, MARCG s.r.o.

Centrálna 274, Svidník
Tel.: 00421 54 752 4210

4. Hotel DUKLA SENIOR

Sovietskych hrdinov 36, 089 01 Svidník
Tel.: +421 54/752 32 33

Obiekty gastronomiczne (wybrane obiekty) / Stravovacie zariadenia (vybrané objekty) / Gastronomy (selected offers)

POWIAT JAROSŁAWSKI

1. Lunch Bar EUROPEJSKIE KLIMATY

ul. Kasprowicza 5, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 624 14 65
www.zaz-jaroslaw.pl

2. KUCHNIA ZA PARKIEM

ul. Konfederacka 13, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 627 12 26
www.zaz-jaroslaw.pl

3. Kawiarnia GALERIA PRZEDMIOTU

ul. Opolska 1, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 623 34 54
www.zaz-jaroslaw.pl

4. Ciastkarnia Manufaktura Smaku

ul. Wilsona 6b, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 53 78
www.facebook.com/ManufakturaSmakuZAZ

5. Cukiernia STARA PIEKARNIA

ul. 3 Maja 29, 37-500 Jarosław
www.starapiekarnia.org

6. Kawiarenka Lawenda Caffè przy Parafii NMP Królowej Polski

ul. 3 Maja 12, 37-500 Jarosław
tel. kom. 514 208 525
e-mail: kawiarenka-lawenda@wp.pl
www.krolowajaroslaw.pl/kawiarenka-lawenda-caffe.html

7. Kawiarnia BLACK COFFEE

ul. Lubelska 9/9, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 623 17 11
e-mail: bc@black-coffee.pl
www.black-coffee.pl

8. Pizzeria PALERMO

os. Jagiełły 8, 37-550 Radymno
tel. 16/ 628 14 08
www.palermoradymno.pl/?pizza

9. Pizzeria CORLEONE

ul. Baški Puzon 2, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 47 06
tel. kom. 502 029 52
www.corleone-jaroslaw.pl

10. Pizzeria CENTURION

ul. Opolska 4, 37-500 Jarosław
tel. kom. 601 892 201
www.centurion-pizza.pl

11. Restauracja COLOSEUM

Kruhel Pełkiński 72, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 59 30
www.hotelcoloseum.pl

12. Restauracja JAŚMINOWY DWÓR

Rokietnica, 37-562 Rokietnica
tel. kom. 781 210 212, 781 212 016
www.jasminowy-dwor.pl

13. Restauracja KLASYCZNA

ul. Słowackiego 4/6, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 23 70
tel. kom. 602 129 722
e-mail: uslowika@op.pl
www.uslowika.pl

14. Restauracja TRATTORIA

ul. Kasztelańska 1, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 22 66
e-mail: trattoria@wp.pl
www.trattoria-jaroslaw.pl

15. Restauracja U THANGA

ul. Ogrodowa 1, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 71 71
www.uthanga.jaroslaw.pl

16. Restauracja TAKE SUSHI – Sushi bar & Restaurant

ul. Opolska 10, 37-500 Jarosław
tel. kom. 533 533 544
www.take-sushi.pl

17. VIVA Bar&Bistro

Skószów 355b, 37-550 Radymno
tel. 16/ 628 39 90
www.barviva.pl

18. Restauracja WILLA SALVE

Ożańsk 1a, 37-500 Jarosław
tel. kom. 703 400 550, 708 477 507

19. Restauracja Siwa Kurka

ul. Rynek 6, 37-500 Jarosław
tel. kom. 570 758 114
www.pl-pl.facebook.com/siwakurka

20. Restauracja, kręgielnia NIAGARA

ul. Wyszyńskiego 5, Szówsko, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 40 00
e-mail: kontakt@kregielnia-niagara.pl
www.kregielnia-niagara.pl

21. BAR Smakosz

ul. Słowackiego 28B, 37-500 Jarosław
tel. 16/ 621 52 40

SVIDNÍK

1. Alpinka Motorest

Údolie smrti 21, 089 01 Svidník

2. Jasmin – restaurant & café

Doktora Goldbergera, 089 01 Svidník

3. LOKAL VERMEX Beer Restaurant & Pizza

Sovietskych hrdinov 167, 089 01 Svidník

4. Reštaurácia Pizza Zuzana

Sov. hrdinov 226/2, 089 01 Svidník

5. Espresso

Sovietskych hrdinov 37, 089 01 Svidník

6. Sportcentrumsk

Gen. Svobodu, 706/28, 089 01 Svidník

7. Royal pizza & restaurant

8. mája 686/686/42, 089 01 Svidník

Winnice / Vinice / Vineyards

POWIAT JAROSŁAWSKI

1. Winnica Rodziny Steckich – Jerzy Stecki

ul. Pełkińska 12/2, 37-500 Jarosław

tel. kom. 695 775 124

e-mail: winnica.steckich@gmail.com

www.winnice-steckich.pl

SVIDNÍK

1. VANAPO, s.r.o.

Festivalová 802/9, 089 01 Svidník

Tel. +421 (0)54 7520 690-1

vanapo@vanapo.sk

www.vanapo.eu

Fitness Club

1. Klub Fitness Active Style
os. Piłsudskiego 25/42, 37-500 Jarosław
tel. kom. 534 636 476
www.active-style.pl

Ważniejsze wydarzenia cykliczne / Najdôležitejšie pravidelné podujatia / Major recurring events

JAROSŁAW

- Jarmark Jarosławski (sierpień)
- Jarmark benedyktyński (wrzesień)
- Festiwal Muzyki Dawnej „Pieśń naszych korzeni” (sierpień)
- Noc zwiedzania Rynku (w ramach Nocy Muzeów)

GMINA PRUCHNIK

- Wielkopostne misteria teatralne (w czasie Wielkiego Postu)
- Bieg o Memoriał Bł. Ks. Bronisława Markiewicza (kwiecień)
- Złot Rowerowy im. Gen. Marka Papyły
- Dni Pruchnika (czerwiec)
- Jarmark Sztuki Ludowej „Pruchnickie Sochaczki” (sierpień)

RADYMNO

- Radymno Jazz Festiwal
- Podkarpacki Przegląd Chórów „Pieśni Pasyjne”
- Dni Radymna

GMINA WIĄZOWNICA

- Biesiada nad Wycząwą (wrzesień)

GMINA PAWŁOSIÓW

- Regionalny Przegląd Kapel Ludowych w Pawłosiowie

SVIDNÍK

- Festiwal Kultury Rusinów-Ukraińców Słowacji (czerwiec)

BIBLIOGRAFIA

I. Opracowano na podstawie następujących źródeł:

1. Bereza T., Chmielowiec P., Grechuta J., *W cieniu „Linii Mołotowa”. Ochrona granicy ZSRR z III Rzeszą między Wiszną a Sołokiją w latach 1939–1941*, Wydawnictwo IPN, Rzeszów 2002.
2. Błajda M., *Mechowa Góra – prawdy czy mity?*, „Ziemia Pruchnicka” nr 1/2006.
3. Cabalska M., *Wielocłonowe grodzisko wczesnośredniowieczne w Tuligłowach, woj. Przemysł*, Materiały i Sprawozdania rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1976–1979, Rzeszów 1984.
4. Czechowicz J., *Aktywnie po powiecie jarosławskim. Przewodnik*, Wydawnictwo Edytorial, Rzeszów 2015.
5. Dayczak M., *Kamienica mieszczkańska w Jarosławiu*, „Biuletyn Historii Sztuki” t. 18, 1956.
6. Drozd M., *Historia kościoła i parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zapałowie*, Wydawnictwo Edytorial, Rzeszów–Zapałów 2017.
7. Gawęł G., Kalicki S., *Fortyfikacje Linii Mołotowa odcinek Radymno – Sieniawa – Oleszyce*, Kraków 2012.
8. *Gmina Chłopice*, praca zbiorowa pod red. S. Mendelowskiego, Krosno 2010.
9. *Gmina Chłopice – charakterystyka, historia, zabytki*, M. Buczko (red.), Chłopice 2007.
10. Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jarosławia.
11. Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla miasta Radymna na lata 2015–2019, oprac. T. Piekarcz, Z. Bieńkowska, UM Radymna.
12. *Golgota Wschodu (1940–1946)*, K. Kuźniar (red.), Wietlin 2008.
13. Grymuza A., Jakubas E., *Rokietnica. Zarys monografii wsi i parafii*, Rokietnica 2000.
14. Jankowski J., *Zamiechów – zarys dziejów*, Jarosław 2005.
15. Jarosławski Rocznik Armii Krajowej, rok XVII, nr 5, Jarosław 2007.
16. *Kanon Krajoznawczy Województwa Podkarpackiego*, pod red. Z. Cebuli, M. Jarosińskiej, A. Karczmarszewskiego, S. Polańskiego, A. Wesół, Wydawnictwo PTTK Oddział w Rzeszowie, Rzeszów 2017.
17. Kłós S., *Jarosław i okolice*, Krosno 2002.
18. Kowal B., Baran M., *Rudołowice dawniej i dziś*, Stowarzyszenie Miłośników Historii i Tradycji Rudołowic, Rudołowice 2011.
19. Kubal G., *Miejscowości Gminy Laszki na przestrzeni wieków*, Wydawnictwo Arete, Krosno 2014.

20. Kuca J., *O wielkiej wojnie w powiecie jarosławskim*, Wydawnictwo Edytorial, Rzeszów 2016.
21. Kwaśniak E., *Sanktuarium Matki Bożej Niepokalanej w Tuligłowach*, „Ziemia Pruchnicka” nr 16/2002.
22. *Leksykon drewnianej architektury sakralnej Podkarpacia*, t. II K. Zieliński (red.), Wydawnictwo Pro Carpathia, Rzeszów 2011.
23. Pietryna F., *Radawa. Przewodnik turystyczny*, wyd. drugie, Radawa 2015.
24. Polakowski S., *Pozostałości założeń dworskich województwa podkarpackiego*, Wydawnictwo Lygjan, Krosno 2012.
25. Porada S., *Zarys dziejów wsi Mięgisz Stary i okolic*, Czerniawka–Mięgisz Nowy 1999.
26. *Pruchnik widziany oczami księży Markiewiczów*, ks. J. Markiewicz, ks. J. Markiewicz, Pruchnik 2000.
27. *Pruchnik. Studia z dziejów miasta i okolic*, pod red. M. Wolskiego, Kraków 2014.
28. Rejestr zabytków nieruchomości województwa podkarpackiego.
29. *Rocznik Archidiecezji przemyskiej. Album*, Przemysł 1997.
30. *Rudolowice dawniej i dziś*, Stowarzyszenie Miłośników Historii i Tradycji Rudolowic.
31. Stopa H. (ks.), *Wierzbna i Ożańsk na tle dziejów ziemi jarosławskiej. Zarys monograficzny parafii*, Wierzbna 2013.
32. *Szlak Architektury Drewnianej Podkarpacia*, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Rzeszów 2012.
33. Szyma M., *Zabytki architektury i sztuki gminy Pruchnik (wybrane problemy)*, [w:] M. Wolski (red.), *Pruchnik. Studia z dziejów miasta i okolic*, Kraków 2014.
34. Tondos B., *Rokietnica Dwór*, Rzeszów 1999.
35. *W Gminie Pawłosiów*, S. Gałuszka z zespołem, Krosno 2002.
36. Wolski M., *Hawłowice Dolne. Dwór i wieś*, TN „Societas Vistulana”, Kraków 2009.
37. Wolski K., *Domy podcieniowe Pruchnika*, *Ochrona Zabytków* 6/4 (23), 206–210, 1953.
38. *Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo przemyskie*, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1998.
39. *Zespół Szkół Ogrodniczych i Licealnych im. Zesłańców Sybiru w Pawłosiowie. Szkic z historii szkoły*, Wydanie Okolicznościowe, Pawłosiów 2008.
40. „Ziemia Pruchnicka” nr 4/2002, nr 3/2003, nr 3/2011.

II. Opracowano na podstawie następujących stron internetowych:

1. <https://archeologia.com.pl/2017/06/08/grodzisko-scytow-na-podkarpaciu/>
2. <http://atlasrezydencji.pl/rozwieonica-dwor-gorskich/>
3. <http://laszki.pl/gmina/laszki>
4. <http://parafialaszki.pl/>
5. <https://sztetl.org.pl>
6. <http://wirtualnyszlak.eu/jaroslaw/konkatedralna-cerkiew-greckokatolicka,art2/>
7. <http://swiete.przemyska.pl/parafia/historia-swietego/>
8. <http://svidnik.sk/>
9. <http://slovakia.travel/pl/ekspozycja-etnograficzna-w-plenerze-slowackie-muzeum-narodowe-snm-muk>
10. <http://wirtualnyszlak.eu/jaroslaw/dawny-zespol-koscielno-klasztorny-panien-benedyktyniek,art6/>
11. <http://opactwo.pl/>
12. <http://surochow.weebly.com>
13. www.pruchnik.com
14. www.krzywca.eu
15. www.rudolowice.net
16. www.jaroslaw.pl
17. www.swmichal.pl/historia,i2.html
18. www.apokryfruski.org
19. www.tuliglowy.pl
20. www.eksploratorzy.com.pl/viewtopic.php?f=407&t=25508
21. www.dukladestination.com/
22. www.jaroslaw.pl/mini-przewodnik-czesc-6
23. www.drevenechramy.sk
24. www.fahnenii.republika.pl/v_cmentarze_jaroslaw_zasanie.htm
25. www.dukla1944.com
26. www.polskiezabytki.pl
27. www.ogrody.podkarpackie.travel.pl
28. www.snm.sk

BIBLIOGRAFIA

I. Vyvinuté na základe týchto zdrojov:

1. Bereza T., Chmielowiec P., Grechuta J., *V tieni „Molotovovej línie“. Ochrana hranice medzi ZSSR a Treťou Ríšou medzi riekami Wisznia a Sołokija v rokoch 1939–1941*, IPN, Rzeszów 2002.
2. Blajda M., *Mechowa Góra – pravda či mýtus?*, Ziemia Pruchnicka, č. 1/2006.
3. Cabalska M., *Ranostredoveké viacdielne hradisko v dedine Tuligłowy*, Przemyské vojvodstvo, Materiály a správy Rzeszowského archeologického centra 1976–1979, Rzeszów 1984.
4. Czechowicz J., *Aktívne po jaroslawskom okrese. Turistický sprievodca*, Vydavateľstvo Edytorial, Rzeszów 2015.
5. Dayczak M., *Meštiansky dom v meste Jarosław*, „Biuletyn Historii Sztuki“.
6. Drozd M., *História kostola a farnosti Najsvätejšieho Srdca Ježišovho v Zapalowe*, Vydavateľstvo Edytorial, Rzeszów – Zapalów 2017.
7. Gawel G., Kalicki S., *Fortyfikacje Linii Mołotowa odcinek Radymno – Sieniawa – Oleszyce*, Kraków 2012.
8. *Dedina Chłopice*, Vydavateľstvo Roksana, Krosno 2010.
9. *Obec Chłopice – Charakteristika, dejiny, pamiatky*; Mirosław Buczko, Chłopice 2007.
10. Obecného registra historických pamiatok mesta Jarosław.
11. Program starostlivosti o historické pamiatky mesta Radymno na obdobie 2015–2019, vypracovali: T. Piekarz, Z. Bieńkowska, Mestský úrad Radymno.
12. *Golgota Wychodu (1940–1946)*, K. Kuźniar, Wietlin 2008.
13. Grymuza A., Jakubas E., *Rokietnica. Náčrt monografie dediny a farnosti*, Rokietnica 2000.
14. *Jankowski J., Zamiechów – Náčrt dejín*, Jarosław 2005.
15. Jaroslawská ročenka Krajinskej armády, ročník VXII. č. 5, Jarosław 2007.
16. *Cestovný kánon Podkarpatského vojvodstva*, Rzeszów 2017.
17. Kłos S., *Jarosław a okolie*, Krosno 2002.
18. Kowal B., Baran M., *Rudołowice kedysi a dnes, Združenie milovníkov histórie a tradície Rudołowic*, Rudołowice 2011.
19. Kubal G., *Dediny obce Laszki v priebehu stáročí*, Vydavateľstvo Arete, Krosno 2014.
20. Kuca J., *O Veľkej vojne v okrese Jarosław*, Vydavateľstvo Edytorial, Rzeszów 2016.
21. Kwaśniak E., *Pútnické miesto Nepoškvrnenej Panny Márie v dedine Tuligłowy*, Ziemia Pruchnicka č. 16/2002.
22. *Lexikón drevenej sakrálnej architektúry Podkarpatska. 2. diel. M-Ž*, Vydavateľstvo ProCarpathia, Rzeszów 2011.
23. Pietryna F., *Radawa. Turistický sprievodca*. Druhé vydanie. Opravné a doplnené, Radawa 2015.
24. Polakowski S., *Zvyšky palácov a kúrií v Podkarpatskom vojvodstve*, Vydavateľstvo Lygian, Krosno 2012.
25. Porada S., *Náčrt dejín dediny Miękisz Stary a okolía*, Czerniawka–Miękisz Nowy 1999.
26. *Pruchnik z pohľadu kňazov Markiewiczovcov, kňaz Jan Markiewicz, kňaz Józef Markiewicz*, Pruchnik 2000.
27. *Pruchnik. Štúdia dejín mesta a okolía*, pod red. M. Wolskiego, Krakov 2014.
28. *Cesta drevenej architektúry – Podkarpatsko*, Podkarpatská regionálna turistická organizácia, Rzeszów 2012.
29. Registra nehnuteľných pamiatok Podkarpatského vojvodstva,
30. *Ročenka Przemyskej arcidiecézy*. Album, Przemysł 1997.
31. *Rudołowice kedysi a dnes, Združenie milovníkov histórie a tradície Rudołowic*.
32. kňaz Henryk Stopa, *Wierzbna a Ożańsk na pozadí dejín jaroslawského regiónu*. Náčrt monografie farnosti, Wierzbna 2013.
33. Szyma M., *Architektonické a umelecké pamiatky obce Pruchnik (vybrané problémy)*, vydané: Wolski M. (red.), *Pruchnik. Štúdia dejín mesta a okolía*, Krakov 2014.
34. Tondos B., *„Kaštieľ Rokietnica“*, Rzeszów 1999.
35. *V obci Pawłosiów, Sebastian Gałuszka a kolektív*, Krosno 2002.
36. Wolski M., *Hawłowice Dolne. Kúria a dedina, TN „Societas Vistualana“*, Krakov 2009.
37. Wolski K., *Podstávkové domy v Pruchniku*, *Ochrana Zabytków* 6/4 (23), 206–210, 1953.
38. *Architektonické a stavebné pamiatky v Poľsku. Przemyské vojvodstvo*, Centrum dokumentácie pamiatok, Varšava 1998.
39. Ziemia Pruchnicka č. 4/2002, č. 3/2003, č. 3/2011.
40. *Združenie stredných odborných a všeobecno-vzdelávacích škôl Sibírskych vyhnancov v dedine Pawłosiów, Náčrt histórie školy, príležitostné vydanie*, Pawłosiów 2008.

II. Vyvinuté na základe týchto webových stránok:

1. <https://archeologia.com.pl/2017/06/08/grodzisko-scytow-na-podkarpaciu/>
2. <http://atlasrezydencji.pl/rozwnienica-dwor-gorskich/>
3. <http://laszki.pl/gmina/laszki>
4. <http://parafialaszki.pl/>
5. <https://sztetl.org.pl>
6. <http://wirtualnyszlak.eu/jaroslaw/konkatedralna-cerkiew-greckokatolicka,art2/>
7. <http://swiete.przemyska.pl/parafia/historia-swietego/>
8. <http://svidnik.sk/>
9. <http://slovakia.travel/pl/ekspozycja-etnograficzna-w-plenerze-slowackie-muzeum-narodowe-snm-muk>
10. <http://wirtualnyszlak.eu/jaroslaw/dawny-zespol-koscielno-klasztorny-pa-nien-benedyktyniek,art6/>
11. <http://opactwo.pl/>
12. <http://surochow.weebly.com>
13. www.pruchnik.com
14. www.krzywca.eu
15. www.rudolowice.net
16. www.jaroslaw.pl
17. www.swmichal.pl/historia,i2.html
18. www.apokryfuskowski.org
19. www.tuliglowy.pl
20. www.eksploratorzy.com.pl/viewtopic.php?f=407&t=25508
21. www.dukladestination.com/
22. www.jaroslaw.pl/mini-przewodnik-czesc-6
23. www.drevenechramy.sk
24. www.fahnenii.republika.pl/v_cmentarze_jaroslaw_zasanie.htm
25. www.dukla1944.com
26. www.polskiezabytki.pl
27. www.ogrody.podkarpackie.travel.pl
28. www.snm.sk

BIBLIOGRAPHY

I. The present publication was developed based on the following sources

1. Bereza T., Chmielowiec P., Grechuta J., *W cieniu „Linii Mołotowa”. Ochrona granicy ZSSR z III Rzeszą między Wiszną a Sołokiją w latach 1939–1941*, IPN, Rzeszów 2002.
2. Błajda M., *Mechowa Góra – prawdy czy mity?*, „Ziemia Pruchnicka”, nr 1/2006.
3. Cabalska M., *Wielocłonowe grodzisko wczesnośredniowieczne w Tuligłowach, woj. Przemysł, Materiały i Sprawozdania rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1976–1979*, Rzeszów 1984.
4. Czechowicz J., *Aktywnie po powiecie jarosławskim. Przewodnik*, Wydawnictwo Edytorial, Rzeszów 2015.
5. Dayczak M., *Kamienica mieszczkańska w Jarosławiu*, „Biuletyn Historii Sztuki”.
6. Drozd M., *Historia kościoła i parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zapałowie*, Wydawnictwo Edytorial, Rzeszów–Zapałów 2017.
7. Gawęł G., Kalicki S., *Fortyfikacje Linii Mołotowa odcinek Radymno – Sieniawa – Oleszyce*, Kraków 2012.
8. *Gmina Chłopice*, praca zbiorowa pod red. S. Mendelowskiego, Krosno 2010.
9. Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jarosławia.
10. *Gmina Chłopice charakterystyka, historia, zabytki*; M. Buczko, Chłopice 2007.
11. Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla miasta Radymna na lata 2015–2019, edited by: T. Piekarczyk, Z. Bieńkowska, UM Radymna.
12. *Golgota Wschodu (1940–1946)*, K. Kuźniar, Wietlin 2008.
13. Grymuza A., Jakubas E., *Rokietnica. Zarys monografii wsi i parafii*, Rokietnica 2000.
14. Jankowski J., *Zamiechów – zarys dziejów*, Jarosław 2005.
15. *Jarosławski Rocznik Armii Krajowej*, rok VXII, nr 5, Jarosław 2007.
16. *Kanon Krajoznawczy Województwa Podkarpackiego*, pod red. Z. Cebuli, M. Jarosińskiej, A. Karczmarzewskiego, S. Polańskiego, A. Wesół, Wydawnictwo PTTK Oddział w Rzeszowie, Rzeszów 2017.
17. Kłós S., *Jarosław i okolice*, Krosno 2002.
18. Kowal B., Baran M., *Rudołowice dawniej i dziś*, Stowarzyszenie Miłośników Historii i Tradycji Rudołowic, Rudołowice 2011.
19. Kubal G., *Miejscowości Gminy Laszki na przestrzeni wieków*, Wydawnictwo Arete, Krosno 2014.
20. Kuca J., *O wielkiej wojnie w powiecie jarosławskim*, Wydawnictwo Edytorial, Rzeszów 2016.

21. Kwaśniak E., *Sanktuarium Matki Bożej Niepokalanej w Tuligłowach*, „Ziemia Pruchnicka” nr 16/2002.
22. *Leksykon drewnianej architektury sakralnej Podkarpacia*, t. II, K. Zieliński (ed.), Wydawnictwo Pro carpathia, Rzeszów 2011.
23. Pietryna F., *Radawa. Przewodnik turystyczny*, wyd. drugie, poprawione, Radawa 2015.
24. Polakowski S., *Pozostałości zespołów dworskich województwa podkarpackiego*, Wydawnictwo Lygian, Krosno 2012.
25. Porada S., *Zarys dziejów wsi Mięgisz Stary i okolic*, Czerniawka–Mięgisz Nowy 1999.
26. *Pruchnik widziany oczami księży Markiewiczów*, Fr. J. Markiewicz, Fr. J. Markiewicz, Pruchnik 2000.
27. *Pruchnik. Studia z dziejów miasta i okolic*, pod red. M. Wolskiego, Kraków 2014.
28. Rejestr zabytków nieruchomości województwa podkarpackiego.
29. *Rocznik Archidiecezji przemyskiej. Album*, Przemysł 1997.
30. *Rudolowice dawniej i dziś*, Stowarzyszenie Miłośników Historii i Tradycji Rudolowic.
31. Fr. H. Stopa, *Wierzbna i Ożańsk na tle dziejów ziemi jarosławskiej. Zarys monograficzny parafii*, Wierzbna 2013.
32. *Szlak Architektury Drewnianej Podkarpacie*, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Rzeszów 2012.
33. Szyma M., *Zabytki architektury i sztuki gminy Pruchnik (wybrane problemy)*, in: Wolski M. (ed.), *Pruchnik. Studia z dziejów miasta i okolic*, Kraków 2014.
34. Tondos B., *Rokietnica Dwór*, Rzeszów 1999.
35. *W Gminie Pawłosiów*, S. Gałuszka z zespołem, Krosno 2002.
36. Wolski M., *Hawłowice Dolne. Dwór i wieś*, TN „Societas Vistulana”, Kraków 2009.
37. Wolski K., *Domy podcieniowe Pruchnika*, *Ochrona Zabytków* 6/4 (23), 206–210, 1953.
38. *Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo przemyskie*, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1998.
39. „Ziemia Pruchnicka” nr 4/2002, nr 3/2003, nr 3/2011.
40. *Zespół Szkół Ogrodniczych i Licealnych im. Zesłańców Sybiru w Pawłosiowie, Szkic z historii szkoły*, Wydanie Okolicznościowe, Pawłosiów 2008.

II. The present publication was developed based on the following websites:

1. <https://archeologia.com.pl/2017/06/08/grodzisko-scytow-na-podkarpaciu/>
2. <http://atlasrezydencji.pl/rozwnienica-dwor-gorskich/>
3. <http://laszki.pl/gmina/laszki>
4. <http://parafialaszki.pl/>
5. <https://sztetl.org.pl>
6. <http://wirtualnyszlak.eu/jaroslaw/konkatedralna-cerkiew-greckokatolicka,art2/>
7. <http://swiete.przemyska.pl/parafia/historia-swietego/>
8. <http://svidnik.sk/>
9. <http://slovakia.travel/pl/ekspozycja-etnograficzna-w-plenerze-slowackie-muzeum-narodowe-snm-muk>
10. <http://wirtualnyszlak.eu/jaroslaw/dawny-zespol-koscielno-klasztorny-pa-nien-benedyktynek,art6/>
11. <http://opactwo.pl/>
12. <http://surochow.weebly.com>
13. www.pruchnik.com
14. www.krzywca.eu
15. www.rudolowice.net
16. www.jaroslaw.pl
17. www.swmichal.pl/historia,i2.html
18. www.apokryfruski.org
19. www.tuliglowy.pl
20. www.eksploratorzy.com.pl/viewtopic.php?f=407&t=25508
21. www.dukladestination.com/
22. www.jaroslaw.pl/mini-przewodnik-czesc-6
23. www.drevenechramy.sk
24. www.fahnenii.republika.pl/v_cmentarze_jaroslaw_zasanie.htm
25. www.dukla1944.com
26. www.polskiezabytki.pl
27. www.ogrody.podkarpackie.travel.pl
28. www.snm.sk

SPIS TREŚCI / OBSAH / CONTENTS

WPROWADZENIE	5
ÚVOD	7
INTRODUCTION	9
SZLAK WIELOKULTUROWY	
MULTIKULTÚRNA TRASA	11
MULTICULTURAL TRAIL	
SZLAK WIELKICH WYDARZEŃ HISTORYCZNYCH	
TRASA VEĽKÝCH HISTORICKÝCH UDALOSTÍ	81
GREAT HISTORICAL EVENTS TRAIL	
SZLAK ZIEMIAŃSKI	
ZEMIAŃSKA TRASA	137
MANOR HOUSES TRAIL	
SZLAK KULTURY MIESZCZAŃSKIEJ	
CESTA MEŠTIANSKEJ KULTÚRY	187
BURGHER CULTURE TRAIL	
SZLAK DZIEDZICTWA ZAPOMNIANEGO	
TRASA ZABUDNUTÉHO DEDIČSTVA	227
FORGOTTEN HERITAGE TRAIL	
INFORMACJE PRAKTYCZNE	
PRAKTICKÉ INFORMÁCIE	268
PRACTICAL INFORMATION	
BIBLIOGRAFIA	279
BIBLIOGRAFIA	282
BIBLIOGRAPHY	285